

T.C.
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRENCİLERİN
SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ'NÜ TERCİH NEDENLERİ
(ODTÜ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Ali Coşkun KOÇ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

Sosyoloji Anabilim Dalı

NEVŞEHİR

Haziran 2013

T.C.
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRENCİLERİN
SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ'NÜ TERCİH NEDENLERİ
(ODTÜ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Ali Coşkun KOÇ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

Sosyoloji Anabilim Dalı

NEVŞEHİR

Haziran 2013

Bütün hakları saklıdır.

Kaynak göstermek koşuluyla alıntı ve gönderme yapılabilir.

© Ali Coşkun KOÇ, 2013

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı, SOYADI: Ali Coşkun KOÇ

İmza:

KILAVUZA UYGUNLUK ONAYI

“Öğrencilerin Sosyoloji Bölümünü Tercih Nedenleri: ODTÜ Örneği” adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ali Coşkun KOÇ

Danışman
Yrd. Doç Dr. Hasan YAVUZER

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

KABUL VE ONAY YAZISI

Yrd. Doç Dr. Hasan YAVUZER danışmanlığında Ali Coşkun KOÇ Tarafından hazırlanan “Öğrencilerin Sosyoloji Bölümünü Tercih Nedenleri: ODTÜ Örneği” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

..... / /

(Tez savunma sınav tarihi)

JÜRİ:

Danışman : Hasan YAVUZER

Üye :

Üye :

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

Doç. Dr. Alper ASLAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çalışmamın bu aşamaya gelmesinde şüphesiz birçok kişinin katkısı oldu. En büyük katkı tez danışmanım Yrd Doç Dr. Hasan YAVUZER'den geldiğinden kendisine teşekkürlerimi sunuyorum. Yalnız çalıştığım zamanlarda bana hissettirdiği manevi birliktelik duygusunu özellikle vurgulamalıyım. Gerek tez konunun belirlenmesinde, gerek tez hazırlık aşamasında tezimle ilgili her türlü önerisi, gerekse tez çalışmalarında ve tezimin son aşamalarında, sabırla ve özenle tezimi dikkatli bir şekilde okuyup, yanlışlarımı ve eksiklerimi gösterdiği için kendisine minnettarım.

Tezimin her aşamasında yanımda olan, benimle birlikte tezim hakkında düşünen, planlar ve düzeltmeler yapan ve en az benim kadar tezin stresini ve heyecanını yaşayan ve bir İstatistikçi olarak tezimin uygulama kısmında, anket soruları üzerinde daha dikkatli düşünmemi sağlayan sevgili eşim Filiz KOÇ'a ve İstatistiksel analizlerde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Erdem KARABULUT Hocama teşekkür ediyorum.

Bu tezin konusunun asıl şekillenmesinde en önemli unsuru oluşturan, çalıştığım dershanelerdeki ve okuldaki öğrencilerime; öğrencilerine ders esnasında anket uygulamama müsaade eden ODTÜ Sosyoloji Bölümü Hocalarına; anketimi sabırla yanıtlayan ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerine ve ODTÜ Sosyoloji Bölümü ve öğrencileri hakkında istediğim bilgileri bana ivedilikle ulaştıran ODTÜ Öğrenci İşleri Dairesi çalışanlarına teşekkür ediyorum. Ayrıca Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri Habip İdiz'e de, resmi işlemleri yürütürken verdiği destekten dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. EĞİTİM VE YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN BİLGİLER	8
1.1. Eğitimin Tanımı, Önemi ve İşlevi	8
1.2. Eğitim Sosyolojisi.....	11
1.3. Günümüzün Eğitim Anlayışı ve Eğitim Politikaları.....	13
1.4. Bilim, Yükseköğretim ve Üniversite Kavramlarının Tanımı ve Amaçları....	16
1.5. Yükseköğretimin ve Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi	23
1.6. Türkiye’de Yükseköğretimin Günümüzdeki Durumu.....	27
1.6.1. Türkiye’nin Girişimci Üniversite Modeline Geçişi.....	29
1.6.2. Vakıf Üniversiteleri ve Yükseköğretime Etkileri.....	32
1.7. Üniversitelerin Toplumsal Gelişme ve Hareketliliğe Etkisi.....	35
2. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ	40
2.1. Yükseköğretime Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi	40
2.2. Türkiye’de Üniversiteye Giriş Sınavları Neye Ölçüyor?	45
2.3. Gençlerin Yükseköğretim Tercih ve Yükseköğretimden Beklentileri.....	48
3. ÜNİVERSİTE VE BÖLÜM TERCİHİ.....	53
3.1. Sosyolojik Açıdan Meslek Olgusu: Meslekler Sosyolojisi.....	53
3.2. Meslek Tercih	59
3.3. Meslek Seçimi.....	60
3.4. Meslek Seçiminde Rol Oynayan Başlıca Faktörler	62
3.5. Mesleğe Yolunda Üniversite ve Bölüm Tercihini Etkileyen Faktörler	65
3.5.1. Bireysel- Kişisel-Tekil Faktörler	65
3.5.2. Toplumsal Faktörler (Grupsal, Çevresel)	66
3.5.3. Üniversite ve Bölüme Bağlı Faktörler.....	67
4. SOSYOLOJİ VE SOSYOLOJİ ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN BİLGİLER	67

4.1.	Sosyolojinin Tanımı ve Konusu.....	67
4.2.	Sosyolojinin Sosyolojisi	71
4.3.	Sosyolojinin Kuruluşu Bağlamında Kısa Tarihi.....	73
4.4.	Türkiye’de Sosyolojinin Gelişimi.....	81
4.5.	Türkiye’de Sosyoloji Öğretimi	86
4.5.1.	Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi.....	87
4.5.2.	Türkiye Üniversitelerinde Sosyoloji.....	89
4.5.3.	Yükseköğretimde Sosyoloji Öğretiminin Bazı Sorunları.....	100
4.6.	ÖSYS’de Sosyoloji Bölümüne İlişkin Bazı İstatistikler	106
4.7.	Sosyoloji Mezunlarının İstihdam Alanları	111
4.8.	Sosyoloji Bölümlerinin ve Sosyologun Konumu ve İtibarı	114
5.	ODTÜ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜNE İLİŞKİN BİLGİLER	120
5.1.	Geçmişten Bugüne ODTÜ.....	120
5.2.	ODTÜ’nün Misyonu ve Temel İlkeleri.....	121
5.3.	Türkiye’de Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)	123
5.4.	ODTÜ Sosyoloji’de; Sosyolojinin Tanımı, İşlevi ve İş Olanakları.....	124
5.5.	ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nün Tarihçesi.....	125
5.6.	ODTÜ Sosyoloji Bölümünde Öğretim, Dersler ve Hedefler	126
5.7.	ÖSYS Verilerinde ODTÜ Sosyoloji Bölümü	128

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

1.	FREKANSLAR	130
1.1.	Öğrenci Hakkında Genel Bilgiler.....	130
1.2.	Aile Bilgileri	143
1.3.	Öğrencilerin Tercih Aşamasındaki Durum Bilgileri.....	155
1.4.	Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü Tercih Nedenleri	167
1.5.	Öğrencilerin mezuniyet sonrasında İlişkin Düşünceleri	179
1.6.	Öğrencilerin Sorunla Karşılaşma ve Memnuniyet Durumları.....	188
1.7.	Öğrencilerin Beklentilerinin Karşılanmasına İlişkin Sorular	191
2.	ÇAPRAZ KARŞILAŞTIRMALAR	199
2.1.	Öğrencilerin Sınıflara Dağılımı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:	199
2.2.	Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:.....	202
2.3.	Öğrencilerin Geldikleri İllerin Dağılımı İle Tercih Yapmadan Önce Meslek ve Üniversite Tanıtımlarına Katılma Durumları arasındaki İlişki:	203
2.4.	Mezun Olunan Lise Türü İle Bazı Değişkenler arasındaki İlişki:	204
2.5.	Aylık Hane Geliri ile Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki İlişki:	207
2.6.	Öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Yer Verdikleri Sıra Aralığı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki	208

2.7. Öğrencilerin Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:	212
2.8. Öğrencilerin Sosyoloji Bölümü'nde Sorunlarla Karşılaşma Durumu İle ODTÜ'de Herhangi bir Sorunla Karşılaşma Durumu Arasındaki İlişki:	213
2.9. Öğrencilerin Sosyoloji Bölümünden Mezun Olanların Hemen İş Bulmasına İlişkin Düşünceleri İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:	214
2.10. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu İle ODTÜ'nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu arasındaki İlişkisi:	214
2.11. ODTÜ'den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu İle ODTÜ'yü Başkalarına Önerme Durumu Arasındaki İlişki:	215

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	243
KAYNAKÇA	250
ÖZGEÇMİŞ.....	278
EKLER.....	281

ÖZET

ÖĞRENCİLERİN SOSYOLOJİ BÖLÜMÜNÜ TERCİH NEDENLERİ: ODTÜ ÖRNEĞİ

Ali Coşkun KOÇ

Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat, 2013

Danışman: Yrd. Doç Dr. Hasan YAVUZER

Tezimizin konusu Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Sosyoloji bölümü öğrencilerinin Sosyoloji bölümünü tercih nedenleridir. ÖSYS’de ilk 20.000. sıra içerisinde yer alan ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde kayıtlı öğrencilerin, Sosyoloji bölümünü tercih nedenlerini bütüncü altına aldık. Tespit edebildiğimiz veriler ile sosyolojik bir analiz gerçekleştirmeyi hedefledik.

Çalışmayı yaparken ODTÜ Sosyoloji Bölümünde öğrenim gören öğrencilere bir anket formu aracılığı ile sorular yönelttik. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihini etkileyebilecek çeşitli faktörleri oransal olarak belirlemeye yönelik soruların yanı sıra, kendi kişisel bazı özelliklerini ve ailelerinin akademik, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini içeren profil bilgilerini elde ettik. Ayrıca yükseköğretimden ve üniversiteden beklentilerin tercihleri etkileyeceğini tahmin ederek, öğrenci beklentilerine ilişkin bilgiler topladık. Elde ettiğimiz verilerin literatürdeki kavramlar ve tartışmalar ışığında değerlendirdik.

Araştırmamız neticesinde, öğrencilerin Sosyoloji bölümünü tercih etme süreçlerinin, öğrencilerin sosyo-ekonomik profili, üniversite ve bölümden beklentileri ile birlikte; ülkenin genel olarak eğitim ve özel olarak yükseköğretime giriş sisteminin etkisi altında olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Üniversite/Yükseköğretim, Bölüm/Meslek Seçimi, Sosyoloji Bölümü, Üniversite/Bölüm Tercih Nedenleri.

ABSTRACT

STUDENTS OF SOCIOLOGY DEPARTMENT OF REASONS TO CHOOSE: THE EXAMPLE OF METU

Ali Coşkun KOÇ

Nevşehir University, Institute of Social Sciences

Department of Sociology, M.A., February, 2013

Supervisor: Assistant Professor Hasan YAVUZER

The subject of this thesis is to reveal the reasons why Middle East Technical University (METU) Department of Sociology students had preferred METU Department of Sociology. I aimed to examine the reasons why METU Department of Sociology students who are in the first twenty thousand in ÖSYS points standings had preferred the Department of Sociology.

In this study I applied a questionnaire form to METU Department of Sociology students. We asked questions in order to determine various factors that will effect students' preferences on the department. At the same time, we asked questions on the personal characteristics of students and on the social, culturel and economic features of their parents. However, assuming that expectations of higher education and university effects on the preferences, we collected the knowledges on the students' expectations. We evaluated the data we obtained, in light of on the concepts and discussions in literature

In the study, I came to the conclusion that the reasons why students had preffered Department of Sociology affected by students' social and economic characteristics and their expectations of the university and the department, and beside, in general by educational conditions of the country; in particularly, by admission system to higher education.

Keywords: Education, University/Higher Education, Department/ Choice of Profession, Department of Sociology, University/Reasons for Preference of Department

KISALTMALAR

- AOBP:** Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı
AR-GE: Araştırma ve Geliştirme
BKK: Bakanlar Kurulu Kararı
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
GİH: Genel İdare Sınıfı
ILO: Uluslar arası Çalışma Örgütü (*International Labour Organisation*)
İ.Ö.: İkinci Öğretim
KİK: Kamu İhale Kurumu
LYS: Lisans Yerleştirme Sınavı
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MF: Lise Matematik Fen Alanı
MİBB: Mezunlara İş Bulma Bürosu
OBP: Ortaöğretim Başarı Puanı
ÖDD: Öğrenci Destekleme Derneği
ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖİDM: Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı
Ö.Ö. Örgün Öğretim
ÖSS: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi
ÖSYS: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi
ÖYS: Öğrenci Yerleştirme Sınavı
PDRM: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezi
SHEÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu
SRM: Sağlık ve Rehberlik Merkezi
SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu
SYDGM: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
THS: Teknik Hizmet Sınıfı
TM: Lise Türkçe-Matematik Alanı
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
TS: Lise Türkçe Sosyal Alanı
TKY: Toplam Kalite Yönetimi
UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (*United Nations International Children's Emergency Fund*)
ÜSS: Üniversite Seçme Sınavı
Y-Dil: Lise Yabancı Dil Alanı
YGS: Yükseköğretime Geçiş Sınavı
YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu
WHO: Dünya Sağlık Örgütü (*World Health Organization*)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1-Gerçekleşen Görüşmelerin Kayıtlı Öğrencilere Göre Oranı	130
Tablo 2-Sınıflara Göre Gerçekleşen Görüşmelerin Kayıtlı Öğrenci Sayılarına Oranı	130
Tablo 3-Araştırma Evreninin Sınıf ve Cinsiyet Dağılımı	131
Tablo 4-Araştırma Evreni ile Görüşülen Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyet Dağılımı.....	131
Tablo 5- Yaş Aralığı	133
Tablo 6- Medeni Durum	134
Tablo 7- Doğum Yeri.....	134
Tablo 8- Yaşanılan İl	135
Tablo 9- 2006-2010 Arasında Oluşan Nüfus ve Sayıların Ortalamaları	137
Tablo 10- Mezun Olunan Okul Statüsü	138
Tablo 11- 2006–2010 Yılları Arasında ÖSYS’ye Başvuran ve Lisansa Yerleşen Öğrenci Sayılarının Okul Statüsüne Göre Dağılımı: (MEB, İstatistik)	139
Tablo 12- Lise Türü	140
Tablo 13- Mezuniyet Alanı	141
Tablo 14- Alan Seçimine Etki Eden Faktörler.....	141
Tablo 15- Lisede Alan Seçimi Memnuniyeti.....	142
Tablo 16- Anne ve babanın evlilik durumu	143
Tablo 17- Kardeş Sayısı.....	144
Tablo 18- Kardeşlerin Eğitim Durumu	145
Tablo 19- Annelerin Eğitim Durumu.....	146
Tablo 20- Babaların Eğitim Durumu	147
Tablo 21- Anne Mesleği	147
Tablo 22- Baba Mesleği.....	148
Tablo 23- Aylık Hane Geliri	149
Tablo 24- Aylık Bireysel Harcama Aralığı.....	151
Tablo 25- Öğrencilerin Geçimlerini ve Masraflarını Karşılama Yolları.....	152
Tablo 26- Öğrencilerin Ankara’da Barınma Yolları	152
Tablo 27- ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü Seçmeye Karar Verme Aşaması.....	155
Tablo 28- ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü Kazandığı Yıl Dershaneye Gitme Durumu	156
Tablo 29- Dershaneye Gidilen Yıl Sayısı	158
Tablo 30- Dershaneye Başlama Dönemi	160
Tablo 31- Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma Durumu	161
Tablo 32- Okul, Dershane ve Özel Dersin Katkısının Karşılaştırılması.....	162
Tablo 33- Lise ve Dershane’nin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinden Faydalanma Durumu ..	163
Tablo 34- Meslek ve Üniversite Tanıtım Programlarına Katılma Durumu	164
Tablo 35- Tercih Yaparken Zorlanma Durumu	165
Tablo 36- Tercih yaparken zorlanma nedenleri	165
Tablo 37- Tercih Sürecinde Aileyle Çatışma Yaşama Durumu.....	166
Tablo 38-Aile İle Çatışma Yaşama Nedenleri	166
Tablo 39- Öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi Kazandığı Yıl	167
Tablo 40- Üniversite Sınavına Giriş Sayısı.....	168
Tablo 41- Daha Önce Başka Bir programa Kayıt yaptıрма Durumu.....	168
Tablo 42- Tercih Listesinde ODTÜ Sosyolojinin Yazıldığı Sıra ve sıra Aralığı.....	169
Tablo 43- Birinci Tercihe Yazılan Üniversite ve Bölümler.....	169
Tablo 44- İlk Üç Tercihe Yazılan Üniversite ve Bölümlerin Toplamları	170

Tablo 45- ODTÜ-Sosyoloji -Psikoloji'yi Yazanların İlk Üç Tercihe Göre Dağılımı.....	171
Tablo 46- Üniversite Olarak ODTÜ'yu Tercih Nedenleri	171
Tablo 47- Öğrencilere Göre Yükseköğretimin Temel Amaçları	173
Tablo 48- Tercihleri Yönlendirici Nedenler	174
Tablo 49- ÖSYS Puanlarının Tercih Sürecine Yaptığı Etkiye İlişkin İfadeler	176
Tablo 50- Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü Seçerken Dikkate Aldığı Faktörler .	178
Tablo 51- Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Sosyolog Olarak Çalışma İsteği	179
Tablo 52- Sosyolog olarak Çalışmak İstemeyenlerin, Ne olarak Çalışmak İsteddiği.....	183
Tablo 53- Sosyolog olarak Çalışmak İsteyenlerin, Çalışmak İsteddiği Sektörler.....	184
Tablo 54- ODTÜ Sosyoloji Bölümü Mezunlarının Çoğunlukla Çalıştığı Sektörler.....	185
Tablo 55- Sosyoloji Bölümlerinden Mezun Olanların İş Bulabilme Durumu	185
Tablo 56- Sosyoloji Bölümlerinden Mezun Olanların Hemen İş Bulamama Nedenleri	187
Tablo 57- ODTÜ Sosyoloji Mezunlarının Hemen İş Bulabilme Durumu	187
Tablo 58- ODTÜ Sosyoloji Mezunlarının Hemen İş Bulamama Nedenleri	188
Tablo 59- ODTÜ'de Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu	188
Tablo 60- ODTÜ'de Karşılaşılan En Önemli Sorun.....	189
Tablo 61- Sosyoloji Bölümünde Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu.....	189
Tablo 62- Sosyoloji Bölümünde Karşılaşılan En Önemli Sorun	190
Tablo 63- Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümünden Memnuniyeti	190
Tablo 64- ODTÜ Sosyoloji Bölümünün Bölüm Olarak Beklentileri Karşılama Durumu...	194
Tablo 65- ODTÜ'nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu.....	195
Tablo 66- ODTÜ'nün Başkalarına Önerilmesi	197
Tablo 67- ODTÜ Sosyoloji Bölümünün Başkalarına Önerilmesi	198
Tablo 68- ODTÜ'den Bağımsız, Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu.....	199
Tablo 69- Lisede Alan Seçiminden Duyulan Memnuniyet ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:.....	199
Tablo 70- ODTÜ'de Sorunla Karşılaşma Durumu ile Sınıf Dağılımı arasındaki İlişki:.....	200
Tablo 71- Sosyoloji Bölümü'nde Sorunla Karşılaşma Durumu ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:	200
Tablo 72- ODTÜ'den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümü'nün Önerilmesi ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:	201
Tablo 73- Yükseköğretimin Amacı Olarak Öğrenci İfadeleri ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:.....	201
Tablo 74- Öğrencilerin Geldiği İller ile Cinsiyet Dağılımı Arasındaki İlişki:.....	202
Tablo 75- Tercih Yaparken Zorlanma Durumu ile Cinsiyet Dağılımı arasındaki İlişki:	203
Tablo 76- Meslek ve Üniversite Tanımlarına Katılma ile Geline İlişkisi:	203
Tablo 77- Aylık Hane Geliri ile Mezun Oldukları Lise Türü arasındaki İlişki:	204
Tablo 78- Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma Durumu İle Lise Türü İlişkisi:.....	205
Tablo 79- Dershaneye Gitmeye Başlanan Eğitim Dönemi ile Lise Türü arasındaki İlişki:	205
Tablo 80- Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı İle Lise Türü Arasındaki İlişki:.....	206
Tablo 81- ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nün Tercih Edilmesinde Öncelikli Nedenler ile Lise Türü İlişkisi	207
Tablo 82- Aylık Hane Geliri ile Babalarının Eğitim Durumu arasındaki İlişki:.....	207
Tablo 83- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Yer Verilen Sıra Aralığı ile Annelerinin Eğitim Durumu İlişkisi:	208
Tablo 84- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı ile Babalarının Eğitim Durumu İlişkisi:	210
Tablo 85- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı ile Öğrenim Hayatı Boyunca Dershaneye Gidilen Yıl Sayısı İlişkisi:.....	210
Tablo 86- ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Okumaktan Duyulan Memnuniyet ile Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı İlişkisi:	211
Tablo 87- ODTÜ'den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümü'nü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı İlişkisi:	212
Tablo 88- Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı ile Dershaneye Gitmeye Başlama Dönemi İlişkisi:	212
Tablo 89- Üniversite Sınavına Giriş Sayısı İle Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma İlişkisi:	212

Tablo 90- Sosyoloji Bölümü'nde Sorunlarla Karşılaşma Durumu ile ODTÜ'de Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu Arasındaki İlişki:	213
Tablo 91- Öğrencilerin Kendilerinin Hemen İş Bulabilme Konusundaki Düşünceleriyle ile Sosyoloji Bölümünden Mezun Olanların Hemen İş Bulmasına İlişkin Düşünceleri Arasındaki İlişki :	214
Tablo 92- ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ'nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu arasındaki İlişki:	214
Tablo 93- Öğrencilerin ODTÜ'den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ'yü Başkalarına Önerme Durumu arasındaki İlişki:	215
Tablo 94- 2012 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları	288
Tablo 95- 2010 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları	289
Tablo 96- 2009 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları	290
Tablo 97- YGS Testleri ve Soru Sayıları	291
Tablo 98- Yüksek öğretime Geçiş Sınavı (YGS) Puan Türleri (a.g.y.)	291
Tablo 99- Lisans Yerleştirme Sınavları Puan Türleri ve Testlerin Ağırlıkları (a.g.y.)	291
Tablo 100- 2012 Yılı İtibariyle Sosyoloji Lisans Programı Açan Programlar (ÖSYM)	292
Tablo 101- Daha Önce Kayıt Olunan Üniversite ve Bölümler	293

GİRİŞ

Yükseköğrenim bugün dünyanın hemen her yerinde, mesleki ve kişisel gelişimi sağlayan bir öğrenim devresi olarak görülmektedir. Bu nedenle gençler meslek, bilgi ve kariyer açısından gelecek vadeden; istihdam, ekonomik kazanç ve itibar sorunu olmayan parlak mesleklere ve disiplinlere yönelik öğretim yapan kaliteli üniversite ve yükseköğretim programlarını öncelikle tercih etmektedirler. Bununla birlikte yükseköğretim kurumları ve programları da başarılı, yetenekli ve istekli öğrencileri kendi bünyelerine çekmek istemektedirler. Hem yükseköğretim kurumu ve programı öğrencilerin başarılarını ve mesleki prestijlerini, hem de öğrenciler yükseköğretim kurumunun ve programının başarılarını ve prestijini arttıracığından başarılı öğrencilerle başarılı yükseköğretim kurumları arasındaki iki yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. (Aktaran Gavcar vd., 2005, s. 21).

Ülkemizde yükseköğretime geçiş ile ilgili zaman içinde pek çok farklı uygulama yapılmıştır. Her yıl üniversite öğrencisi adayları büyük bir özveride bulunarak, emek, para ve zaman harcayarak kendilerine iyi bir meslek ve yüksek bir kariyer sağlayacak üniversitesindeki yerini almaya çalışmaktadır. Ancak ne yazık ki üniversiteye giriş sınavlarına başvuru yapanların bir kısmı çeşitli nedenlerle açıkta kalmaktadır. Genel olarak tecrübesizlik ve bilgisizliğin yanı sıra açıkta kalmamak için gençler bazen ilgi alanlarına girmeyen, yeteneklerinin dışında, rastgele programlar seçmektedirler. (Gavcar ve vd., 2005, s.23) Sonunda da “istemediğim bir programa girmek zorunda kaldım” diyerek yakınmaktadırlar. (Kuzgun, 2000, s.3)

Yükseköğretime geçiş siteminin, mesleki başarının belirleyicisi olan ilgi ve tutum faktörlerini yeterince dikkate almaması da bu sonuçları doğuran bir etken olabilir.

Öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini; toplumun ve mesleklerin insan gücü ihtiyacını dikkate almaksızın yaptıkları seçimler, toplumun sosyal ve ekonomik gelişimi için ihtiyaç duyulan insan gücünün israfına da yol açmaktadır.

Seçilen bir bölüm/meslek, bireyin hayatı boyunca bir iş sahibi olup olmamasını, hayatında başarılı bir insan olup olmamasını etkilemektedir. Bununla birlikte bölüm/meslek, bireyin yaşayacağı çevrenin niteliklerini ve yerini, kuracağı ailenin gelirini ve geçim tarzını, işini ilgi ve sevgiyle yapıp yapmamasını, sorumluluk duygusu olan bir iş adamı olup olmamasını ve hayattan genel olarak doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını belirleyecek derecede önemlidir. Seçilen bir üniversite ise, öğrenim görülen disiplin ve meslekte tam ve yeterli bir eğitim alıp almamayı, güncel mesleki gelişmeleri takip edip edememeyi, meslekte ve kişisel gelişimde gerekli olan yöntem ve teknikleri öğrenip öğrenememeyi, çağdaş dünyanın yani bilgi çağının gerekliliklerine uygun, teknolojiyi takip edebilen, yan dal, çift ana dal gibi olanaklarla bilgi ve öğrenim çeşitliliğine sahip ve yabancı dil bilen, iyi yetişmiş bir alan uzmanı olup olmamayı belirlemektedir.

Bu tezin konusu, dünyada ve Türkiye’de uzunca bir süre entelektüel bir uğraş olan; zamanla da üniversitelerde okutulmaya değer bir bilim dalı olarak kabul edilen; sosyolojinin tercih nedenleridir Günümüzde, elde ettiği bilgilerin kullanım alanı genişleyerek en temel sosyal bilim olma kimliğini kazanmış olan “sosyoloji” bilimi ve meslek alanına yönelik öğretim yapan sosyoloji bölümünün hangi düşünce ve faktörlerin etkisi altında tercih edildiği merak edilmiştir.

Bu çalışmanın konusu belirlenirken ilham aldığımız başlıca kaynak; Ümit Meriç'in "*Sosyoloji Konuşmaları*" adı verilen derleme kitabında yer alan, Nilüfer Göle ile yapılan söyleşi esnasında dile getirdiği sözleridir:

“Evvvela sosyologların sosyolojisinin yapılması lazım. Hatta sosyoloji öğrencilerinin sosyolojisinin yapılması lazım. Sizler de birer sosyolog olarak kendinizin sosyolojisini yapmalısınız. Sosyolojiye ilgi duyduğunuzun sosyolojik sebeplerini ortaya çıkardığınız ölçüde de bir anlamda ‘kendini bilen rabbini bilir’ misali kendini bilen sosyolojiyi bilir. Ancak kendinizi bildiğiniz vakit ülke sosyolojisine ve dünya sosyolojisine katkıda bulunacağınıza inanıyorum. Sizler de birer sosyolojik konusunuz. Onun için önce kendinizi inceleyin.” (Meriç, 1994, s.50)

Sayın Ümit Meriç'in bu telkinine kulak vererek, ülkemizin önde gelen üniversitelerinden Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Sosyoloji Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin bölüm ve üniversiteyi tercih etmelerinde rol oynayan çeşitli faktörleri ortaya koymaya yarayacak mevcut bilgi ve verileri toplamak, yorumlamak ve yazmak üzere yola koyulduk. Amacımız öğrencilerin, sosyoloji bölümünü tercih nedenlerini bütçe altına alıp, bu nedenlerle birlikte bulunabilecek faktörleri de tespit edebileceğimiz sosyolojik bir analiz gerçekleştirmektir.

Esasında başka bir üniversitenin sosyoloji bölümü öğrencileri de çalışma evreni olarak seçilebilirdi. Ancak tercih listelerinde öncelikle yer verilen bir sosyoloji bölümüne yerleşen öğrencilere ait verilerin, sosyoloji bölümünü tercih konusunda daha açık bilgiler taşıyacağı düşünülmüştür.

Günümüzde, gerek dünyada gerekse Türkiye’de ön plana çıkan sorunların tespit edilmesi, muhtemel çözümlerin üretilmesi noktasında sosyolojik veriler ve

analiz tekniklerine, dolayısıyla iyi yetişmiş sosyologlara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna mukabil yükseköğretimde sosyoloji öğretimi oldukça yaygınlaşmakta, yeni açılan bölüm ve kontenjan sayısı her geçen yıl artmakta ve bu kontenjanların neredeyse tamamı dolmaktadır. Ancak, ODTÜ’den bağımsız olarak, sosyolojiye duyulan ilginin arzu edilen seviyelerde olmadığını da söyleyebiliriz. Sosyoloji bölümlerine duyulan ilginin kalitesinin daha alt düzeylerde seyretmesi, genellikle, istihdam alanında bir cazibe yaratılamamış olmasına dayandırılmaktadır.

Bu çalışmada sosyoloji bölümlerinin tercih edilme nedenlerine ışık tutmak amacıyla öğrencilerin, profil özellikleri, genel olarak sosyoloji bölümü özel olarak ise ODTÜ Sosyoloji Bölümü hakkındaki düşünceleri, ülkemizin yükseköğretime giriş ve tercih sistemi şartları içinde incelenecektir. Bir bilim ve meslek olarak sosyoloji algısı, sosyolojinin bilimsel ve pratik değerinden ayrı düşünülemez. Çalışmamızda öğrencilerin sosyoloji bölümünden ve bir üniversite olarak ODTÜ’den beklentileri, beklentilerin karşılanma düzeyleri ve memnuniyet düzeyleri de incelenecektir. Böylece ODTÜ Sosyoloji bölümünü tercih eden öğrencilerin, ‘bir meslek olarak sosyoloji’ algıları ortaya çıkarılarak, ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nün, bölüm için mi yoksa üniversite için mi tercih edildiği de gözlenebilecektir. Ayrıca öğrencilerin sosyoloji bölümünü tercih etme aşamasındaki düşüncelerini ve mezuniyet sonrasına ilişkin fikirleride çözümlenerek betimlenecektir.

Bu araştırmada varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığımızdan tarama modeli tercih edilmiştir. Ayrıca çalışmaya bir kavramsal çerçeve kazandırabilmek amacıyla bir kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra ise çalışma evrenine anket uygulanmıştır. Araştırmanın “genel evren”i Türkiye’de sosyoloji bölümlerini tercih eden öğrencilerden oluşmaktadır. Ancak bu evren, tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç bir bütün olduğundan, üzerinde araştırmanın

yürütüleceği “çalışma evreni” olarak (Karasar, 2009, s.110)¹, ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde 2010-2011 eğitim öğretim yılında kayıtlı tüm öğrenciler seçilmiştir.

Araştırmada belirli bir örnekleme yöntemine gidilmemiş ve çalışma evrenin tamamına ulaşılabilmesi hedeflenmiştir. Alan uygulamasının yapıldığı tarihler vize sınavları öncesine rastladığından sınıflarda hazır bulunan öğrenci sayısı düşmüş ve çalışma evrenin tamamına ulaşamamıştır.

Anket önce pilot uygulamayla tecrübe edilmiştir. Pilot uygulama sonucu tekrar düzenlenen araştırma anketi, 15 Mayıs- 31 Mayıs 2011 tarihleri arasında hocalardan izin alınmak suretiyle her sınıf düzeyinde derslere girilerek öğrencilere uygulanmıştır. Hazırlık sınıfı öğrencilerinden çalışmaya dâhil olanlar ise, diğer bölüm öğrencileri ile karışık olduklarından, ODTÜ Öğrenci işlerinden alınan listelerde ismi olan ve sınıfta hazır bulunan Sosyoloji Bölümü öğrencileridir. Bölümde ders gören öğrencilerin, aynı sınıf düzeyinde olmakla birlikte, farklı dersleri alabildiklerini dikkate alarak, aynı sınıf düzeyinde verilen iki ve daha fazla derse girilerek anket uygulanmıştır.

Anket formu, çalışma evreni kapsamında yer alan katılımcıların kendilerinin doldurabileceği şekilde hazırlanmıştır. Anket formları, bizzat sınıflara girerek, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra doldurulmuştur. Anketlerin sınıf ortamında doldurulması objektiflik ilkesini zedeleyici bir durum gibi gözükmeyle birlikte, uygulama sürecinde, çalışmanın anket hazırlayıcısının nezaretinde, katılımcılara gerekli açıklamaları yapma fırsatı ve katılımcıların birbirleriyle konuşmasının engellenmesiyle birlikte doldurulması ve ders öğretmenlerinin olumlu telkinleriyle gerçekleştirilmesi bu riski azaltıcı faktörler olarak değerlendirilmiştir.

¹ “Aslında iki tür evren vardır. Birisi, genel evren, öteki ise ‘çalışma evreni’dir.”Niyazi Karasar; 2009, s. 110“Aslında iki tür evren vardır. Birisi, genel evren, öteki ise ‘çalışma evreni’dir.” (Niyazi Karasar; 2009, s. 110)

Anketlerin doldurulmasını müteakip veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Açık uçlu sorular kodlanarak, verilerin MS Office Excel programında girişi yapılmıştır. Daha sonra bu veriler SPSS 11,5 programında analiz edilmiştir. Anketlerin doldurulması esnasında olduğu gibi değerlendirilmesi esnasında da içerik ve mantıksal kontrol gerçekleştirilmiştir.

Toplanacak veriler ODTÜ öğrencileriyle sınırlı olduğundan, ODTÜ sosyolojinin tercih edilme nedenleri hakkında önemli ipuçları elde edecek olsak da, bu bilgilerin diğer üniversitelerde bulunan sosyoloji bölümlerinin tercih nedenlerine yönelik değerlendirilmesinde güçlükler çıkması muhtemeldir. Bu güçlükler, diğer sosyoloji bölümlerinde okuyan öğrencilerin tercih nedenlerini hatta en azından ÖSYS’de aynı alan ve puan türünden öğrencilere açık olan diğer başka bölümlerde okuyan öğrencilerin tercih nedenlerini araştıran karşılaştırmalı bir çalışmayla aşılabilirdi. Ayrıca çalışmanın yalnızca öğrenci görüşleriyle sınırlı olması, üniversite ve bölüm tercihi sürecinde etken olan aile, öğretmen ve üniversite yetkililerinin görüşlerini dışarıda bırakmıştır. Her ne kadar bu konuda Aytül Kasapoğlu’nun (1991) çalışmasına başvurulacak olsa da, bu çalışma öğretmen/öğretim üyeleriyle sınırlı ve eski bir tarihte yapılmıştır. Bu nedenle farklı kaynaklardan edinilen güncel verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Anket verilerini yorumlamak için betimsel istatistiklerden, değişkenlerin birbirlerini etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmak için bazı istatistiksel testlerden yararlanılmıştır. Betimsel istatistikler olarak bazı değişkenler için frekans (f) ve yüzde (%) istatistikleri kullanılmıştır. Değişkenlere ait yüzdeler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığının tespiti için Ki-kare testi kullanılmıştır. Elde edilen tüm veriler sosyolojik bir yaklaşım ile ele alınarak yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Tezi yazarken izlediğimiz sıra şöyledir: Tezin problemi, konusu, amacı, gerekçesi, yöntemi ve sınırlılıklarını Girişte ele aldık. Birinci Bölümde Tezin kavramsal çerçevesini oluşturan bilgi kavram ve tartışmalara yer verdik. Bu bölümde eğitim ve yükseköğretime ilişkin bilgi, kavram ve tartışmaları “*eğitim sosyolojisi*” bağlamında ele aldık. Türkiye’de yükseköğretime giriş sistemi, üniversite ve bölüm seçimini etkileyen faktörleri ise “*meslekler sosyolojisi*” bağlamında genel ve kavramsal düzeyde yazdık. Bir bilim olarak sosyolojinin mahiyetini, Türkiye’de ortaöğretim ve yükseköğretimde yer alışı içeren doğuş ve gelişme bağlamını, temel tartışma konularıyla birlikte “*sosyolojinin sosyolojisi*” bağlamında özetledik. “Sosyoloji öğretiminin bazı sorunları”, “sosyoloji mezunlarının istihdamı”, “sosyoloji bölümlerinin ve sosyologların itibarı” başlıkları altında ele aldığımız bu temel konuların, ufkumuzu genişleteceğini düşündük. Tezimizin uygulamalı kısmını ODTÜ öğrencileriyle gerçekleştirmiş olmamız, Birinci Bölüm’de ODTÜ hakkında bilgi verilmesini zorunlu kıldı. Araştırma bulgularını ise İkinci Bölümde ortaya serdik. Tezimizin Üçüncü Bölümünde elde ettiğimiz bulguların genel bir değerlendirmesini yaptık, Sonuç Bölümünde ise araştırma sonuçlarını özetledik ve bazı öneriler geliştirdik.

Çalışmamızın başvurulan bir bilgi kaynağı olmasını temenni ediyoruz. Sosyoloji bölümünün tercih nedenleri ve sosyoloji bölümünden beklentiler, sosyoloji öğretimi ve sosyoloji bölümü öğrencileri ve potansiyel sosyologlar üzerine yapacağımız bu araştırma, yükseköğretim ve sosyolojiyle ilgileri nispetinde tüm bilim ve meslek çevrelerini, kurum yöneticilerini, araştırmacıları, öğretmenleri, öğrencileri, velileri, ilgili sivil toplum kuruluşlarını, siyasi partileri ve siyasi iktidarları ilgilendirmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. EĞİTİM VE YÜKSEKÖĞRETİME İLİŞKİN BİLGİLER

1.1. Eğitimin Tanımı, Önemi ve İşlevi

Eğitim, sosyal bir olgudur. Çünkü eğitim, toplum içinde olup bitmektedir. Eğitim yaşam boyu devam eden ve sürekli gelişmeyi hedefleyen bir eylemdir. Tüm bu eylemlerin temel amacı insanların toplumda birey olarak var olmalarına destek vererek onları hayata hazırlamaktır. Mehmet Gültekin'e göre (1990); "Bu yönüyle eğitim geleceğe yönelmiş bir etkinliktir." Eğitimin bu işlevi toplumu bir düzene sokmakta ve bireyleri bu düzen içinde toplumsallaştırmaktadır. Bu düzen içinde toplumlar gelişmekte, kültürler nesillere aktarılmakta ve ekonomik kalkınma gerçekleştirilmektedir. Bu etkenler eğitime büyük önem verilmesine neden olmuştur.

"En genel anlamıyla eğitim, yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi kazandırılmasıdır, denilebilir." (Ozankaya, 1999, s.403). İsmail Doğan'a (2000) göre; insanı eğitim yoluyla değiştirmeden hiçbir ekonomik ve siyasal gelişmeyi kısaca sağlıklı kalkınmayı başarmak mümkün değildir (s. 201). A. Kadir Çüçen (2000), eğitimin bireyin belli bir alanda iyi yetişmesi veya iyi bir meslek sahibi olmasına ilişkin tanımları, eğitimin özel anlamı olarak kabul etmektedir (s. 371). Özel anlamıyla eğitilerek bilimin ürünü ve yöntemi ile donatılan insan gücü,

kalkınmış bir toplumun refah düzeyini koruyacak ve henüz kalkınmamış bir toplumun kalkınma hızını arttıracaktır (Ertürk, 1986, s.7).

Eğitim bireyin doğuştan getirdiği özelliklere dayanarak, kasıtlı bir şekilde, bireyi toplumun istediği şekilde değiştirerek onu topluma uyumlu hale getirmektedir. “Kültürleme yoluyla toplum, önceki kuşakların deneyerek oluşturdukları kültürü yeni kuşağa aktararak kültürel değerleri yeniden üretmek için gerekli toplumsal enerjiden tasarruf eder.” (Başaran, 2006, s.46). Nuray Sanemoğlu (2005), planlı (*formal*) eğitimin, tesadüfen, gelişigüzel (*informal*) eğitim yolundan, hem zaman hem de para açısından daha az maliyetli bir yol olduğunu (s.xxxiii) vurgulamıştır.

Bununla birlikte birey de toplumu etkileyebilmektedir. “Bu nedenle eğitim faaliyetleri, diğer alanlarda olmadığı kadar çok kişi ve kurumu ilgilendirmektedir.” (Erdoğan, 2002, s.83). Birey ve toplum arasında bilimsel, siyasal, teknolojik, ekonomik ve kültürel açılardan karşılıklı bir etkileme ve etkilenme söz konusudur.

Eğitimin işlevleri farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Birey açısından baktığımızda, eğitim, her şeyden önce çağdaş ve dengeli bir bireyin oluşumuna olanak sağlayan bir süreçtir. Ozankaya’ya (1999) göre eğitim yüksek bir yaşama düzeyi elde etmenin başlıca yoludur (s.404).

Eğitimin en önemli toplumsal işlevlerinden biri toplumun kendine özgü amaç ve değerlerinin devamlılığını sağlamaktır. Vahap Sağ (2003), aileden sonra okulda bireylere toplumla uyumlu olma ve faydalı bir birey haline gelme yetisi kazandırılmaya çalışıldığını (s.13) ifade etmiştir. Durkheim’a göre (aktaran, Kemal İnal, 1991); “Böylelikle gençler kültürel mirası eğitim yoluyla devralarak devamlılığını sağlarlar” (s. 513). Bununla birlikte eğitim birlikte yaşama olgusunun doğurduğu bir zorunluluktur (Dewey, 1996, s.6).

Siyaset ve hukuk açısından ise eğitim her insanın sahip olduğu temel bir insan hakkıdır. Bununla birlikte insanların temel haklarından haberdar olmalarının yolu da eğitimden geçer. Siyasal sistem eğitim yoluyla bireylere aktarılır ve bireylerden bu sistemin değerlerini benimsemesi beklenir. Bu nedenle devletler eğitim sistemini düzenleme ve yönlendirme yetkisini ellerinde tutmak isterler. Ayrıca eğitimin ekonomik ve toplumsal kalkınmaya etkisi de dikkate alınması gereken bir konudur.

Mümin Köksoy (1998), bir toplumun bilgi ve eğitim düzeyinin, ülkenin bilime ve eğitime verdiği önemle doğru orantılı olduğunu belirtmiştir (s.1). Günümüzde yeni toplum modeli olduğu ileri sürülen “bilgi toplumu”nda eğitimin daha çok önem kazandığı belirtilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yükseköğretim ve özellikle üniversiteler, özerkliğe ve akademik özgürlüğe sahip “bilgi ve hizmet üreten fabrikalar” olarak tanımlanmaktadır (aktaran, S. N. Mutlu, 2008, s.1). Kısaca eğitim “hem toplum olarak gelişme ve ilerlemenin, ileri ülkeler arasında yer almanın başlıca yoludur. Hem de ülkede demokratik bir siyasal toplumsal yaşamı gerçekleştirmenin temel yoludur” (Ozankaya,1999,s.404).

Eğitim toplumsal işlevleri olan ve toplumların geleceğini belirleyen bir alandır. Bu nedenle eğitim hizmeti “fırsat eşitliği” içinde sunulması gereken bir hizmettir. “Eğitimde fırsat eşitliği, fark gözetmeksizin tüm vatandaşlara eğitim olanaklarının ulaştırılması ve vatandaşların eğitime alınması ve eğitilmelerinin sağlanmasıdır” (Başaran, 2006, s.30). Ancak uygulamada bu eşitliği sağlamak mümkün olamamaktadır (Çevik, 2001, s.15). Zira eğitim fırsatını eşit biçimde kullanabilmek için “olanakların da eşitlenmesi” gerekir ki, bu durumda vatandaşların eğitim hakkını kullanmaları için ekonomik, toplumsal ve kültürel engellerle birlikte aynı öğretim basamağındaki okulların, eğitim ortamının ve eğitim harcamalarının eşitliğini bozacak engellerin de ortadan kaldırılması gerekir (Başaran, 2006, ss.30-32).

Eğitime dđnya çapında gđsterilen ilgiye paralel olarak uluslararası kuruluşlar da eğitim hakkı üzerine çalışmakta ve bu konuyu şekillendirmeye çalışmaktadır.² Bununla birlikte, *T.C. Anayasası*'nın, 42. maddesinde kimsenin, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı özellikle vurgulanmıştır. (www.tbmm.gov.tr)

İlk ve orta çağda herkesin eğitim almasına gerek olmadığı anlayışı hâkim olmuştur. Bu ağlarda eğitim toplumun sadece st sınıfların bir ayrıcalığı olarak kabul edilmektedir (Toku, 2005, s.7). Eğitim hakkı gđnümüzde de st toplumsal sınıfların daha etkili yararlandığı bir hizmet olsa da modern dđnyanın bir gereği olarak alanı daha da genişlemiş ve geniş halk kitlelerine yaygınlaşmıştır.

Eğitim hakkı daha önceleri sosyal ve ekonomik haklar arasında yer almaktaydı. Artık gđnümüzde bir hak olarak tanınmasının doğrudan eşitlikçi uygulamayı sağlamadığı gđrldđğnden, fırsat eşitliğine dayalı olarak eğitim hizmetlerinden yararlanma zgrlğğyle ilgisi ölçüsünde siyasal haklar arasında da dşnlmeye başlamıştır (Akdağ, eğitimsen.org.tr; Yıldız, 2008, s.28).

1.2. Eğitim Sosyolojisi³

Eğitim Sosyolojisinin kurucusu olarak kabul edilen ve eğitimi işlevsel açıdan ele alan *Durkheim*'a göre (aktaranlar, Tezcan, 1993. S.6; Ergün, 1984, s.3), eğitim de temel toplumsal kurumlardan birisidir. Mahmut Tezcan'a göre (1991; 1993); Temel kurumlar toplumsal uyumu ve birliği geliştirir ve korur. *Mill, Kant, Herbart* ve *Spencer* gibi düşünürlerin eğitimin amacının bireyin yeteneklerini en yüksek olgunluğa eriştirme şeklindeki bireyi temel alan görüşlerine karşılıklı *Durkheim*, eğitimde toplumun istediği biçimde yetişmiş insan söz konusu olduğundan, eğitimin

2 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, (www.ihd.org); "Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi" (www.belgenet.com); Avrupa Sosyal şartı, (www.insanhaklari Merkezi.bilgi.edu.tr); ocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar şartı, (www.sods.gov.tr); Lima Bildirgesi, (Dđnya niversiteler Servisi, 2003, s.91).

3 Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin YK tarafından hazırlanan yeni müfredat programlarında genel kültür ve mesleki açıdan temel bir dal olan bu alana rastlanmadığını söyleyen, Mahmut Tezcan, bunun büyük bir talihsizlik rneği olarak yorumlamıştır. Mahmut Tezcan, "Eğitim Toplumsal Temelleri", (Eğitim Bilimine Giriş içinde, Ed. Veysel Sönmez), Anı Yay., Ankara, 2007, ss.95-118, s.112.

toplumsal oluşuna dikkati çekmiştir (ss.12-13; s.7). *Weber*'e göre ise eğitim, *Durkheim*'in toplumsal bakış açısından farklı olarak, kişilerin ve grupların bürokrasi ve toplumsal tabaka içinde ilerde alacakları yere önceden hazırlık çalışmalarıdır (aktaran, Akın, Şimşek ve Erdem, 2007, s.18).

Mustafa Ergün (1994) eğitim sosyolojisini şöyle tanımlar; "Toplum ile eğitsel yetiştirme arasındaki karşılıklı ilişkileri, bağlantıları ve etkilemeleri inceleyen bilim dalına Eğitim Sosyolojisi denir" (ss.1-2). Sosyoloji bilimsel yöntemlerle toplumsal olguları inceler. Eğitsel olaylar da toplumda cereyan ettiğine göre, sosyolojinin eğitimi bir toplumsal kurum olarak ele alması kaçınılmaz bir durumdur, işte "Eğitim Sosyolojisi" denen ayrı bir uzmanlık alanı bu sebeple doğmuştur (Tezcan, 1991, s.6). Eğitim sosyolojisi adı altında sosyoloji, eğitimcileri, okulları ve diğer eğitsel kurumları toplumsal ve kültürel çevreleri içinde anlamaya çalışır. Eğitim ve toplum arasındaki ilişkiler geniş bir biçimde ele alınır (Tezcan, 1991, s.11). Mahmut Tezcan (1991); Eğitim sosyolojisinin, eğitsel düşünceler, kuramlar ve politikaların toplumsal belirleyicilerini ve uygulamalarını; eğitim sisteminin, demografisi, ekonomisi, siyasal sistemi, toplumsal tabakalaşma sistemi, örgün eğitimi geliştirici veya engelleyici maddi ve manevi etkenleri karşılaştırmalı olarak inceleyen bir alan olduğunu belirtmiştir (s.11).

Sosyoloji bir toplumsal kurum olarak değerlendirdiği eğitimi incelemekle, eğitimin sosyal yönünü çözmektedir. Sosyolojiye göre eğitim, bir sosyalleşme veya sonradan topluma katılanlar için bir bütünleşme, birleşme kaynaşma, uyum sağlama sürecidir (Akın ve vd., 2007, s.14). Sosyoloji ise, insanların meydana getirdikleri toplulukların ve toplumsal kurumların sistematik incelemesini yapan bir bilimdir. Sosyoloji, insanın sosyal davranışlarını inceler, toplumsal davranışın kalıplaşmış şekillerini, bu alandaki toplumsal kuralları ve "toplumsal yasaları" tespit etmeye

çalışır (Ergün, 1994, s.2). H. ZiyaÜlken'in (1967) *Durkheim*'dan aktardığı gibi; "Eğitimin ferde değil zümreye, topluma ait olduğuna ve sosyal olmayan bir eğitimin hiçbir sonucu olmayacağına inanan bir pedagoğ için rehber artık tamamıyla sosyoloji olacak demektir" (s.63). Demek ki eğitim aracılığıyla yaratılmak istenen ideal bir insan ve toplum tipi, sosyolojinin araştırma ve incelemelerine dayanmak durumundadır. O halde eğitim etkinliğinin hedefine ulaşması için, sosyolojik analizlerden yararlanma mecburiyeti olduğunu söyleyebiliriz (s.63).

1.3. Günümüzün Eğitim Anlayışı ve Eğitim Politikaları

Günümüzün eğitim dünyasındaki baskın anlayışı anlamak için kapitalizmin genişleme sürecini dikkate almak gerekmektedir. Kapitalizmin en temel hedefi sermayenin küreselleşmesini sağlamaktır. Bu süreçte, sermaye birikimi sağlandıkça metalaşması kolay olmayan alanlar da sermayenin ilgi alanına girmeye başlamıştır (Ercan, 1999, s.57). Küreselleşme sürecinde eğitim hızla ticarileştirilmeye ve yeniden yapılandırılmaya başlamıştır (Aydoğanoglu, 1999, s.57). Ticarileşme yönündeki bu yeniden yapılanmaya koşturucu olarak devlet ve siyasi iktidarlar eğitimin belirleyicisi olmaktan çıkmış ve eğitim sistemi sermaye sahiplerinin ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Böylece eğitim sistemi, sermayenin yatırıldığı alan için gerekli insan gücünü yetiştirmek ve alt yapıyı hazırlamak üzere değişime uğramıştır (Ercan, 199, s.57). Bu değişimler eğitim yönetimini de etkilemiştir. Okulların yönetiminde, özellikle de yükseköğretimde sermaye sahipleri etkili olmaya başlamış, sivil ve yerel odaklar güçlenmiş ve eğitimde merkezin ve devletin eğitim üzerindeki belirleyiciliği azalmaya başlamıştır. (Güçlü, 2003, s.6).

Eğitimde özelleştirme ve ticarileşme eğilimi çerçevesinde sermayenin eğitime girişi hızlanmaya başlamıştır (Çetin, 2004, ss.6-8). Bu doğrultuda yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlara göre eğitim bir bireyin gelecekte kazanç elde

etmesini sağlayan bir faaliyettir. Burada eğitime bireysel getiri açısından yaklaşılmakta ve kazanç artırıcı bir değişken olarak bakılmaktadır (Ercan, 1999, ss.60-61). Bu iki yönelim “Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi” uygulamalarıyla yerelleştirme uygulamasını da beraberinde getirerek işlevselleşmiştir. Eğitimdeki merkeziyetçi yapının azaltılması “okul merkezli yönetim” kavramıyla da ağıklanmaktadır (Yalçınkaya, 2004, s.22). Eğitim alanında yaşanan değişim, haliyle yükseköğretim sistemlerini ve niversiteleri de etkilemiş, eğitimde yeniden yapılanma sürecinde uygulanan zelleştirme yerelleşme ve Toplam Kalite Yönetimi uygulamaları niversiteler ve yükseköğretim sistemlerinde de geçerli kılınmıştır.

Günümüzde bazı insanların düşüncesinde “eğitimde kalite kavramı”, eğitimden beklentilerin karşılanması, bir anlamda diploma ile özdeşleştirilmiştir (aktaran, Yenen ve Gzli, 2003, ss.28-38). Eğitimde kalite eğitimin amaçlarını gerçekleştirmesi olarak tanımlanabilir. Eğitimin amaçları ise, eğitimin işlevselliği, öğrenmenin etkinliği, öğrencileri iş, meslek ve toplumsal yaşam şartlarına uyarlayabilme ve genel olarak başarılı bir yaşam sağlayabilme olarak ifade edilebilir.

İçinde bulunan yüzyılda küresel kapitalist ekonomide rekabette kalkınarak ne çıkmak için bir ülkede genel nüfusun eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye’de niversite eğitiminin kalitesi üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Yapılacak tüm çalışmalar öncelikle Türkiye’deki üniversitelerin ve gençlerin beklentilerine ve ülkenin kalkınma hedeflerine uygun daha iyi bir eğitim sunma yönünde olmalıdır.

Yenen ve Gzli’ye göre (2003); Eğitimde kalite iyileştirme çalışmaları düz bir yoldan ziyade bir döngüye benzer. Bu döngü planlama, uygulama, çalışma ve gelişme faaliyetlerinden oluşmaktadır. İlkin gelişme için devamlı planlama ve planlarının uygulanması gerekir. Sonrasında ise geliştirme planları ile ilgili müşteri

ihtiyaçlarının tespitinde kullanılacak metotların geliştirilmesi gelmektedir. Çevre dinamik bir yapıda olduğundan eğitim sektöründeki personelin, süreçleri devamlı izlemeleri, engelleri kaldırarak bilgilerini devamlı paylaşımları, ekip halinde çalışmaları şarttır. Bu yaklaşımda eğitimcilerin, problemleri sadece belirlemek yerine üzerine giderek çözümlenmeyi tercih etmeleri gerekmektedir (ss.28-38). Ayrıca hükümetler, iş çevresi, aileler, eğitim sürecinde yer alan öğrenciler ve öğretim üyeleri eğitim konusuna gereken önemi ve hassasiyeti göstermek zorundadır.

Yükseköğretim alanında bugün gelinen noktada yeniden yapılanma süreci devam etmektedir. YÖK'ün resmi internet sayfasında bu konuyla ilgili yapılan açıklamada (10.03.2011) yeniden yapılanmanın gereği vurgulanmış, bu sürecin şeffaflık ve katılımcılık içerisinde sürdürülmesi önerilmiştir. Açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir:

Yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasının; bireylerin dünyanın değişen koşullarına uyum sağlayabilecek bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılması, girişimde bulunmaktan ve sorumluluk yüklenmekten kaçınmayan, eleştirel düşünme becerilerine sahip, insan hakları ve demokrasi, çevresel, kültürel ve estetik değerler konularında duyarlı aktif yurttaşlar olması, ayrıca verilen eğitimin geniş kitlelere erişerek ülkenin yarışmacı potansiyelini geliştirmesi, yapılan araştırmaların uluslararası düzeyde saygınlığı olan bilim ve sanat üretimine yönelmiş olması, ülkenin rekabet edebilirliğine destek olması, topluma hizmet faaliyetlerinin etkin ve sürdürülebilir kılınmasını amaçlaması” gerektiğini düşünüyoruz.

Yükseköğretim sisteminin, çeşitlilik, kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik, performans değerlendirmesi ve rekabet, mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı ve

kalite güvencesinden oluşan beş temel prensip üzerine bina edilmesi, YÖK'ün hedefi olarak belirtilmiştir. Akşit (2002) bu hedeflere ilişkin düşüncelerini, “son yıllarda öz-değerlendirme ve kalite artırma mekanizmalarının iktisadi kurumlardan başlayarak yaygınlaşmasına üniversiteler de katılmış ve böylece şeffaflık ve hesap verebilirlikleri çerçevesinde eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet sunar duruma gelmişlerdir” diyerek ifade etmiştir (s.365). Zira şefaf ve hesapverebilir durum özerkliği elde etmenin bedelidir. (aktaran, Özmen vd., 2001).

1.4.Bilim, Yükseköğretim ve Üniversite Kavramlarının Tanımı ve Amaçları

Çalışmanın bu alt bölümünde üniversite kavramının çerçevesini çizebilmek amacıyla gerekli olan bazı kavramlar tanımlanmıştır. Bu kavramlar, “üniversite” ve üniversitenin varlık nedeni olarak görülen “bilim” ve üniversitenin, içinde varlık kazandığı “yükseköğretim” kavramlarından oluşmaktadır.

Ahmet Cevizci (2000) bilim kavramını: “Dış dünyaya, nesnel gerçekliğe ve bu gerçeklikte yer alan olgulara ilişkin, tarafsız gözlem ve sistematik deneye dayalı zihinsel etkinliklerin ortak adı” olarak tanımlamaktadır (ss.143-144). B. Russell bilimi; “Gözlem ve gözleme dayalı uslama yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabası” olarak tanımlar (aktaran, Çüçen, 2000, s.177).

Cevizci (2000) bilimin üç bakımdan değerli olduğunu öne sürmektedir. Bu değerler; bilimin teknoloji aracılığıyla bireysel ve toplumsal yaşantımıza büyük yarar sağlaması, insana kattığı entellektüel değer ve insanın belli bir dünya görüşü oluşturmasını, belli ilkelere göre düşünmesini sağlayan bilimsel bir zihniyet kazandırmasıdır. (s.147). Benzer şekilde, Karasar'da (2009) bilimin anlama, açıklama ve kontrol işlevlerinden söz eder (ss.8-10).

Bilimler uğraş konularına göre kuramsal ve uygulamalı bilimler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kuramsal bilimler, gerçek dünyada karşılığı olan olguları inceleyen fizik, kimya, vb. dallardan ya da duyuşal-deneysel karşılığı olmayan mantık ve matematik gibi bir alan iken, uygulamalı bilimler tıp, mühendislik gibi doğrudan insan yararına olan alanlardan oluşmaktadır (Arda, 1997, ss.95-96). Nejat Bozkurt (2003), bu ayrımın, pratik-faydacı bir başarı anlayışını ortaya koyan “mühendislik bilimi” olarak teknolojinin gereğinden fazla yüceltilerek, düşünsel özünden uzaklaşmasına ve insanı saygılı bir seyirci ve araştırmacı olmaktan çıkarıp doğanın efendisi yapmak isteyenlerin güç istencine zemin oluşturduğunu vurgulamıştır (s.10).

Sertlek (1997) bilimin, insanın insanla, insanın doğayla ilişkisini anlama konusundaki düşünme biçimi olduğunu ve bunun, salt iktisadi alanda üretimi daha verimli hale getirme çabalarıyla sınırlı olmadığını belirtir (s.242). Geleneksel bilgi kuramlarında bilim, politik ve ideolojik etkenlerden bağımsız bir konu olarak ele alınır. Bu görüş, artık sarsılmıştır (Bozkurt, 2003, s.9). Alexandre Koyré “Bilimsel keşifler ve bilim tarihi yalnızca mantıksal, ussal süreçlerin bir ürünü değildir; bilimin temelinde usdışı, mantık dışı, bilim dışı öğeler; metafizik, dinsel, büyüsel, sanatsal ve hepsinden önemlisi felsefi öğeler de bulunur” der (aktaran, Bozkurt, 2003, s.9).

Menteş’e göre (2000) tarafsızlık adına yeterince önlem alınmış ve gerçeği sorgulayan her metodolojik çalışma, bilimsel olarak nitelenmeyi hak eder (s.87). Öte yandan, bilim adamının gerçekleştirdiği araştırmaların, geliştirdiği teorilerin potansiyel riskleri üzerine dikkat çekmek, kamuoyunu kötü niyetli kullanıma karşı uyarmak gibi yükümlülükleri de bulunmaktadır (Cevizci, 2000, s.146).

Günümüzde özellikle bilgiyle donanmış işgücü bir üretim faktörü olarak ekonominin en önemli girdisi olarak görüldüğünden bilim etiği konusunda daha dikkatli davranılmalıdır. Yükseköğretim kurumları aynı zamanda bilgi üretiminin de

yuvaları olduğundan, bilgi toplumunda eğitim, özellikle yükseköğretim daha fazla önem kazanmış durumdadır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde Yükseköğretim, “Ortaöğretimden geçenlere, üniversite, akademi, teknik ve meslek yüksekokulları vb. eğitim kurumları tarafından planlanıp uygulanan öğretim” olarak tanımlanmaktadır. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yasa’ da yükseköğretimin tanımı şöyledir: “Milli Eğitim sistemi içinde ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür” Bu durumda yükseköğretimin üniversite, yüksekokul, akademi gibi kurumların verdikleri eğitimi içine alan bir öğretim kademesi olduğu ifade edilebilir.

Yükseköğretim, lisans ve lisansüstü düzeyde tıp ve hukuk gibi çoğu profesyonel mesleklerin eğitimini kapsar (Kısakürek, 1976, s.6). Yükseköğretimde yer alan öğretim kademeleri incelenirse; on yedi, on sekiz yaşından sonra başladığı ve kendi içerisinde dört farklı seviyede gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu seviyeler Ön Lisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora seviyeleridir. “Bazı mesleklerde doktora yapmadan çalışmak olanaksızdır. (Başaran, 1996, s.128).

Yükseköğretimin amaç ve fonksiyonları tarihi süreç içinde önemli değişimler geçirmiştir. Ortaçağda Avrupa başta olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde yükseköğretim din odaklı olarak gelişmiş, daha sonraları dinsel etkilerden bir ölçüde ayrılarak, tıp, hukuk ve felsefeyle birlikte pozitif bilimlerin öğretildiği bağımsız yükseköğretim kurumları ortaya çıkmıştır. Bugünkü üniversite anlayışı 19.yüzyılda Wilhem Von Humboldt'un ortaya koyduğu görüşlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Erkan Rehber (2002) Fransa'da ortaya çıkan devlet güdümlü yükseköğretim hareketini ve İngiltere'deki daha liberal yaklaşımı yükseköğretimin fonksiyonlarını etkileyen 19. yüzyıldaki önemli gelişmeler olarak ifade eder. Bu gelişmeler İkinci Dünya Savaşı'na kadar yükseköğretimin yapılanmasını etkileyen önemli modeller

olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Amerikan modeli olan, topluma hizmet anlayışının hâkim olduğu "toplum merkezli" bir model ortaya çıkmıştır (s.5). Yükseköğretim alanında 1998 yılında UNESCO tarafından gerçekleştirilen "*World Declaration On Higher Education For The Twenty-First Century: Vision and Action*" isimli konferans sonucunda alınan kararlarda: "Toplum ihtiyaçlarına uygun yüksek nitelikte mezunlar yetiştirmek" amacının uluslararası boyutta yükseköğretime yüklenen bir görev olduğu görülmektedir.

Yirminci yüzyılda dünyada yaşanan olumlu veya olumsuz tüm sosyo-ekonomik ve politik gelişmeler, yükseköğretim kurumlarını da yakından etkilemiş ve çok önemli değişimler meydana gelmiştir. Yükseköğretim kurumları birçok yönden daha açık duruma gelmişlerdir. Entelektüel sermayenin oluşturulması ve transferi yükseköğretimin geleneksel rolü olmasına rağmen, buldukları ülke ve bölgelerde sosyal ve ekonomik gelişmeyi desteklemek gibi önemli bir görevi de üstlenmişlerdir. Geleneksel araştırma anlayışı değişmiş; uygulanabilirlik, endüstri ve ekonomi üzerindeki sosyal etki ve ilişkiler, önemli konular haline gelmiştir.

Ülkemizde yükseköğretimin amacı, "*Yükseköğretim Kanunu*"nda Dokuz paragrafta ifade edilmiştir. Bu görevleri Yüksel Özden (2003), beş madde halinde özetlemiştir: (1) Bilimsel araştırma yapmak, (2) İnsanlığın ve ülkenin sorunlarına çözüm üretmek, 3. Ülkenin gereksinim duyduğu insan gücünü yetiştirmek, (4) Elde ettiği bilgi, beceri, duygu ve sezgiyi diğer insanlara öğretmek, yayın yapmak, (5) Fayda yaratma anlamında topluma örnek olmak (ss.78-80).

Napolyon'un kapattığı Alman üniversitelerini yeniden organize etme görevi verilen Wilhelm Von Humboldt, üniversitelerin amacını şöyle tanımlar: "Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim öğretimin, araştırma faaliyetleri ile birlikte ve bir bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur. Üniversitenin sahibi devlet değil millettir;

devletin görevi öğretim üyelerini atamak, bunların maaşlarını ödemek ve çalışmalarını için gerekli özgürlük ortamını oluşturmaktır” (<http://merichrd.wordpress.com>).

Günümüzde yükseköğretim kurumları kavramı gündelik dilde üniversite kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak tanımında da görüleceği gibi üniversite bir yükseköğretim kurumudur. İngilizce *higher education* ve Türkçe *yükseköğretim* kavramları temelde üniversite kavramının günümüzde kullanılan halini yansıtmaktadır. Dolayısıyla yükseköğretimin kökenine inmek üniversite sözcüğünü irdelemek ile mümkün olabilecektir.

Türk “*Yükseköğretim Kanunu*”nda üniversite bir yükseköğretim kurumu olarak ele alınmaktadır.

“Yükseköğretim Kurumları: Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır.”

Üniversite sözcüğü, Ortaçağda birlik (*corporation veya guild*) anlamına gelen Latince *universitas* teriminden geliyor. Günümüzde bir üniversitenin en az iki fakülteden oluşturulması kuralı, üniversitenin bir birlik olma anlamıyla ilintilidir (Günay ve Aydemir, 1997, s.14). Osmanlı dönemindeki *külliyeye* sözcüğü de bütünlüğe ilişkin anlam taşıyor. Üniversite kavramı, bu gün de bilim, evrensellik birlik ve birleştiricilik unsurları üzerinde oluşmuş bilim adamı ve öğrenciler topluluğu anlamını taşımaktadır (Ataünal, 1998, s.8).

Bahattin Akşit, (2002) üniversitelerin iletişim ve bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile tekel olmaktan çıkmakla birlikte, bilimsel bilgilerin üretildiği yer olarak görür. “Bilimsel bilginin üretilmesi için bilimsel cemaatlerin/toplulukların oluşması gerekmektedir. Yüz yıllar ve hatta bin yıllar boyunca bilim insanları üniversite veya benzeri kurumlarda aynı zaman ve mekânda bir araya gelerek bu cemaatleri oluşturmuşlardır” (s.365).

Ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik kalkınmasında önemli işleve sahip temel kuruluşlar olarak görülen üniversiteler, “bilimsel bilgi üretimine dayalı, farklı bilim dallarında faaliyet gösteren fakülte ya da başka adlar alan birimlerden oluşan yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2008, s.246). Gasset (1998), üniversite kavramını, kültür aktarımı, meslek eğitimi ve bilimsel araştırma ve yeni bilim adamı yetiştirme işlevlerine sahip olan aydınlanma kurumları olarak tanımlamaktadır (s.36).

Üniversitelerin devlet kurumları haline gelmesiyle, felsefe, tıp ve ilahiyat fakültelerinden teşekkül ettiğini görüyoruz. Bunun nedeni, devletin tıpçılara, din adamlarına ve yargıçlara duyduğu pratik ihtiyacı (Özlem, 1999, s.120).

Pazarlama bilimine göre üniversitenin tanımı ise; önlisans, lisans ve lisansüstü derecelerini içeren yükseköğretim hizmeti ile akademik danışmanlık, sürekli eğitim, kariyer planlama, bilimsel araştırma ve yayın hizmetleri veren, bu hizmetlerin sunumunda kar amacı gütmeyen bilime ve insanlığa katkı gibi sosyal amaçları gerçekleştirmeye yönelik işletmecilik ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştiren, faaliyetlerinden faydalanan çevrenin maddi ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan kendine özgü kurumsal bir kültüre sahip akademik hizmet organizasyonları olarak yapılabilir (Okur, 2007, s.16).

Humbolt ise (aktaran, Bozkurt vd., 2008), sınıflandırmayı üç başlık altında yapmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, üniversitelerin birinci işlevi, bilimsel inceleme ve araştırmaya dayalı bilimsel bilgi üretimi ve bu bilgilerin yayılmasıdır. İkinci işlevi, bu görevleri yerine getirecek yeni kadroları yetiştirmek, üçüncü işlevi ise, ileride çeşitli mesleklere yönelecek olan öğrencileri, alanları ile ilgili genel ve akademik bir formasyonla desteklemektir (s.247).

Üniversitenin ders yapılan, araştırma yapılan ama asıl bilim yapılan bir kurum olması gerektiği kabul edilir. Bununla birlikte her öğretim üyesi araştırma ile uğraşmalı, kendi alanında bütün ülkelerde neler yapıldığını bilecek kadar boş zamanı ve enerjisi olmalıdır (Russel, 2001, s.208).

Habermas'a göre (aktaran, Aktay, 2003) üniversite işlevini siyaset ve teknolojiyle olan ilişkisi çerçevesinde şöyle yerine getirmelidir: “Üniversitelerin teknik olarak kullanılabilir bilgiyi aktarmaları gerekir, yani üniversiteler, endüstri toplumunun nitelikli yeni kuşaklara duyduğu ihtiyacı karşılamalı ve aynı zamanda kendisinin genişleyen yeniden üretimiyle de ilgilenmelidir. Yalnızca teknik olarak kullanılabilir bilgiyi aktarmakla kalmayıp üretmelidir de. (s.116). Heidegger'e (aktaran, Ökten, 2002) göre ise, “üniversite devletin önderlerine bilgi öğretmek amacıyla bilgi üzerine inşa edilmiş olan bir eğitim gücü haline gelmelidir” (s.5).

Üniversite kavramını günümüzdeki gelişmelere koşturarak farklı bir pencereden değerlendiren Aydemir Güler'e (1997) göre ise üniversite:

Verili ideolojilerin çarpıştıkları, kar ideolojisi kadar toplumsal çıkar ideolojisinin de üretilebildiği, sermaye egemenliğine uygun entelektüel yaratıcılıklar kadar özgürlük ve eşitlik ideallerinin de üretilebildikleri bir zemini sunuyor. Dünyayı daha fazla bilen, tanıyan aydının toplumsal çıkarı, özgürlük ve eşitliği seçme olasılığı

yüksektir. Bilgili olma anlamında aydın pekâlâ eşitsizlik ve sömürü ilişkilerine hizmet edebilir. (s.234)

Taner Timur'a (2000) göre, üniversiteler özellikle ortaçağda dini kurumların baskısı altında, yaratıcı bir konumdan uzak, muhafazakâr kurumlar olarak doğmuş; yüzyıllar boyunca halkları eğitme, Nietzsche'nin ifadesiyle "ehlileştirme" aracı olmuşlardır (ss.13-14). Halsey (1968) Üniversitelerin, bilim, teoloji ve felsefe yapmasının yanı sıra tarihin en büyük ideoloji üretim merkezleri olduğunu iddia eder. Üniversite tarihi boyunca bilgiyi, yapma bilgisi edinme, bilgiyi elde tutma ve egemen olma bilgisi haline çevirmiştir. Üniversite bilgiyi bu yönde kullanma eğilimini meşrulaştırmış, ancak bu süreçte egemen güçlerin çıkarlarının dışına nadiren çıkabilmiştir. Muktedirlerin çıkarlarına uygun eğitim kademelerinden biri haline gelmekten ve böyle kalmaktan rahatsızlık duymamıştır. Yükseköğretim, kültürel mirasta, en yüksek değer biçilen inanç ve fikri kabiliyetlerin muhafazası ile görevlendirilmiştir (s.52). Üniversite bu tarihiyle hem demokrasinin önündeki temel engellerden biri, hem de demokratikleşme mücadelesinin temel dinamiklerinden biri olma potansiyeline sahip olmuştur (Kılıçbay, 1999, s.11-13).

1.5. Yükseköğretimin ve Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi

Üniversiteler, eğitim zincirinin son halkası olarak seçkinleri ve devlet yöneticilerini⁴ yetiştiren bir yüksek okul olarak tanımlanırsa her dönemde ve her uygarlıkta bu kurumların yer aldığı görülecektir (Timur, 2000, s.34). Bununla birlikte birçok konuda nitelikli eleman yetiştirilmesi, medreselerin de yükseköğretim kurumları olduğu görüşünü desteklemektedir (Cihan ve Doğan, 2007, ss.53-54). Alkan (1999), üniversitelerin medreselerin devamı olduğu görüşündedir (s.33).

4. "Kiliseye mensup üst düzey insanları yetiştiren kurumlar." (Jeauneau, 1998, s.28)

Üniversiteler, çoğu plansız bir şekilde, ünlü hocaların etrafında toplanan öğrencilerin, kendi ortak çıkarlarını kilise yetkilerine ya da kentlerden gelen, örneğin kalacak yer için yüksek kira bedeli istemek türünden zorlamalara karşı korumak amacıyla örgütlenmeleri sonucunda kurulmuştu (Ağaoğulları ve Köker 1998, s.181). Kentliler öğrencileri vatandaşlık hakları olmayan yabancılar olarak gördüğünden böyle bir himaye birliğinin kurulması gerekliydi (Sivas, 2011, s.216). “İtalya ve İspanya’nın üniversitelerinde öğrenciler ilkin örgütlenirler ve öğretmenlerini daha sonra tutarlardı” (Artz, 1996, s.253). Kentleşmenin getirdiği yeni toplumsal çatışmalar karşısında meslekleri lonca halinde birleştirmeye iten harekete koşut olarak (Jeauneau, 1998, s.76) hocalar ve öğrenciler ortak çıkarlarını kollamak, güvenliklerini sağlamak için bir araya gelirler (Erol, 2005, s.83). Bu nedenle “*Universitas*’ teriminin lonca anlamını taşıdığı söylenebilir (Timur, 2000, s.42; Tekeli, 2003, s.29; Erol, 2005, s.83)

Ortaçağdaki kökleri sebebiyle Avrupa üniversiteleri ekonomik hayattan çok dini hayatın bir parçası idiler (Halsey, 1968, s.53). *Aristoteles*’in yapıtlarının 13. yüzyılın çeşitli dönemlerinde Paris üniversitesinde okutulmasının Kilise tarafından yasaklanması bunun göstergesi olabilir (Ağaoğulları ve Köker 1998, s.199).

Coğrafi keşiflerden sonra yaşanan *Rönesans* ve *Reform* hareketleri üniversiteleri de etkilemiştir. Bu dönemde hümanizma düşüncesi gelişmiş ve sanat akademileri kurulmaya başlamıştır. Ağaoğulları ve Köker’e (1997) göre bilimsel düşünce bu akademilerde gelişmeye başlamıştır. (ss.15-18).

15. yüzyıla gelindiğinde üniversiteler öğrencilerden sağlanan kaynaklarla yürütülemez hale gelmiş, prensliklerin ve kiliselerin kendilerine sağlamış olduğu mali imtiyazlar ve itibar nedeniyle iktidarlara bağımlı hale gelmişlerdir (Charle ve Verger, 2005, ss.13-15). Bilim adamı iktidara yakın bir konumda olma ve

araştırmalarını yürütebilmek için ihtiyaç duyduğu maddi araçlara sahip olma karşılığında özerkliğinden vazgeçmiştir. (Ferrarotti, 1999, s.59). Bu durum müteveli heyetler kanalıyla topluma açılma olarak da anlamlandırılmaktadır.

Meslek eğitimi ihtiyaı çok eskilere dayanmakla birlikte, bu çalışma çerçevesinde taradığımız kaynaklar üniversitelerdeki uygulamanın modern çağda bugünkü şekliyle biçimlendiğini göstermektedir. Doğan zlem (1999), yeniçağın sanayileşen ve teknoloji temelli toplumlar haline gelen modern toplumlarında ekonomiden, siyasal bilgilerden işletmeye, mühendisliğe ve mimarlığa vd.'ne kadar bilimci dayatmacılığın yanı sıra, ihtiyaın da etkisiyle değişik fakülteler üretildiğini, değişik bölümler icat edildiğini söyler (s.120).

1789 Fransız Devrimi'nden sonra iktidarı ele geçiren burjuvazi niversiteleri de kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmiştir. Bunun sonucunda aydınlanmayla birlikte üniversitelerin asıl görevi burjuva devriminin ilkelerine ve ideolojisine katkı yapmak ve bu ideoloji doğrultusunda insan yetiştirmek olmuştur (Demirer, Duran ve Orhangazi, 2000, s.15). Onsekizinci yüzyılın sonlarında, modern toplumun özellikle sınaı ve ticari ihtiyaçlarının karşılanmasında doğrudan bir yararı olmayan felsefe, geri plana itildi; doğa bilimleri ve uygulamalı bilimler ne çıktılar ve niversite içinde hegemonya kurdular (zlem, 1999, ss.120-121).

Modern bilimin üniversitelere girmesiyle modern niversite sistemi oluşmuştur Bu noktada en önemli gelişmenin 1809 yılında Wilhelm Von Humboldt'un, Prusya eğitim sistemini düzenlemek ve Berlin niversitesi'ni kurmakla görevlendirilmesi olduğu kabul edilir (Gürüz vd., 1994, s.62). Modern bilim anlayışına uyumlu olarak üniversitelerin yapılandırılması süreci Osmanlı'da da karşılık bulmuştur. Zira 16. yüzyıldan itibaren medrese teşkilatında meydana gelen gerileme ve çöküşü durdurma (aktaran, Erdem, 2005) konusunda arayışlar hep olmuştur. Böylece 18. yüzyılda

klasik eğitim kurumlarının yanı sıra Batı tarzında eğitim veren kurumlar da kurulmaya başlanmıştır. Bu okullara *Darülfünun* adı verilmiştir. Ancak, bilimsel zihniyet açısından İslam dünyasındaki entelektüel düşünceye bir katkı sağlayamamışlardır. (Cihan ve Doğan, 2007, s.56).

1970’li yıllara kadar temelini Humboldt’un attığı modern çağın ulus devlet üniversitesi modeli geçerliliğini korumuştur. 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik bunalımlar ve sosyalist sistemin çökmesi üniversiteler açısından da yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Yaşanan dönüşümler içerisinde üniversitelerden beklenenler de değişmiştir (Oktik, 2002, ss.115-116).

Yeni bir dönemde ve yeni bir yapıyla karşımıza yeni bir üniversite biçimi çıkmıştır. Bu yeni üniversite modeli “multiversite”, diğer ifade ile “girişimci üniversite” olarak da adlandırılmaktadır. Bu yeni üniversite modelinde araştırmanın ve eğitimin içeriği de değişmiştir. Öğretilen ve araştırılan artık bilim için bilim değildir. Günümüzde üniversiteler meslekler için eğitim okulları haline gelmiştir. Ekonomik süreçler bilimselleştikçe daha çok sayıda uzman gerekli olmuş, bunlar da çoğunlukla üniversitelerden sağlanmıştır (Russel, 2001, s.204). Böylece yükseköğretimde öğrenci sayıları hızla artmaya başlamıştır.

1900 yılında Amerika’da 18–21 yaşındakilerden üniversiteye devam edenlerin oranı %4 idi. Sonraki yirmi yılda bu oran iki kat arttı. 1940’da ise %15,6’ya yükseldi. 1956’da bu rakam yaklaşık 1/3 olmuştur (Halsey, 1968, s.56). Bu değişimi daha en baştan gören *Weber* (2004) meşhur konuşmasında şöyle der: “Son zamanlarda Alman üniversitelerinin ilmin birçok alanında Amerikan üniversite sistemi istikametinde değiştiğini bariz şekilde görüyoruz. Üniversitelerin toplum ve fen ilimleri enstitüleri ‘devlet kapitalizmine’ ait işletmeler haline gelmiştir” (s.130). Refah devleti ilkesinin uygulanmasına son verilerek uygulanmaya başlayan neo-

liberal politikaların yüksek öğrenimi kârlı bir yatırım alanı olarak görmesi üniversitelerin amaçlarının yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Bu sistemde üniversiteler, kapalı kapılar ardında sadece bilim yapmamış ve dış dünyanın taleplerinde, özellikle de piyasanın taleplerine uyum göstermeye başlamıştır. Ayşe Buğra (2002), üniversitelerde üretilen bilginin ekonomik süreçler içerisinde edindiği belirleyici konuma dikkat çekerek sanayi sonrası toplum kavramı yerine “bilgi toplumu” kavramının geçtiğini söylüyor (ss.85-86).

Bu yeni üniversite modelinde üniversiteler işletme, akademisyenler hizmet üreticisi, öğrenciler müşteri olarak değer görmektedir; kolektif yönetim anlayışı yerini üniversite yönetimine üniversite dışından kişi ve kurumların katılmasıyla “toplam kalite yönetimi” anlayışına bırakmıştır. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bir üretim süreci olarak algılanması, işletmeler için kurgulanan TKY anlayışının yüksek öğretim kurumlarında da uygulanmasını beraberinde getirmiştir.

Üniversitelerde öğrencilerin müşteri olması, daha çok yetenekli öğrenci ve araştırmacıları ve öğretim üyeleri ile araştırma fonlarını çekme mücadelesi üniversiteler arasında rekabet ortamının oluşmasına neden olmuştur. Üniversiteler arasında yaşanan bu rekabet genellikle “akademik kapitalizm” olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2007, ss.223-227).

Dünyada yaşanan bütün bu gelişmeler Türkiye’deki üniversitelerin yapısını da derinden etkilemektedir. Öğrencilerin bir üniversite ve meslek tercihine etki eden faktörlerin anlaşılmasında yararlı olacağı düşüncesiyle şimdi de Türkiye’de yükseköğretim sisteminin günümüzdeki durumu üzerinde ana hatlarıyla durulacaktır.

1.6. Türkiye’de Yükseköğretimin Günümüzdeki Durumu

Günümüzde de geçerliliğini büyük ölçüde koruyan *2547 Sayılı “Yükseköğretim Kanunu”*’nun çıkarılması, girişimci üniversite modelinin kabul edilmesine,

üniversitelerin piyasaya açılması ve vakıf üniversitelerinin kuruluşuna giden süreci başlatmıştır. 12 Eylül yönetimi, 6 Kasım 1981 tarihli 2547 sayılı “*Yükseköğretim Kanunu*” nu çıkararak üniversiteleri YÖK dolayımı ile siyasi otoriteye bağlamıştır. Bu yasayla üniversitelerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

Öncelikle Üniversitelerin yönetsel özerkliğine dokunulmuştur (Tekeli, 2003, s.84). Birçok yetki tek kişilik organlara verilerek demokratik katılım mekanizmaları ortadan kaldırılmıştır (Demirer vd., 2000, s.43). YÖK özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş olarak tanımlanmış ve üniversiteler üzerinde her türlü tasarrufta bulunma yetkisi verilmiştir. (2547 Sayılı Kanun 7. Madde). Öğrencilerden harç alınması yasallaştırılarak yükseköğretim paralı olmuştur. Vakıflara yüksek öğretim kurumu kurma yolu açılmıştır (Başaran, 2006, s.125). Bu kanunla ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmış (YÖK, Tarihçesi) ve üniversite yüksek okul ayrımı ortadan kalmıştır (Tekeli, 2003, s.84). Denetimi kolaylaştırmak amacıyla tüm yüksek öğrenim kurumları 27 üniversite altında toplanmıştır (YÖK, 2007, s.7).

1980 darbesini izleyen yıllar Türkiye’de “bir gecede onlarca üniversite açılmasının” (Sevgi, 2004, s.2) yaşandığı bir dönem olmuştur. 1980’li yıllardan sonra devlet üniversitelerinin sayısındaki hızlı artış ve alt yapı sorunları varlığını korurken, 22 Haziran 1982 tarihinde *Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname* ile sekiz üniversitenin daha kurulması kararlaştırılmıştır. Yükseköğretimin kiteselleştirilmesinin bir gereği olarak, 1981 yılında Türkiye’de 19 olan devlet üniversitesi sayısı, 1991’de 29’a, 2000 yılı itibariyle 53’e çıkmıştır (Gürüz, 2001, s.305). Türkiye’de üniversiteleri yurt sathına yayma

girişiminin altında üniversitelerin içinde yer aldığı yöreye kazandıracığı ekonomik imkânlar ve böylece bölgesel kalkınma ve eşitsizliğin azaltılması çabaları da yatmaktadır (Kaşlı, 2008, s.100).

3 Temmuz 1992'de çıkarılan *3837 sayılı Kanun*'la, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile İzmir ve Kocaeli'de olmak üzere iki yüksek teknoloji enstitüsü kurulmuştur. 17.03.1992'de *3785 sayılı Yasa* ile Ankara'da Bilkent ve İstanbul'da Koç Üniversiteleri'nden oluşan 2 Vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 25 üniversite ve İleri Teknoloji Enstitüsü kurulmuştur (YÖK, 2003, ss.21-25). Böylece niteliği tartışılmakla birlikte, devlet üniversitesi sayısı 53'e yükselmiş ve yükseköğretimin ülke geneline yayılması hedefine ulaşmada önemli bir adım atılmıştır. 01.03.2006 tarihinde *5467 sayılı Yasa*'nın çıkarılması ile birlikte 15 üniversitenin daha kurulması kesinlik kazanmış (5467 Sayılı Kanun) ve 17 Mayıs 2007 Tarihinde 17 üniversite açılmıştır (Resmi Gazete, 6005 Sayılı Kanun İlanı, 29.05.2007). Türkiye'de her ile bir üniversite kazandırılmasına ilişkin çalışmalar sonunda hedefine ulaşmış ve 2006–2008 yılları arasında 41 üniversite arka arkaya kurulmuştur (www.eduankara.com, 26.03.2011).

14.7.2010 Tarihli 6005 sayılı Kanun'un kabul edilmesiyle birlikte biri vakıf üniversitesi olmak üzere 9 üniversite daha kurulmuştur. Bu üniversitelerin lisans ve ön lisans düzeyinde öğrenci alımına 2011 yılında başlanmıştır (Resmi Gazete, 5662 Sayılı Kanun İlanı, 21.07.2010). 17.01.2013 tarihi itibarıyla ülkemizde 103 devlet, 65 vakıf olmak üzere toplam 154 üniversite; 7 Vakıf meslek yüksekokulu ve 13 Diğer Yükseköğretim Kurumu bulunmaktadır (www.yok.gov.tr, 17.01.2013).

1.6.1. Türkiye'nin Girişimci Üniversite Modeline Geçişi

2547 sayılı Yasa ile Türk yükseköğretim sistemi *Kıta Avrupası* modelinden ayrılarak, *Anglo-Sakson* sisteminin temel ilkelerine dayandırılmıştır. Özellikle

Anglo-Sakson ülkelerinde eşdeğeri bulunan bir ara kuruluş oluşturulmuştur (Erdem, 2004). 1981 Yasa'sı "multiversite" (girişimci üniversite) modelinin pek çok ögesinin bilerek ve isteyerek yasa metnine taşındığı, ilk adım niteliği taşıyan bir yasa olarak değerlendirilmektedir (Tekeli, 2003, s.138). 1980 yılından sonra tüm dünyada hızını artıran *Küreselleşme* sürecinin başat üniversite modeli olan, "girişimci" üniversitenin temel hedeflerinden birisi, kitle eğitimi sağlamak amacıyla yeni üniversiteler açmaktır (Gürüz, 2001, s.305).

Girişimci Üniversite modeline geçiş kapsamında, dönemin YÖK kurmaylarının özel sektörden ve özel üniversiteden yana olduğuna dikkati çeken Timur (2000), Türk üniversite sisteminin bir yandan özel üniversitelerle büyümekte olduğunu, diğer yandan sisteme ABD modelinin egemen olmaya başladığını vurgulamıştır (s.351-353). Üniversitelerden ABD'dekine benzer biçimde "şirket" gibi çalışmaları, "modern işletmecilik teknikleri" ile yönetilmeleri, yeni liberal anlayışı benimsemeleri istenmiştir.

Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin (TUSİAD) 1994 yılında hazırladığı raporda üniversite yönetim sistemleri olarak Anglo-Sakson ve Kıta Avrupası sistemleri anlatılarak, Kıta Avrupası modelinde bürokratik sürecin etkin ve hızlı işleyişe engel olduğu ve küreselleşme süreci ile birlikte bu yönetim modelinden vazgeçildiği vurgulanmıştır. Raporda önerilen Anglo-Sakson yönetim sisteminde ise, ABD'de olduğu gibi, üniversitelerin Mütevelli Heyetler tarafından yönetildiği belirtilmektedir. Bu heyetlerde akademisyenlerle birlikte özel sektör temsilcileri de yer almaktadır. Bu yönetim modeli, "üniversite yönetimi" uygulamasıdır. Bu düzenlemenin de, küresel yüksek öğretim politikalarının yaşama geçirilmesini sağladığı tartışılmaktadır (Gürüz vdd., 1994, s.128-129). Raporda yer alan önemli bir konu da eğitimin paralı olmasının savunulmasıdır. Bu durumun ciddiyetine işaret

eden Alpaslan Işıklı (2002), eğitimin ve bu arada yüksek öğrenimin ticarileşmesinin bilimi metalaştıracağını, üniversiteleri birer ticarethaneye çevireceğini ve öğrenciyi müşteri konumuna indirgeyeceğini söyler. Zira “böyle bir düzenlemenin, geniş halk kesimlerinin çocuklarını öğrenim hakkından yoksun bırakacağı açıkça ortadadır. Dolayısıyla bu düzenlemenin Anayasaya aykırılığı tartışma götürmez. Anayasa, ‘kimse eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamaz’ hükmünü öngörmüştür.”

Günümüzde toplumların kaderini etkileyen öncelikli unsurun üretim etkinliği olduğu kabul edilir. Tekeli’ye (2002) göre bu nedenle de, “üretim süreci içinde öğrenmeye özel bir ilgi gösterilmektedir” (s.29). Ancak, “yükseköğretim piyasa ekonomisinde sunulduğunda, amaç kar sağlamak olduğu için firmalar talebi artırıp maliyeti azaltmaya çalışacaklardır. Bu da eğitim açısından kaliteyi düşürecektir. Eğitim hizmeti bu yüzden piyasa koşulları ile çatışmaktadır” (Özaslan, 1998, s.37).

Bilgi ve enformasyon çağına geçilen bu dönemde yapılması gerekenleri Bahattin Akşit (2002)şöyle ifade eder:

Yapılması gereken şey, yükseköğretim kurumlarının farklılaşmalarını, çeşitlenmelerini, değişmeye ayak uydurabilecek esnek kurumlar haline gelmelerini, içerde ve dışarıya açılarak rekabet edebilmelerini, demokratikleşmelerini, özerkleşmelerini, akılcı-yapıcı eleştiri kültürünü geliştirebilmelerini, öz-değerlendirme ve kalite artırma mekanizmalarını yerleştirebilmelerini ve böylelikle hesap verebilirlik ve şeffaflıklarını artırmalarını sağlayacak olanak ve çerçevelerin geliştirilebilmesidir. Türkiye’de bu yönde ne tür bir gelişme olmaktadır? Var olan üniversitelerin her birisinde ne tür gelişmeler olmaktadır? Bu soruların cevaplanabilmesi için geniş kapsamlı araştırmalar çerçevesinde yapılacak anketlerle ve alanda

yapılacak derinlemesine görüşmelerle elde edilecek bilgilere ve onların analiz edilmesine ihtiyaç vardır (s.361).

1.6.2. Vakıf Üniversiteleri ve Yükseköğretime Etkileri

Türkiye’de 2547 sayılı üniversiteler kanunuyla özel üniversite kurma yolu açılmıştır. Bu düzenleme ile birlikte ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi 1984 yılında kurulmuştur (6005 Sayılı Kanun İlanı; www.bilkent.edu.tr). Günümüzde vakıf üniversitelerin sayısı sürekli artmaktadır.

Vakıf Üniversiteleri ayakta kalabilmek ve gelişebilmek için çekim merkezi haline gelmelerini sağlayacak çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalarla başarılı, yetenekli ve istekli öğrencileri kendi bünyelerine çekmeyi ve durumlarını sürekli geliştirmeyi amaçlamışlardır. Devlet Üniversitelerine rakip olan Vakıf Üniversiteleri böylece bir yarış başlatmıştır.

Devlet üniversitelerinin bu yarışa ortak olabilmesi için, öncelikle öğrenci memnuniyetini belirleyen temel unsurlar olan, idari ve akademik personel ile mali ve fiziksel imkânlar açısından yeterli düzeye ulaşması ve gelişmesi gerekmektedir. Bunun için devlet üniversitelerine zaman ve bütçeden ciddi oranlarda pay ayrılmalıdır. Bununla birlikte yeterli bütçe ayrılmadan ve altyapı eksikleri giderilmeden yeni devlet üniversiteleri açılmaya devam etmektedir. Bu politikalar sonucu devlet üniversitelerinin önemli bir kısmının istenilen düzeyde araştırma yapacak, öğrenim hizmeti sunacak düzeye gelemediği ve mevcut rekabet ortamının çok gerisinde kaldığı görülmektedir.⁵

Bu üniversitelerimizden bazıları ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi kaynaklarını yaratmaya çalıştıkları veya yöre sanayisinden destek alma girişiminde buldukları bilinmektedir. Bazı üniversiteler ise bu çabalarında yetersiz kalmıştır.

⁵ 1992 yılında kurulan üniversitelerin gelişme düzeyleri bu konuda bir fikir verebilir. 1999’da Şenses’in yayınladığı çalışması, 1992 sonrasında kurulan üniversitelerin durumuna ışık tutmaktadır. (aktaran, Bilgili, Uçan, Çetin, 2003).

Üniversitelerimizin kalite göstergelerinin bu şartlar altında oluşması onların güçlü rakip olmalarını engellemektedir. Üniversitelerin, bilimsel gelişime, öğrencilerin gelişimine, mezuniyet sonrası performanslarına vb. katkılarında kısaca kalite göstergelerinde belirgin ölçülerde farklılıklar bulunması öğrencilerin üniversite seçiminde, “ince eleyip sık dokuyarak” dikkatli olmalarını gerektirmektedir.

1980’li yıllarda küresel ölçekte hız kazanan rekabet koşullarında, üniversitelerin piyasaya açılması süreci üniversite ve sanayi işbirliğini beraberinde getirmiştir. Devletin üniversiteye daha az kaynak ayırması sonucunda iş adamları ve sanayi kesimi üniversitelere kaynak aktarmaya başlamıştır. YÖK’ün reform paketinde üniversite ve sanayi işbirliğine geniş yer verilmiştir (YÖK, 2004). Üniversiteye kaynak aktaran çevreler hem üniversite yönetimine katılmakta hem de yapılacak araştırmalar da söz sahibi olmaktadır. Türkiye’de bu alandaki gelişmelerin sonucunda üniversite bünyesinde, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) merkezleri, teknoparklar kurulmaya başlamış ve sanayiye yönelik bölümler açılmıştır (Demirer vd., 2000, s.45).

Bunlardan biri olan ODTÜ Teknokent: “ODTÜ’nün araştırma yeteneği ve bilgi birikiminden de faydalanarak, küresel ekonomiye seçilmiş sektörlerde, ileri teknolojiye dayalı katma değeri yüksek ürün ve hizmetleri rekabetçi koşullarda sunan girişimcilerin ve şirketlerin yer aldığı dünyanın önde gelen teknoloji geliştirme bölgelerinden birisi olma vizyonu ile kurulmuştur” (www.metutech.metu.edu.tr).

Devlet üniversitelerinde bu gelişmeler yaşanırken yüksek öğretimde alternatif yaratan vakıf üniversitelerinin oluştuğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinin ortaya çıkış amacı, üniversite eğitime olan talebin hızla artması ve bunun devletin imkânları ile karşılanamayacak hale gelmesi olarak belirtilmektedir. “Gerek yükseköğretime olan talebin karşılanması, gerekse devlet üniversitelerinin üzerindeki

kontenjan baskısının azaltılması bakımından, vakıf üniversiteleri, üzerinde durulması gereken bir seçenek durumundadır” (YÖK, Vakıf Üniversiteleri Raporu, 2007, s.5).

Bununla birlikte dünyadaki gelişmeler, yükseköğretimdeki özelleşme eğilimi konusunda dikkatli olunmasını gerektirmektedir.

“1989 sonrasında sosyalist bloğun çözülmesiyle birlikte Doğu Avrupa ülkelerinde yükseköğretiminin kâr amacıyla denetimsiz bir biçimde ticarileşmesinin ortaya çıkardığı bu tür sorunlar, Avrupa’da ‘Bologna Süreci’nin’ başlatılmasının temel nedenini oluşturmuştur. Benzer bir yozlaşma Hindistan’da yaşanmış ve bunun sonucunda Anayasa Mahkemesi 100 özel üniversite’nin kapatılması yönünde bir karar almak zorunda kalmıştır” (s.5).

Vakıf üniversiteleri, üç ayrı finansman kaynağına sahiptir. Bunlar: (1) Kurucu vakfın katkısı, (2) Öğrenci harçları, (3) Devlet yardımıdır. Vakıf üniversitelerine yapılan Devlet yardımından yararlanılması, bazı kriterlere bağlanmıştır. Bu kriterler, vakıf üniversitelerinin, öğretim üyesi yetiştirmelerini, burslu öğrenci kontenjanlarının arttırmalarını ve gelişmelerini özendirici yükümlülükler taşımaktadır. (ss.9-10) Üniversitelerin en önemli görevlerinden biri öğretim üyesi yetiştirmektir. Devlet üniversiteleri bu görevi yerine getirmektedir, ancak bunu vakıf üniversiteleri için söylemenin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Vakıf üniversiteleri kadroları genellikle devlet üniversitelerinden transfer olan öğretim üyelerinden ya da yurt dışından çağırdıkları yabancı profesörlerden oluşmaktadır. Bu nedenle vakıf üniversiteleri mutlaka öğretim üyesi yetiştirme politikalarını oluşturmalı ve uygulamalıdır (Oktay, 2005, s. 5). Aksi takdirde genellikle büyük şehirlerde kurulan vakıf üniversiteleri, büyük şehirlerde olmalarının verdiği avantajı bir rekabet

unsuruna dönüştürerek büyük şehirler dışındaki devlet üniversitelerinin öğretim üyelerini transfer ederek haksızlık yapabilmektedir (Özaslan vd., 1998, s.135).

Vakıf üniversitelerinin istihdam olanağı yarattıkları ve yüksek öğrenimde bir alternatif oluşturma istidadına sahip oldukları açıktır. Ancak Vakıf üniversitelerinin devletin imkânları ile karşılayamadığı yüksek öğretim talebini, genel içindeki %6'lık payla ne ölçüde karşılayacağı da tartışmalı bir konudur (s.5). Bu nedenle vakıf üniversiteleri sosyal planlama kapsamında ele alınmalı, bölge kalkınma projeleriyle irtibatlandırılmalıdır. Bu bağlamda büyük şehirler dışında kurulacak vakıf üniversitelerine devlet desteği sağlanmalıdır (Özaslan vd., 1998, s.135). Sosyal planlamanın dışında tutulduğunda, Vakıf üniversitelerinin sayısı ne kadar artarsa artsın ve bu üniversiteler kapasitelerini ne kadar artırırsa artırsın bu kurumlarda yüksek öğrenim görebilecek kesimler yine sınırlı olacaktır. Bu üniversitelerde yapılan eğitim paralıdır. Öğrenim ücretlerinin yüksekliği nedeniyle, bu kurumlara ancak belli sosyo-ekonomik seviyedeki kesimler gidebilmektedir. Bunun en önemli nedeni halkın genelinin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olmasıdır. Her ne kadar bu kurumların öncelikli amacının kar elde etmek olmadığı yasal mevzuatta belirtilse de süreç bu şekilde işlememektedir.

1.7. Üniversitelerin Toplumsal Gelişme ve Hareketliliğe Etkisi

Toplumsal gelişme, değişimin olumlu yüzüdür. Genel olarak, toplumsal değişme: “Toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesidir” (Tezcan, 1991, s.173). Toplumsal gelişme, bir toplumda ekonomik gelişme ve büyüme ile birlikte sosyal ve kültürel seviyenin iyileşmesinin adıdır; toplumu daha üst düzeyde kültür seviyesine çıkarma ve toplumsal refahın sağlanması gibi ileriye dönük hedeflerdir. Toplumsal sınıf farklılıklarının azaltılması, sosyal mobilitenin sağlanması ve toplumsal

bütünleşme ülkelerin benimsediği genel ve ortak tedbirlerdir. Bu tedbirlerin alınmasında eğitim etkin bir araçtır (Özaslan ve vd., 1998, s.16).

Günümüzde dünya ekonomisinin ihtiyacı olan insan kaynağını yükseköğretim kurumları yetiştirdiğinden (Köksoy, 1997, s.1), bireylerin lise sonrası eğitim görmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Başaran, 1996, s.18). Yükseköğretim kurumları, genel anlamda, toplumun yüksek düzeydeki insan gücü gereksinimini karşılamak, kültürün aktarılmasını sağlamak, bilimsel araştırmalarla toplum sorunlarını çözmeye yardımcı olmak görevlerini üstlenirler (Başkan, 2001, ss.21-32).

Üniversiteler buldukları bölgelerde hem kültürel ve sosyal hem de ekonomik olanakları geliştiren kurumlardır. Bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmaya yardımcı olur (Özaslan ve vd., 1998, ss.16-17). Üniversiteler sayesinde yeni istihdam olanakları ve nüfus hareketleri yaşanır. Ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel bir birikim oluşur. Üniversiteler buldukları bölgenin sosyal, kültürel ve bilimsel faaliyetlerinin merkez noktasıdır (Timur, 2000, s.13). Neticede eğitimin, özel olarak ise üniversitelerin sosyal, kültürel ve ekonomik düzeydeki etkileriyle birlikte toplumsal değişmeye ve toplumda hareketliliğe yol açtığı bir gerçektir.

Araştırmalar toplumsal değişimin oluşumunda ve yerleştirilmesinde, her ne kadar tutucu da olsa (Tezcan, 1991, ss.173-174), eğitimin katkısının olduğunu göstermektedir. Buna karşılık toplumsal değişme de eğitim kurumunun değişme gereksinmesine katkı sunmaktadır. Başaran'a (2006) göre, genel olarak toplumsal değişme şu yeni değerlerin ürünüdür: Kültürel yenilikler, toplumsal yenilikler, bilimsel yenilikler, yeni teknolojiler, insan gereksinmelerinde yenilikler, yönetimde yenilikler, insan ilişkilerinde yenilikler, kentleşme, iletişimdeki yenilikler. Ülkelerin gelişmişlik farkı, değişmeye erken ya da geç başlamayla ilgilidir (ss.46-48).

Bir toplumdaki bireylerin ve/ya grupların sosyal ve ekonomik konumlarını değiştirmeleri ise toplumsal hareketlilik olarak adlandırılır. Toplumsal hareketlilik *yatay* ve *dikey* olmak üzere iki biçimi vardır (Öztürk, 2004, s.77-78).

1. Yatay hareketlilik: Bireylerin ya da grupların “benzer sosyal ve ekonomik konumlar arasındaki hareketliliğine” yatay hareketlilik denilmektedir. Yatay hareketlilik, bireylerin ya da grupların toplumsal statü, saygınlık ve gelir açısından bir toplumsal konumdan yine benzer bir başka konuma geçmesi demektir.

2. Dikey hareketlilik: Bu kavram da, bireylerin ya da grupların “farklı sosyal ve ekonomik konumlar arasındaki hareketliliğini” ifade etmede kullanılmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, dikey hareketlilik bireylerin ya da grupların toplumsal statü, saygınlık ve gelir açısından daha aşağıdaki veya daha yukarıdaki bir toplumsal konuma geçmeleri demektir. Bu bağlamda, dikey hareketlilik yukarı doğru olabileceği gibi aşağı doğru da olabilir.

Modern dönemde toplumsal hareketlilik hızlanmıştır. Bunda eğitimin yaygınlaşmasının etkisi büyüktür. Eğitimin, toplumda bireylerin dikey sosyal hareketlilik yapmak için bir araç⁶ (Tezcan, 1991, s.46) olduğuna ilişkin tartışmalar sürmektedir. Yükseköğretimin üniversiteler bünyesinde yapılmaya başladığı 10. ve 12. yüzyıllardan 16. yüzyıla kadar Ortaçağ üniversitelerine üşüşen öğrencilerin çoğunun yoksul olduğunu (Artz, 1996, s.255) kabul ettiğimizde, yükseköğretim ve dikey hareketlilik ilişkisinin en baştan var olan bir ilişki olduğu söylenebilir. Şengönül’e (2008) göre, eğitim yoluyla bireyler, orta ya da üst düzey profesyonel ve yönetsel konumlara ulaşabilmektedir (s.2).

Ancak eğitim olanaklarının tüm toplumsal kesimlere yaygın olarak sunulması, tüm bireylerin eğitim olanaklarından eşit bir şekilde yararlandıkları anlamına

⁶ Bu tartışmalarda eğitim, dikey toplumsal hareketliliğim nedeni olmaktan çok bir aracı olarak görülmektedir.

gelmediği de bir gerçektir (Açıklan, 2008, s.39). Bir ülkenin sosyal ve ekonomik durumu bireylerin refah düzeylerini olduğu kadar eğitim imkânlarını da önemli ölçüde etkilemektedir. (Suğur, 2008, s.15). Bu nedenle toplumdaki sınıfsal bölünme bireysel yetenekler ve başarılar arasındaki farklılıklar olarak görülemez. Bu tür yaklaşımlara göre, eğitim, olumlu bazı işlevlerine rağmen, kapitalist toplumdaki eşitsizliklerin ve sömürüye dayalı ilişkilerin yeniden üretilmesini sağlayan bir araçtır (Suğur, 2008, s.15).

“Yüksek öğrenimin varlığı, bazı toplumsal koşulların yerine getirilmesini, özellikle, bir bilginler sınıfına serbest zaman olanağı sağlayan ekonomik ve siyasi gelişme düzeyini gerektirmektedir. Üniversiteler, özü itibariyle eşit olmayan yüksek değerli kültürel öğelerin kazanılmasını kontrol ettiğinden toplumsal tabakalaşmada daima rol oynamışlardır. Bu sebeple eşitsizliğe meylederler.” (Halsey, 1968, s.52).

Anthony Giddens’in (2000) belirttiği gibi, eğitimin gerçekten bir eşitlik aracı olarak işleyip işlemediğine yönelik olarak yapılan çoğu sosyolojik araştırmanın sonucu, eğitimin mevcut eşitsizlikleri değiştirmekten çok onları açık hale getirme ve pekiştirme yönünde etkilere sahip olduğunu göstermektedir. (s.33).

Bazı açılardan farklılaşmakla birlikte modern toplumlarda sınıf yapısından kaynaklanan yetersizliklerin, fırsat eşitliği ve yaygın eğitim aracılığı ile önemli ölçüde ortadan kalktığını, böylece, sınıf yapısının toplumsal hareketliliğe imkân tanıyacak hale dönüştüğünü öne süren belirli yaklaşımlar da vardır. Bu yaklaşımlardan bazıları, günümüz toplumlarını, bireylerin yetenek ve başarılarına göre farklı ve eşit olmayan bir şekilde ödüllendirildiği toplumlar olarak görmektedirler. Dolayısıyla, bireysel yetenek ve başarıya dayalı olmaları nedeniyle

bu eşitsizlikler meşru görülmekte ve bu açıdan günümüz toplumlarını daha adil ve eşitlikçi toplumlar olarak nitelemektedirler.

Sosyal bilimcilerin önemli bir bölümü, modern toplumlarda, mesleki statülerin giderek başarının, kişisel beceri, yetenek, kabiliyet ve benzeri özelliklerce belirlendiği bir sistem olan liyakat sistemine dayalı olarak kazanıldığını öne sürmektedirler. Dolayısıyla, bireyler, modern toplumda en çok arzu edilen mesleklere ve toplumsal statülere, çalışarak ulaşılacağı konusunda ikna edilirler.

Bununla birlikte toplumda kendilerine avantajlı bir konum edinmiş olan bireylerin daha iyi bir eğitim yoluyla daha kısa sürede başarıya ulaşmaları ve dolayısıyla konumlarını sürdürmeleri de oldukça doğal görünmektedir. (Duman, 2005, s.61) Bu nedenle, Giddens'in (2000) "İngiltere'de, zengin olmanın en emin yolu hala, zengin olarak doğmuş olmaktır" (s.35) ifadesinin bizim toplumumuz için de geçerli olduğunu söylemek pek de yanlış olmasa gerek.

Ancak, yine de eğitimi ister üst sınıfların üstünlüklerini sağlama üzere üst sınıf çocuklarıyla beraber (hepsine değil de) sadece bazı yoksullara yükselme fırsatı veren bir sistem, isterse hangi sınıfa ait olursa olsun kişisel beceri ve yeteneklerini kullananlara ayırım gözetmeksizin yükselme olanakları sunan demokratik bir kurum olarak düşünülelim, her iki durumda da alt sınıfların statülerine yapılan aşırı vurguyla kendi kültürlerine yönelik olumsuz bir tavır aşılacaktır (Freire, 2006, s.184). Bu durumda, alt sınıflara ait bireyler, ekonomik ve sınıfsal üstünlüklerin insansal üstünlükler olmadığı yönündeki bir özgürleşmeyi değil, karşı kutbuyla özdeşleşmenin özlemini çekerek, tanrı katında eşitlik olduğu bilincine varamayıp özgürleşmediğinde, çıktığı yumurtayı beğenmeyen çirkin ördek yavrularına benzemektedir (s.24).

2. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ

2.1. Yükseköğretime Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi

Dünyada orta öğretimden yüksek öğretime geçiş ile ilgili değişik ülkelerde farklı uygulamalar vardır. “Bazı ülkeler, girdi yerine çıktılarını esas alan bir yöntemi benimsemekte, adaylar bir giriş sınavı yerine öğrenimleri sırasında bir elemenden geçirilmektedirler. Türkiye ise elemeyi, kendi eğitim sisteminin tarihsel gelişmesi içinde girişte yapma yolunu benimsemiştir” (YÖK, 2007, s.73).

Cumhuriyet döneminde, 1960'lı yıllara kadar lise mezunları az olduğundan üniversite kapısında bir lise mezunu yığılması olmuyordu. Bu nedenle, üniversite ve fakülteler lise mezunlarını sınavsız kabul edebiliyordu. Kontenjanlarını aşan bir taleple karşılaştıklarında ise başvuru sırasını dikkate alma ve ihtiyaç kadar adayı kabul ettikten sonra kayıtları durdurma veya fakültede verilen eğitimin niteliğini dikkate alarak liselerin fen ya da edebiyat kolu mezunlarını kabul etme veya üçüncü bir yol olarak, başvuranları lise bitirme derecesine göre sıralayıp, bu sıraya göre öğrenci almayı bir öğrenci seçme yolu olarak izliyorlardı (YÖK, 2009, s.5).

Çeşitli nedenlerle lise mezunu sayısı artmış ve buna mukabil yükseköğrenim talebi de artmıştır. Bu durumda yukarıda kısaca özetlenen yöntemler, mevcut şartlar için yetersiz kalmış ve fakülteler kendi ihtiyaçları doğrultusunda sınavlar açmaya başlamışlardır. 1960'lı yıllarda, önce bazı üniversiteler kendileri için giriş sınavları düzenlemeye başlamışlar; sonra bazı üniversiteler bu amaçla birlikte hareket etme yoluna gitmişlerdir (s.5). Aday sayılarındaki artış, güven sorunu yaratmayacak bir sınav geliştirilmesi gereğini doğurmuş ve doğrultuda çoktan seçmeli sorulara dayanan merkezi bir sınav sistemi tercih edilmiştir (YÖK, 2007, ss.73).

1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve *1750 sayılı Üniversiteler Kanunu*'na

dayanarak 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'ni (ÜSYM) kurmuştur (YÖK, 2009, s.5). 1981 yılında, ÜSYM, 2547 sayılı *Yükseköğretim Kanunu*'na dayanarak *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* (ÖSYM) adı ile Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu haline getirilmiştir (YÖK, 2009, s.5; MEB, 2004, s.3).

Ülkemizde tercih edilen merkezi sınavlar, iki temel amaca yöneliktir. Birincisi, adaylar arasından başarı ve yetenekte üstün olanları seçme ve ikincisi ise yükseköğretime devam edebilmek için gerekli asgari bilgi ve beceri donanımına sahip olanları belirleme (YÖK, 2007. S.74).

Öğrenci seçme sınavının amacı, kısıtlı kontenjanlara daha iyi olanı seçmek ve doğru öğrenciyi, ilgi duyduğu, bu ilgisini tercihleri ile belirttiği alanlara kanalize etmektir (TÖDER, 2010, s.1). Bu sınavlarla, ortaöğretim mezunları arasından, yükseköğretim programlarında daha başarılı olabilecek yetenekli öğrenciler seçilir ve bunların yükseköğretim programlarına yerleştirilmesinde kullanılacak farklı nitelikte puanlar nesnel bir yolla elde edilir. Sınavın içeriğini, ortaöğretim kurumlarında kazanılması beklenen, okuduğunu anlama, matematik ile ilgili işlemleri yapabilme, fen ve sosyal bilimlerdeki temel kavramlarla düşünebilme gibi temel bilgi ve beceriler oluşturmaktadır. Böyle bir yolun seçilmesinin nedeni, ortaöğretimde temel bilgileri ve akıl yürütme becerilerini daha iyi kazanmış adayların yükseköğretimde daha başarılı olacakları ilkesinin benimsenmiş olmasıdır (YÖK, 2007, s.74).

ÖSYM'nin görevleri 2547 sayılı *Yükseköğretim Kanunu*'nun 10. maddesinde şu şekilde belirlenmiştir:

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlayan ve yapan,

öğrenci isteklerini de göz önünde tutarak Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlayan ve bu faaliyetlerle ilgili araştırmalar ve diğer hizmetleri yapan Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur. ÖSYM, yükseköğretim kurumlarının isteği üzerine yükseköğretim kurumlarına anket, doçentlik sınavları dahil her düzeyde sınav ve değerlendirme ile öğrenci kayıt işlemlerini ve Yükseköğretim Kurulunca verilecek diğer işleri yapar.

Aynı kanununun yükseköğretime giriş başlığıyla verilen 45. maddesinde öğrencilerin Yükseköğretim Kurumlarına girmek için bir sınava girmek zorunda oldukları vurgulanmıştır. Ardından sonuçların değerlendirilmesinde dikkate alınan unsurlar, ortaöğretim başarısı ve elde edilen derecelerin sağladığı olanaklar, üstün yetenekli olunan alanlarda yükseköğrenim görme imkanları, TÜBİTAK yarışmalarında elde edilen derecelerin sağladığı olanaklar, mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olanların kendi alanlarında yükseköğrenim görme olanaklarından sözedilmiştir.

Ülkemizde zaman içinde pek çok seçme sınavı uygulaması yapılmış ve bu uygulamaların eksik yönlerinin tamamlanması için çeşitli değişikliklere gidilmiştir. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı, 1974 ve 1975 yıllarında aynı gün sabah ve öğleden sonra birer olmak üzere iki oturumda, 1976–1980 yıllarında aynı günde ve bir oturumda uygulanmış; 1981 yılından itibaren iki basamaklı (ÖSS-ÖYS) bir sınav haline getirilmiştir. 1974 yılından itibaren adaylardan yükseköğretim programlarına ilişkin tercihleri de bir merkezde toplanmış ve adaylar puanlarına ve tercihlerine göre yükseköğretim programlarına yerleştirilmiştir. 1982 yılından itibaren de ortaöğretim

kurumlarından adayların diploma notları Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) adı altında belli ağırlıklarla sınav puanlarına katılmıştır (YÖK, 2007, s.74). 1987 yılından itibaren, yükseköğretim programları ile ilgili tercih alanına göre belli testleri cevaplama, diğerlerini cevaplamama olanağı tanınmıştır (YÖK, 2009, s.5). 1999 yılında sınavın ikinci basamağı kaldırılmış, sınav ÖSS adı altında tek basamaklı bir sınav haline getirilmiştir. Aynı yıl, önceki yıllarda uygulanan ÖSS’de herhangi bir değişiklik yapılmamış, temel eğitim müfredatının üstüne çıkılmamıştır (s.5).

Ancak bu sistem, uygulamada umulan sonucu vermemiştir. Okulların ve öğretmenlerin başarısı, üniversiteye giren öğrenci sayısı ile ölçülmeye başlanmış; derslerde, lise 2 ve 3 müfredatındaki konular yerine ÖSS kapsamındaki konular işlenerek, OBP’nin bu çalışmalar bazında verildiği gözlenmiştir. Bu durum, lise eğitiminde büyük bir zaafa yol açarak, öğrencilerin üniversiteye lise bilgilerinden yoksun olarak gelmesine yol açmıştır. Bu durum karşısında Haziran 2005’de, sınav sisteminde yeni bir değişikliğe gidilerek, tüm lise müfredatı sınav kapsamına alınmıştır (YÖK, 2007, s.74).

2006-ÖSS’de yapılan değişiklikle sınavın bir basamakta uygulanmasına devam edilmiş, ancak soruların bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi ÖSS tipinde sorulmuş, bir kısmı ise öğrencilerin alan bilgisini yoklamak için hazırlanmıştır (s.5).

YÖK tarafından hazırlanan “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” raporunda (2007), uygulanmakta olan üniversiteye giriş sisteminde, sadece bir sınavın sonuçları ile orta öğretim başarı puanının ölçüt olarak kullanılmasının, öğrencilerin niteliklerinin göz ardı edilmesine neden olduğu sonucuna varılmıştır. Raporda çoktan seçmeli sorularla öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme yapabilme yeteneklerinin yeterince ölçülemediği ifade edilmiştir (s.75). Hatta bu nedenle, Yükseköğretim Genel Kurulu’nun 14 Şubat 2008 tarihli toplantısında, ülkemizin

ihtiyaçları doğrultusunda, Avrupa Yüksek Öğretim Alanındaki çağdaş ve başarılı uygulamaları da dikkate alan, sivil toplum örgütlerinin ve konunun bütün ilgililerinin görüşlerine önem veren kapsamlı yeni bir çalışmanın yapılmasına karar verilmiş ve kamuoyuna da duyurulmuştur (s.75). Bu çalışmaların sonunda YÖK Ortaöğretimden Yükseköğretime geçiş sisteminde yeni düzenlemeler yaparak bunu kamuoyu ile paylaşmıştır. Buna göre 2010 yılından itibaren ÖSYS'nin (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi) tekrar iki aşamalı uygulanmasına karar verilmiştir. Sistemin genel adı, *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi* (ÖSYS)'dir. Bu sistem içinde birinci aşama *Yükseköğretime Geçiş Sınavı* (YGS), ikinci aşama ise *Lisans Yerleştirme Sınavları* (LYS) olarak adlandırılmıştır (ÖSYS Klavuzu, 2010, s.1).

2011 yılında ikinci kez uygulanan bu yeni sistemin özellikleri 2011 ÖSYS Kılavuzu'nda ve YÖK'ün resmi internet sayfasında "ÖSYS Sistemi" (YÖK, ÖSYS Sistemi, www.yok.gov.tr/) başlığı altında ayrıntılarıyla verilmiştir.

Orta öğretimden yüksek öğretime geçişte iki aşamalı sınavın birinci aşaması "Yükseköğretime Geçiş Sınavı" (YGS) olarak adlandırılan ortak ve tek bir sınavdır. ÖSYS'nin ikinci aşaması "*Lisans Yerleştirme Sınavları*"ndan" (LYS) oluşur. Lisansa Yerleştirme Sınavları, adayların ders düzeyindeki bilgi ve yeteneklerini ölçen ve açık öğretim dışındaki örgün lisans programlarına yerleştirmede esas alınacak başarı puanını belirleyen sınavlardır. *Lisansa Yerleştirme Sınavları*; Matematik, Geometri Sınavı (LYS 1), Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) Sınavı (LYS 2), Türk Dili ve Edebiyatı, Coğrafya 1 Sınavı (LYS 3), Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya 2, Felsefe grubu) Sınavı (LYS 4), Yabancı Dil Sınavı (LYS 5), olmak üzere beş alanda yapılır. LYS sınavları Haziran ayında iki hafta sonunda ve tek tek oturum şeklinde yapılır (Tablo 97). Sosyoloji Bölümleri, YGS ve LYS sonrasında oluşan TM3 puan türü ile öğrenci almaktadır. Yükseköğretim programlarına ÖSYM

tarafından yapılan Merkezi Yerleştirme yapılır. (ÖSYM Klavuzu, 2011, s.19). 2010 Yılı itibariyle adaylar otuz tane tercih yapabilmektedir. Merkezi yerleştirmede kontenjanı dolmayan veya kaydolmama nedeniyle boş kalan kontenjanlara ÖSYM tarafından Ek Yerleştirme yapılmaktadır (s.20).

2.2. Türkiye’de Üniversiteye Giriş Sınavları Neyi Ölçüyor?

Ülkemizde merkezi olarak uygulanan öğrenci seçme ve yerleştirme sınavları iki temel amaca yöneliktir. 1) Birinci aşama sınavı olan YGS ile (Yükseköğretime Geçiş Sınavı) yükseköğretime devam edebilmek için gerekli asgari bilgi ve beceri donanımına sahip olanları belirleme. 2) YGS’de belirlenen barajı geçen adayların tercih edecekleri bölümü kapsayan alana yönelik LYS’na tabi tutulması ve aralarından bilgi ve başarıda üstün olanları seçmektir. ÖSYS’nin amacı, genel olarak, ortaöğretim mezunları arasından, yükseköğretim programlarında daha başarılı olabilecek yetenekli ve bilgili öğrencilerin seçilmesinde ve bunların yükseköğretim programlarına yerleştirilmesinde kullanılacak farklı nitelikte puanların nesnel bir yolla elde edilmesidir. Sınavın içeriğini, ortaöğretim kurumlarında kazanılması beklenen, temel bilgi ve beceriler oluşturmaktadır. Bu yolun seçilmesinin nedeni, ilgili becerileri kazanmış adayların yükseköğretim programlarında daha başarılı olacakları ilkesinin benimsenmiş olmasıdır.

YÖK’ün hazırladığı *2007 Strateji Raporu*’nda Yükseköğretim programlarına, merkezi olarak öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleriyle, önemli amaçlardan pek çoğunun gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Ancak sistemin başarmak isteyip başaramadığı amaçlar da vurgulanmıştır. 2010 yılında iki basamaklı sınav sistemine geçilmiş olmasına rağmen başaramadığı vurgulanan hususların önemiyetini koruduğu gözlenmektedir. Bu hususlar raporda şöyle özetlenmiştir (s.75):

- ÖSYS’de sadece bir veya iki sınavın sonuçları ile ortaöğretim başarı puanının ölçüt olarak kullanılması, farklı ölçütlerin kullanılmasının yararlılığı ilkesi açısından olumlu olmakla birlikte yeterli değildir. Öğrencilerin bu ölçütler dışındaki nitelikleri göz ardı edilmektedir.

- Sınava giren aday sayısının yüksek olması, çoktan seçmeli sorularla sınav yapmayı zorunlu kılmakta bu da öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme yapabilme yeteneklerini ölçmeyi son derece zorlaştırmaktadır. Ayrıca, yükseköğretim açısından önemli bir özellik olan adayların ana dillerinde sözlü ve yazılı olarak kendilerini ifade etme becerilerinin ölçülmesi gerçekleştirilememektedir. Bu yeteneklerin ölçülmesi için sınavın bir kısmının uzun cevaplı soruları kapsamaması gerekmektedir. Ancak bu doğrultudaki değişiklikler, aday sayısının iki milyona yaklaşması ve bu sorulara verilecek yanıtların nesnel olarak değerlendirilme güçlükleri karşısında uygulamaya konamamaktadır.

- ÖSYS, yükseköğretim programlarına yerleştirmede, puanı yüksek olana öncelik vermekte, ancak, yüksek puanlı adaylar tarafından tercih edilmeyen programlara puanı düşük olan adayları yerleştirebilmektedir. Böyle bir uygulama, bazı çevrelerce “üniversiteye girişte belli standartların göz önünde tutulmadığı” gerekçesiyle eleştirilmektedir.

- Yukarıda da değinildiği gibi, merkezi yerleştirmede, adayların sınav ve okul başarısı dışındaki özellikleri göz önüne alınamamaktadır. Bunun bir eksiklik olduğunu ileri süren bazı

çevreler, merkezi sınavın yine ÖSYM tarafından yapılmasının uygun olacağını, fakat yerleştirmenin üniversitelerin kendileri tarafından diğer etmenler de göz önünde tutularak yapılmasını önermektedirler. Bu yol izlendiği takdirde, üniversitelerin adayları değerlendirirken öznel yollara başvurma ve hatta önemli ölçüde dış baskılar altında kalma olasılığı göz ardı edilmemelidir.

- Yükseköğretim programlarına, merkezi olarak sayıları iki milyona yaklaşan adayın sadece beşte birlik bir bölümünü seçme durumunda olan bir merkezi sınav sisteminden kaynaklanan önemli sorunlar da bulunmaktadır.

Kısacası, yükseköğrenime girişte uygulanan seçme sınavı düzeni, bu ortam içinde kimlerin yüksek öğrenim yapabilecek ya da yapamayacak olduğunu yeterince belirleyen bir sınav olmamaktadır. “Yüz binlerce genci not sırasına koymaktan başka bir şey yapmamaktadır” (Ozankaya, 1999, s.437). Bununla birlikte, bu sınavlarda öğrencilerden kapasitelerinin üstünde bilgi ve beceriler beklenerek öğrencilere aşırı yüklenildiği gibi eleştiriler de devam etmektedir (Baykul, 1990, s.41).

Öğrenci seçme sınavına girenlerin sayısı ortaöğretimden mezun olanların sayısının üç katına yaklaşan bir düzeydedir. Yükseköğretim kuruluşları önünde bir yığılma olduğu açıktır. ÖSYS başvuruları dört ana kaynaktan gelmektedir. Bunlar; ortaöğretimin son yılında olup mezun olması beklenenler, daha önce seçme sınavına girerek başarısız olanlar ki başvuruların çok büyük bir kısmını bu iki kesim oluşturmaktadır. Bu ikisinden daha az olanlar ise, daha önceki yıllarda yükseköğretime yerleştirilmiş ama memnun olmayanlar ile bir yükseköğretim kurumundan mezun olmasına karşın farklı bir alanda öğretim görmek isteyenlerdir.

YÖK 2007 Starteji Raporunda Üniversiteye giriş sınavlarına başvurunun ikinci girişten sonra sönümlendiği belirtilmiştir (s.77).

Bununla birlikte raporda, sınava giren genel lise mezunlarının %67'sinin, meslek lise mezunlarının ise %58'inin yükseköğrenim kurumlarına yerleştirilemediği vurgulanmıştır. “2004 yılında yapılan sınavlarda 6599 liseden 2200 lise birincisi herhangi bir programa yerleşememiştir. Bunların % 43'ü genel, % 57'si mesleki ve teknik lise birincileridir. Tabii ki bu durum, ÖSS'den çok ortaöğretim sisteminin yarattığı fırsat eşitsizliğinin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir” (s.80).

İkinci kez sınava giren adaylar bu süre içinde kendilerini daha iyi hazırlayabilmektedirler. Bu nedenle mezun olan ama bir önceki sınavda yerleşmemiş adayların yerleşme sayı ve oranları sınava ilk kez girenlerin sayı ve oranından daha fazladır. Bu saptama dersane sektörünün genişleme nedenleriyle yakından ilişkilidir. Öte yandan, daha önce bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen ya da bir yükseköğretim programını bitirenlerin yeniden yerleştirilme oranı % 15,7 olarak bulunmuştur. Bu oran, üniversiteye giriş sınav sisteminin yol açtığı kapasite zıyanının bir diğer göstergesi olarak yorumlanabilir (s.79).

2.3. Gençlerin Yükseköğretim Tercihi ve Yükseköğretimden Beklentileri

Toplumsal yapının niteliğine bağlı olarak, günümüzde meslek üyeliği bir atıf olmaktan çıkıp, başarı sürecine dönüşmektedir (Arslan, 2001, s.317). Yani, meslek edinmek ve kariyer geliştirmek neredeyse tamamen formal eğitimle mümkün olmaktadır. Sanayileşme, kentleşme ve demokratikleşme ile profesyonel meslekler geniş toplum kesimlerine açık hale gelmiştir. Böylece gençler görece eğitim fırsatı yoluyla yüksek itibarlı, bol kazançlı, popüler meslekleri edinerek çalışma ve iş hayatına hazırlanabilmektedir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren gelişmiş ülkelerde bilgi toplumuna (*knowledge society*) geçiş süreci başlamış ve bilgi ekonomisi (*knowledge economy*) adı verilen yeni bir küresel ekonomik yapı oluşmuştur. Bu yapıda ekonomik güç, bilgi ve öğrenim düzeyi ile, ülkelerin rekabet gücü ise beşeri sermayeleri ile ölçülür hale gelmiştir. Bu süreç, bilginin üretilmesi ve paylaşılmasından birinci derecede sorumlu olan üniversitelerden beklentileri artırmış ve hemen tüm ülkelerde yükseköğretim toplumların ilgi odağı olmuştur (YÖK, 2007, s.13)

Üniversiteler bilgiyi bir kuşaktan diğerine aktaran, insanların kişiliğini geliştiren, topluma faydalı olan ve bilimsel araştırma ile yükümlü olan kurumlardır (Akın, 2003, s.207). Toplum için nitelikli işgücü yetiştirmek ve bilimsel bilgi üretmek üniversitelerin iki temel amacıdır (Akdoğan ve Hasanov, 2003, s.1). Bilgi toplumuna ve ekonomisine geçiş sürecinde değişik toplum kesimlerinin üniversiteden artan beklentileri YÖK Raporu'nda (2007) şöyle sıralanmıştır;

“1. Daha fazla öğrenciye ve daha geniş bir yaş grubuna eğitim vermek, yani “yığınlaşmak”(massification),

2. Hızla üretilen yeni bilgilerin ve oluşan yeni bilgi alanlarının tümünü kapsayacak şekilde programlarını genişletmek (academic expansion),

3. Eğitimde, mezunların iş bulabilmesi, araştırmada ise bilginin yanısıra uygulamaya yönelmek (relevance),

4. Toplumla güçlü köprüler kurarak, bölgesel ve ulusal kalkınmaya daha fazla katkıda bulunmak,

5. Paydaşlarına hesap verebilen, açık ve saydam yönetim modelleri geliştirmek (accountability),

6. Tüm bu beklentileri, giderek görece olarak azalan kamusal kaynaklar ile karşılayabilmek olarak şekillenmiştir denilebilir” (s.13).

Lise yılları özellikle son sınıflar, gençlerin geleceğine ilişkin yeni kararlar almasını ve bu kararları uygulamaya koymasını gerektiren yıllardır. Bu dönemde gencin istekleri ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapmasına ve karar vermesine izin verilmelidir. Ergenlik döneminin sancılılarıyla geçen bu dönemde ailelere ve öğretmenlere sürecin sağlıklı geçirilmesi açısından büyük görev düşmektedir. Gençlerin gelişim görevlerini başarması ve mesleki olguluğa ulaşarak karar vermesi beklenir (Yeşilyaprak, 2007, s.230-231). “Birey; yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olur” (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s.394).

Yükseköğretim, mesleğe hazırlık ve mesleğe giriş şartlarını oluşturan ve meslekte iş bulmayı ve meslekte ilerlemeyi meslekte yüksek kazanç elde etmeyi de kolaylaştıran bir basamak olması vesilesiyle meslek seçimi sürecinin en önemli parçası olarak kabul edilebilir. Zira Işık Üniversitesi tarafından 2010 Mart’ında gerçekleştirilen “Üniversite Tercih ve Algı Araştırması” nda 3617 kişiye bu soru sorulmuş yanıt alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre üniversite adayı gençlerin %31’i iyi bir kariyer sahibi olmak için, %25’i iyi bir gelecek sahibi olmak için, %22’si iyi iş imkânlarına sahip olmak için, %20’si iyi bir meslek sahibi olmak için, %9’u iyi bir eğitim almak için, %6’sı kişisel gelişimimi sağlayabilmek için ve %4’ü fazla para kazanmak için, %2’si ailem yüzünden ve kalan %2’si ise diğer cevapları vermiştir. Bu rakamlar dikkate alındığında adayların üniversiteye gitmelerini tetikleyen nedenlerin başında “İyi bir kariyer sahibi olmak”, “iyi bir meslek sahibi olmak” ve “iyi bir geleceğe sahip olmak” konularının geldiği görülmektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Lisansüstü Eğitim Kalitesi'nin artırılması için yapılan alan araştırması anketine katılan Lisansüstü öğrencilerinin “Lisansüstü eğitim alma amaçları” bakımından dağılımı incelendiğinde; ankete katılan toplam 357 katılımcının 202 'sinin (% 56,6) kariyer, amaçlarından dolayı lisansüstü eğitimi tercih ettikleri görülmektedir. Veriler incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının kariyer edinmek amacı ile lisansüstü eğitim yapmayı, dolayısıyla mesleki gelişimi, yaklaşık % 30'unun uzmanlaşmayı amaçladıkları görülmektedir (Sözer vd., 2002).

Ülkemizde her yıl yükseköğretim kurumlarına başvuru yapanların kısıtlı bir kısmı yükseköğretim kurumlarına yerleşebilmektedir. Açıkta kalma korkusuyla öğrenciler çoğu zaman yanlış tercihler yapabilmektedirler. Ancak; “Günümüzde hiçbir toplum, meslek seçiminde ve mesleğe girişte yapılacak yanlışlıklara bigâne kalamaz. Çünkü toplumun varlığını idame ettirmesi ve kalkınması, fertlerin istidat ve kabiliyetlerine en uygun mesleklere girmesiyle çok yakından ilgilidir” (aktaran, Aytekin, 2005, s.72). Meslekler nitelik ve nicelik yönünden arttıkça mesleğe yönelme bir ihtiyaç haline gelir. Yöneltilmede mesleki eğitim veren sistem, ekonomik yapısı ve bu ekonominin gelecekteki gelişimi gözden kaçırılmamalıdır (s.73).

Kişi önünde duran meslek tercih listesinden kendince en uygun olanını diğerlerinden ayırarak benimser. Böylece gelecekte girmeyi düşündüğü mesleği diğer mesleklerden ayırmış olur. Bu eleme işlemi bireyin meslek seçimi olarak ifade edilebilir. Meslek seçmek bir anlamda diğer mesleklerden vazgeçmek anlamına gelmektedir. Irvın Yalom (aktaran, Aytekin, 2005) karar vermenin zorluğunu, İngilizce'nin inceliklerini kullanarak zengin bir zihinsel çağrışım kullanarak göstermektedir. Ona göre, “karar vermek diğer olasılıklarla bağımızı koparır. Bir kadını, bir kariyeri, bir okulu seçmek diğer olasılıkları terk etmek anlamına gelir”

Özetle İngilizce'deki karar verme (*decide*) sözcüğü ile intihar etmek (*suicide*) sözcüğünün aynı kökten gelmesine dikkat çekerek, karar vermenin birey için büyük bir öneme sahip olduğunu vurgular. En basit kararlarımızda dahi biz seçeneklerden birini yaşatıp diğerlerini öldürüyoruz (ss.73-74). Lise son sınıftaki bir öğrenci de en azından hangi meslekleri yapmayacağına karar vermek durumundadır.

Bu noktada günümüzde meslek seçimi, bir yükseköğretim programı ve üniversite tercihiyle koşutluk içindedir. O halde bir yükseköğretim programı ve üniversite tercihi, meslek seçimini etkilemeleri nispetinde bireyin, zihinsel, psikolojik, akademik, ailesel, çevresel, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ve mesleğin çeşitli özelliklerinin yanı sıra, ülkenin yükseköğretime geçiş sisteminin uygulamalarının ve yükseköğretim programı/fakülte/bölüm ve üniversiteyle ilgili özelliklerin de etkisi altındadır.

Gelişmiş ülkelerde mesleğe yöneltme görevini resmi kurumlar üstlenmiştir. Mesleklerin nitelik ve nicelik yönünden arttığı her ülkede, mesleğe yöneltme bir ihtiyaç haline gelir. Bu bakımdan mesleğe yöneltme ülkelerin eğitim sistemleriyle de sıkı bir ilişki içindedir. Aytekin (2005), bu nedenle mesleğe yöneltmede sorumluluk alan rehber öğretmenlerin, meslek, iş ve kariyer danışmanlarının çalıştıkları ülkedeki mesleki eğitim ve formasyon veren sistemi çok iyi bilmek zorunda olduklarını özellikle vurgulamıştır (s.71).

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih nedenlerini araştırarak olan bir çalışma bu nedenle, bireysel ve çevresel faktörlerin yanı sıra, üniversiteye giriş sistemine, üniversite ve bölüme ilişkin sorgulamaları da yapmalıdır. Yüksek öğrenim kurumları ve programları, bilime, insanlığa ve topluma katkıları ölçüsünde, bireylerin ihtiyaçlarına da karşılık verir ve kabul görürler. Böylece “öncelikle tercih edilen” üniversite ve bölüm kimliğine kavuşurlar.

3. ÜNİVERSİTE VE BÖLÜM TERCİHİ

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nün tercih nedenlerini araştırmaya yönelik bu araştırmada genel çerçevede bir bölüm ve üniversite tercihi meselesi olarak görülmelidir. Bir bölüm ve üniversite tercihi ise bireyin iş ve meslek yaşantısına açılan çeşitli kapılardan bazılarını tercih etmesidir. Bu yönüyle bölüm ve üniversite tercihi kariyer oluşturma sürecinin önemli bir aşaması olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda çalışmamız “meslekler sosyolojisi” alanına da temas etmekte; meslekler sosyolojisi, meslek tercihi ve seçimi ve meslek seçiminde rol oynayan başlıca faktörler ile mesleğe giden yolda üniversite ve bölüm tercihinin etkileyen diğer bazı faktörler hakkında kısaca bilgi vermek gerekli hale gelmektedir.

3.1. Sosyolojik Açıdan Meslek Olgusu: Meslekler Sosyolojisi

Sosyoloji, toplumsal hayatı bir bütün olarak ele almak isteyen; toplumu oluşturan sosyal gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkileri incelemeye çalışan bir bilim dalıdır. Bu bakımdan sosyolojinin konusu toplumsal yapıdır. Yani belirli bir toplumdaki eylem ve davranış biçimi arasındaki sistematik karşılıklı ilişkilerdir. Toplumsal yapının her alanını incelemeye çalışan sosyoloji özellikle son yüzyılda toplumsal yaşamın çeşitli problemlerinden kaynaklı olarak çok çeşitli dallara ayrılmıştır. İşte bunlardan bir tanesi de “meslekler sosyolojisi”dir.

Günümüz toplumlarında, sorunların çözümünde alanına hâkim olan meslek sahiplerine başvurulmaktadır. Çeşitli meslek alanlarında üretilen bilgiler çok ve anlaşılması zor olduğundan alan dışı kişilerin genel kültürü içerisinde yer almamaktadır. Bütün bunlar uzmanlaşmanın gereği olarak ortaya çıkan ve sürekli gelişen yeni toplumsal düzenin özellikleridir. Sosyolojinin alt dalı olan meslekler sosyolojisi de, işte bu düzen içinde profesyonellerin rollerini geniş biçimde

inceleyen, profesyonelleşme ile ortaya çıkan sorunları kendine konu edinen bir daldır (Cirhinlioğlu, 1996, s.7).

Sosyolojide mesleğin önemi sosyal tabakalaşma sistemi içinde bireyin sosyal statüsünü yani toplum nazarındaki itibarını belirleyen sosyal sınıf faktörlerinden biri olmasından kaynaklanmaktadır. Gelir seviyesi, yaşam tarzı ve sınıf bilinci gibi meslek faktörü de gerek statik analizde bireyin sosyal sınıf konumunu belirlemede, gerekse dinamik analizde bireyin tabakalaşma sistemi içindeki dikey yahut yatay hareketliliği göstermede büyük önem taşır. Birey-meslek-toplum ilişkisi bu yüzden sosyolojik anlamını, sosyal tabakalaşma sistemi içinde ve sosyal hareketlilik sürecinde ele alındığı zaman kazanmaktadır (Eke, 1987. s.379).

Dörtüzyıl öncesine dayanan bir görüşe göre, meslekler üniversite eğitimi almış, yüksek sosyal statüye sahip kişilerce yerine getirilen öğrenilmiş bir uğraş ifade etmekteydi. Sıradan insanlar ya da zanaatkârlardan ziyade bilgilerini ve inanışlarını sadece birbirleriyle paylaşan seçkinler meslek üyesi olarak kabul ediliyorlardı (Şahin, 2007, s.262).

Meslek sözcüğü, “Güncel Türkçe Sözlük”te “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” olarak tanımlanmıştır. “İktisat Terimleri Sözlüğü”nde, meslek; “bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim veya yaratıcı güç gerektiren etkinlik” olarak tanımlanmıştır.

Türk Tarih Kurumu'nun *Türkçe Sözlüğü*'nde ise meslek; “Bir kimsenin kendi hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanıdır, uğraşdır” şeklinde tanımlanır (aktaran, Yelken, 2008, s.11).

Yıldız Kuzgun (1994) mesleği bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlar (s.34). Norma Rozan ise kişisel web sayfasında meslek hakkında şu sözleri dile getirir: “Bir kişinin hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için yaptığı işi olarak tanımlanıyorsa da, sadece para kazanmak için yapılan devamlı bir iş değildir. Meslek, belli bir formasyonu gerektiren, bilgi, beceri, ustalık, sevgi ve ilgi isteyen, hayatı süren bir iştir.”

Karagülle'nin (2007) İş-Kur için hazırladığı raporda ise yapılan tanım şöyledir; “Meslek; insanın yaşamını sürdürebilmek için icra ettiği, bilgi ve becerilere dayalı ve genellikle yoğun bir eğitim, çalışma sürecinde kazanılarak unvan edinilen, kişinin yaşamını sürdürmek, maddi ve manevi doyum sağlamak üzere, sonucunda bir ürün veya hizmet ortaya koyduğu, süreklilik gerektiren, kuralları toplum tarafından belirlenen faaliyetler bütünüdür” (s.4).

Meslek, Türkçe'de oldukça kapsamlı bir terimi ifade etmek için kullanılmaktadır. Oysa batı dillerinde meslekler, görülen eğitimin düzeyi ve yapılan görevlerin niteliğine göre, uzman meslekler (*professions*), beceriye dayalı meslekler (*vocations*) olarak farklı terimlerle adlandırılmaktadır (Aytekin, 2005, s.21).

Meslek terimi hobilere daha farklı bir anlamı içermektedir. Hobilerde genelde kişi sadece kendisi için bir faaliyette bulunur. Oysa mesleki faaliyet kişinin yalnız kendi doyumunu için değil, başkalarının yararı için yaptığı ve karşılığında kazanç elde ettiği bir uğraştır. Meslek ve hobiler arasında ikisinin de eğitim gerektirmesi bakımından benzerlik görülebilir. Fakat meslekler resmi ve planlı bir eğitimle kazanılırken hobiler ise gayri resmi ortamlarda da geliştirilir (s.21).

Meslek, bir anlamda bireyin kendini ifade etmesi, yaşadığı toplumda alacağı yeri belirlemesi sürecidir. Bu noktada meslek seçimi bireyin hayatı boyunca vereceği

en önemli kararlardan biridir. Çünkü bu seçim bireyin hayatını yönlendirecektir. Her bir meslek farklı ilgi alanları, farklı yetenekler gerektirir. Birey kendi ilgi, beklenti ve yeteneklerine uygun bir meslekle mutlu ve başarılı olabilir.

Meslek deyince genellikle para kazanma işi aklımıza gelmektedir. Burada “meslek” ve “iş” kavramlarının karıştırıldığını görmekteyiz. Zira meslek sahibi olmayan kişiler de “iş” sahibi olabilirler. Bu noktada iş, genel olarak, mesleği olmayan kişilerin hayatlarını devam ettirmek için gerekli olan kazanımı sağlamak üzere gerçekleştirdikleri nitelik gerektirmeyen faaliyetlerdir. Bu tanımda ise “geçim” kavramı öne çıkmaktadır. Birey kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak için çalışmak zorundadır (s.6).

Karagülle'nin (2007) ifadesiyle kişi “meslek sahibi” ama “işsiz” de olabilir (s.6). Bu, işgücü piyasasının durumuna, yapısal şartlarına, bilgi ve teknolojiye bağlı olarak değişim gösterebilir. Bu durumda iş; bireyin mesleğini icra ederek, kişisel ve ekonomik anlamda doyum, toplumsal anlamda da aidiyet hissetmesine yönelik bir olgudur. Birey bir “meslek sahibi olmadığı” gibi “işsizde” olabilir. “Burada iş; kişinin içinde bulunduğu bunalım, yaşadığı toplumsal dışlanma, ekonomik ve sosyal mağduriyetin sona ermesiyle, kişinin işsizliğin yarattığı bunalımdan kurtulması, kendini yeniden toplumun bir parçası olarak hissetmesi için gerekli olan ve içinde ekonomik olduğu kadar psikolojik ve sosyolojik öğeleri de barındıran bir unsurdur” (Aytekin, 2005, s.7).

Bir meslek edinmenin temelinde para kazanarak fizyolojik ihtiyaçları karşılamanın dışında sosyal ve psikolojik ihtiyaçların doyumu söz konusudur. İşte bireyin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamada en önemli araç durumunda olan meslek eğer doğru bir kararla, isabetli olarak seçilebilmişse bu

ihtiyaçların daha üst düzeyde doyurulması mümkün olabilir (Yeşilyaprak, 2007, s.205).

Belirtilen bu kavramsal tanımlamalara ek olarak, sosyoloji literatüründe meslek terimi daha çok tarım sonrası endüstrileşmeye paralel olarak gelişen mesleki işbölümü kavramı ile ilişkilendirilerek tanımlamaktadır. Örneğin, Marshall, mesleği “emek piyasalarının büyümesinin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan iktisadi bir rol” olarak tanımlamaktadır (aktaran, Aytekin, 2005, s.23-24). İş bölümü, belirli bir alandaki uzmanlaşmaya işaret etmektedir.

Eyüp Kemerlioğlu'na göre, sosyolojik anlamda meslek, belirli faaliyet alanları etrafında yoğunlaşmış ve biçimlenmiş insani ilişkiler bütünüdür (aktaran, İlhan, 2008, s.315). Bu bakımdan, meslek, teknik özelliklerine, uygulanma biçimine ve kazanç boyutuna ek olarak, etrafında ürettiği düşünceler, inançlar, tutumlar, değerler, normlar ve etik ilkeler bütünüyle toplumda kendini somutlar; geçim amaçlı faaliyetlerin ötesinde toplumsal gerçekliğin önemli bir bölümüne tekabül eder. “Meslek çevresinde oluşan ortak anlamlar, kurumsallaşmış karşılıklı beklentiler, paylaşılan anlatılar; meslektaşlar topluluğu, müşteriler, başka meslek mensupları gibi çeşitli kesimler arasında görece kalıcı ilişkilerin oluşmasında ve güçlü bağların kurulmasında etkin rol oynar” (s.315).

Toplumsal yaşamın temel bir unsuru olan meslek; işbölümü, toplumsal istikrar, bütünleşme, toplumsallaşma, toplumsal hareketlilik ve alt kültür kavramlarıyla birlikte incelenir. Toplumda yoğunluk artınca toplumun yaşayabilmesi için mesleklerin farklılaşması gerekir. Böylelikle iş bölümü zorunlu hale gelir. Ancak bu yolla hayat kavgası hafiflemiş olur. Böylece büyük kalabalıklar, birbirlerine uyum içinde birlikte yaşayabilir (Köseihal, 1971, s.69). “İşbölümünün sonucu olarak uzmanlıklar artar ve herkes bir ilmin yalnız çok sınırlanmış bölümünde derinleşerek

yaratıcı olma imkânı kazanır. Son yüzyıllarda keşifler ve icatların büyük bir hızla artması, işbölümü ve uzmanlıkların derinleşmesinin eseridir” (Ülken, 1969, s.309).

Meslek bir taraftan insanları birbirine bağlarken, bir taraftan da onları ayırıştırır, toplumsal farklılaşma/hiyerarşi üretir. Meslekler, genel olarak saygınlıkları, üyelerine sundukları tatmin olanakları, toplumdaki işlevsel algıları, etik ve kimliksel öğeleri, profesyonel konumları itibariyle, önemli sosyal farklılaştırıcı unsurlardır.

Bu konu ile bağlantılı olarak *Durkheim*, işbölümünün toplumsal işlevlerini incelemiş ve modern toplumlarda, ilkel toplumlardakinin tersine, işbölümünün toplumsal kaynaşma ya da toplumsal dayanışma kaynağı olduğunu göstermeye çalışmıştır (aktaran, Bottomore, 1998). İş bölümünün toplumsal sonuçlarına karşı gösterilen ilgiler birçok sosyolojik araştırmanın yapılmasına yol açmıştır. Bunlardan biri, mesleklerle toplumsal statüler arasındaki bağlantılar kadar, mesleklere giriş sorunlarıyla da ilgilenen sosyolojik meslek inceleme ve araştırmalarıdır (s.146).

Meslekler aynı zamanda tabakalar arası geçişi de mümkün kılar, tabakalaşma yapısını şekillendirerek toplumsal sistemin işleyişine katkı sağlar. Öte yandan, meslekler; üyeleri açısından paylaşılan normlar, değerler, tutumlar, anlam bütünleri, meslek ahlakı, yerleşik teamüller/gelenekler, simgeler geliştirmeleri, üyeleri arasında benzer yaşam tarzına temel oluşturmaları ve üyeleri üzerinde çeşitli biçimlerde sosyal kontrol kurmaları bakımından alt kültür oluştururlar (İlhan, 2008, s.315).

“Bireysel paradigma önemli ölçüde mesleğe özgü inanç, değer ve davranışların içselleştirildiği mesleki sosyalizasyon sürecinde şekillenir. Eş deyişle, mesleğin icra üslubunun yanı sıra, evrenin, zamanın, eşyanın ve toplumun algılanma ve anlamlandırılma biçimi bu süreçten etkilenir. Bir meslekte uzun süre kalınması ve mesleki sosyalizasyon sürecinin uzun bir zaman periyoduna yayılması bireyin

paradigmalar özelliklerinin biçimlenmesinde mesleğin etkilerini çok daha güçlü kılar. Öyle ki meslek, özellikleri ve taleplerine göre üyelerinin ahlaki, sosyal ve psikolojik özelliklerini şekillendirmenin ötesinde, belli bir dünya görüşü ve zihniyet aşılır” (İlhan, 2008,s.315).

Hall’a göre (aktaran, İlhan, 2008), meslek, bireyi topluma bağlayan temel bağıdır. Kişinin topluma uyumu mesleği üzerinden gerçekleşir. Kamusal alandaki görünürlüğü de yine en çok mesleği aracılığıyla mümkün olur. Zira kişinin geliri, dini veya evinin ederi özel ve gizli sayılabilir, fakat mesleği toplumsal yaşamının kamuya açık yönünü oluşturur (s.316). Birey toplum içindeki statüsünü mesleği üzerinden kazanır, toplum mesleğine referansla bireyi statülendirir. Dolayısıyla meslek, bireyin toplumsal konumunu yansıtan gerçekçi bir göstergedir. Mesleğinden hareketle sosyo-ekonomik durumunun, ait olduğu sosyo-demografik kökenin ve toplumsal katmanının saptanması mümkündür. (aktaran. İlhan, 2008, s.316).

Günümüz toplumlarında bilgiye sahip olmak en önemli avantaj olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada sahip olunması güçlü olmayı da beraberinde getirdiğinden, bilgiyi elinde tutanlara yönelik sosyolojik incelemeler de kaçınılmaz olmuştur. Böylelikle “meslekler sosyolojisi” bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır (Cirinlioğlu, 1996, s.10) Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle profesyonel meslek üyeleri, teknolojik bilgiyi ellerinde tutan grupları temsil etmektedirler. Bu yüzden profesyonel mesleklerin ve onları inceleyen meslekler sosyolojisinin önemi her geçen gün daha da artmaktadır (s.23).

3.2. Meslek Tercihi

Meslekler, gerektirdikleri nitelikler ve sağladıkları olanaklar bakımından belli zamanlarda bireylere değişik derecelerde çekici veya itici gelebilir. Bir kimsenin belli bir anda tercih ettiği meslekler, o bireye o anda en yüksek düzeyde olumlu

özelliklere sahip görünen yani, çekici gelen mesleklerdir. Meslek tercihi, meslekleri, istenirlik derecesi bakımından sıraya koymaktır. Bir meslek ilgi ve yeteneklerine uygun oluşu nedeni ile kişiye çekici gelebildiği gibi, sağladığı toplumsal saygınlık ve kazanç gibi faktörler nedeni ile de çekici gelebilir. “Yani kişi ya yapısına uygun olduğu için ya da kendisi için önemli kişilerce beğenilir olduğu için şu ya da bu mesleği tercih listesine alabilir” (Aytekin, 2005, s.68).

“Meslekler, her bireyin ancak ve ancak bir mesleği olacağı biçimde dağıtılmamışlardır. Bu tür sınırlandırılmış uzmanlaşma olanaksızdır. Bir insanı yalnız bir alanda eğitmekten daha öldürücü bir şey olamaz. Her şeyden önce her insanın bir sürü mesleği vardır; bunlardan her birisinde o, uygun olanını yapmak durumundadır” (Dewey, 1996, s.343).

Ülkü'ye göre (aktaran, Yelken, 2008), meslek tercihi; eyleme dönüşmemiş bir meslek seçimidir. Mesela bir Fen Fakültesi Fizik Bölümü mezununun kendi tercihi sonunda fizik öğretmeni olarak göreve başlaması, bir meslek seçimidir (s.34). Lise son sınıf öğrencisi, bir yetişkin gibi, hemen girmek üzere çeşitli mesleklerden birini seçme durumunda değildir. Dolayısıyla, lise son sınıf öğrencisinin yaptığı aslında bir “Tercih” gibi görünmektedir. Tercih bir mesleği olumlu değerlendirmek, “Seçme” ise, bir aksiyon için serbest karar verme süresi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlara göre; bir lise son sınıf veya lise mezunu öğrencinin meslek tercihi, ileride bir aksiyon haline gelirse “Seçim” olmaktadır (s.34).

3.3. Meslek Seçimi

Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birini ayırması ve buna girmek için çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılmaktadır. Meslek seçimi, bireylerin kendilerine açık meslekleri, çeşitli yönleriyle değerlendirip, kendi

ihtiyaçları açısından istenilen yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir. Meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşam tarzını ve alışkanlıklarını biçimlendiren faktörlerin başında gelir. Hoppock (aktaran, Yelken, 2008), gelecekteki işsizlik sorunlarında, meslekteki başarıda, fertlerin mesleklerinden memnun olmalarında, toplumdaki insan gücünün planlanmasında bugünkü lise ğrencilerinin meslek seçimindeki rollerinin çok önemli olduğunu özellikle belirtmektedir (ss.33-34). Ayrıca meslek seçimi, hayata atılarak toplumda yer tutmanın anayolunu teşkil eder.

Çağımızda insan kendi yönünü çizme ve yaşamı hakkında karar verme özgürlüğüne sahiptir. Bir meslek sahibi olma konusunda kişinin seçme özgürlüğünü kullanması bir hak olmaktan öte ağdaş bir insan olmanın da gereğidir. Bireyin seçme özgürlüğünü doğru tercihler yapabilme doğrultusunda kullanabilmesi için neyi niçin istediğini, ne gibi bedensel, zihinsel ve ekonomik olanaklara sahip olduğunu bilmesi yani kendini tanınması gerekir. Aynı şekilde sağlıklı bir seçim için mevcut seçenekleri, gerektirdiği nitelikler ve sağladıkları olanaklar açısından değerlendirmek gerekir (Kuzgun, 1989, s.6-7).

Meslek seçimi pek çok seçenek içerisinde karar vermeyi gerektirdiğinden kritik bir seçimdir. Bu bakımdan günümüz gençleri yardıma muhtaçtır. Ayrıca bu gençlerin mesleki eğitim için yapacakları harcamaların da dikkate alınması, mesleki eğitim imkânlarının göz önünde tutulması gerekir. Anne-babalar gençlere yardımcı olmalı, seçim sürecine ortaklaşa karar vermeye alışmaldırlar. Meslek seçiminde anne-babanın rolü önemlidir ancak anne-baba ne kadar iyi niyetle hareket ederse etsin, bu sorumluluğu çok sınırlı bir şekilde yerine getirme imkânına sahiptir. Bütün bu açıklamalar gösteriyor ki, kişinin toplumsal statüsü ve varlığı için “meslek” küçümsenemeyecek bir yere sahiptir.

3.4. Meslek Seçiminde Rol Oynayan Başlıca Faktörler

Meslek seçimi, bireyin yaşamında çok önemli bir olaydır. Birey; yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olur. Özelliklerini göz önünde tutmadan rastgele seçim yaptığında başarısız, verimsiz ve mutsuz olur. Meslek seçerken birey kendi özellikleri ile mesleğin nitelikleri arasında uygunluk olmasına dikkat etmelidir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s.394).

Meslek seçiminde öğrenci öncelikle kendini tanımalıdır. Kendini tanımaya çalışırken, hangi alanın ve mesleğin gerektirdiği “yeteneklere” sahip olduğunu, nasıl bir çalışma ortamında ne gibi işlerle “ilgilenmekten” hoşnut olacağını, “bedensel ve ruhsal yapısını” ve o meslekten, mesleki etkinliklerden başka ne gibi yarar ve “mesleki değer” beklediğini açık-seçik olarak ifade edebilmelidir. Meslek seçme işi çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte Hasan Tan’a (1985) göre kişinin nitelikleri, meslek seçiminde dört ana bölümde incelenmelidir:

a. Bireyin Fiziksel Özellikleri: Cinsiyet, yaş, boy, ağırlık, sağlık durumu, gelişme ve büyüme özellikleri, görünüş, ses tonu, bedensel özellikler, arızalar

b. Bireyin Kişilik (Psikolojik) Özellikleri: Zeka durumu, özel yetenekler, tavırlar, ilgiler, değerler sistemi, ihtiyaçlar, amaçlar, motivasyon seviyesi, heyecansal denge ve duygusal olgunluk, sosyal olgunluk derecesi, kılık, kıyafet, temizlik ve tertiplilik, davranış özellikleri, başkaları ile ilişki tarzı ve derecesi.

c. Bireyin Akademik Özellikleri ve Okul Faaliyetleri: okuldaki genel başarı derecesi, kuvvetli ve zayıf olunan dersler, boş zaman merakları (hobiler), okulda kol faaliyetlerine, kültürel ve toplumsal faaliyetlere katılma durumu, iş tecrübesi.

d. Toplumsal Şartlar: Ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailenin ihtiyacı, ırk, din, bölgesellik gibi iş bulmayı etkilemesi muhtemel yönler, işi etkilemesi mümkün yaşantı ve tecrübeler. (ss.124-125).

Meslekte çalışabilmek için kişilik özellikleri dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra; iş dünyası, meslekler ve kariyer beklentileri de tanınmalıdır. Tabii kariyer planlamaya hazır oluş hedeflerin ve değerlerin tutarlı olmasını gerektirir. Bir hedef sisteminin olmayışı kararsızlığa yol açar (Kuzgun, 1986, s.220). Bu noktada bireylerin mesleği seçerken mesleğin itibarının, seçim davranışına etki eden önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Her mesleğin kendine özgü gerekleri, çalışma koşulları ve sağladığı imkânlar vardır. Meslekler arasındaki bu tür farklılıklar, bireyler arasındaki ilgi, yetenek, ihtiyaç gibi psikolojik nitelik farklılığına denk düşmektedir. Bu bakımdan, meslekleri inceleme sürecinde araştırılması gereken, sorulara bir bakalım: (www.meslek.com sitesinden alınmıştır)

Mesleğin Niteliği: Meslek sahiplerinin çalışma sürecinde gerçekleştirdikleri işler ve yaptıkları işin arkasında yapmakla yükümlü olduğu faaliyetler nelerdir?

Çalışma Ortamının Özellikleri: Mesleğin tehlikeli yanı var mı? İş ortamının sıcaklığı, ışığı, görüntüsü nasıldır? Kapalı veya açık bir havada mı yapılıyor? Kullanılan araç, gereç ve malzemeler nelerdir?

Mesleğe Hazırlanma: İstenilen mesleğe geçebilmek için hangi lise türünde okumak gerekir? Lisede hangi “Öğrenim Alanı” nı seçmeli? Mesleğin eğitimi hangi kurumlarda ve hangi şehirlerde verilmektedir. Gerekli olan zorunlu eğitim dönemi ne kadar sürüyor? Okul sonrası özel bir hazırlık gerekiyor mu?

Mesleğe Girmek İçin Aranılan Özellikler: Yaş, cinsiyet, boy, kilo ve dış görünüşle ilgili şartlar var mı? Özel bir yetenek aranıyor mu?

Mesleğe Giriş – Emekli Olma Koşulları: Mesleğe nasıl girilir? Sınavla, atama veya kişisel gayretle mi? Hangi yaşlar arasında yapılabilir? Sosyal güvenliği var mı?

Meslekte İlerleme: Meslekte ilerleme olanağı var mı? Meslekte ilerleme neye bağlıdır? Çalışmaya mı? Kıdeme mi? Bu meslekten başka geçiş yapılabilir mi?

Mesleğin Olumlu ve Olumsuz Yönleri: Mesleği yapanlar için mesleğin en olumsuz ve en cazip tarafı nelerdir? Mesleğin toplumdaki saygınlığı nedir?

İş Bulma İmkânı: Seçilecek mesleğe olan talep ne durumda? Gelecekte nasıl olacak? Bölgeye veya mevsime göre gereklilik gösteriyor mu? İş bulmak kolay mı? Bu mesleğe duyulan ihtiyacın azalması veya artması söz konusu mu? Bu meslek ülkenin her yerinde yürütülebilir mi? Kamu ve özel sektörde iş bulunabileceği gibi serbest çalışma imkânı da verebiliyor mu?

Mesleğin Getireceği Kazanç: Bu meslekte çalışanların ortalama kazançları ne kadar? Kazanç düzenli ve sabit mi? Emeklilikte, maaş ve ikramiye ne kadar? Kazançlar günlük, haftalık, aylık veya mevsimlik olarak değişiyor mu? Aynı meslekte çalışanlar arasında ülkenin değişik bölgelerinde yaşayanlarda kazanç bakımından fark var mı?

Endüstrileşmiş toplumlarda insanlar çoğunlukla kendilerini meslekleri ile tanıtır. Meslek değerleri iç kaynaklı ve dış kaynaklı olarak ikiye ayrılmaktadır (aktaran, Yelken, 2008). İç kaynaklı değerler yetenekleri geliştirme, yaratıcılık, ilgi çekici iş etkinlikleri gibi işin özü ile ilgili değerlerdir. Dış kaynaklı değerler ise kazanç, iş güvencesi, takdir, ödül ve benzeri değerlerdir ve iş yerinin koşullarından daha çok etkilenen doyum kaynaklarını oluştururlar. Mesleki yönelimde erkekler kazanç ve güvenceye kızlardan daha fazla, kızlar ise topluma hizmet ve insanlarla bir arada olma değerine erkeklerden daha fazla önem vermektedirler. Mevki ve iktidar sahibi olmaya öğrenciler görünüşte pek az önem vermektedirler. Buna önem verenler daha çok kırsal kesimlerden gelen öğrencilerdir. Sosyal güvence daha çok itibarı düşük işlerde çalışan veya kırsal kesimden gelen öğrencilerde gözlenmektedir (s.17)

Cinsiyet üzerine yapılan araştırmalar kadınlar ve erkeklerin farklı meslekleri ne kadar farklı algıladıklarını göstermiştir. Prestij ve cinsiyet tipi arasındaki korelasyon

genel olarak yüksektir. İşleri prestij, cinsiyet tipi ve diğer boyutlara göre değerlendirmede bir uzlaşma olmamakla birlikte soyut değer atfetmede farklılıklar vardır. Eğer bireyler temel fizyolojik gereksinimleri karşılanmışsa, maddi rahatlık ve sosyal güvenceye sahiplerse kendilerini geliştirip, gerçekleştirmeyi ve çevrelerine faydalı olmayı yaşamlarının amacı saymaktadırlar (s.18) Alt sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler kazanca, sosyal güvenceye ve toplumsal statüye daha çok önem vermektedirler. (s.18)

3.5. Mesleğe Yolunda Üniversite ve Bölüm Tercihini Etkileyen Faktörler

Bireyin meslek seçimine ilişkin tercihleri, doğrudan, bir mesleği seçmeye yönelik olabileceği gibi, mesleklerin nerede, hangi konum ve ekonomik kazanç düzeyinde, kimlerle birlikte icra edileceğine de etki edecek olan mesleğe hazırlığın nerede, ne zaman ve ne kadar zamanda ve kimden alınacağı konusundaki kararları da içerir. Bu tercihler bireylerin gelecekte nasıl bir hayat yaşamak istediğine ilişkin bilgi, düşünce, duygu ve tutumlarından etkilenir. Bireyin yaşamdan ve kendinden beklentilerini de içeren faktörler, bireysel-kişisel-tekil ve grupsal-çevresel-toplumsal nedenler olabileceği gibi, üniversite ve bölümle ilgili nedenler de olabilir. Çalışmamızın uygulamalı kısmında da tartışacak olduğumuz bu faktörleri kısaca da olsa üç başlık altında tanımlamakta yarar görüyoruz.

3.5.1. Bireysel- Kişisel-Tekil Faktörler

Meslek Seçiminde olduğu gibi bölüm ve üniversite tercihleri de bireysel pek çok faktörün etkisi altındadır. Bunların başında yaş, cinsiyet ve kişilik özellikleri gelirken, yetenekler, ilgiler, akademik benlik algısı, mesleki olgunluk, mesleki değer algısı ve meslekten beklentiler de bireysel-kişisel faktörler olarak değerlendirilebilir. “Bireyin kariyer planlamasını belirleyen temel faktörlerin başında tekil faktörler gelmektedir. Bu faktörler; yaş, cinsiyet ve bireyin kişisel ve özel yetenekleri olarak

sıralanabilir” (Adıgüzel, 2008, s.69). Bu faktörler daha da genişletilerek, yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri, yetenek ve beceri, ilgi, kendini tanıma ve benlik tasarımı, mesleki gelişim görevlerinde olgunlaşma, mesleki değer, tutum ve beklentiler, psikolojik ihtiyaçlar olarak ifade edilebilir.

3.5.2.Toplumsal Faktörler (Grupsal, Çevresel)

“Krumboltz’a göre insanların mesleki kararları, genetik etmenler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve performans becerilerinin birbirleri ile etkileşiminden etkilenir... İnsanların geçmişteki ve şu anki öğrenme yaşantıları onların eğitim ve meslek seçimini ve gelişimini etkiler” (Aytekin, 2005, s.81). Dolayısıyla lise sonrasında gençlerin karşılaştıkları bölüm ve üniversite tercih işlemi süreci bireysel ve kişisel özelliklerden etkilenmekle birlikte, toplumsal (grupsal ve çevresel) faktörlerin de etkisi altındadır.

Bu faktörlerin başında aile ve ailenin yapısı gelmekle birlikte, okul ve kurumsal eğitim ve öğretmen çevresi, arkadaş çevresi, medya, üniversitelerin tanıtım çalışmaları, tercih sürecinin içinde gerçekleştiği yasal ve politik süreçler de toplumsal faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bu faktörleri genişlettiğimizde anne baba ve ailedeki diğer bireylerin etkisi, ailenin tercih sürecindeki tutumu, ailenin ahlaki, siyasi ve dinsel eğilimleri ve kültürel yapısı, anne-babanın eğitim düzeyi, mesleği ve ailenin sosyo-ekonomik yapısı, yaşanılan yerleşim yeri ve bölgesinin özellikleri önümüze çıkar.

Toplumsal faktörler içinde ayrıca ortaöğretimde okul (lise) türü ve okul statüsü, okul, öğretmen ve arkadaş çevresi, özel ders ve dersane olanağı, basın ve yayın araçlarının (medya) etkisi, üniversitelerin tanıtım çalışmaları, ülkenin öğrenci seçme ve yerleştirme sistemini etkileyen hukuksal ve politik koşullar ile yükseköğretim talep durumu ve ülkenin genel ekonomik şartları karşımıza çıkar.

3.5.3.Üniversite ve Bölüme Bağlı Faktörler

Gençler gelişmiş üniversitelerdeki, meslek, bilgi ve kariyer açısından gelecek vadeden, istihdam, ekonomik kazanç ve itibar sorunu olmayan parlak mesleklere ve disiplinlere yönelik öğretim yapan kaliteli üniversite ve yükseköğretim programlarına yerleşmek istemektedirler.

Üniversite ve Bölüme Bağlı Faktörleri genişlettiğimizde, üniversitenin itibarı, imajı, kurum kimliği, kurum kültürü, marka değeri, örgütsel vatandaşlık, bölümün itibarı ve saygınlığı, mesleki geleceğine ilişkin ulusal ve küresel şartlar, üniversitenin hizmet kalitesi, yükseköğretimde beklenen hizmet kalitesi, yükseköğretimde algılanan hizmet kalitesi gibi kavramlarla karşılaşırız.

4. SOSYOLOJİ VE SOSYOLOJİ ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN BİLGİLER

4.1. Sosyolojinin Tanımı ve Konusu

On dokuzuncu yüzyılda bir bilim olarak ortaya çıkan Sosyolojinin isim babası *Auguste Comte*'dur. Comte'un yanı sıra Sosyolojinin kurucuları, Comte, her ne kadar "hiçbir borcum yok" dese de (Meriç, 1999, s.78), fikirlerinden ilham aldığı hocası, *Saint-Simon; Karl Marx, Herbert Spencer, F. Le Play, Emile Durkheim, ve Max Weber*'dir. Burada hemen belirtelim ki, adı geçenler, sosyolojinin kurucuları olmalarına karşın, sosyoloji anlayışları açısından aralarında çeşitli farklılıklar vardır. Örneğin, Durkheim sosyolojiyi, sosyal olguları inceleyen bilim olarak görmüşken, Weber, sosyolojiyi, "toplumsal etkinliği yorumlama yoluyla anlamak, böylece akışını ve etkilerini nedensel olarak açıklamak isteyen bir bilim" şeklinde tanımlamıştır (aktaran, Kızılcılık, 2004, s.71).

Bazı diğer yazarların sosyoloji tanımları ise şöyledir:

"Toplumsal bilim dalı olarak sosyoloji, insanların yaşadığı toplum yapısının bilimsel açıdan incelenmesidir" (Türkdoğan, 2006, s.31). Sosyoloji, toplumu ve

yapısını, toplumsal süreçleri, toplumsal evrimin yasalarını ve güçlerini, fikir ve dünya görüşlerinin çatışmasını, toplumda insan iradesini vb. inceler (Ergün, 1982, s.15). *Doğan Ergun*'a göre sosyoloji ilişkilerle ilgilenir ve ilişkileri inceler (ss.15-16). Bir yaşanan ilişkiler bütünü olan toplum incelendiğinde, karşılıklı etkileşimlerin belirleyicileri bulgulanabilir. (Ergün, 2004, s.53)

Gurvitch'e göre (aktaran, Cangızbay, 1999) de sosyoloji, eylem içindeki toplumu, yani toplumun, grupların, 'Biz'lerin ve bu çerçevede bütünleşen insanların çeşitli engellere rağmen üretilen ortaya koydukları kolektif ve bireysel çabaları inceleyen bilimdir (s.80)

Sosyoloji, toplumsalın olduğu gibi ya kişiler arası ilişkiler düzeyinde ya geniş bütünlüklerin, sınıflar, uluslar, uygarlıklar ya da yaygın deyişle, bütünsel toplumların mikroskobik düzeyde bilimsel olmak isteyen incelemesidir (Aron, 1994, s.16).

Özer Ozankaya (1999), toplumbilim olarak adlandırdığı sosyolojiyi, "insanların toplum yaşamının koşullarını nesnel olarak ve toplumsal bütün içinde inceleyen bilim" olarak tanımlar. Toplumbilimin amacı, toplumları nesnel koşulları içinde anlamak, geçirilen değişimlerin etkenlerini ve doğrultusunu açıklamak, olaylar arasındaki benzerlikleri saptayarak genellemelere ve öngörülere varmak ve böylece de değişme süreci üzerinde etkili olma olanağı sağlamaktır (s.15).

Sosyoloji, sosyal hayatın, sosyal değişimin ve insan davranışlarının nedenlerinin ve sonuçlarının bilimsel yollarla araştırılmasıdır. Sosyoloji, grupların, organizasyonların ve toplumların yapılarını araştırarak insanların bu yapılarındaki etkileşimlerini inceler (Bahar, 2005, s.9).

Toplumsal bilimler, toplumsal olay ve varlıkların ortak noktalarını, doğuş, işleyiş ve yok oluşlarındaki mekanizmaları, ilkeleri ve düzenlilikleri bulmaya çalışır.

Sosyoloji daha çok bu insanların ilişkilerini, bu ilişkilerin nasıl ortaya çıktığını, nasıl değiştiğini inceler (Kongar, 1995, s.26).

Sosyoloji, toplumda farklı kesimlerde görülen sosyal olayları, sosyal kurumları, sosyal ilişkileri, sosyal yapı ve özelliklerini ve bu yapıda ortaya çıkabilecek değişme eğilimlerini inceleyen bir bilim dalıdır (Erkal, 1982, s.1).

Antony Giddens (2005), Sosyoloji hakkında şöyle konuşur: “Sosyoloji insan toplumlarının incelenmesiyle ilgilenir.” Ona göre: “Sosyoloji, odak noktası, son iki veya üç yüzyıldaki endüstriyel dönüşümlerin etkisiyle ortaya çıkan sosyal kurumların incelenmesi olan bir sosyal bilimdir” (s.9).

Etimolojik açıdan sosyoloji, insan birliktelikleri üzerine söylenen söz anlamına gelmektedir. Latince *Socius* ve Yunanca’dan gelen *logos* sözcüklerinden oluşur. “Socius bir araya gelen, bir diğerine refakat edenlerden oluşan insan birliklerini ifade eder. Logos ise ‘söz’ü” (Çelebi,2007, s.2). Sosyoloji sosyologun sözüdür.

Özünde aydınlanma yönelimli olan sosyoloji, sosyal yapıyı, düzeni, sistemi ve hayatı anlama, açıklama ve değiştirme iddiası taşıyan bir bilimdir. Sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasında toplumun tarihsel ve deneysel bir nesne olarak görülmesi oldukça belirleyici olmuştur (Kızılçelik, 2007, s.70).

Sosyolojiyi tarihsel bir perspektiften tanımlamaya girişen Kızılçelik’e göre (2007); “Sosyoloji tarihsel gerçeklikten kopuk bir davranış bilimi değildir” (s.94). Sosyoloji, tarihsel bir bakış açısıyla, toplumun kuruluşunu, işleyiş tarzını, sorunlarını ve değişimini inceleyen sosyal bilim disiplini. Sosyoloji tarihsel genişliğiyle, toplum olaylarını ve sorunlarını anlamaya ve açıklamaya yönelir. Sosyoloji, toplum olaylarının problematik yönlerine tarihsel gerçeklikleri göz önünde bulundurarak çözüm üretmenin bilimidir (s.95).

Sosyoloji bütün toplum bilimlerinin şemsiyesi gibidir (Erkal, 1982, s.1). Bir araştırma konusu olarak toplum, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler tarafından paylaşılır. Bu nedenle sosyolojiyle diğer sosyal bilimler arasında açıkça tanımlanmış ayrımlar olmadığı vurgulanmalıdır (Giddens, 2005, ss.8-9). Bu durumda hangi gerekçeyle bir sosyal bilimi diğer bir sosyal bilimden ayırt edeceğiz? Bauman (2003) onları birbirinden farklılaştırmanın, insan eylemlerinin özellikleri olduğunu söyler (ss.11-14). Sosyal bilimlerin hepsi de insan eylemlerini ve bunların sonuçlarını tartışır. Aralarındaki ayrımların doğal olmadığı, bilakis farklı özellikleri inceleyen akademisyenler arasındaki işbölümünden kaynaklandığı söylenebilir.

Sosyoloji, toplum sorunlarını açıklama ve çözümleme girişim ve deneylerinin bir toplamı ve ürünüdür. Baykan Sezer (2006) tam da burada bir noktaya dikkatimizi çeker: Sosyoloji var olmayan sorunları yaratıp, onları çözümleyerek bilimsellik kazanmamıştır. Bilakis bu sorunlar var olduğu için sosyoloji de vardır. Bu sorunların yaşamımız üzerindeki etkisi sosyolojinin bir bilim olarak bu sorunlar üzerine eğilmesine yol açmıştır (ss.25-26).

Sosyoloji, toplum ve toplum olaylarıyla ilgili sistemli bilgilerimizdir. Bu nedenle toplumun bütünü ve her çeşit toplumsal olayı kapsamak durumundadır. Sosyoloji diğer bilimlerde olduğu gibi kapsadığı konuları açıklamak ister. Bu amaçla ilgilendiği konuların uydukları genel yasaları araştırır ve ortaya çıkarır. Böylece rastgele bilgiler sistemli bilgiye dönüşebilir ve sosyoloji bir bilim kimliği kazanabilir (s.31). Sosyoloji kendisinden bağımsız ve kendisinden önce var olan toplumla ilgili sorunların açıklanması ve çözümlenmesi girişimlerinden başka bir şey değildir (ss.25-26). Her şeyden önce bir bilgi disiplini. Bütün bilim disiplinleri gibi sosyoloji de kendi konularını belirlemek durumundadır.

Sosyoloji uğraşacağı sorunları, kullanacağı kavramları, el atacağı konuları ve hangi tür bilginin doğru ya da yanlış olacağını belirleme eğilimine sahiptir. Konuya bu açıdan yaklaşan Yasin Aktay'a göre (2010) "sosyoloji, her şeyden önce Avrupa'da son iki-üçyüz yıl içinde ortaya çıkmış olan bir sanayileşme-kentleşme veya modernleşme-küreselleşme tecrübesinin yarattığı yeni toplumsal ilişkileri yine Batılı bir çerçevede anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan bir disiplindir" (s.5). Benzer şekilde Sezgin Kızılcılık'te (2004) sosyolojinin 19. yüzyılda Batı tasalarının ve düşüncesinin bir ürünü olarak bilimsel kimlik kazandığını belirtir (s.71).

Buraya kadar verdiğimiz bütün tanımlarda ortaya çıkan ortak kavramlar, toplum, toplumsal yapı, toplumsal ilişki, toplumsal davranış, toplumsal sistem vb.'dir. Tom Bottomre ve Robert Nisbet, "Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi" (1997) adlı çalışmada bu ortaklığa dikkat çekmişlerdir (s.8). Sosyoloji, her topluluğun gerçeklik olarak kuruluşunu ve onu sağlayan karşılıklı alışveriş, eylem ve bağlantıları ve niteliklerini gösterdiği gibi; birlikteliğin çözülüşünü ve çözülmenin nedenlerini, nasıl olduğunu da araştırmaktadır.

4.2. Sosyolojinin Sosyolojisi

Sosyolojinin diğer bilim dallarından ayrılan önemli bir özelliği vardır. Zira sosyolojinin kendisi de sosyolojik bir olaydır ve sosyolojinin konularından birisini oluşturur. Sosyoloji bir toplum olayı olduğu ölçüde sosyolojinin araştırma konusu haline gelir (Sezer, 2006, s.32). Aktay'ın (2010) deyişi ile sosyoloji bilim nesnelere arasına bizzat kendisini de koyabilmekte ve düşünümsel bir nitelik kazanmaktadır (ss.5-6). Bu durumda sosyoloji önce bizzat kendini tanımlama çabasına girmelidir. Akabinde toplumun belli başlı kurumları ele alınacak ve onların tanımlamasına girişilecektir. Aile, din, eğitim, siyaset, iktisat vb.ni tanımlama konusu haline getirecektir. "Konularını soyut kavramlar çerçevesinde ele alma tutkusu sonuçta,

aile, din, siyaset, iktisat, hukuk sosyolojisi örneklerinde görülen ayrı sosyoloji dallarının doğmasına yola açmıştır” (Sezer, 2006, s.25).

Sosyolog sosyoloji yaparken bir özne olarak ele almaya yöneldiği toplumun, toplumsalın bizatihi bir parçasıdır. Bu nedenle parçası olduğu toplumsalı bir araştırma nesnesi olarak önüne koyan sosyoloji, kendi kendini yansıtabilen, kendi üzerinde düşünümlü bir alan olma potansiyeline sahiptir (İlyasoğlu, 2008, s.84). Bu da “sosyolojinsin sosyolojisi”ni mümkün kılmaktadır.

“Şüphe yok ki, bir sosyologun laboratuvarı, deney yeri her günkü yaşama dünyasıdır. Bu, olayların hazırlanan şartlara göre tekrar ettirilip, denendiği bir dünya değildir. Olayların kendi olağanlıkları içinde gözlendiği, yaşandığı sırada kavranıp anlaşılmağa çalışıldığı bir dünyadır. Masa başındaki çalışmalar dahi böylesine bir yaşama dünyasında olmaktadır. Onda yeterince bir tecrübeye sahip olmayan ve olmakta olanları görüp yakalayabilecek uyanık bir dikkate sahip bulunmayan bir kişinin, -kendi inanç ve değer hükümlerini parantez içinde tutmağa gitse de- çalışmaları, objektifliğini gölgeleyecek etkilerin altında bulunabiliyor” (Ayas, 1953, s.205).

“Sosyoloji herhangi bir bilim kolu gibi, içinde yer aldığı toplumun ürünüdür” (Kıray, 1986, s.187). Baykan Sezer (2006), toplumu ve yapısını incelerken, sosyolojinin, var olmayan sorunları yaratıp, onları çözümleyerek bilimsellik kazanmadığını, sosyolojinin bilakis bu sorunları çözme arzusu nedeniyle varlık kazandığını söylemiştir. “Sosyoloji, toplum sorunlarını açıklama ve çözümleme girişim ve deneylerinin bir toplam ve ürünüdür.” Bu bakımdan, “sosyoloji de aynı kendisine konu aldığı toplumlar gibi tarih içinde oluşmuş bir bilgi sistemidir. Kendi doğuş ve gelişme koşullarından yakından etkilenmiştir”

(ss.24-26). Mills'in, sosyolojinin tarihsel bir karakter taşıması gerektiğine, yani “sosyoloji adına layık” olanın sadece *tarihsel sosyoloji* olduğuna yaptığı vurgu bu yüzden oldukça anlamlıdır (aktaran, Öğütler, 2005, s.129).

“*Sosyoloji Konuşmaları*” adı verilen derleme kitapta, Nilüfer Göle ile yapılan söyleşi esnasında Ümit Meriç Yazan'ın:“evvela sosyologların sosyolojisinin yapılması lazım Onun için önce kendinizi inceleyin” (Meriç, 1994, s.50) sözü oldukça anlamlı bir istikamete işaret etmektedir.

Biz de genel olarak sosyolojinin özel olarak ise belirli bir üniversitede sosyoloji öğretimi almayı tercih etme nedenlerini, bu çalışmayla bir Sosyoloji yüksek lisans tezine konu etmiş bulunuyoruz. Türkiye’de sosyoloji bölümlerinin tercih nedenleri hakkındaki çalışmamız sosyolojinin sosyolojisi olarak da değerlendirilmelidir. Türkiye’deki bir üniversitenin sosyoloji bölümünde okuyan öğrencilerin, tercih ettikleri bu bilim/meslek alanınının kapsamına açıklık getirmek için, dünyada sosyoloji bilimi ve onun muhtemel uygulamalarına kaynaklık eden tarihsel ve felsefi bağlamı da ortaya sermek gerekecek.

4.3. Sosyolojinin Kuruluşu Bağlamında Kısa Tarihi

Sosyolojinin tarihsel gelişimi ve ilgi alanları dünyada meydana gelen değişiklikler bağlamında ele alınmalıdır. Batı Avrupa’da başlayan, etkisi artık küresel bir düzeye ulaşan ve binlerce yıl yaşanan tüm toplumsal örgütlenme biçimlerini, geriye dönülemez biçimde ortadan kaldıran ve sosyolojinin doğuşuna kaynak olan bu değişimler, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıl Avrupa’sının “iki büyük devrimi” olarak tanımlanan olaylardan kaynaklanmıştır (Giddens, 2005, s.3).

Bunlardan ilki, hem belirli bir olaylar dizisi hem de çağımızda siyasi dönüşümlerin siyasi simgesi olan “1789 Fransız Devrimi”dir. İkincisi, Britanya’da ortaya çıkarak tüm Batı Avrupa’ya ve ABD’ne yayılan “Sanayi Devrimi”.

“Fransız Devrimi’yle, özgürlük ve eşitlik gibi dünyevi idealler doğrultusunda bir toplumsal düzenin ortadan kaldırılabileceği görülmüş ve devrimciler bu idealler doğrultusunda siyasi bir değişim iklimi yaratmışlardır. Bugün, gerçek siyasi nitelikleri ne olursa olsun, yöneticileri tarafından “demokrasi” olduğu ilan etmeyen çok az devletin kalmış olması, Fransız Devrimi’nin küresel ölçüdeki bir değişime neden olarak siyasal yaşama etkisinin vardığı noktayı açıkça sergilemektedir. Benzer şekilde, sanayi devrimi olarak adlandırılan, buhar gücünün ve benzer güç kaynaklarının üretimde kullanılan ve günlük yaşamı kolaylaştıran yeni makine türlerini ortaya çıkarmasıyla, toplumda ve ekonomide değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin en önemlisi, işgücünün büyük bir kısmının, tarım sektörü ve buna bağlı yaşam alanlarından, sürekli büyüyen sanayi sektörlerine ve onun yaşam alanlarını oluşturan kentlere göçüdür. Sanayileşme ve kentleşme olgularıyla ilişkili olan ve ihmal edilmemesi gereken üçüncü bir olgu da bugünün dünyasındaki insan sayısında, geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında görülen anormal artış; yani “nüfus patlaması” olgusudur (Giddens, 2005, ss.4-7).

Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi’nin yol açtığı sorunlar, toplumu bir bireyler koleksiyonu olarak görmekle çözülemezdi. Toplumu salt iktisadi dürtülerle hareket eden bir mekanizma olarak düşünmek, hiçbir denge garantisi olmayan, düzensiz, anarşik bir yapıyı düşünmek demektir. Hal bu ki toplumsal yapı, geçirdiği

türlü çalkantılara rağmen, bir süreklilik ve düzen ifade ediyordu. Bu yaklaşımıyla sosyoloji, siyasal iktisadın toplumun varlığını Pazar kurumuna, iktisadi süreç ve ilişkiler içinde oluşmuş değer, vs... gibi iktisada mündemiç kavramlara dayanmasına bir tepkiydi (İnsel, 1993, s.49-50).

İşte Sosyoloji, Batı Avrupa’da başlayan “iki büyük devrim”in sebep olduğu değişimlerin oluşum şartlarını ve olası sonuçlarını anlamaya ve kontrol etmeye çalıştıkça görünür olmaya başlamıştır. Toplumsal yaşamla ilgiyi bilgiyi kimin denetleyeceği konusunda verilen mücadelenin sonucu olarak sosyoloji büyük ölçüde sosyal reform derneklerinin faaliyetleriyle başladı (Gulbenkian Komisyonu, 1996, ss.15-27). Elbette sosyolojinin tek taraflı bir biçimde, maddi şartların ve değişmelerin sonucu olduğu iddiasında değiliz. “Zira toplumsal düşünceler tarihi belirli bir sürekliliğe sahiptir ve sosyolojinin doğuşuna katkısı olan düşünce iklimi, aslında bu ikili devrim sürecinin ortaya çıkışına da yardımcı olmuştur” (Giddens, 2005, s.7).

Sosyolojiyi doğuran şartların düşünce ikliminde “modernist yaklaşımlar” ve “Aydınlanma felsefesi” baskın fikirlere kaynaklık ediyordu. Aydınlanma, 18.yüzyılın fikirsel çehresini oluşturan bir dönem olarak etkileri ve temsilcileri neredeyse tüm Batı dünyasında görülen, ama esas karakteristiklerini Kıta Avrupasında kazanmış olan bir süreçtir. 15. yüzyılın ortalarındaki Rönesans, ardından gelen yüzyıldaki reform ve onun etkileri, bunu da takip eden yüzyılda belirginleşen “Kartezyen felsefe”, Aydınlanmanın politik bir tonda radikalize ettiği mirasını oluşturur. Ancak geleneksel ve kurumlaşmış yapılar gerek dinin gerekse krallık yönetimlerinin etkisiyle değişime direnen bir epistemoloji, ontoloji ve bilim anlayışına sahipti. Modernist yapılanma için idari, siyasi, ekonomik ve toplumsal yapıda ciddi miktarda ve çeşitli mahiyetlerde değişiklikler yapılması icap ediyordu. Kösemihal’e göre (2002) “bunu da ancak teknolojiye uyarlanmasıyla yaşanan değişimlerin öncüsü olan

doğa bilimlerine öykünen bir bilim yapabilirdi” (s.153). Sosyoloji, toplumu konu alan bir “doğa bilimi” olmalıydı (Giddens, 2005, ss.8-10). Bu konuda Comte şöyle konuşur: “Eger pozitif olacaklarsa, her bilgi dalında araştırmalarımız, ilk nedenleri ya da nihai amaçları bilmeyi bir yana bırakarak gerçek olguları incelemekle yetinmelidir” (aktaran, Gulbenkian Komisyonu, 1996, s.20). Bu, sosyolojinin, fiziğin kullandığı teknikleri kullanmaya zorlanmasıydı (Bıçak, 2004, s.464).

Pozitivizmin nesnesine yönelik bu şekillendirmeci bakış açısı “toplum mühendisliği” kavramına işaret etmektedir.⁷ Doğa bilimlerine ve teknolojik gelişmelere öykünme halinde “toplum mühendisi” ya da “toplum doktoru” ifadelerinin sosyolojinin nosyonuna içkin olduğu söylenebilir (Çelebi, 2002, s.420). Bacon’ın ünlü sözü, “*Prevoir pour pouvoir*” (Bilmek, önceden görebilmek içindir) (aktaran, Gökberk, 1999, s.412) bu görüşü ifade etmektedir. Vergin’e göre (2008) “Önceden kestirebilmek için bilmek, toplumu yönetebilmek için önceden kestirmek”, pozitivistlerin bilime izafe ettikleri bir güçtü (s.171).

Comte’a ilham veren, modern doğa bilimi yöntemini ilk formülleştiren kişi *F. Bacon*’dı; Deneyler yapmak ve bunlardan ilerideki deneylerde sınanmak üzere sonuçlar çıkarmak işleminin (*Tümevarım*) açık seçik bir teorisini formülleştirdi. “Bacon’ın yeni yöntemi büyük bir gayretle savunması son derece etkili oldu. Geleneksel düşünce okullarına gözüpükçe saldırdı ve bilimsel deney yolunda gerçek bir tutku geliştirdi” (Capra, 1992, s.56). Nitekim ideal bir devletin tablosunu çizdiği ‘*Nova Atlantis*’te, devletin başlıca dayanağı bilimdi; bu topluluğun hayatını bilim düzenlemekteydi. (Gökberk, 1999, s.214) “*Natura non nisi parendo vincitur*”: (*Lat*)

⁷ Bir meslek grubu olan mühendisler, üretim süreci içerisinde yerinin ötesinde toplumsal gelişme modellerinin savunucuları olmuşlardır. Nitekim “toplumsal mühendislik” olarak nitelenen ideoloji, sosyal konularda da mühendislik yapılabileceğini, yani mühendislerin üretim düzeyine getirdiği rasyonalitenin tüm topluma yaygınlaştırılabileceğini savunur. (N. Göle, 2008, s.9.)

(aktaran, Ferrarotti, 1999) Doğa kendisine boyun eğilmedikçe fethedilemez. Ama bu eğilme ona karşı kazanılacak bir zaferi önceleyen ve hazırlayan bir tevazudur (s.60).

Ancak bu düzen eskiye dönüş özlemiyle sağlanamazdı. “Zira dönemin başat paradigması ilerlemecilik ve evrimciliği”. Reform gerekliydi. Ancak reformların işçi sınıfını kapsayacak şekilde ilerletilmesi de gerekmezdi.⁸ Kurulacak yeni yapı, yalnızca toplumsal düzenin ve toplumsal uzlaşmanın çıkarlarına yönelik olacaktı (Swingewood, 1998, s.61). Comte “pratik politikanın asli amacı, uygarlığın ilerlemesinin önünde duran engellerden kaynaklanan, şiddete dayalı devrimlerden sakınmaktır” diye yazıyor (aktaran, Swingewood, 1998, s.61). İdealindeki bilimsel standartlarla yönetilen devletinde egemen olacaklarını söylediği filozofları ya da sosyologların egemenliğini ise, yalnızca, uyarma, öğretme, övme ve yerme yollarıyla, bankerler, tüccarlar, fabrikatör ve çiftçilerden oluşan asıl iktidar sahiplerini etkileme ve denetleme edimiyle sınırlandırıyor (Gökberk, 1999, s.415). *Comte*’un girişiminin, geleneksel feodalizm ve saray iktidarının yerine geçecek yeni bir muhafazakâr doktrin arayışı olduğu söylenebilir. (Aktay, 2010, s.19)

Sanayi devrimi; ticaret, sermaye birikimi ve sömürü gibi üç önemli süreci içermektedir. Kapitalist sınıf ve onun siyasi temsilcisi olan devletler, zengin hammadde kaynaklarına el koymuşlar ve Doğu ile sömürüye dayalı bir ilişki geliştirmişler, ayrıca içeride de işçi sınıfının emeğinden elde ettiği artı değere sahip olarak sanayileşmeyi gerçekleştirmişlerdir. “Sömürüye dayalı bu ilişkiyi ve sanayileşmeyi kalıcı kılmamanın bir yolu da Batı dışı ülkelerin yönetimlerini veya halklarını batılılaştırmak ya da baticılaştırmaktır” (Kaçmazoğlu, 2001, s.32).

Bu egemenliğin, Batı dışı ülkeler tarafından direniş görmeden kabul edilmesinin, on dokuzuncu yüzyıla rastlaması ile birlikte sosyolojinin on dokuzuncu

⁸ Fransız Devrimi sonrasında yaşanan sınıfsal ve hukuksal uygulamalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Ahmet İnel, 1993, ss.263-278)

yüzyılda hatırının sayılması tesadüf olmasa gerek (Sezer, 2006, ss.31-40). Batı, meşruiyet ölçüsünü nesnellik ve evrenselliğe dayandırmadan üstün olduğunu diğer milletlere gösteremeyeceğine inandı. Gerçi, iktidar elinde bulunduranların, varolan durumu, kendi yararlarına olduğu için evrenselmiş gibi görmeye doğal bir yatkınlıkları olduğu evrensel bir doğru olarak kabul edilebilir. Öyleyse evrensel doğrular iktidar odaklarının değişmesiyle birlikte değişmektedir (Gulbenkian Raporu, 1996, s.57-58). Bu noktada sosyolojinin en azından kuruluşu bağlamında ideolojik bir yaklaşımın güdümünde olduğunu söyleyebiliriz (Erkan, Bağlı ve Sümer, 2001, s.1). Bazıları içinse başlangıçta ya da şimdi, sosyoloji, toplum bir kritiğidir ve bilimsel kesinlik iddiaları ideolojik bir maskedir (Mendras, 2008, s.9).

Sosyolojinin doğa bilimleri gibi olması gerektiği görüşüne kesinlikle karşı çıkanlar da olmuştur. Ancak doğa bilimlerine öykünen yaklaşımın sosyolojide baskın bir görüş olmasının önüne geçilememiştir. Sosyal araştırmaları bilim katına çıkarmayı hedefleyen bir üçüncü yaklaşım ise Amerikalı sosyologlarca geliştirildi. Onlar teorik ve metodolojik sorunlarla uğraşmak yerine büyük bir hevesle sosyolojinin elde ettiği bilgilerin, çarpıcı sonuçlar olarak kullanılmakta olan bilimsel bilgiyle aynı biçimde kullanılabilceğini göstermeye giriştiler. Bu bilgi de öngörülerde bulunmak, ne olursa olsun, nasıl tanımlanmış ve seçilmiş olurlarsa olsun, gerçekliği ihtiyaçlarımız ve niyetlerimize uygun olarak değiştirmek için kullanılabilirdi.⁹ Yönetilenlerin davranışlarını yönlendirme kaygısını yöneticilerle paylaşımlarına rağmen yine de, sosyoloji araştırmalarıyla elde ettikleri bilgi ve pratik çözüm önerilerinin, faydalanmak isteyen herkese açık olduğunu ve herkese eşit olarak hizmet edebileceğini iddia ettiler (Bauman, 2003, 248).

⁹"Her bir toplumsal gerçeklik, farklı toplumsal özneler arasındaki güç dengesi esasında biçimleneceğine ve bu öznelerin belirleyicilik paylarıyla egemenlik oranları arasında doğrudan bir ilişki bulunacağına göre, açıklamak'a yönelmeyip betimlemekle yetinen sosyolog da bilimin nihai amacından uzaklaşmanın ötesinde, incelediği nesne üzerinde belirleyiciliği ağır basan unsurların egemenliklerini meşrulaştıran bir ideolojik hizmetkâr durumuna düşecektir." (K. Cangızbay, 1996, s.8)

Özlem, (1999) bütün sosyologların, çalışmalarının toplum yararına olduğunu söyleyeceğini iddia eder. Zira bu yaklaşım evrenselci/nesnelci yaklaşımın bir türevidir. Bununla birlikte;

Bilgi alanındaki evrenseli arama serüveni kadar toplumsal/siyasal alanda da evrenseli sokma çabaları, insanlık tarihi içinden bakıldığında, hakikat aşkına ve tüm insanlığın yararına sürdürülmüş olsalar bile, beklenenin tersine, düşünce ve eylemde farklılaşmanın, hizipleşmenin ve kutuplaşmanın en etkili güdümlenici olmuştur... Tam da bu yüzden, evrenseli bilgi/bilimde bulduklarına veya siyasette oluşturduklarına inananlar, farkında olsunlar olmasınlar, totaliter, globalist ve dayatmacılıklarından ötürü otoriter kalmışlardır (s.13).

Doğan Özlem'in bu sözleri, ulusal ya da uluslar arası arenada, "topluma rağmen toplumu kurtarma isteğini" (Göle, 2008, s.22) sorgulamamızı sağlamaktadır. Mills'in (1970), "araştırmalar ve toplumbilimciler giderek artan ölçüde bürokratik ve ideolojik amaçlarla kullanılmaktadır" (s.161), sözü bu konudaki kaygılarını yansıtmaktadır.

Giddens'a göre (2005), Sosyoloji ve diğer sosyal bilimler doğa bilimlerinden iki önemli noktada ayrılırlar:

1. Toplum veya toplumsal olgulara, doğal dünyadaki nesnelere ve olaylara yaklaştığımız gibi yaklaşamayız. Çünkü toplumlar, ancak insanlar olarak bizim kendi eylemlerimiz içinde yaratıldıkları ve yeniden yaratıldıkları sürece var olurlar. (Çifte etkileşim içinde) Biz toplumu yaratırız toplumda bizi yaratır.

2. Sosyolojinin pratik uygulamaları, bilimin teknolojik kullanımlarıyla doğrudan paralel değildir, olamaz da. Atomlar bilim adamlarının onlar hakkında

neler söylediğini bilemezler, ya da fizik biliminin bulguları ışığında atomlar davranışlarını değiştiremezler. İnsanlar ise sosyoloji biliminin ışığı altında davranışlarına yön verebilirler. Sosyal bilimlerde iradeye bağlı eylemi olmayan nesnelere dünyasına değil, insanlara hitap ediyoruz. Çünkü bilgi gücün önemli bir parçası olmasına rağmen, güçle aynı şey değildir (ss.10-12).

Bu konuyla ilgili olarak Gulbenkian Raporu'nda (1996) şöyle yazılmıştır: Sosyal bilimin evrensel bilgiye erişebileceği kumarının çok riskli olduğu görülüyor. Çünkü doğa bilimcilerin tanımladıkları doğal dünyadan farklı olarak, sosyal bilimlerin alanı, araştırmacının kendisinin de araştırma nesnesine dahil olduğu bir alan olmakla kalmıyor, ayrıca incelenen kişiler araştırmacılarla çok çeşitli diyaloglara ya da çekişmelere girebiliyorlar” (ss.51-52).

Sonuç olarak Aktay'ın (2010) kalemiyle diyebiliriz ki,“Comte'un pozitivist bilimler taksimiyle resmen ortaya çıkan ve hızla şekillenen sosyoloji disiplini, sonuna kadar siyasal arayışların en önemli ifade araçlarından birisi olmuştur. Comte'tan sonra Fransa'da Durkheim, ve Spencer, Almanya'da Max Weber ve Georg Simmel'in yapmaya çalıştıkları şey, çalkantılı toplumlarda taşların yeniden yerine oturtulabileceği bir anlayış geliştirebilmektir” (s.21). Nur Vergin'e (2008) göre de, “aksiyolojik yansızlık” kavramını üretmesine rağmen, Weber'in hayatı boyunca siyasetle iç içe yaşamış bir akademisyen olduğu bir gerçektir (s.243). Bu anlamda hepsinin yaptığı çalışmalar dolaylı veya dolaysız siyasetten etkilenmekte veya siyaseti etkilemekteydi.

Sosyolojide çok sayıda paradigmanın bulunması, toplumsal gerçekliğin karmaşıklığının yanı sıra, değişik düzeylerde ele alınıp incelenmesinin olanaklı oluşu yüzündendir. “Bunu parçalanma, belirtisi olarak algılamak yerine zenginlik/çeşitlilik,

olarak görmek de mümkündür” (Kasapoğlu, 1992, ss.214-215). “Karşılıklı atışmalar sosyolojinin canlı bir bilim dalı olduğunu kanıtlarlar” (Mendras, 2008, s.9).

Niyetimiz tezimize konu olan Türkiye’deki bir üniversitenin, sosyoloji bölümünde okuyan öğrencilerin, bu bölümü tercih nedenlerini ortaya koymadan önce sosyoloji bilimi ve onun muhtemel uygulamalarına kaynaklık eden tarihsel ve felsefi bağlamı ortaya sermektir. Buradaki bilgiler ve tartışmalar, öğrencilerin bir yükseköğrenim programı olarak sosyoloji bölümüne yönelimleriyle ilişki olarak değerlendirilebilir. Bu durumda sosyolojinin Türkiye’ye giriş bağlamını tarihsel olarak ele almak gerekecektir.

4.4. Türkiye’de Sosyolojinin Gelişimi

Bu konuda da söze, Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de sosyolojinin doğuşuna siyasal arayışlar eşlik etmiştir, diyerek başlayabiliriz. Türkiye’de Sosyoloji, Batı’da ortaya çıkışından çok uzun bir süre geçmeden düşünce hayatı ve eğitim sistemi içindeki yerini almıştır. Bu yer alışı, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde yaşanan sorunlar ve sorunlara çözüm arayışları, farklı içeriklerle de olsa Batı’da sosyolojinin gelişim sürecine benzer biçimde etkili olmuştur (Coşkun, 1991, s.13). Özellikle ilk dönem düşünürleri, sosyolojik sorunları genel sorunların bir sonucu olarak algılamışlar, toplumun tüm sorunlarını somut olarak çözmeyi amaçlamışlardır (Kayalı, 2001, s.56). Türk sosyolojisinin gelişimi de büyük ölçüde siyasal dalgalanmalara bağlı olmuştur (Kongar, 2003, s.13).

Batı’da Fransız İhtilali ve Sanayi Devriminin hazırladığı yeni toplumsal şartların bir ürünü olan sosyoloji, Türk toplumunda ise, imparatorluğun çöküşünü hızlandıran birçok siyasal ve sosyo-ekonomik sorunun çözümüne katkıda bulunmak amacıyla, Batı’dan ithal edilip, inşa edilmiştir. Sosyolojinin kurulup geliştiği

yıllarda siyasal ortamda *Osmanlılık* ideolojisinin imparatorluğun kurtuluşu için etkin bir reçete olmaktan çıktığına ilişkin inancın yaygınlaştığı görülür.

Osmanlı'nın gerileme döneminde aydınlarla birlikte padişahın ve devletin diğer ileri gelenlerinin ortak amacı ülkenin kötüye gidişini durdurmaktır. Bu amaçla III. Selim ve II. Mahmut'tan itibaren ve on sekizinci yüzyılda hızlanan bir şekilde ülkede bir modernleşme süreci başlar.¹⁰ Modernleşme Türkiye'de devlet öncülüğünde başlamış ve modernleşme Batılılaşma olarak algılanmıştır. İlber Ortaylı'ya göre (1. Cilt) Osmanlı Batılılaşması Batıya hayran olduğu için örnek olarak Batı'nın tercih edilmesi değil, zorunluluğun bir sonucudur (s.137).

Anlaşılan o ki; ülkenin kurtuluşu için gerekli projelerin üretilmesi ve bu projelerin siyasal hedefi olan Batılılaşmak idealiyle, sosyolojinin Osmanlı'da teveccühe mazhar olması arasında doğrudan bir ilişki vardır. Zira Batılılaşma eğilimi içinde çok kısa bir süre sonunda Batı düşüncesinde gözde bir bilim olan sosyoloji de tanınmaya bilinmeye başlamıştır (Sezer, 2006, s.194). Bu durumda, açıkça belirtmek gerekir ki diğer sosyal bilimler gibi sosyoloji de siyasal sistemin kendisine tanıdığı sınırlar çerçevesinde gelişebilme imkânı bulmuştur (Erkan vd., 2001, ss.7-8). Bir nevi sosyoloji kurtarıcı bir rol verilerek siyasetin yedeğinde ikinci planda tutulmuştur. Siyasal otorite ve mili devlet yönelimli tutum sosyolojinin önemini artırırken, “milli devletin milliyetçi yaklaşımı bilimsel bir kimlik kazanmaktaydı” (Yıldırım, 2002, s.157).

Gerçekten de sosyoloji Türkiye'de, Batılı bir bilim olmasına rağmen, Batı ülkelerinin de içinde olduğu dünyanın birçok ülkesinden daha önce ve yakından izlenmiştir. “Bu izleme bir seyircilik, bir temaşa değil, yakın ilişki ve katkılarla biçimlenmiştir” (Tuna, 1991, s.31). İlk *Auguste Comte*'un *Mustafa Reşit Paşa*'ya

10 Nilüfer Göle'ye göre, “yapılan reformlarda Batı medeniyetine ve Aydınlanmacılara başvurulması dönüşsüz bir laikleşme sürecine yol açar ve 19. yüzyıl Avrupa ideolojileri tarafından biçimlendirilmiş bir ortam yaratır. (Nilüfer Göle; 2008, s.65)

yazdığı mektup, *Ahmet Rıza*'nın pozitivistlerle olan ilişkileri ve *Prens Sabahattin*'in *Sciences Sociales*'cılarla ilişkileri, *Ali Suavi*'nin *Prens Sabahattin*'den de önce *Le Play*'den sözetmesi, *Abdullah Cevdet*'in *Gustave Le Bon*'la yakın dostluğu ve daha sonra ise *Ziya Gökalp*'in *Durkheim*'ı neredeyse günü gününe takip etmesi Fransa'daki sosyoloji hareketlerini geniş biçimde tanıdığımızı göstermektedir (s.31).

Sosyolojinin Türkiye'deki gelişime katkı yapan yazarlar elbette bu saydıklarımızdan daha fazladır. Ancak Sosyolojinin Türkiye'deki gelişiminde iz bırakan esas etki, ikinci meşrutiyet döneminde ortaya çıkan iki sosyoloji akımı ile olur. Bunlardan biri *Durkheim sosyolojisi*'ni ve onun metotlarını Türk toplum yapısına uygulamak isteyen *Ziya Gökalp*'in getirdiği akımdır. Diğeri de *Le Play okulu*'nun savunucusu *Prens Sabahattin*'dir. Öyle ki, Oğuz Arı (1986) bu iki ismi ilk Türk sosyologları olarak nitelendirir (s.176). Siyasi düzeyde *Ziya Gökalp* ile *Prens Sabahattin* arasında tam bir uyuşmazlık vardır. Bu çekişmeler kısa zamanda iki değişik sosyoloji akımının çekişmesi halini almıştır. “Ancak belirtmek gerekir ki, her ikisi de Osmanlı Devleti'nin daha işlevsel bir siyasi yapılanması için birer model önerisiydiler, sonuna kadar siyasetle ilgiliydiler, her ikisi de elitist, aydınlanmacı bir siyasal tasarımın uygulanabilir yollarını arıyorlardı” (Aktay, 2010, s.24). Her iki girişim de bir nev-i “toplumsal mühendislik projesiydiler”¹¹ (Göle, 2008, ss.8-9).

Prens Sabahattin Paris'te bulunduğu yıllarda *Le Play*'in izleyicileri olan *Domalins* ve *Descamps* ile tanışmış ve Türkiye sorunlarının çözümlenebilmesi için *Le Play*'in görüşlerinin uygulanması gerektiğini savunmaya koyulmuştur. “*Âdemi merkezîyetçiliği*” ve “*özel teşebbüsün*” geliştirilmesini kurtuluşun yolu olarak benimsemiştir. “İç idarede gördüğümüz bütün bozukluklar, teşebbüs yokluğu ve merkezîyet usulünün bir sonucu olarak ele alınabilir. Düzeltmeye idari

¹¹ Türkiye'de solcu düşüncenin toplumsal mühendisliğe öykünmesi, liberal siyasetin mühendis pragmatizmiyle siyasete damgasını vurması ve İslamcı hareketin içinde yer alan mühendis kadroların 1990'lardan sonra elde ettiği siyasal başarılar dikkate alındığında, siyasal ve tarihsel gelişmelere mühendis optiğinden bakmanın araştırmacılara yeni bir perspektif kazandıracağı söylenebilir. (Nilüfer Göle; 2008, s. 8-9)

merkeziyetsizlik ve mezuniyetin genişletilmesiyle başlanmalıdır” (aktaran, Ülken, 2010, s.334). Sabahattin ile ilk kez Türkiye’de bir sosyoloji akımı düzenli ve inançla savunulacaktır. Bu nedenle Sabahattin’de yurdumuzda sosyolojinin kurucuları arasında sayılmaktadır (Sezer, 2006, s.200).

Türkiye’de sosyolojinin kurucularından birisi *Prens Sabahattin* ise öbür kurucusu da *Ziya Gökalp*’tır. (s.200) *Gökalp*, 1910–1911 yıllarında *İttihat ve Terraki*’nin Selanik’teki okulunda daha sonra da *Darülfünun*’da sosyoloji dersleri vermiştir (Durakbaşı, 2008, s.98). Fransa’da *Durkheim*’in ilk sosyoloji kürsüsünü kurmasından bir yıl sonra (Tuna, 1991, s.32) 1914’te Ziya Gökalp tarafından kurulan sosyoloji kürsüsü, dünyanın ikinci en eski sosyoloji bölümü olduğu iddiasıyla (Sezer, 1991, s.8) bir övünç konusu dahi edilmektedir (Durakbaşı, 2008, s.98). İttihatçılara göre “Osmanlılık yerini milliyetçilik ve daha geniş açılımlı Batıcılık siyasetine bırakmalıdır. Ancak bu dönüşümü anlatacak ve savunacak bir bilime ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, Batı’da ortaya çıkar çıkmaz Türkiye’ye aktarılan sosyoloji ile karşılanacaktır” (aktaran, Kenan Çağan, 2007, s.70).

Kendisi de bir İttihatçı olan Ziya Gökalp tam da bahsettiğimiz amaçlar doğrultusunda bir yandan sosyolojiyi kurmaya girişmiş, diğer yandan da sosyoloji aracılığıyla İttihatçı rejimin ulusalcı, Batıcı çizgisinde fikri önderlik etmeye çalışmış, yeni sistemin yerleşmesine, Batı’nın tanıtılmasına sistematik şekilde yardımcı olmayı denemiştir (s.70). Ziya Gökalp’ın girişimleri toplumun varlığına atfedilen milli kimlik kavramını dolayısı ile “*Türk*” ortak kimliğini gündeme getirmiş ve bu kavram sosyolojimizin temel konusunu olmuştur. *Mehmet İzzet*’ten *Tekin Alp*’e ilk sosyologlarımızın hemen hepsi Türklük, Türkçülük ve milliyetçilik konusunda yazmışlar ve yeni cumhuriyet rejimine kuramsal bir temel sağlama çabasına girmişlerdir (Sezer, 2006, ss.208-209).

Ziya Gökalp, “önce İttihat ve Terraki Fırkası’nın ideologudur.¹² Sonra Cumhuriyet’in kuruluşu ve Devletimizin aldığı genel eğilimlere yazılarında kuramsal temel sağlamaya çalışmıştır” (s.189). Ziya Gökalp üzerine sayısız araştırma olmasına rağmen, Prens Sabahattin hakkında kapsamlı çalışmaların sayısının az olması (Kaçmazoğlu, 1998, s.28), hatta 1940’lı yıllara kadar okullarda ciddiye alınmaması, onlar arasındaki sosyolojik nitelik farkından değil, siyasal iradenin tercihlerinden kaynaklanıyordu. Zira Ziya Gökalp’a gösterilen ilgi, onun muhalifi olan ve yine sosyolojik jargona sahip görüşlerin bertaraf edilmesiyle sürdürülmüştür (Aktay, 2010, s.25). “Bu demektir ki, Cumhuriyet’i kuranlar, değişik seçenekler arasında kendi özel iradelerine başvurarak bir seçim yapmışlardır” (Özlem, 1999, s.23).Çözüm olarak Batı’ya yönelişi, Türk toplumuna devlet önermektedir. Türk sosyolojisi bu seçime uymak durumunda kalmıştır. Bunun sonucunda, Batı aktarmacılığı, Türk sosyolojisinin en belirgin özelliği olmuştur. (Sezer, 1991, s.11).

Osmanlı İmparatorluğu’nun, bazı açmazlarına çözüm bulmak için belli Batı kurumlarının yurdumuza aktarılması biçiminde başlayan Batılılaşma, giderek, Batı yaşam biçiminin benimsenmesini sonra da, kaçınılmaz olarak Batılı gibi düşünmeyi beraberinde getirecekti. Ortaya çıktığı dönemde sosyoloji Batı düşüncesinde gözde bir bilimdir. Bu nedenle Batıcılışma eğilimi içinde çok kısa bir süre sonunda sosyoloji de tanınmaya, bilinmeye başlamıştır (Sezer, 2006, ss.193-194).

Bu noktada dünya çapında kuruluşuna katılmamış ve Batı aktarmacılığı Türk Sosyolojisinin en belirgin özelliği (Sezer, 1991, s.11) olsa bile Türkiye’nin, sosyoloji tartışmalarının ilk yankı uyandırdığı ve ortaöğretimde ve yükseköğretimde daha ilk

12 Nermin Abadan Unat ve Ali Yaşar Sarıbay, ortak makalelerinde (1986) Ziya Gökalp’ın ideolog yönünü, toplumsal felsefecilikten kurtulamama olarak değerlendirmişlerdir. (s.73)

günlerinden sosyolojinin ders olarak okutulduğu ülkelerin başında geldiği söylenebilir (Sezer,2006, s.191). Sosyoloji bütün aktarmacı özelliğine rağmen, Türk toplumunun sorunlarıyla yakından ilgilenmiş; uygulanabilir ve kullanılabilir bilgi üretmiştir (Tüfekçioğlu, 1991, s.143).

4.5. Türkiye’de Sosyoloji Öğretimi

Türk sosyoloji tarihine baktığımızda, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde, sosyolojinin, ülkenin kurtuluşu için çare arayışına giren aydınların ilgilerinden daha öteye giderek, ders şeklinde öğretilmeye başladığını görüyoruz. Sosyoloji, Türkiye’de üniversitelerde bir ders olarak ya da bir kürsü olarak ortaya çıkmadan önce, Ziya Gökalp tarafından 1910–1911 yıllarında Selanik’te *İttihat ve Terraki Okulu*’nda ders olarak okutulduğu bilinmektedir. Üniversitede sosyoloji öğretiminin başlangıcı ise, 1912’de Darülfünun’un *Emrullah Efendi* tarafından düzenlenmesiyle birlikte. Bağımsız kürsü ya da bölüm olarak sosyolojinin kurulmasıyla ilgili belirsizlikler olmakla birlikte, 1914 yılı benimsenmiştir (aktaran, Coşku, 1991, s.14). Bu tarihte, Darülfünun Edebiyat Şubesi’nde sosyoloji kürsüsü Z. Gökalp öncülüğünde kurulmuştur. 1915’te ise *İçtimaiyat Dar’ül Mesaisi* adı altında ilk sosyoloji enstitüsünün kurulduğunu, 1917 yılı itibariyle bu enstitü bünyesinde *İçtimaiyat Mecmuası* adlı derginin yayımına başlandığını görüyoruz (s.14).

Türkiye’de sosyoloji öğretimi ve sosyoloji bilimi arasındaki ilişki, değişme ve dünya görüşü temelindedir. Ortaöğretimde ve yükseköğretimde sosyolojinin kurumlaşması bu anlamda önemli olmuştur. Osmanlı’nın son dönemi, Cumhuriyet’in kuruluşu ve sonrasında devletin siyaset düzleminde benimsediği ve bununla yetinmeyip vatandaşlarının da benimsemesini istediği Batıcılışma yönelimli yenedünya görüşünün oluşturulması ve öğretilmesinde İstanbul üniversitesi, Sosyoloji bölümü öncülük etmiştir (Eğribel, 2002, s.226).

Dünyanın en eski kürsülerinden biri olarak 1914 yılında üniversiteye, 1924 yılında liseye giren sosyoloji, 1961’de bağımsız bir kürsü hüviyetini kazandıktan sonra, felsefeden ayrılarak kendi içinde alt disiplinlere bölünmüştür. 1960 öncesi sosyolojimiz teorik, felsefi ve soyut bir çeviri anlayışına dayalıyken, 1960’lara gelindiğinde önceki anlayış kendini ne aradığını bilmeyen, varsayımsız, sorunsuz ve teorik temeli olmayan; sadece saha araştırmalarının önemsendiği, anket metodunun geçerli olduğu aşırı deneysel uca sıçramıştır. *Mübeccel B. Kıray*’ın deyimiyle bu dönemde “anlamı belirsiz” araştırmalar gündemi tamamen etkisi altına almıştır (aktaran, Kaçmazoğlu, 1991, s.145). Ayşe Öncü (1986) ise bu dönemi, “sağlam bir toplumbilim eğitimi görmüş, en yeni araştırma teknikleriyle donanmış bir sosyal bilimci kadrosu yetiştirebilmek ve araştırmaları hızlandırma” çabalarının ortaya çıktığı bir dönem olarak nitelendirmektedir. (s.236) Ona göre, 1960-1970’li yılların mikro ölçekli araştırmalarını küçümsemek yanlış olur; “Tam tersine, salt istatistik üretmek yerine, Türk toplumunun dinamiklerini kavramaya çalışan yegâne kalıcı araştırmaların, bu dönemin mikro-ölçekli incelemeleri olduğu inancındayım” (s.238).

“1960’lardan sonra, özetle, ‘sağlam bir biçimde doğrulanamayan’ teoriler ile ‘teorisiz doğrulamalar’ olarak niteleyebileceğimiz iki tür sosyolojik çalışma biçiminin ortaya çıkması söz konusu olmuştur. Bu iki tür çalışma arasında ise doğru dürüst köprüler de kurulamamıştır. Aslında bu durum, Amerikan sosyolojisinin, teori ve yöntemin birbirinden ayrılabilceği yönündeki bir varsayımından kaynaklanmıştır” (Aktay, 2010, ss.28-29).

4.5.1. Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi

Cumhuriyet Döneminde sosyoloji programlı olarak ilk kez 1924 yılı öğretim programında liselerin Fen ve Edebiyat şubesine içtimaiyat (sosyoloji) dersi olarak konmuştur. Bu süreçte Ziya Gökalp’ın etkisi vardır ve liselerin yanı sıra muallim

mekteplerine de sosyoloji dersi konulmuştur (Mine Tan, 1987, s.187). Bu programda 1920’de Fransa Eğitim Bakanlığının öğretmen okulları için hazırladığı program örnek alınmıştır (Arslanoğlu, 2001, s.65). Bu dönemde sosyoloji haftada iki saat verilmektedir ve 1927’de felsefe grubuna dâhil edilmiştir (Tüfekçioğlu, 1991, s.73).

Sosyoloji dersi lise programlarına 1924 yılında “*İçtimaiyat*” adıyla girmiş ve o günden bugüne sosyoloji dersi programlarda “*filozofi-içtimaiyat*”, “*filozofi-içtimaiyat- mantık*”, “*felsefe grubu*” adı altında tek başına ya da diğer derslerle birlikte yer almıştır (Zabun, 2002). Türkiye Cumhuriyeti’nin varlığını temin eden ideolojinin de oluşumuna katkı yapan Ziya Gökalp’ın *Durkheimci* görüşleri gerek sosyoloji öğretim programına gerekse ders kitaplarına yerleşmiştir. (Tüfekçioğlu, 1991, s.68).

Sosyoloji öğretim programlarında öğretmenlere devletin ilkelerini anlatmak ve benimsetmek açısından etkin bir görev, aynı zamanda siyasal, tarihsel bilinçlendirme ve yurttaşlık bilgisi kazandırma işlevi yüklenmiştir. Ortaöğretimdeki sosyoloji derslerinin kazandığı bu özellik, değişen ölçü ve vurgulamalarla günümüze ulaşmış bulunmaktadır. *Mahmut Tezcan*, 1968 yılında yayınladığı bir makalesinde şu satırlara yer vermiştir:

“Felsefi niteliği ağır basan bu müfredat programı günümüzün deneysel sosyoloji anlayışına ayak uyduramamış ve cazip olmayan bir öğretimle senelerce devam etmiş ve etmektedir. Bu bakımdan lise sosyoloji programlarının yeniden gözden geçirilmesi, deneysel sosyolojiye de yer verilmesi, toplumsal yapı, toplumsal süreç, toplumsal değişme, toplumsal normlar, toplumsal tabakalaşma gibi modern sosyolojik kavramlara değinilmesi lazımdır” (s.161).

Günümüzde uygulanmakta olan Sosyoloji Dersi Programı 11. Sınıf düzeyinde, Ders Geçme ve Kredili Sistemine göre dönemler esas alınarak hazırlanmıştır ve halen Sınıf Geçme Sisteminde iki ders saati olarak uygulanmaktadır. (www.ttkb.meb.gov.tr/) Sosyoloji dersinin iki saatten (üç saat) fazla okutulduğu döneme yalnızca 1994-1997 arasında uygulanan “Kredili Sistem”de rastanmıştır. Hatta bu dönemde “Sosyoloji 1-2 Dersi” olarak iki ders tertiplenmiş ve ikisi birden alındığında haftalık altı ders saatini bulmuştur (TTKB, 1992, s.11-147).

Ortaöğretimde sosyoloji öğretimi hakkında yapılmış çalışmalara bakıldığında, öğretim programlarının bazı sosyoloji akımlarının etkisi altında, tek yönlü, ideolojik, kazanımları ölçme yeterliliğinden uzak, öğretim sürecinin muhtevasını zenginleştirmede insiyatifin öğretmene bırakıldığı öne sürülmektedir (Beydoğan, 1988, ss.24-25). Bununla birlikte, sosyoloji gerekse öteki sosyal bilimler programları, aralarında kimi farklılıklar olmakla birlikte, genelde programda, işlenecek konuları belirleme, konuların işleniş sırasına karar verme, yıllık, ünite ve/veya günlük plan hazırlama konularında öğretmenlere sağlanan esnekliğin yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Bu programlarda, yalnızca bilgi ile ilgili amaçlar ön plana çıkmakta ve genelde düşünme ve araştırma becerileri, olumlu tutum ve sosyal beceriler ile ilgili amaçlar ise göz ardı edilmektedir (Yıldırım, 1997, ss.48-64).

Ortaöğretimde sosyoloji öğretimi konusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin eğilimleri konusunda yapılan bilgi edinmek için Taha Yalar’ın (2001) ve Balcı ve Yıldırım’ın (1998, ss.80-95) yaptığı anket çalışmalarına bakılabilir.

4.5.2. Türkiye Üniversitelerinde Sosyoloji

Yirminci yüzyılın başlarında Avrupa ülkeleriyle yakın ilişkisi olan diğer ülkelerde yeni üniversiteler oluşurken Avrupa’nın modernist-hümanist yaklaşımına yakın bir sosyoloji buralarda yerleşmeye başlamıştır. Ülkemizde de 1913-1914’te

İstanbul Üniversitesi ilk çağdaş üniversite olarak şekillenirken Fransa'dakine benzer biçimde sosyoloji, felsefe bölümü içinde tek bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. “Bu dönemde Avrupa’da sosyoloji okutan Hocaların kürsüleri farklı bölümler içinde yer almıştır. Örneğin *Max Weber* ekonomi bölümü içinde ders verirken, *Durkheim* sosyolojiyi eğitim bölümlerinde okutmuştur” (Kıray, 1986, ss.188-189).

Türk Üniversitelerinde sosyoloji öğretimi, 1912’de Darülfünun’un *Emrullah Efendi* tarafından düzenlenmesiyle birlikte başlamıştır. Üniversite bünyesinde sosyolojinin bağımsız kürsü/bölüm haline gelmesiyle ilgili kısmi belirsizlikler bulunmakla birlikte, 1914 yılı benimsenmiştir (Coşkun, 1991, s.14). Balkan Savaşları sonrasında, 1914 yılında, Darülfünun Edebiyat Şubesi’nde ilk sosyoloji kürsüsünün *Z. Gökalp* öncülüğünde kurulduğu kabul edilir. Bu tarihe kadar, *Ahmet Vefik Paşa; Hikmet-i Tarih*, 1910–1912 yıllarında *Mithat Efendi; Felsefe-i Tarih*, 1912–1914 yıllarında *Ahmet Şuayip İlm-i İctima* derleri vermiştir (Celkan, 1991, s.183). 1915’te ise *İctimaiyat Dar’ül Mesaisi* adı altında ilk sosyoloji enstitüsünün kurulduğunu, 1917 yılı itibariyle bu enstitü bünyesinde *İctimaiyat Mecmuası* adlı derginin yayımına başlandığını görüyoruz (Coşkun, 1991, ss.14-15)

Türkiye’de değişme ve dünya görüşü temelinde oluşan sosyoloji ve üniversite arasındaki ilişki, Üniversitelerde sosyolojinin kurumlaşmasını da etkilemiştir. “Osmanlı’nın son dönemi, Cumhuriyet’in kuruluşu ve sonrasında devletin siyaset düzleminde benimsediği ve bununla yetinmeyip vatandaşlarının da benimsemesini istediği Batıcılığa yönelimli yeni dünya görüşünün oluşturulması ve öğretilmesinde Sosyoloji bölümü öncülük ettiğini söyleyebiliriz” (Eğribel, 2002, s.226).

Sosyolojinin böyle bir konuma yükselmesinde, Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde yaşanan sorunlar, bu sorunlara çözüm arayışı ve günün şartlarında Ziya Gökalp’in çabaları etkili olmuştur. Toplumsal sorunlar karşısında, özel teşebbüslerin

ötesinde, çözüm yollarının topluma ve toplumsal olana öncelik veren fikirlerden geçtiğini iddia eden siyasal inanç ve tutumlar ile Ziya Gökalp'ın sosyolojik yaklaşımının uyuşması sosyolojinin bu öncü konumu kazanmasında önemli bir rol oynamıştır (Coşkun, 1991, s.16). Gökalp'ın üç deyişi (Fert yok cemiyet var, sınıf yok meslek var, imparatorluk yok milli devletler var) ile genç cumhuriyetin idealleri örtüşüyordu (Toprak, 2001, s.29).

Siyasal iradenin de bir tercihi olarak, Ziya Gökalp Türk sosyoloji çalışmalarında zamanla müstahkem bir noktaya oturtulmuştur. “Öyle ki, bırakınız onun sosyolojisine eleştiri yapanları, Gökalp'ın dönemine ilişkin yaptığı saptamalardaki gerçekçiliğe vurgu yapmayanların çalışmalarının ciddiyetinden dahi şüphe edilmiştir” (Kayalı, 2001, s.188). Zira Türkiye’de düşünce adamlarının değerlendirilmesi siyasal eğilimin belirlediği, ideal ölçülere göre belirlenmekte, farklı siyasal konumda olanlar ciddiye alınıp önemsenmemektedir (s.13).

Ziya Gökalp'e nazaran ikinci planda kalan Prens Sabahattin'in görüşlerinin üniversiteye girişi ilkin Mekteb-i Mülkiye (siyasal bilgiler fakültesi) yoluyla Mehmet Ali Şevki üzerinden olmuştur. Monografi tekniğini il kez uygulayan Şevki, Prens Sabahattin'in eksik bıraktığı analitik yönünü tamamlamıştır. Bu noktada çalışmalarında bilimsel araştırmanın aşamalarına kısmen yer veren Mehmet İzzet'ten söz etmek yerinde olacaktır. Özellikle kavramsal model, kaynak taraması, sorunun tanımı, gözlem gibi kavramları kullanmış; anket kullanılmasını ve sonuçlarının halkın ve yöneticilerin aydınlatılmasında kullanılmasını önermiştir (Gökçe, 2000, s.75). Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi uygulamalı sosyolojiye siyasal nedenlerle uzun bir süre teveccüh gösterilmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'u işgal eden İngilizler tarafından *Ziya Gökalp*, üniversiteden uzaklaştırılarak bir ara Limni Adası'nda hapsedilmiş ve

sonra Malta'ya sürgüne gönderilmiştir (Kongar, 2003, s.31). Yerine 1919'da *Necmettin Sadık* gelmiştir. Bu dönemde sosyoloji bölümü saygınlığını korumaya devam ettirse de, Cumhuriyetin kuruluşuna ve sonra 1940'lara kadar oluşan bir boşluğun ve görece durgunluğun sürdüğü görülmektedir. Bu durgunluk sürecine siyasetçilerin ve pedagogların sosyoloji yapmaya başlamalarının eşlik ettiği görülmektedir. Yine bu döneme eşlik eden başka bir özellik ise, resmi ideolojinin sosyolojiye bütünüyle hâkim olması ve bunun neticesi olarak da, sosyolojinin giderek her Türk vatandaşının bilmesi gereken yurttaşlık bilgisi haline gelmesidir (Coşkun, 1991, s.17).

1930'lu yıllarda *Hilmi Ziya Ülken* ve *Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu* ve *Nurettin Şazi Kösemihal*'in sosyoloji dersleri vermeye başlamasıyla, 1950'lere kadar yeniden bir canlanma olmuştur. Bu süreçte *Hilmi Ziya*'nın çok yönlü ve kaynaklara çabuk erişebilir olmasının büyük katkısı olmuştur (s.17-20). Bu dönemde Hilmi Ziya eklektik eğilimler taşıırken Marksizmi de hatırlatmadan geçmez. Fındıkoğlu da eklektik olmakla birlikte Alman sosyolojisindeki sosyal siyaset anlayışını yerleştirmeye çalışır. Kösemihal, Le Play'in takipçileri tarafından geliştirilen uygulamalı sosyolojinin üniversitedeki temsilcisi izlenimi verir (Kaçmazoğlu, 1999, s.57). Çelebi'ye göre (2003) 1930'lu yıllarda yaşanan bu canlanmada mülteci birçok profesörün Türkiye'ye gelmesi ve üniversitelerimizde ders vermesinin ve kuruluş kararını 1935'te bizzat Atatürk'ün verdiği Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde yapılan çalışmaların da etkisi vardır (s.270).

DTCF'de 1936'da eğitim-öğretime başlanmış ve *Sosyoloji Nazariyeleri Tarihi* burada açılan ilk sosyoloji dersi olmuştur. Bu ders 1939-1940 yılları arasında Dekan Vekili *Mehmet Emin Erişirgil* tarafından verilmiştir. Burada da dersler Felsefe zümresi içerisinde planlanmış ve sosyoloji derslerini vermek üzere, *Behice Sadık*

Boran, Niyazi Berkes yurtdışından getirilir (DTCF, web. Tarihçe). Aynı dönemde Paris Sorbone Üniversitesi'nden *Olivier Locombe* da getirilerek felsefe zümresi binanın en üstünde kurulur. (Yenişehirlioğlu, 1999, s.32) Kıray (1999) doktora öğrenimlerini Amerika'da tamamlayan *Behice Boran, Niyazi Berkes* öncülüğünde Amerikan sosyolojisi çerçevesinde uygulamalı çalışmalar yapıldığını, *Muzaffer Şerif*'in sosyal psikoloji alanında yaptığı çalışmaların da bu türden olduğunu söyler. “1940'da Türkiye'de daha ne olduğu anlaşılmeden, olgulara olgu olarak bakan ve belli bir ilişki düzenini açıklamak için mekanik olmayan, probleme dönük açıklamaya analize, yani ilişkiler düzenini açıklamaya dönük bir bilgi oluşturmaya çalışan insanlar belirdi” (s.67). Sosyolojinin, Spekülatif felsefe veya sosyal felsefeden ayrılmasıyla sonuçlanabilecek bu girişimler karşısında oluşturulan olumsuz kamuoyu sonucunda ideolojik suçlamalar yapılarak bu sosyologların kadroları iptal edilmiş ve çalışmalarına yurt dışında devam etmek zorunda bırakılmışlardır (Gökçe, 2000, ss.75-76).

Her ne kadar Türkiye'de ve Avrupa'da sosyoloji dersleri hemen hemen aynı zamanda kurumlaşmışsa da sosyoloji birikimi Türkiye'de çok daha yavaş olmuştur. Kıray (1986), bu yavaşlığın nedenini Türk üniversite sisteminde hâkim olan, kabul edilmiş bilgiyi aynen aktarmaya dayalı skolâstik öğretim ve bilim anlayışına dayandırır. “Toplum yapısı her ne kadar değişmeye başlamış, metropoliten toplumların etkisi ile temas kanalları yaratabilmek için onlardan bazı kurumları almış, yeni ilişkiler ve kuruluşlar oluşturmuşsa da, gerçek anlamda kendine has hümanist ürünler verip beslemeğe uygun bir sosyal organizasyona ulaşmış değildi” (s.189). Türkiye'de toplumsal araştırma yapmayı ve yayınlamanın ne derece güç olduğunu belirten Kıray 1960'lardan beri çalışmalarını sürdürebildiği için kendini şanslı bile saymaktadır (Kıray, 1998, s.8).

Mahmut Tezcan'ın "*Sosyoloji Bibliyografyası*"na dayanılarak yapılan kaba bir tahmin (Aktaran, Kıray, 1986) 1968 yılından önceki çalışmaların büyük bir kısmının yaklaşık %85'inin derleme olduğunu göstermektedir. Kütüphanelerin kısıtlı olanakları da dikkate alındığında bu çalışmaların yeterliliği de tartışmaya açılabilir. Kontrollü gözlem ve analize dayanan çalışmaların oranı ise çok düşüktür. Özgün çalışmaları teşvik etme gücünden yoksun ve kaynak ve enerji israfına yol açan olan bu tablo karşısında, genç araştırmacılar sahaya inmekten imtina etmişlerdir. Metodoloji ve araştırma teknikleri ve istatistikle ilgili dersler ve çabalar sevilmemekte, fuzuli bilgi ve yük sayılmaktaydı (s.190).

1952'de Dünya sosyoloji kongresine İstanbul'un ev sahipliği yapmış olmasına rağmen 1950'de yeniden bir durgunluk başlamıştır. Emre Kongar'ın dönemselleştirmesinde (aktaran, Aktay, 2010) 1950–1960 arası dönem Demokrat Partinin baskıcı yönetimi yüzünden kayda değer sosyolojik araştırmalar yapılamamıştır. Kurtuluş Kayalı (aktaran, Aktay, 2010) ise bu dönemde bilimsel ve sosyolojik çalışmaların olmasını engelleyecek hiçbir kısıtlamanın olmadığını, bütün verimsizliğin tamamen sosyologların tembelliğinden kaynaklandığı yorumunda bulunur (s.28). 1960 İhtilali sonrası 147'ler hadisesi ile Hilmi Ziya görevinden uzaklaştırılmış ve bir daha dönmemek üzere Ankara Üniversitesi İlahiyat fakültesine geçmiştir (Coşkun, 1991, ss.17-20).

Türkiye'de sosyolojinin bağımsız bir bölüm haline gelmesi için 70 yıldan uzun bir süre geçmesi gerekmiştir. 1960'lı yıllarda planlı döneme geçilmiştir. İstanbul Üniversitesi ve DTCF'inde sürdürülen sosyoloji öğretimi, izleyen yıllarda ODTÜ, Hacettepe, Boğaziçi ve Ege Üniversitelerinde, felsefe, sosyal bilimler ya da davranış bilimleri içinde başlamış ve yıllar içinde hepsi giderek sosyoloji lisans diploması veren bağımsız birer bölüm haline gelmiştir (Gökçe, 2000, s.78). Türkiye'de

felsefeden bağımsız ilk sosyoloji bölümü 1964–1965 öğretim yılında, Hacettepe Üniversitesi’nde kurulmuştur (Kasapoğlu, 1999, s.6).

1968 yılında, gerek lise, gerekse sosyoloji derslerinin okutulduğu fakültelerde, “Genel Sosyoloji” ve “Sosyolojiye Giriş” derslerinin müfredatını inceleyen Mahmut Tezcan, derslerin kapsamına ilişkin şu satırları yazmıştır: “Yukarıdaki müfredat programları gözden geçirildiğinde bazı fakültelerde Avrupa Sosyolojisinin, bazılarında Anglo-Sakson sosyolojinin etkisi görülmektedir. Bazıları ise telifci bir yolla iki sistemi birleştirmiştir” (s.174).

Mübeccel Kıray (1986) 1965–1985 yılları arasındaki 20 yıllık sürenin sosyolojinin gelişimi açısından kritik bir devre olduğunu söyler. 1960’ların ortalarında ulaşılan çoğulcu, farklılaşmış ve yeniden örgütlenmiş toplumsal yapıyı ve ilişkileri açıklayan bilgi gereksinimi, gerek yeni oluşan elit kesimler gerekse bunlarla etkileşim içindeki diğer toplumsal kesimler için önem kazandı. Bunun somut sonucu olarak DPT kuruldu. Devlet kurumlarında ve özel sektörde sosyal bilim alanında yetişmiş insan gücü ve uzmanlara duyulan ihtiyacın belirmesiyle peş peşe ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Test ve Araştırma Bürosu gibi kurumların oluşturulması ve Devlet İstatistik Enstitüsü’nün yeniden düzenlenmesi gibi birçok hamlenin yapıldığını görüyoruz. 1960’ların sonlarına doğru hızlanan bu eğilimle birlikte Türk Sosyal Bilimler Derneği gibi örgütlenmeler gerçekleşmiş ve bu tür derneklerce yapılan araştırmalar, ders kitabı yazma girişimleri, düzenlenen ulusal ve uluslar arası konferanslar ve seminerler sosyolojik bilgi birikimini epey yükseltmiştir. Bu gelişmeler diğer üniversiteleri kapsamıştır. Öyle ki 1970’lerin sonuna doğru, yeni tarzda eğitim görerek yetişen akademisyenler, eski tarzda eğitimin egemen olduğu üniversite ve bölümlere girmek istemez olmuşlardır. ODTÜ

ve Boğaziçi bu konuda oldukça ileri bir spesifikasyon ve farklılaşma gösteren üniversitelerdir (ss.190-192).

Kaçmazoğlu (1991), 1965–1980 arası devre olarak ele aldığı bu devrede, Türk Sosyolojisinin tamamen Amerikan sosyolojisinin etkisi altına girdiğini söylemektedir.

Başka bir açıdan Marksizim’le süslenen bir Amerikan sosyolojisinden söz etmemiz mümkündür. Bu etkinin tüm boyutları ile kendini göstermesi, alana hakim olması; geleneksel üniversitelerin yanında Amerikan üniversiteleri örnek alınarak kurulan ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve bu üniversitelerde kurulan sosyoloji bölümlerinin büyük payı vardır (s.146).

1980’lerde, Cumhuriyet, Selçuk, Atatürk, İnönü, Fırat, Mimar Sinan ve Uludağ Üniversitelerinde kurulan sosyoloji bölümleriyle diploma veren bölüm sayısı on üçe çıkmıştır (Akşit, 1997, s.16). 1980’den sonra yaşanan siyasal gelişmeler sonrası yönetime gelenler, sosyoloji alanında olumlu düzeyde yaşanan gelişmelere rağmen Yüksek Öğrenim Kurumları Yasası’yla sosyolojiyi felsefe-hukuk çerçeveli çok geniş ve belirsiz bir konu alanı olarak kabul etmişlerdir. Kıray (1986) göre bu durum farklılaşmış ve detaylanmış konularda çeşitli kurum ve örgütlerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlayacak yeterli donanımın sosyolojiden sağlanamamasına neden olmuştur (s.193). Sosyolojik bilginin toplumun geneli nezdinde gerçek bir ihtiyaç olduğu, üniversitelerde temel bilimler dışında da sosyolojik bilginin işlev kazandığı görülmüştür. Özel ya da resmi araştırma büroları ya da şirketleri, gazeteler, yatırımcılar, sendikalar, siyasal partiler hem sosyolojik bilgiyi kullanmakta, özgün bilgi üretmekte hem de sosyolog istihdam etmektedir (s.194).

Doğan Ergun, 1980'lerde daha geniş kapsamlı ve bilimsel yöntem anlayışına geçilmekte olduğunu vurgulamıştır (aktaran, Akşit, 1997, s.8). Türkiye'nin çoğulcu yapısı geliştikçe sosyolojik bilginin olgunlaşması ve kurumsallaşmasının st düzeylere çıkması beklenmektedir. 1980'lerin sonuna doğru, yerlileşme ve/veya uluslararasılaşma sorunu dünya sosyolojinin gündemini işgal etmiş; bir yol ayrımı veya bir yol birleşimi olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Amerikan sosyolojisinin çok yerli kaldığını ve uluslararasılaşmak gerektiğini söyleyen fikirler ortaya atılırken (Tiryakiyan,1986), bir yandan da hem yöntem hem de konular açısından Amerikan ve Avrupa etkisinin aşırı düzeyde olduğunu ve yerelleşmek gerektiği önerileri (Sezer, 1989) geliştirilmiştir (aktaran, Akşit, 1997, s.9).

İsmail Coşkun (1991), 1982'de Baykan Sezer'in bölüm başkanı olmasıyla, yerli bir bakış açısının İstanbul niversitesi'nde ağırlık kazandığını ve Batı sosyolojisine ve oryantalizme ciddi eleştirileri yönelten bir niversite haline geldiğini söyler (s.22). 1990 yılında Sosyoloji ve Tarih Araştırmaları merkezlerince düzenlenen seminerler, gerçek gücü ve zenginliği oluşturan tarihle sosyolojinin ilişki kurmasının ehemmiyetini vurgulaması yönünde önemli kazanımlar getirmiştir (s.22)

1990'lara geldiğimizde, toplumumuzda hissedilir bir biçimde, sosyolojinin önemi vurgulanmakta; üniversitedeki sosyologlar, niversite dışında yoğun bir trafik yaşamakta; çeşitli kuruluşların planlama ve uygulama projelerinde rol almaktadırlar (Gökçe, 2000, ss.78-79). 1990'ların ilk yarısında içinde bir vakıf (zel) Üniversitesi olan Koç niversitesi'nin de olduğu altı bölüm daha açılmıştır (Gökçe, 1997, s.16).

Özetle, *Prens Sabahattin ve Ziya Gökalp*'ın *Le Play* ve *Durkheimci* kuram ve yöntemlerle başlattıkları Türk sosyolojisi, 1930 ve 1940'larda bu iki rakip çizgi üzerinde gelişirken, DTCF'de nc bir rakip çizgi meydana geldiği kabul edilir (Akşit, 1986, s.197). 1960'lar ve 1970'lerin başında ise somut araştırmaların kuram

ve yöntem ile ilişkileri üzerinde durulmuştur. 1970'lerin ikinci yarısı ve 1980'lerin başında araştırmalarda kullanılan yöntem ve kuramların paradigmatik, epistemolojik ve ontolojik temelleri incelenir olmuş ve Türk sosyolojisinde çoğulcu bir kuram ve yöntem çeşitlenmesi görülmüştür. Fakat bölmelenmişlikler de devam etmektedir. (s.197) Sosyoloji derneğinin 1990'ların başında kurulması ve bütün sosyologları kucaklama amacı bu gelişmenin göstergesi olarak kabul edilebilir (Akşit, 1997, s.10).

Bahattin Akşit (1997), sosyolojik araştırmaların bir tasnifi ve Türkiye'deki yansımaları hakkında bazı betimsel tespitler yapmıştır.¹³ Bu tespitlerini şöyle özetleyebiliriz: “Türkiye’de Sosyoloji Kuram ve Yöntemleri” en çok tartışılan ve yayın yapılan alanlardan birisidir. Bunu “Sosyoloji Tarihi” izlemektedir. “Sosyo-ekonomik Yapı Değişmeleri”, “Modernleşme”, “Gelişme/Kalkınma ve Azgelişmişlik”, Türkiye’de sosyologların en çok araştırma yaptıkları diğer alanlardır. Kültür, ideoloji ve kültürel kimlik sorunları da işlenen ve boğuşulan konulardandır. Bu bağlamda, “Din”, “Laiklik”, “İdeoloji” “Kültür Yapıları” ve “Kimlikler” konularında da çok sayıda çalışma yapılmıştır. “Köy Sosyolojisi” de Türk sosyolojisinde önemli bir yer tutmaktadır. Köyden kente geçişin hızlı olduğu ülkemizde bu nedenle “Kasaba ve Kent Sosyolojisi” de gelişip serpilmiştir. “Aile ve Kadın Araştırmaları” alanı da Türk sosyolojisinin dünya sosyolojisine katkıda bulunduğu alanlardan birisidir. Dünyada son yirmi yıldır en çok gelişme kaydedilen “Siyaset Sosyolojisi”, “Sınıfsal Yapı”, “Tabakalaşma ve Hareketlilik” konuları yine Türk sosyolojisinde karşılık bulan alanlardır. İktisadi yapı ve sanayi üzerine çalışan “İktisat ve Sanayi Sosyolojisi”, bağımsız bir alan olarak Türkiye’de varlığını ortaya koymuştur. Siyaset ve sanayi sosyolojisinden ayrı düşünülmesi zor olan, “Örgüt ve Bürokrasi Sosyolojisi” de dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ayrı bir alan haline

13 Bu sınıflama yazarın başka bir çalışmasında da yer almıştır. (Bknz. B. Akşit, 1986)

gelmiştir. “Kitle Haberleşmesi Sosyolojisi” de ivmesi artış gösteren alanlardandır. Burada “Eğitim Sosyolojisi” alanını da es geçmemek lazım. “Demografi ve Sağlık Sosyolojisi” alanında son yıllarda artan sayıda araştırma yapılmaktadır. Her şeye rağmen Türk sosyolojisi Türkiye dışında ülkelerle de ilgilenmiştir. Orta Doğu ve diğer İslam Ülkelerinin yanında Orta Asya Ülkeleri de araştırılan ülkeler arasındadır. Dünya sosyolojisinde alt-kültür, karşı-kültür ve diğer etno metodolojik kavramları kazandıran “Sapma ve Suç Sosyolojisi” Türkiye’de pek gelişmemiştir (ss.10-16).

Yukarıda verdiğimiz bu çeşitlenme ve farklılaşma göstergeleri, her ne kadar Türkiye’de uzmanlaşma çok derinlere gitmese de, yaklaşımdan kaynaklanan bölmelenmişlikleri artırma potansiyeli taşımaktadır. Bu bakımdan bütün sosyologları kucaklayacak şekilde “*Sosyoloji Derneği*”nin örgütlenmesi manidardır. Sosyoloji Derneği, Ankara’da 11 sosyologun öncülüğünde, 1990 yılında kurulmuştur. İlk genel kurulunda 40 olan üye sayısı 2012 Mayıs ayı itibariyle 400’ü bulmuştur (www.sosyolojiderneği.org).

Diğer bilim mensuplarıyla işbirliği içerisinde, toplumsal değişmeyi zaman ve mekân boyutunda ele alan, irdeleyen, gelişmenin farklı dinamiklerini, kaynaklarını ve sınırlılıklarını bilimsel yöntem ve tekniklerle tanımlayan, bu alanda ulaştığı sonuçları yaymak suretiyle toplumsal biçimlenmeye katkıda bulunan, karar organları ve siyasal otoriteyi etkileyen hem bir düşün hem bir eylem insanı (Gökçe, 2000, s.79) olan sosyologlar, toplumsal değişim ve toplumsal sorunlara ilişkin bilinçlenmenin hız kazandığı ve demokrasinin yeniden yapılanma sürecine girdiği bir dönemde, mesleki sorumluluklarını örgütlü bir yapı içinde yerine getirebilmek, mesleği geliştirebilmek amacıyla kurmuşlardır bu derneği.

Türk Üniversitelerinde 2012-2013 öğretim yılı itibariyle 51 Devlet Üniversitesi ve 13 Vakıf Üniversitesinin Sosyoloji Lisans Programları bulunmaktadır. Devlet

Üniversitelerinin bazılarında Örgün öğretimin yanında İkinci Öğretim yapan programlar da bulunmaktadır. Sosyoloji Açık öğretim programına 2009 ve 2010 yıllarında sınırsız kontenjan imkanı ile yer verilmiş ve 2011 yılından itibaren bu kontenjanlara sınırlama getirilmiştir. Ayrıca 2012 yılında Karabük ve Bartın üniversiteleri sosyoloji uzaktan eğitim programı açmıştır. Vakıf Üniversitelerinde açılan kontenjanların bir bölümü tam burslu ve %50 Burslu iken bir kısmı da %25 burslu ve %100 paralıdır. (Tablo 94)

4.5.3. Yükseköğretimde Sosyoloji Öğretiminin Bazı Sorunları

Dünyada ve Türkiye’de uzunca bir süre üzerinde entelektüel düzeyde çalışmalar yapılan sosyoloji zamanla ortaöğretimde ve üniversitelerde okutulmaya değer bir ders ve bilim dalı olarak kabul görmüştür. Bununla birlikte, sosyoloji ve sosyoloji öğretimi diğer toplumsal sorunların yanı sıra, bir toplum ve bir meslek olayı olduğu ölçüde sosyolojinin araştırma konusu olabilmektedir. Genel olarak sosyoloji diğer toplumsal sorunlardan nasıl ki soyutlanamaz ise, özel olarak sosyoloji öğretimi de yükseköğretim ve sosyal bilimler öğretimi sorunlarından soyutlanamaz.

Resmi olarak, sosyoloji Türk eğitim sisteminde 1914 yılından beri yüksek öğretimde, 1924’den beri de ortaöğretim düzeyinde öğretilmektedir. Sosyoloji, ortaöğretim öğrencileri nezdinde önemli bulunan ve topluma faydalı görülen bir ders olsa da, bilimler hiyerarşisinde ve halkın gözünde statüsünün düşük olduğunu gündelik gözlemlerimize dayanarak bile söyleyebiliriz. Ortalama bir Türk ebeveyninin, çocuğunun sosyolog olmasındansa, doktor, mühendis, subay, mali müşavir, ekonomist, avukat, hâkim olmasını isteyebileceği bir gerçek. Yazarların, gazeteci ve televizyoncuların, sosyal paylaşım ağ yöneticilerinin ve diğer yöneticilerin ve sosyolojik bakış açısını kullanmalarıyla ilişkili olarak kamuoyunun sosyal konuları ve sosyolojik araştırmaları daha fazla önemsemesi arzu edilen bir

durumdur. Ancak, sosyologlar entelektüel yaşamda oynaması gereken rolün çok küçük bir kısmını yerine getirebilmektedir. İlk adımda sosyolojinin/sosyologların ne gibi roller oynamakta olduğu, bu rolleri ne kadar iyi oynadığı ve gelecekte nasıl oynaması gerektiği sorularının sorulması gereklidir. “Sosyolojinin katkıları ancak sosyologların çalışmalarının dolaylı ya da dolaysız olarak kullanıldığı kuruluşlar ve buralardaki faaliyetler belirlenerek değerlendirilebilir” (Kasapoğlu, 1991, s.201-202).

Hangi kuruluşlarda sosyologların istihdam edildiği ve sosyolog kadrolarının olduğu bilinmeden bu konuda nicel ve nitel bir değerlendirme yapmak güçtür. Erving Goffman’ın “sahne arkası” ve A.Kasapoğlu’un “evin mutfağı” dediği (s.201) perde arkasındaki gerçekleri yine sosyolojik bir çalışmayla, ancak araştırmanın konu ve yöntem sınırlılıkları içinde ortaya çıkarmak çalışmamızın temel amacıdır.

Birsen Gökçe (2002), yüz yıla yaklaşan ve Avrupa ülkeleriyle eş zamanlı başlayan sosyoloji öğretiminin, toplum ve sosyoloji ilişkileriyle bağlantılı iki tür sorun tespit etmiştir: “Bunlardan birincisi, sosyoloji biliminin kavram kargaşası, metodoloji ve resmi ideolojide yerini bulamamışlık gibi iç sorunları, ikicisi ise toplumsal statü, itibar ve istidam gibi toplumdan kaynaklanan dış sorunlardır” (s.79). İç sorunları kurumsallaşma, dış sorunları ise örgütlenme sorunları olarak düşünebiliriz. Sosyolojinin bilimsel statüsü hakkında sayısız çalışma olmakla birlikte, gençlerin çeşitli beklentilerle tercih ettikleri üniversitede bir bölüm ve toplumsal yaşamda belirli bir itibarı olan bir meslek olduğu konusunda araştırmaya dayalı yeterli sayıda çalışma olmadığı ortada.

Aytül Kasapoğlu’nun (1991) “*Türk Üniversitelerinde Sosyoloji Eğitiminin Bazı Sorunları*” başlıklı çalışması istisnalardan biridir. Sosyoloji eğitiminin sorunlarını belirlemek üzere, sosyoloji öğretim üyelerinin, öğrencilerin ve mezunların konuya ilişkin görüşlerinin saptanması planlanmıştır. İlk aşaması yani

sosyoloji bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarıyla ilgili kısım yayınlanmıştır. Bu ilk aşamada, a) sosyoloji eğitiminin temel sorunları nelerdir? ve Gelişmiş ve gelişmekte olan üniversitelerde eğitim sorunları farklı mıdır? Buna bağlı olarak öğretim elemanları bölümlerini nasıl değerlendirmektedir? Sorularına yanıt aranmıştır (s.202). Tam sayımın hedeflendiği çalışmanın bu ilk aşamasında %63'lük bir katılım sağlanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz:

Türkiye'deki sosyoloji bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının sosyoloji eğitiminin temelinde yatan sorun alanları konusundaki görüşleri yöre farkı gözetmeksizin değerlendirildiğinde, birinci derecede sorun alanının “toplumsal” olduğu anlaşılmaktadır. Ancak “Üç Büyük Kent” ile “Anadolu Üniversiteleri” öğretim elemanları karşılaştırılarak incelendiğinde “Anadolu Üniversiteleri”nde toplumsal faktörler öne çıkarken, ‘Üç Büyük Kent’teki üniversitelerin sosyoloji bölümü öğretim üyeleri arasında birinci derecede sorun alanı olarak ‘politik’ faktör ön plana geçmektedir. Zira yönetime katılma, örgütlenme, danışmanlık hizmetlerine ilişkin sorunlar daha şiddetli olarak ifade edilmektedir. Üç büyük kentteki üniversiteler, diğer üniversitelerin siyasal tercihlerle açılmış olduklarını ve bunların eğitimde önemli sorunlara yol açtığını düşünüyor olabilirler. Ayrıca resmi ideolojinin sosyolojiye bakış açısının bazı sorunlar yarattığı göz önünde bulundurularak “politik” faktöre öncelik tanınması olasılığı vardır. Anadolu'daki üniversitelerde ise sosyologlardan beklenen nitelikler, sosyoloji eğitiminin amacının belirsizliği, ne sayıda sosyologa ihtiyaç duyulduğunun bilinmemesi, boş zaman faaliyetlerinin kısıtlılığı, eğitimin yüksek lise anlayışı ile sürdürülmesi, uygulamalara yeterince yer verilmemesi, mesleki uygulamalara yönelik olmama daha önemsenen sorunlar görünümündedir ve toplumsal faktöre öncelik tanınmasıyla da tutarlıdır. Her iki grupta da aynı derecede önemli bulunan sorunlar olarak; Yurt-içi ve yurt-dışı temas,

aktarmacılık, bölümler ile istihdam eden kuruluşlar arasında kopukluk, öğrencinin bölümü öncelikle tercih ederek gelmemesi yüzünden ilgisizliği, iş bulamama, yaşam kaygısının bilim kaygısından önce gelmesi belirlenmiştir. Anadolu'daki sorunlar daha yoğun ifadelerle dile getirilmiştir. Bununla birlikte Kasapoğlu her yerde aynı sorunların önemsenmesini düşündürücü bulmaktadır (ss.210-211).

Michel Crozier'de, 1977'de Türkiye'de verdiği bir konferansta sosyoloji diplomasına sahip olanların kuruluşlar ve yönetimler tarafından itildiğini belirterek resmi ideolojilerin sosyolojiye yönelik sorunlu yaklaşımından söz etmişti. *Crozier*, bu sorunun bir sonucu olarak da, sosyologların kendilerine ilgisiz kalan çevreden yüz çevirerek gereçeğe dokunmaktan uzak, aşırı soyut bir söylevin içerisine girdiklerini belirtir. (s.49) “Aslında uzunca bir süre, toplumbilimsel araştırma bir yandan toplumbilimcilerin özelemlerine somut araçlar sağlarken aynı zamanda genç toplumbilimciler için bir iş olanağı ve bunların yanı sıra da, toplumlar için daha tutarlı, daha planlı ve daha etkin bir değişim umudu olmuştu. Bu umut, üzülmeye belirmek gerekir ki, şimdilerde kırılmış gibidir” (s.49).

Sonuç ifadelerini yukarıda olduğu gibi derleyerek aktardığımız Aytül Kasapoğlu, önerilerini ise aşağıdaki dört maddede özetlemiştir (s.211-212).

1. Sorunlarımızı çözümlenebilmek, “sosyolog ne iş yapar; nerelerde çalışabilir; eğitimin amacı nedir” sorunlarını yanıtlayabilmek; sosyolojiye bir piyasa değeri yaratabilmek için “Sosyoloji” ve “Sosyologluğu” kamuoyunda tanıtmak, kimlik sorunumuzu çözümlenmek ilk hedefimiz olmalıdır. Bunun için Bakanlıklar, Parlamento, basın ile yakın ilişkiye geçmek, kamuoyuna açıklamalar yapmak, onları bilgilendirmek, iletişim araçlarını harekete geçirmek gereklidir.
2. Ne tür bir sosyolog yetiştirmeyi hedeflediğimiz açık seçik belirlenmemiştir. Öğretmen mi, araştırmacı mı, sekreter mi yetiştirdiğimiz belirlenmelidir.

Yüksek lise anlayışını terk ederek katılımcı, uygulamalı, toplum gerçeklerine yönelik, piyasanın gerekleriyle bütünleşmiş bir eğitim sağlanmalıdır.

3. Yönetime katılma, bölüm-içi ilişkiler, öğretim üyesi-öğrenci diyalogu, danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Bunun için önce, pek gelişmiş olduğunu savunamayacağımız demokratik değerlerimiz araştırılmalıdır.
4. Yurt-içi ve yurt-dışı akademik, mesleki ilişki olanaklarını sağlayacak biçimde örgütlenmeli, örneğin kuruluş aşamasını tamamlamış olan “Sosyoloji Derneği”ne işlerlik kazandırarak, sürekli yayın organına sahip olmalı, fonlar yaratarak araştırmalar yapılmalıdır. Bölünmüşlük- bölmelenmişlik ve parçalanmışlıktan kurtularak, uluslar arası düzeyde eğitim ve araştırma yapma bilincini geliştirmek için herkes kendine düşeni yapmalıdır.

Yıldız Kuzgun’un (2000) ÖSYM adına hazırladığı rehberde, Sosyoloji programının amacı şöyle tanımlanmaktadır: “Toplumsal kurumlar, bunların kökeni, gelişmesi, işlevi ve birbirleriyle ilişkileri konusunda çalışacak elemanları yetiştirmek ve araştırma yapmaktır” (s.84). Avrupa ve dünya üniversitelerinde akreditasyon çalışması olan Bologna Sürecinin Sosyoloji lisans öğretimine ilişkin amaç ve program çıktılarına göz atmak Türkiye’de sosyoloji öğretiminin bazı sorunlarına çözüm bulmada yol gösterici olabilir. Bologna Sürecinin Sosyoloji lisans öğretimine ilişkin amaç ve program çıktıları aşağıdaki gibidir:

Programın amacı: Mesleğin her alanında hizmet verebilecek bilgi, beceri ve tutumlarla donatılmış, mevcut bilginin yaratıcı bir biçimde kullanılabilmesi yönünde eğitilmiş, mesleğinde yeterlik ve etik sorumluluk kazanmış, bilgi ve iletişim teknolojilerini etkili olarak kullanan, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, ulusal değerleri önemseyen, nitelikli sosyologlar ve araştırmacılar yetiştirmektir.

Program Çıktıları: Bu bölümü başarı ile tamamlayan öğrenciler:

1. Sosyoloji programları ile ilgili temel kavramları tanımlar.
2. Sosyoloji alanında edindikleri bilgilerini diğer disiplinlere uyarlar ve aktarır.
3. Sosyal yönleri, iletişim becerileri, yaratıcılık ve girişimcilikleri, sosyolojik analiz özellikleri gelişmiş olup, ekip çalışmalarına yatkındırlar.
4. Sosyoloji ve ilgili alanlarda sosyolojik problemleri tanımlama, modelleme ve çözme becerisine sahiptir.
5. Bilim, teknoloji ve çağdaş konular hakkındaki gelişmeleri izleyerek kendini geliştirir.
6. Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlar ve değerlendirir, güncel teknolojik gelişmelere paralel sorunları tanımlar, analiz eder, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirir.
7. Sosyoloji alanındaki mevcut uygulamalar için gerekli çağdaş teknikleri ve teçhizat kullanabilme becerisine sahiptir.
8. Disiplin içi ve disiplinler arası takım çalışması yapar, sorumluluğu altında çalışanların bir proje çerçevesinde gelişimlerine yönelik etkinlikleri planlar ve yönetir.
9. Bireysel çalışma, inisiyatif kullanma ve bağımsız karar verebilme yeteneğine sahip olarak fikirlerini sözlü ve yazılı, açık ve öz bir şekilde ifade ederek iletişim kurabilme becerisine sahiptir.
10. Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında mesleki ve etik sorumluluk bilincine sahiptir.
11. Ulusal ve Uluslararası çağdaş sorunları izler.
12. Alanı ile ilgili sahip olduğu insan sağlığı ve çevre bilinci konularındaki bilgi birikimini toplum yararına kullanır.

13. Bir yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü B1 Genel Düzeyinde kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar.
14. Sosyoloji alanının gerektirdiği en az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı İleri Düzeyinde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
15. Sosyal hakların evrenselliği, sosyal adalet, kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranma ve katılma ve kültürel değerlerin korunması ile çevre koruma, iş sağlığı ve güvenliği konularında yeterli bilince sahiptir.

4.6. ÖSYS’de Sosyoloji Bölümüne İlişkin Bazı İstatistikler

Sosyoloji bölümlerine yerleştirmede esas alınan puan türü TM–3 puanıdır. ÖSYS’de Sosyoloji bölümü için de belirleyici olan TM (Türkçe Matematik Ağırlıklı) Puan türleriyle yerleşilen (TM–1, TM–2, TM–3 toplamı) kontenjan sayısı 2010 yılı verilerine göre 107.617’dir. 2010 yılı ÖSYS sonuçlarına göre TM–3 puan türüyle yerleşilen örgün ve ikinci öğretim yapan kontenjan sayısı 15.832 (TM–1, 56.209 ve TM–2, 35.576) olmuştur. TM–3 puanı ile yerleşilen bu kontenjanların 3855¹⁴ tanesi ise sosyoloji bölümlerine aittir. TM–3 puanıyla ilk 20.500 sırasına giren öğrenciler TM–3 puanı ile öğrenci alan ilk 3.396 kontenjanlara yerleşmiştir. Bu kontenjanların sadece 165 adedi sosyoloji bölümüne ait iken diğerlerinin neredeyse tamamı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Psikoloji bölümlerinden oluşmaktadır.

İlk 165 sosyoloji kontenjanının 19 adedi vakıf üniversitelerinden olan Bilgi ve Koç Üniversitelerinin tam burslu kontenjanlarıdır. Bilgi Üniversitesi’nin açtığı 6 tam burslu kontenjana yerleşen en son öğrencinin başarı sırası 16.000’dir. 3750. sıradaki öğrencinin en son yerleştiği 4 tam burslu ve 18.900. sıradaki öğrencinin en son yerleştiği 4 yarı burslu kontenjan Koç Üniversitesi’nde bulunmaktadır. Bahçeşehir

14 ÖSYS , 2010 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.

Üniversitesi'nin açtığı 5 tam burslu kontenjana yerleşen en son öğrencinin başarı sırası ise 9.900'dür. Boğaziçi Üniversitesi'nin açtığı 47 sosyoloji lisans kontenjanına yerleşen en son öğrencinin başarı sırası ise 3770'dir. Galatasaray Üniversitesi'nin açtığı 21 sosyoloji lisans kontenjanına yerleşen en son öğrencinin başarı sırası ise 8540'dır. ODTÜ'nün açtığı 72 sosyoloji lisans kontenjanına yerleşen en son öğrencinin başarı sırası ise 20.500'dür.

Ağustos 2010 ÖSYS “İlk Yerleştirme Sonuçları”na göre tercih gönderen aday sayısı 1.104.763'dür. Örgün ve ikinci öğretim yapan sosyoloji lisans bölümü kontenjanlarını tercih eden (30 tercih hakkı içinde) toplam 184.690 öğrenci sayısı içinde 3434 kişi bu tercihlerine yerleşmiştir. Yukarıda verilen rakamların da gösterdiği üzere TM-3 puan türüyle tercih yapabilecek öğrencilerin çok küçük bir kısmı tercih listelerinde sosyoloji bölümüne yer vermiştir. Sosyoloji bölümlerine tercih listelerinde ortalama 15. sırada yer verilmektedir. Sosyoloji bölümüne yerleşenlerin tercih sırası ise ortalama yaklaşık 16,9 olarak gerçekleşmiştir (ÖSYM, 2010). Bu rakamlar dikkate alındığında geleceğin gözde mesleği olarak tanımlanan sosyolojinin öğrencilerin gözünde de hak ettiği yerde görülmediği anlaşılmaktadır.

Sosyoloji bölümünü ilk dokuz tercih içerisinde yazan öğrenci sayısı 62.735 iken ilk beş tercih sırasına yazan öğrenci sayısı 33.172'dir. Tercih listesinin 1. sırasında sosyoloji bölümüne yer veren öğrenci sayısı ise 5916'dır; birinci tercihine yerleşen öğrenci sayısı ise 46'dır. Sosyoloji bölümlerine yerleşenler içinde 788 kişi bu bölüme tercih listesinin 9. sırasına kadar yer vermiştir. İlk beş tercihine giren öğrenci sayısı ise 393'tür. Bu 393 öğrencinin yalnızca 62'si ilk 5000 kişi içine girebilmiştir. Bu 62 öğrenciden 47'si Boğaziçi Üniversitesi'ne, 4'ü ise Koç Üniversitesi tam burslu kontenjana yerleşen öğrencilerdir. Zira Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ne son yerleşen öğrencinin başarı sırası 3770, Koç Üniversitesi

Tam Burslu Sosyoloji'ye son yerleşen öğrencinin başarı sırası ise 3750 olarak verilmiştir. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü tercih eden öğrencilerin sadece 2 tanesi ilk 5000 kişi içinde yer alırken,72 öğrenciden 70'i ilk 20.000. sıra içerisinde. Galatasaray Üniversitesi'nde ilk 5000. sıra içinde yer alan öğrenci sayısı ise 9'dur. Buraya yerleşen 21 öğrenci içinde en son giren öğrencinin başarı sırası ise 8540'dır.

Bununla birlikte bazı üniversitelerin sosyoloji bölümlerini tercih eden öğrencilerin başarı sırasının yüksek olduğu ve bu öğrencilerin bu üniversitelerdeki sosyoloji bölümlerine tercih listelerinin ilk sıralarında yer verdiği gözlenmektedir. Örneğin Boğaziçi Üniversitesi sosyoloji bölümünü tercih listesine yazan öğrenci sayısı 2346'dır. 2010 yılında 47 kişinin yerleştiği bu okula son yerleşen öğrencinin başarı sırası 3770'dir. Ayrıca Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünün tercih listelerindeki sıra ortalaması 5,8 iken, yerleşenlerin bu bölüme tercih listelerinde yer verdikleri sıra ortalaması ise 2,6'dır. Bu rakamlar Türkiye'deki hemen hemen bütün sosyoloji bölümleri için imrenilecek bir tercih edilme başarısına işaret etmektedir.

2010 ilk yerleştirme sonuçlarına göre ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih eden aday sayısı 898'dir. Bu adayların tercih sırası ortalaması 9,9'dur. Yerleşen öğrenci sayısı ise (kontenjan) 72 ve bu öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih sırası ortalaması 6,7'dir. Ayrıca normal ve ikinci öğretim yapan sosyoloji bölümlerini 1. sırada tercih eden 5916 kişiden, 1. tercihine yerleşen 46 kişi içindeki 10 kişi ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü 1. sırada tercih etmiş ve yerleşmiştir. Bu rakamlar bir yandan ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih eden ve yerleşen öğrencilerin genel öğrenci profili içerisindeki başarılı konumunu gösterirken bir yandan da, üniversitenin ve bölümün tercih edilme sürecindeki başarısını kanıtlamaktadır.

Türkiye'de 2010 Yılında İkinci Öğretim türünde öğretim yapan 17 sosyoloji lisans programına en son yerleşen öğrencilerin başarı sıraları 145.000 ile 279.000

arasındadır. Ek yerleştirme yerleştirme sonuçlarını da dahil edersek bu programlara yerleşen öğrenci sayısı 1043'tür. 468 adet vakıf üniversitesi kontenjanının 268'ine son yerleşen öğrencilerin başarı sırası ise 250.000–640.000 aralığında yer almıştır.

Yükseköğretim Lisans Programlarına yerleştirme sonuçlarının yıllara göre verildiği listeye göre 2006 yılında 36 üniversitede sosyoloji programı yer almıştır. Sayılar 2009 yılında 40, 2010 yılında 49, 2011 yılında 57'dir.¹⁵

2009 yılında 3007 sosyoloji programı kontenjan ilan edilmiştir. 2689'u devlet üniversitelerinde bulunan bu kontenjanların 1988'i normal 701'1 ise ikinci öğretim programıdır. 318 kontenjan ise vakıf üniversiteleri sosyoloji programlarına aittir. 318 kontenjanın ise 33 adedi tam burslu kontenjandır.

2010 yılında ilan edilen sosyoloji programı kontenjan sayılarına bakıldığında bariz bir artış göze çarpmaktadır. 2005 yılında kontenjan sayısının 1826 olduğu göz önüne alınırsa 5 yılda kontenjan sayısında 2 kattan fazla artış olduğu görülecektir. Açıköğretim kontenjanları dışarıda bırakıldığında, sosyoloji kontenjanı böylece 2010 yılında 3835'i bulmuştur. Bu kontenjanların 3436'sı devlet 399'u ise vakıf üniversiteleri bünyesinde. Devlet kontenjanlarının 2393'ü normal, 1043'ü ise ikinci öğretim yapmaktadır. Vakıf üniversitesi sosyoloji kontenjanlarının ise yalnızca 68'i tam burslu öğretim yapmaktadır.

Çalışmamızın tamamlandığı 2013 yılına kadar kesin sonuçları elimizde olan 2012 yılında ise sosyoloji programı açan üniversite sayısı 64, açılan kontenjan sayısı ise 5370'dir. Bu üniversitelerin 13'ü vakıf üniversitesidir. Kontenjanların 4765'i devlet, 605'i ise vakıf üniversitesi kontenjanıdır. Devlet üniversitesi kontenjanlarının ise 3242'si normal, 1409'u ikinci, 114'ü ise uzaktan öğretim yapmaktadır. Vakıf üniversitesi kontenjanlarının ise 75'i tam burslu öğretim yapmaktadır (Tablo 95).

¹⁵ 2009, 2010 ve 2012 yıllarına ait kontenjan, taban ve taban puan bilgilerini içeren tablolara Ekler bölümünde yer verilmiştir.

ÖSYM'nin belirlemiş olduğu barajı herhangi bir puan türünden geçen üniversite öğrencisi adaylarının kontenjan sınırı olmadan tercih edebildiği Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde, 2009 yılından itibaren Sosyoloji bölümünün açılması ve 18889 kişi tarafından tercih edilmesi, zaten su üstüne bulunan bazı sorunları tartışmaya açmıştır. Bu tartışmalar sosyoloji bölümlerini tercih eden öğrencilerin akademik başarısına, mesleki eğilim ve ilgiye ilişkin duyarlılığı iyice artırmıştır. Bununla birlikte yükseköğretim düzeyinde, ister iki yıllık ister dört yıllık, herhangi bir örgün öğretim programına devam eden öğrenciler, öğrenci belgesi veya ÖSYS sonuç belgesiyle başvurdukları takdirde aynı anda ikinci bir üniversite olarak açıköğretim fakültesine bağlı bir bölüme, dolayısıyla sosyoloji bölümüne de kayıt yaptırabilmektedirler.

Sosyoloji öğrenimi görmeyi böylesine kolaylaştıran bir sistemde, sosyoloji bölümü mezunlarının istihdam sorunlarını da dikkate alarak düşünen bir üniversite öğrencisi adayı sosyoloji bölümünü tercih aşamasında iki kere düşünmek zorundadır. Zira büyük emekler harcayarak aldığı ÖSYS puanı ile örneğin ODTÜ'de sosyoloji okumak pek de cazip görünmeyebilecektir. Bir başka açıdan, sosyoloji bölümleri uğruna fedakarca hazırlık yapmayı gerektirecek, ekonomik ve zaman maliyeti harcamaya degecek bir kariyer mesleği olarak görünmeyebilecektir. Konuya duyarlı kamuoyunun baskısı sonucu, 2011 ÖSYS'de Açık Öğretim Sosyoloji Bölümü 2000 kişilik bir kontenjanla sınırlandırılmış olsa da, 2012 yılında kontenjan sayısı tekrar artırılmış, hatta İstanbul ve Atatürk üniversitelerinde de Açık Öğretim kontenjanları açılmıştır. Kendine özgü teknik uygulamaları olan sosyolojinin örgün öğretim sürecinde bile bilimsel ve mesleki nitelik açısından sıkıntılar yaşanırken, açıktan öğretilmesi hem bilim ve meslek adamı olarak sosyologların kalitesini düşürecek hem de örgün bölümlerin ve mesleğin itibar kaybına neden olacaktır.

4.7. Sosyoloji Mezunlarının İstihdam Alanları

Bugün Türkiye’de hayatını sosyolog olarak kazananların büyük çoğunluğunun, bu işi akademisyen yani üniversitelerde öğretim üyesi, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi olarak yaptığı düşünülmektedir (Gökçe, 2002, s.78). Çünkü sosyolog denilince akla akademisyenlik gelmektedir. Ancak durum tam da böyle değil. Sosyoloji öğrencilerine mezun olana kadar akademisyenlik ümidi verilir. Ancak mezun olunca birçok sosyoloji mezununa ilk elden ulaşabilecekleri en yakın meslek olarak öğretmenlik görülür. Pedagojik formasyon olmadan özel öğretim kurumlarında uzman öğretici olarak veya devlet okullarında ücretli öğretmen olarak çalışabilmekte, pedagojik formasyon alındığında ise hem özel öğretim kurumlarında hem de devlet okullarında felsefe grubu öğretmeni ve ihtiyaç oldukça çıkarılan geçici yönetmeliklerle rehber öğretmen olarak çalışabilmektedirler. Sosyoloji mezunları bunun dışında özel sektörde ve kamuda sosyolog olarak veya farklı kadrolarda çalışabilmektedirler. Ancak buralarda çalışan sosyoloji mezunlarının sosyoloji bilgisini günlük pratik yaşama aktaran kişiler olması hayati bir öneme sahip.

Akademik alanda sosyoloji faaliyeti ve öğretimi sürecinde yaşananlar sorunlara bir önceki başlıkta değindik. Ancak mezunların bir meslek faaliyeti ve istihdam edilmeyi beklediği bir kadro olarak sosyoloji mezunu olma durumunu ele aldığımızda farklı sıkıntılarla karşılaşyoruz. Ortaöğretimde sosyoloji derslerinin sınırlı olması ve sosyologların istihdamında yaşanan kadro sorunu sosyolojiyle uğraşanların sayısını da sınırlamaktadır (s.78). Zira özel sektörde tanımlanmış bir sosyolog mesleği olmamakla birlikte kamuda 2005 yılından sonra sosyolog istihdam edilmeye başlanmıştır. Ancak bu kadrolar mezun sayılarına nazaran oldukça kısıtlı kadrolardır. Zira sosyoloji bölümü kontenjanları yeni açılan üniversitelerle birlikte

her yıl artmakta ve tıka basa dolmaktadır.¹⁶ Ayrıca sosyolog istihdamında kadrolu ve sözleşmeli ayrımı ücret ve özlük haklarında farklılaşmalara neden olmaktadır.

Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SHÇEK, TÜİK, MEB, Sağlık Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, Kalkınma Bakanlığı birimlerinde sosyolog istihdamının artık bir lüks sayılamayacağını söyleyebiliriz. “Bu alanlardaki sosyolog istihdamının daha eşgüdümlü, bütünleşmiş ve sağlıklı bir devlet toplum işleyişini getireceğinden kuşku duyulmamalıdır” (Aktay, 2010, s.190).

Genel olarak sosyoloji mezunlarına baktığımızda, akademik kadroları istediği halde giremeyenler var, öğretmenlik-öğretmenlik yapanlar var, SHEÇEK, SYDGM ve belediyelerde az da olsa istihdam edilenler var, sivil toplum kuruluşlarında, Adalet Bakanlığı’nda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nda, Tarım Bakanlığı’nda, Özel araştırma, geliştirme, danışmanlık ve reklamcılık şirketlerinde, yazılı ve görsel medyada çalışanlar var. Bu durumda sosyologlar aslında her işi yapabilir gibi bir resim çıkıyor karşımıza. Oysa büyük resimde görünen ise işsizlik sorunudur. Bu durum ülkenin genel işsizlik sorununun bir yansıması olarak düşünülebilir.

Bu noktada Aksoy’un (1999) işsizlik ve eğitim ilişkisini irdelediği çalışmasını hatırlayabiliriz; İşsizlik tüm ülkeler için genel bir sorun oluşturmaktadır. İşsizliğe karşı mücadele istihdamı artırma çabaları işgücünün eğitim durumu ya da sahip olduğu niteliklere bağlı olarak belirlenebilir ve işsizlerin mevcut eğitsel nitelikleri işsizliği azaltma amaçlayan politikalarda farklılaşmalar yaratabilir. Eğitimli olanların işsizlik sorunu, eğitim sisteminin istihdam piyasası ile uyuşmayan niteliklerinin tartışılmasını ve eğitsel niteliklerin istihdamda daha çok kullanılmasını

¹⁶ Sosyoloji bölümlerine yönelik ilginç yıllara göre kontenjan artırım ile paralellik gösterdiğini, bir başka deyişle arz ve talebin uyumlu olduğunu ÖSYM’nin resmi internet sayfasında Arşiv bölümünde her yıl için verdiği rakamlara bakılarak ulaşılabilir. Bu rakamlar arı bir biçimde verilmediğinden tek tek toplanması gerekmektedir. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-4128/ogrenci-secme-ve-yerlestirme-sistemi-osys.html>.10.01.2011

gerektirmektedir. (s.130-131). Örneğin sosyoloji bilgisi ve uygulamalarının ülkelerin ve özel kuruluşların faaliyetlerini planlama, icra etme ve değerlendirme süreçlerindeki hayati önemi dikkate alındığında, sosyoloji mezunların ne kadro, ne ücret ne de statü sorunu yaşamaması gerektiği görülecektir.

Burada verimli yönetim ve devlet-toplum bütünleşmesinde elde edilen başarılar üzerinde yöneticilerin sosyolojik ilgisinin artmasının olumlu etkisini dikkate almalıyız. Ancak ne var ki, bu ilişki Türkiye’de sosyoloji eğitiminde ve kamuda ve özel sektörde sosyolog istihdamına orantılı bir biçimde yansımamaktadır. Bu nedenle yükseköğretim düzeyinde sayıları giderek artan sosyologların istihdamına karşı ciddi boyutlarda bir ilgisizlik olduğu söylenebilir (Aktay, 2010, s.189).

Birsen Gökçe (2002), dünya toplumuna doğru yol alan çağımızda insan ve toplum ilişkilerinin rekabete dayalı hale geldiğini ifade etmiştir. Bu rekabet ortamında bilgi her türlü güç ve statünün sembolü haline gelmiştir. Araştırma sonuçlarına dayalı güvenilir ve geçerli bilgilerin karar mekanizmalarını yönlendirmesiyle kalkınma hamleleri gerçekleşecek ve çağı yakalamak mümkün olacaktır. Böylece sosyolojik araştırma ve danışmanlık hizmetleri artmaya başlamıştır. Kamuoyu yoklamalarının yaygınlaşması da bunu göstermektedir. (s.80).

Bir mesleğin varlığı, uzmanlık gerektiren yöntem ve tekniklere sahip olması ve çeşitli uygulamalara dayalı olarak irca edilmeyle sabittir.¹⁷ Sosyoloji teorik

17 Zira metodoloji belirli bir süreçte bir ürün ortaya koymak üzere strateji ve tekniklerin hatta daha özel olarak taktiklerin uygulanması meselesidir. Metodoloji sorunlarının çok geniş bir yer kapladığı sosyoloji külliyatı önümüzde dururken sosyolojinin bir meslek olmadığı iddialarının ciddiyetten uzak kaldığını söyleyebiliriz. Türkiye’de meslek olarak tanımlanmış iş ve uğraş alanlarına baktığımızda genellikle doğa bilimleri ve yine matematik ve fizik temelli tekniklerin, el becerisinin uygulamasına dayalı iş ve uğraş alanları olduğunu görüyoruz. Hekimlik, veterinerlik, eczacılık, mühendislik, teknikerlik ve ustalık, kalfalık ve çıraklık ilişkilerinin sürdürüldüğü çeşitli meslekler bunlardan bazılarıdır. Genel olarak sosyal bilimler ve özel olarak ise sosyolojinin meslek olmadığı iddiasının “formel” ve “tabiat” bilimlerini ifade ederken kullanılan “müspet bilim” ya da “pozitif bilim” kavramına dayandığını düşünüyoruz. Mustafa Aksoy «bilim bir bütündür, bu nedenle onun bir kısmına “müspet” ya da “pozitif” denilmesi diğer kısmı için de “negatif” ya da “müspet olmayan” anlamını en azından çağrıştıracaktır der.» “... pozitif ya da müspet bilim delillere dayandırılarak sübut etmiş ve bu kapsamda kesinleşmiş bilgiler içeren bilimdir” (Özemer’den aktaran Aksoy) denilerek, dolaylı yoldan, diğer bilimleri yani bazılarınun deyişle “manevi-müspet olmayan bilimler-sosyal bilimler” tanımlanmaktadır. Fakat böyle bir tanımlama, çağdaş bilim anlayışında disiplinler arası anlayıştan kaynaklanan mantıktan dolayı terk edilmiştir. (www.mustafaaksoy.com)

yönü olan bir bilim olmasının yanı sıra, gerek teori geliştirme gerekse teoriyi hayatta sınama süreçleriyle çeşitli yöntem, teknik ve uygulama biçimlerine sahip uygulamalı bir bilimdir. Türkiye İş Kurumu'nun resmi internet sitesinde meslekler sözlüğü bölümünde sosyoloji bölümü mezunu olarak sosyologlar profesyonel meslek mensupları başlığı altında değerlendirilmiş ve meslek tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Sosyolog, insan toplulukları ve toplumsal kurumların kökeni, gelişmesi, işlevi ve birbirleriyle ilişkileri, bu ilişkileri belirleyen ilke ve kurallar ile toplumsal sorunlar ve çözüm yolları konularında araştırmalar yapan, araştırma sonucunda edinilen bulguları yorumlayan ve önerilerde bulunan kişidir.”

4.8. Sosyoloji Bölümlerinin ve Sosyologun Konumu ve İtibarı

Batılı bir sosyolog olarak, Türkiye’de sosyoloji yapan Elisabeth Özdalga (1990), 1989’da sunduğu bir tebliğde, Türkiye’de sosyolog olmanın anlamı ve değerine ilişkin karşılaştırmalı değerlendirmeler yapmıştı.

Sosyoloji bölümlerinin temel işlevi eğitim olduğundan, akademik sosyologların ve mesleki hayatlarının en önemli kısmı eğitim-öğretimden ya da ders vermektir. Avrupa ve Amerika’daki meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında, Türk sosyologların öğretim sorumlulukları altında ezildiği görülmektedir. Her şeyden önce Batı’da, sosyologlar için gerçek bir pazar vardır. Bir başka deyişle, özel kesimde olduğu kadar kamu kesminde de sosyologlara gerçek bir talep söz konusudur; bir meslek olarak sosyoloji, öğretimden çok (uygulamalı olan ya da olmayan) araştırmalara yönelmiş bir biçimde gerçekleştirilir. İkincisi, akademik kurumların bünyesinde, çeşitli taleplerden kaynaklanan zengin araştırma projeleri dolayısıyla, öğretimi araştırmayla birleştiren, part-time çalışma ya da

benzeri olanaklar sağlayan esneklikler mevcuttur. Bu nedenle Türkiye ile karşılaştırıldığında Batı'da sosyoloji, eğitimi ve araştırmayı bir araya getiren değişik olanaklarla çok daha pratik bir hareket sahasına sahiptir. Bu husus hem sosyologlar bir topluluk olarak ele alındığında hem de tek tek sosyologlar açısından bakıldığında doğrudur. Bireysel olarak bir sosyolog, değişik türdeki etkinlikler arasında büyük bir esnekliğe sahip olmaktadır; bir topluluk olarak ise mesleki uğraşlar açısından zengin bir çeşitliliğe kavuşmaktadır (s.27).

Bu durumda, Türk sosyologlarının büyük oranda bir oğretici ve ders verici görevini yüklenmek zorunda kaldıklarını, bunun da, aynı zamanda onların sosyolojiye genel bakışlarını ve mesleklerinin uygulayıcısı olarak kendi konularını da etkilediğini söyleyebiliriz.

Özdalga'ya göre (1990), bir oğretici olarak sosyologlar, kendi kişsel değerlerini oğrencilere dayatmama konusunda son derece titiz olmalıdır. Ancak farklı yaklaşımlara ilgisiz kalmak ve tarafsız kalmak oldukça zordur Genç Osmanlılardan bu yana Türk entelektüel hayatında, sahip olduğu bilimsel yöntem aracılığıyla diğer düşünme biçimlerinin hepsinden daha üstün olduğunu iddia eden bir rasyonalist düşünce çizgisi vardır. Aydınlanmadan devralınan bu tür bir rasyonalizme göre, ilke olarak rasyonel bir çözümün bulunamayacağı hiçbir problem olamaz. Bu tavır akademik kuruluşlara giren oğretim üyelerine hak edilmemiş yüksek bir statü kazandırmaktadır. Dolayısıyla yanlış kavranan ve elitizmi doğuran bu tavır Türk sosyal bilimcileri arasında geçerliliğini şaşıtıcı bir biçimde uzun süredir korumaktadır. (s.28).

Bunun en önemli nedenlerinden biri olarak, Özdalga, oğretim sorumluluklarının ağır yükü altındaki hocaların oğretimi toplumsal gerçeklerden belli

bir uzaklıktaki sınıf ortamında yapmalarını göstermektedir. Zira öğretim, uygulamalı araştırmaların farklı biçimlerinden uzak ve alan çalışmalarıyla yakın ilişki kurulmadan yapıldığında gerçeklik ortadan kalkmakta ve bu da sosyal bilimcilerin bir meslek grubu olarak aşırı önemsenmesine ve iradenin abartılmasına neden olmaktadır. Buna “öğrencilerin etik ve ideolojik tercihlerine bulanmış beklentileri de ilave edildiğinde sosyolojik düşünceyi yaralama pahasına da olsa nasihat veren bir vaiz gibi hareket etmenin çekiciliğinden kurtulabilmek de oldukça zordur” (s.32).

Sosyoloji bugün, kapsamlı toplumsal sorunlara bilimsel çözümler hazırlama yeteneğinin peşindeki geniş bir çevrede varolan gerçekdışı ve şişirilmiş bir özgüven eğilimi ile akademik ailenin diğer üyelerine sağlanan olanakların çok küçük bir kısmından bile mahrum edilmesi arasında kalma güçlüğü ile karşı karşıyadır. Bu karşıt ifadeler bir paradoks gibi gözükmemektedir ancak, gerçekte böyle değildir. (s.33).

Sosyal bilimciler kaderlerini ülkedeki politik gelişmeye bağlamaktan kaçamadığı müddetçe, kendi mesleki uğraşlarını yürütmede uzun vadeli başarı elde edemeyeceklerdir.¹⁸ “Bir mesleki grubun çıkarlarını korumaya çalışarak çok daha güçlü bir ilerleme kaydetmek mümkündür. Bizim kolektif bir grup olarak neyi temsil ettiğimiz, gücümüzün ne olduğu, bilimsel statümüzün hangi durumda bulunduğu gibi konulara ilişkin sorular, yüzyılın sonuna yaklaştığımız şu yıllarda Türkiyede yaşayan sosyologlar olarak bizlerin en acil problemleri olarak gözükmemektedir” (s.33).

Buraya kadar söylediklerimize dayanarak, sosyoloji biliminin ve mesleğinin itibarının fazlaca şişirilmiş biçimde akademik çevrelerce ve araşsal biçimde siyasi çevrelerce kabul gördüğünü kabul edebiliriz. Buna sosyoloji bölümlerinin öğrenciler tarafından da tercih edildiğini ve hatta kontenjanların tıka basa dolduğunu

¹⁸ Max Weber’in deyiimiyle bir meslek olarak ilim ile bir meslek olarak siyaset arasındaki ilişkilerin tabiatına dikkat çekilen bu satırlar okunduğunda, (Max Weber; 1922, aktaran, Özdalga, 1990, s.33) Nizam-ül Mülk’ün “Siyasetçinin alimlerle düşüp kalkkanı, alimlerin ise siyasetçilerle düşüp kalkmayanı makbuldür” sözü geliyor insanın aklına.

ekleyebiliriz. Ne var ki, Türkiye’de gerek kamuda gerekse özel sektörde sosyolojinin değeri henüz yeterince anlaşılabilmiştir diyemeyiz. Zira, uzmanlık alanında toplum ve toplumsal olan her şeyi toplayan sosyoloji mezunları, Türkiye’de büyük bir istihdam sorunuyla karşı karşıyadırlar. Özellikle kamuda sosyologların istihdam edilme oranı Batılı ülkelerle karşılaştırılamayacak derecede düşük. Buna rağmen her yıl yeni sosyoloji bölümleri açılıyor ve böylece hem bilimsel anlamda nitelik kaybı yaşanıyor hem de her yıl yüzlerce mezun işsiz ordusuna katılıyor.

İstihdam edilen sosyologlar da yaşadıkları psikolojik ve sosyal tahribat sonucu mesleki yabancılaşmayla karşı karşıya olduklarını belirtiyor. Kamuda çalışan bir sosyolog, bir gazete (Birgün.net, 2009) sütununda sıkıntılarını şu sözlerle dile getiriyor: “Biz sosyoloji mezunları kamuda genel idare hizmetlerinde (GİH) çalışıyoruz. Dolayısıyla düz memur sınıfında, en düşük maaşla çalışan memurlarız. Bu nedenle lise mezunu bir memurla aynı ücrete tabi tutuluyoruz. Kararnamedeki eksikliklerden dolayı, iyileştirme ücretinden de yararlanamıyoruz. Yetkililer bu soruna acil çözüm bulmalı.”

Sosyologlar, etkili ve verimli çalışabilmeleri için sosyoloji biliminin ciddiye alınması ve sosyologların hizmet sınıflarının tıpkı diğer bölümler gibi Teknik Hizmetler Sınıfı (THS) olarak değiştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunun yolunun da sosyologların mevzuatta net bir görev tanımına kavuşturulmasından geçtiğini belirtiyorlar. Akademisyen sosyolog Sevil Köksal Turan, *Birgün Gazetesine* (2009) yansıyan sözleriyle, şöyle diyor:

Sosyologların sorunları ilk önce eğitim düzeyinde başlıyor. Sosyoloji öğrencileri teorik anlamda donatılıyorlar, pratik anlamda kamuda hangi görevlerde çalışmaları gerektiği, özel sektörde hangi alanlarda çalışacakları ile ilgili formasyona sahip olmadan mezun

oluyorlar. Bu şekilde mezun olan sosyologlar işsizlik sorunuyla baş başa kalıyorlar ve ne yapacaklarını bilmiyorlar. Önce eğitim sürecinde meslek tanımlarını kendilerinin iyi öğrenmesi gerekiyor. Ve elit sosyoloji dernekleri gibi değil, bir meslek odası şeklinde örgütlenmeleri ve hem kendi mesleki sorunlarıyla ilgili hem de gündemsel olaylar hakkında söz sahibi olmaları gerekiyor.

Turan (2009), kadro sorunlarıyla ilgili yaşanan en büyük problemin, sosyologların sorunlarının çözümünde en can alıcı noktaları tespit etmede çıktığını söylüyor ve ekliyor: “Bu sorunların çözülmesi iktidar sahiplerinin çıkarı doğrultusunda olmayınca işten çıkarılmalar kaçınılmaz oluyor.” Sosyologların yaşadığı hak kayıplarının en ağırı 2010 Yılı İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ve bağlı kuruluşların bünyesinde görevlendirilmek üzere 418 Kişilik Meslek Elemanı ve Yardımcı Personel Hizmet Alımı ihale (ihale kayıt no: 2009/102057) şartnamesinde görülüyor. KİK’in resmi internet sayfasında yayınlanan bu ihalede sosyal çalışmacı, öğretmen, sağlık personeli-hemşire kadrolarına asgari ücretin %180’i önerilirken sosyologlara asgari ücretin %130’u önerilmiştir.

Sosyoloji çevreleri ve akademisyenlerin katkısı ile sosyologların maruz bırakıldığı bu haksız durum, kamuoyunda ve konuyla ilgili resmi mercilerde tartışılmıştır. Sosyoloji mezunlarının Teknik Hizmet Sınıfına (THS) alınması konusunda Devlet Personel Dairesi Başkanlığı’nda bir toplantı yapılmıştır. Toplantı kararları “Sosyoloji Derneği”nin internet sayfasında şöyle duyurulmuştur:

1. Bu konuda 2547 sayılı Kanununun 43/b maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulunca karar verilmesine
2. Yükseköğretim kurulu tarafından söz konusu unvanın Teknik Hizmetler Sınıfına alınabileceğini sağlayacak mahiyette bir karar verilmesi durumunda, bu kararı

müteakip, ilgili Kurum tarafından Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşleri alınarak Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılması gerektiği kararına varılmıştır.

Bu karar tutanağı üzerine YÖK ve Sosyoloji Derneği üyesi Çorum Milletvekili Sayın Cahit BAĞCI ile yapılan temaslar sonucu, Ankara Üniversitesi DTCF Sosyoloji Bölüm Başkanı Sayın Aytül KASAPOĞLU tarafından AÜ Rektörlüğü'ne Sosyoloji mezunlarının durumuna ilişkin bir yazı yazılmış ve mezunların, Teknik Hizmet Sınıfına alınması için AÜ Rektörlüğü tarafından da Üniversitelerarası Kurul'a resmi başvuru yapılmıştır.

Sosyoloji Derneği'nin internet yoluyla verdiği bilgiye göre girişimler sonuç vermiş ve Sosyoloji mezunlarının teknik hizmet sınıfına girişiyle ilgili resmi evrak, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek tarafından 18 Haziran 2010 tarihinde imzalanarak Bakanlar Kurulu'na sevk edilmiştir.

10 Aralık 2010 günü yayınlanan 2010/1092 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Sosyologların sınıf mücadelesinde bir sona gelinmiş ve Teknik Hizmetler Sınıfında değerlendirilmeleri uygun bulunmuştur. Bu önemli bir statü kazanımıdır. Bu durumda kamuda çalışan sosyologların yeni statüye göre özlük haklarına yönelik yeni bir düzenlemeye ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu konuda maliye Bakanlığı'nın duyurusu şöyledir: Bilindiği üzere devlet memurlarına ödenecek zam ve tazminatlara ilişkin en son karar 2006/10344 sayılı BKK ile 17.04.2006 tarihinde yayınlanmıştır. Sosyologların ücret dengesizliği ancak konuya ilişkin yeni bir BKK ile düzeltilebilecektir. Geline noktada sosyologların özlük haklarının iyileştirilmesinde sona gelinmediği, konunun bir süre daha tartışılmaya gebe olduğunu söyleyebiliriz.

2012 yılına kadar yaklaşık 10 yıldır Türkiye'yi yöneten hükümetlerin başarısında, sosyolojik bilgiye itibar ederek, yalnızca spekülatif bilgilerle yetinmeden

toplumun doğrudan nabzını tutmalarının etkisi olduğu yadsınamaz. Tabii bunda bu dönemdeki bakanlardan, milletvekillerinden ve hükümetlerin atadığı bazı bürokratların sosyolog olmaları ya da sosyolojiye ilgili olmalarının da payı var. Ancak sosyolojik bilginin çözüm odaklı, barışçıl ve etkili bir yönetim sürecine yaptığı katkılara rağmen yine de yeterince önemsenmediği görülüyor. Sosyolog istihdamındaki kısıtlılık ve kamudaki sosyologların özlük konumuna bakıldığında bu durum açıkça görülüyor.

Toplumdan kopuk olmayan (Gökçe, 2002, s.81), alandan beslenen sosyolojik bilgiye ve bu bilgileri bilim alanına özgü yöntem, teknik ve araçlarla elde edecek sosyologlara itibar edilmelidir. Çünkü vehimler (Aktay, 2010, s189) ve hurafelerle (Gökçe, 2002, s.81) kurulan dünyalardan daha gerçek, daha insani ve daha işlevsel bir dünyaya doğru daha hızlı yol almak istiyorsak bu gereklidir.

5. ODTÜ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜNE İLİŞKİN BİLGİLER¹⁹

5.1. Geçmişten Bugüne ODTÜ²⁰

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye ve Orta Doğu ülkelerinin kalkınmalarına katkıda bulunmak, özellikle fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında eleman yetiştirmek üzere 15 Kasım 1956 tarihinde “Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü” adıyla Ankara’da eğitime başlamıştır. Üniversitenin “Kuruluş ve Hazırlıkları Hakkındaki 6887 Sayılı Kanun” 29 Ocak 1957 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ODTÜ'nün özel statüsünü belirleyen ve tüzel kişiliğine kavuşturan 7307 sayılı “Kuruluş Kanunu” ise 27 Mayıs 1959 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

¹⁹ Bu bölümde ODTÜ hakkında verilen tüm bilgiler üniversitenin resmi web sayfasında bulunan linklerden alınmıştır. Metin içinde kaynak göstermek metnin akıcılığını bozacağından, bu bölümdeki çevrimiçi kaynaklar erişim tarihleriyle birlikte dipnotlarda verilmiştir.

²⁰ <http://tanitim.metu.edu.tr/tarihce.php> (20.12.2011)

ODTÜ ilk yıllarını Kızılay'da Müdafaa Caddesi'nde Emekli Sandığı'na ait küçük bir bina ile TBMM arkasında bulunan barakalarda geçirdikten sonra, 1963 yılında ülkemizin ilk yerleşkesi olan bugünkü yerine taşınmıştır.

İlk olarak 1956 yılında Mimarlık Bölümün'nde, 1957 yılında Makine Mühendisliği Bölümün'nde öğretime başlanmıştır. 1957–1958 öğretim yılı başında Mimarlık, Mühendislik ve İdari Bilimler Fakülteleri, 1959 yılında da Fen Edebiyat Fakültesi kurulmuştur. Eğitim Fakültesi ise 1982 yılında öğretime başlamıştır. Bugün, ODTÜ'de 3'ü uluslararası ortak program olmak üzere 40 lisans programının yürütüldüğü 5 Fakülte, 96 yüksek lisans ve 62 doktora programının yürütüldüğü 5 Enstitü, 1 Meslek Yüksek Okulu ve Yabancı Diller Yüksek Okulu bulunmaktadır.

Üniversite bünyesinde bulunan Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Enformatik Deniz Bilimleri ve Uygulamalı Matematik Enstitülerinde ise 93 yüksek lisans ve 51 doktora programı yürütülmektedir. Bu enstitülerden Deniz Bilimleri Enstitüsü İçel-Erdemli'de çalışmalarını yürütmektedir.

ODTÜ'de bugün 777 öğretim üyesi, 216 öğretim görevlisi, 1,300'den fazla araştırma görevlisi ve 23.000'i aşkın öğrenci bulunmaktadır. Toplam mezun sayısı ise 100.000'in üzerindedir.

5.2. ODTÜ'nün Misyonu ve Temel İlkeleri²¹

ODTÜ, öğretim, araştırma ve toplum hizmetleri etkinliklerini evrensel standartlarda yürüterek, toplumumuzun ve insanlığın sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişimi için bilgiye ulaşmayı, üretmeyi, bilgiyi uygulamayı, yaymayı ve bu bilgilerle donatılmış bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

1. Bilimsel Yaklaşım: ODTÜ, bir üniversitenin bilimsel misyonunun, var olan bilginin anlaşılmasının sağlanması ve yeni bilgi üretilmesi olduğunu koşulsuz kabul

²¹ <http://tanitim.metu.edu.tr/tarihce.php> (20.12.2011)

eder. Bu kapsamda bilginin üretilmesi ve paylaşılması süreçlerinde her türlü kısıtlamaya karşı çıkar. Bilimin rahatça yapılabildiği, yaratıcılığın ifade edilebildiği ve öğrencilerin kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam oluşturur.

2. Akademik Özgürlük: Bilginin nasıl ve kime, kim tarafından öğretileceğinin salt akademik gerekçelerle belirlenmesi hakkını yaşamsal görür. Kalıplaşmış düşünce ve fikirlere bilimsel yaklaşımla karşı çıkar. Dürüst sorgulamayı ve yasal protestoyu hak kabul eder ve bu hakkı kullananların yasalar tarafından korunmasını talep eder.

3. Disiplinlerarası Yaklaşım: Disiplinlerarası eğitim ve araştırmayı özendirir. Akademisyenlerin çeşitli kuruluşlar altında ortak çalışmalar yapmasını sağlar.

4. Yaşam Boyu Eğitim: ODTÜ paydaşlarının sürekli gelişimi için yaşam boyu eğitimi özendirir ve bilimsel yoldan yenilediği bilgileri aktarır. Ülkemiz insanlarının ODTÜ birikim ve kültüründen daha etkin ve verimli bir şekilde yararlanmasını sağlamak amacıyla etkili eğitim modelleri geliştirip uygulayarak örnek oluşturur.

5. Nitelikli İnsan Yetiştirme: Öğrencilerini insani ve ahlaki değerlere sahip ve bunlara saygılı, liderlik yetenekleri ile donatılmış, geniş görüşlü, sürekli öğrenme ve kendini yenileme alışkanlığı edinmiş bireyler olarak topluma kazandırmayı amaçlar. Mezunlarını Mezunlara İş Bulma Bürosu (MİBB) aracılığı ile kazanımlarını kullanabilecekleri çalışma ortamlarına yönlendirir. Bilim adamlığını özendirir.

6. Öğrenciye Destek: Öğrencilerinin maddi zorluklar nedeniyle yüksek öğrenim hakkından yoksun kalmaması ve öğrenimini sürdürebilmesi için gerekli desteği sağlamayı görev bilir. Öğrencilere Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezi (PDRM) ve aracılığı kapsamlı danışmanlık desteği verilir. Sağlık ve Rehberlik Merkezi (SRM) aracılığı ile de sağlık hizmetleri yürütülür.

7. Toplumla İletişim: İşlevlerini, toplumun her kesimine yararlı olmak için ve çevresi ile yakın ilişki içerisinde sürdürmeyi arzular. Ülkemizin, bölgemizin ve

uluslararası toplulukların sorunlarıyla yakından ilgilenir. Bu sorunlara çözümler üretmek kamuoyuna yarar. Bilimsel, kültürel ve sosyal konularda etkileşim sağlar.

8. Katılımcı Yönetim: Hızlı değişim ve küreselleşmeye uyum sağlamak için tüm öğretim üyelerini, bölümlerini ve yöneticilerini gelecekle ilgili plan hazırlamaya, somut stratejiler üretmeye, bu stratejilerini hayata geçirmede sürekli ölçme ve değerlendirmeye teşvik eder. Bu amaçla, bilgiye dayalı, görev ve sorumlulukların akademik ve idari birimlere dağıtıldığı, demokratik, katılımcı, dinamik, esnek ve şeffaf bir yönetim biçimini benimser ve insana saygılı hoşgörü anlayışını esas alır.

9. Uluslararası Bakış Açısı: ODTÜ'nün uluslararası perspektifi ile paralel olarak, fakülte üyelerinin %5'inden fazlası yabancı ülkelere gelen ziyaretçilerden oluşmaktadır. Her yıl yaklaşık aynı oranda Türk fakülte üyesi yabancı üniversitelere veya araştırma merkezlerine misafir olarak veya araştırmacı olarak gitmektedir. ODTÜ'nün tam zamanlı fakülte üyelerinin yaklaşık neredeyse tamamı yurtdışında öğrenim görmüş veya doktora derecelerini yabancı bir üniversitede almışlardır.

10. Yüksek Eğitim Standartları: ODTÜ bölgesinde son derece saygı gören uluslararası bir araştırma üniversitesidir. 1,500'den fazla yabancı öğrencisi, eğitim ve araştırma alanlarında gerek derinlik gerekse alan olarak yaygın işbirlikleriyle uluslararası bağlantılar açısından Türk üniversitelerinin en önde gelenlerinden biridir. Mühendislik Fakültesi'ndeki pek çok bölüm ODTÜ'nün isteği üzerine Accreditation Board for Engineering and Technology (ABET) adındaki akreditasyon kurumu tarafından değerlendirilmiş ve bu kurumun onayını almıştır.

5.3. Türkiye'de Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)²²

ODTÜ, Türkiye'nin rekabeti gücü yüksek sayılı üniversitelerindendir. Her yıl ülke çapında yapılan Üniversite Giriş Sınavları'na giren en yüksek puanlı 1000

²² <http://tanitim.metu.edu.tr/tarihce.php> (20.12.2011)

öğrencinin 1/3'ünden fazlası ODTÜ'yü tercih etmektedir. ODTÜ'ye Üniversite Sınavı'na giren yaklaşık birbuçuk milyon öğrenciden %3'lük dilime girebilenler yerleşmektedir. Bu öğrencilerinin %40'tan fazlası yüksek lisansa devam etmektedir.

Kampus alanı 45.000 dekar (4500 hektar), orman alanı ise 30.430 dekar (3043 hektar) büyüklüğündedir ve Ankara'nın merkezinden 20 km uzaktaki Eymir Gölü'nü de içine almaktadır. ODTÜ öğrencileri, bu gölde bir çok etkinlikten yararlanabilirler. Belirli merkezlerden buraya otobüs seferleri mevcuttur.

5.4. ODTÜ Sosyoloji'de; Sosyolojinin Tanımı, İşlevi ve İş Olanakları

Sosyoloji, toplumsal gerçekliği, değişebilirliği içinde inceleyen, hem teorik hem de uygulamalı temel bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı günümüzde toplumsal, ekonomik, teknolojik, siyasi ve kültürel değişmelere paralel olarak artan bir önem kazanmıştır. Bu nedenle sosyoloji aileden ekonomik faaliyete, kır topluluklarından metropolitan merkezlere, bireyin yakın toplumsal çevresinden kamusal alanın anonim ilişkilerine, özel amaçlı toplumsal kuruluşlardan devletin bürokratik örgütlenmelerine kadar geniş bir olgular yelpazesindeki yapılaşma ve yapı değişikliklerini incelemektedir. Devlet ve özel kuruluşların araştırma faaliyeti taleplerindeki çarpıcı artış da sosyolojinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nden mezun Kamu kuruluşları olarak devlet bankaları, Başbakanlık, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na uzman, proje yöneticisi ve sosyolog olarak görev yapmaktadır. Buna ilaveten mezunlar Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmen olarak görev yapabilmektedirler. Özel kuruluşlarda ise; özel bankalarda, reklam ve pazarlama

şirketlerinde, büyük holdinglerin insan kaynakları birimlerinde ve araştırma şirketlerinde çalışabilmektedirler.

5.5. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nün Tarihçesi²³

ODTÜ'de sosyoloji öğretimine, Sosyal Bilimler Bölümü'nde ilk kez 1965 yılında lisans diploması programıyla başlanmış, 1982 yılında da sosyoloji diğer sosyal bilimlerden bağımsız bir bölüm haline gelmiştir. Bölümde 22 tam zamanlı öğretim elemanı ve 5 araştırma görevlisi ile sürdürülen eğitim, ziyaretçi öğretim üyesi olarak bölüme gelen yabancı akademisyenlerle desteklenmekte ve yüksek lisans ve doktora programları da yürütülmektedir.

Son yıllarda yüksek enformasyon teknolojilerinin kullanımına ve özellikle kişisel bilgisayarlarla da sosyolojik saha araştırma verilerinin analizine hız verilmiş olup, bu yönde eğitimi daha da geliştirmek üzere bölümde bir Sosyolojik Analiz ve Bilgisayar Laboratuvarı kurulmuştur.

Bölümde bugüne kadar yürütülen araştırma projelerinin bazıları şunlardır: Türkiye'de Sosyal Yapı ve Kültür İlişkileri; Türkiye'de Yapısal Değişimler; Meslek ve Aile Yapılarında Değişmeler ve Göç; Türkiye'nin Toplumsal Sorunları; Oy Verme Davranışını Etkileyen Faktörler; Sanayileşme ve Toplumsal Değişme; Türkiye'de Sosyal Tabakalaşma ve Sosyal Hareketlilik; Aile İçi Şiddet; Türkiye ve Türk Cumhuriyetler Toplumsal Yapı Karşılaştırmaları; Kırdan Kente ve Uluslararası Göç ve Nüfus Değişimleri; Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Kuşaklar arası Transferler ve Dayanışma; Suç ve Güvenlik Araştırmaları; Gençlik; Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm; Kent Kültür; Türkiye'de Sözlü ve Yazılı Basın, İletişim ve Sinema üzerine Sosyolojik Çalışmalar; Gecekonduarda Sosyo-kültürel Değişim, Enformel Sektörde İş ve İstihdam; Sağlık ve Sağlık Hizmetleri; Türkiye'de Yoksulluğun Bileşenleri;

²³ http://tanitim.metu.edu.tr/w_sosyoloji.php (20.12.2011)

Küreselleşme ve Yerellik; Türkiye'nin Modernleşme Dinamikleri; Türkiye'de Sivil Toplum İnisyatifleri; Depremlerin Sosyo-ekonomik Etkileri; Din ve İnanç Sistemlerinde Farklılıklar; Orientalizm Çalışmaları ve Siyasi Kimlik Çalışmaları vb.

Bu araştırma projeleri bölümdeki ilgili öğretim elemanları ve lisansüstü öğrencileri tarafından yürütülmektedir. Ayrıca Sosyoloji Bölümü geçmişte ve bugün T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi, DPT, TKV, KSSG Müdürlüğü, UNICEF, Nüfus Konseyi bünyesindeki Orta Doğu Araştırma Ödülleri (MEAWARDS), Ford Vakfı ve Frederich Ebert Vakfı, WHO, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, ILO gibi yerli ve yabancı kuruluşlarla sosyolojik araştırma projeleri yürütmüş ve yürütmektedir.

2002 yılından bu yana, Türkiye'nin Avrupa Birliği Çerçeve Programlarına katılımın onaylanması ile birlikte, sosyoloji bölümü öğretim üyeleri birçok Avrupa Birliği ve uluslar arası projede esas ortak ve/veya proje değerlendirmecisi olarak görev almıştır. Bölümün halen Avrupa'daki birçok saygın üniversite ile Erasmus ve değişim antlaşması bulunmaktadır.

5.6. ODTÜ Sosyoloji Bölümünde Öğretim, Dersler ve Hedefler

Sosyoloji Bölümü Türkiye'de sosyolojik bilgi ve eğitim üretiminde kayda değer bir konuma sahiptir. ODTÜ Sosyoloji, ekonomi, siyaset, kültür ve tarih ve sosyal boyutları isteyen öğrenciler için üstün lisans ve lisansüstü programlar sunar. Bölümün hedefi bu programlarla, öğrencilerin değişen toplum dinamiklerinin eleştirel bir analizini teorik ve uygulamalı olarak yapmaları konusunda için beceri ve yeterlilik kazanmalarında yardımcı olmaktır.

ODTÜ'de sosyoloji eğitimi her düzeyde bölüm içi ve bölüm dışı seçmeli dersler ile zenginleştirilmiştir. Lisans ve yüksek lisans programlarına ek olarak, bölüm aynı zamanda yan dal ve çift ana dal lisans programlarına da yer vermektedir.

Sosyoloji Bölümünde eğitim güçlü bir gelenek üzerine kurulmuştur. Fakülte *Mübeccel Kıray, İbrahim Karal, Şerif Mardin* ve uluslararası kabul görmüş eğitim standartlarını belirlemek için *brahim Yasa* gibi, Türkiye'de sosyal bilimler alanında en etkili ve önde gelen isimleri dahil kadrosunda bulundurmıştır. *Deniz Kandiyoti, Ayşe Öncü, Sevgi Aral, Ayşe Kudat* ve *Bahattin Akşit* gibi seçkin bilim adamlarından oluşan bir sonraki nesil, katkılarıyla ODTÜ Sosyolojinin alanında öncü bir bölüm olmasına yardımcı olmuştur.²⁴

ODTÜ Sosyoloji bugün, sadece Türkiye'yi değil, Avrupa, Avrasya, Orta Asya, Kafkaslar, Latin Amerika ve Orta Doğu'yu da, ilgilendiren önemli konular üzerinde araştırma ve öğretime devam ediyor. Çalışmalar, istatistik modellerin yanı sıra, etnografik araştırma, tarihsel araştırma ve anket analizi çerçevesinde yapılmaktadır.²⁵

Öğretim elemanları ve öğrenciler arasında kurulan yakın ilişkiler, canlı bir bölüm olma ruhunun dinamiklerini oluşturur. Bölümün mezunlarının kamu ve özel sektörde geniş bir yelpazede iş olanakları var. Ulusal ve uluslararası akademik kurumların yanı sıra Türkiye'de devlet kurumları ve özel sektörde yerel ve global boyutta çalışmak üzere yer bulabilmektedirler. Hükümet, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), UNICEF ve ILO gibi uluslararası kurumlarla, çeşitli bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları, araştırma şirketleri, reklam ajansları ODTÜ sosyoloji mezunlarını yer bulabileceği bazı sektör ve alanlardan bazılarıdır.²⁶

Bölüm öncelikli-zorunlu ve seçmeli derslerden oluşan geniş bir yelpaze sunmaktadır. Öğrencilerin ayrıca diğer bölümler tarafından sunulan komşu alanlardan ders alması önerilir. Lisans programı alt alanlarda uzmanlaşmış bir eğitim

24 <http://www.soc.metu.edu.tr/>

25 <http://www.soc.metu.edu.tr/>

26 <http://www.soc.metu.edu.tr/content/general-information> (21.12.2011)

yerine genel çerçeveli bir eğitim sağlamak için tasarlanmıştır. Bazı şartların sağlanması koşuluyla “bilim sosyolojisi” lisansı tamamlamak da mümkündür.²⁷

ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde Dönemlere Göre Lisans Dersleri²⁸

1. Dönem : Sosyolojiye Giriş I (4), Antropolojiye Giriş I (4), Genel Psikoloji (3), Uygarlık Tarihi (3), Akademik Amaçlı İngilizce (4), Türkçe I, Bilgi Teknolojileri ve Uygulamaları

2. Dönem: Sosyolojiye Giriş II (4), Sosyal Bilimlerde İstatistiksel Yöntemler ve Bilgisayar Uygulamaları I (4), Ekonominin İlkeleri (Principles of Economics) (3) , Felsefeye Giriş II (3), Akademik Amaçlı İngilizce II (4), Türkçe II NC

3. Dönem: Kent Sosyolojisi (4), İstatistiksel Yöntemler ve Bilgisayar Uyg. Sosyal Bilimler II (4), Sosyoloji Tarihi I (4), Akademik Sözlü Sunum Becerileri (3), Atatürk İlkeleri I NC, Bölüm Dışı Seçmeli Ders

4. Dönem: Köy Sosyolojisi (4), Sosyal Sınıf, Tabakalaşma ve Hareketlilik (4), Sosyal Bilimler Metodolojisi (4), Tarihi Sosyoloji II (4), Atatürk İlkeleri II NC, Bölüm Dışı Seçmeli Ders

5. Dönem: Değişim ve Geçiş Sosyoloji I (4), Aile Sosyolojisi (4), Sosyal Araştırma Yöntem ve Teknikleri (4), Çağdaş Sosyoloji Teorileri (4), Bölüm Dışı Seçmeli Ders

6. Dönem: İş ve Organizasyon (4), Kitle İletişim Sosyolojisi (4), Demografi / Nüfus Dinamikleri (4), Bölümden Seçmeli Ders, Bölüm dışı Seçmeli Ders

7. ve 8. Dönemler tamamen seçmeli derslerden oluşmaktadır.

5.7. ÖSYS Verilerinde ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Sosyoloji bölümlerine yerleştirme yapılırken esas alınan puan türü ise TM–3 puanıdır. 2010 yılı ÖSYS sonuçlarına göre ODTÜ’nün açtığı 72 sosyoloji lisans

²⁷ <http://www.soc.metu.edu.tr/content/undergraduate-program-information> (21.12.2011)

²⁸ <http://www.soc.metu.edu.tr/content/undergraduate-curriculum>

kontenjanına yerleşen en son öğrencinin başarı sırası ise 20.500'dür. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü tercih eden öğrencilerin sadece 2 tanesi ilk 5000 kişi içinde yer alırken,72 öğrenciden 70'i ilk 20.000. sıra içerisinde dir. 2010 ilk yerleştirme sonuçlarına göre ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih eden aday sayısı 898'dir. Bu adayların tercih sırası ortalaması 9,9'dur. Yerleşen öğrenci sayısı ise (kontenjan) 72 ve bu öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih sırası ortalaması 6,7'dir. Genel olarak sosyoloji bölümüne tercih listelerinde verilen ortalama sıra 15 iken yerleşenlerin tercih sırası ortalaması ise 16,9'dur. Ayrıca sosyoloji bölümlerini 1. sırada tercih eden 5916 kişiden, 1. tercihine yerleşen 46 kişi içindeki 10 kişi ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü 1. sırada tercih etmiş ve yerleşmiştir. 1. tercihine yerleşen 46'sı içindeki 10 kişi ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü 1. sırada tercih etmiş ve yerleşmiştir. (www.ösym.gov.tr/) Bu rakamlar bir yandan ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih eden ve yerleşen öğrencilerin genel öğrenci profili içerisindeki başarılı konumunu gösterirken bir yandan da, üniversitenin ve bölümün tercih edilme sürecindeki başarısını kanıtlamaktadır.

Buraya kadar verilen bilgiler öğrencilerin sosyoloji bölümünü tercih nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan alan uygulamasında elde edilecek sonuçları yorumlarken kullanılacak bilgileri içeren kavramsal bilgilerdir. Bu bilgileri verdikten sonra sahadan elde edilen araştırma bulgularına geçilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

1. FREKANSLAR

1.1. Öğrenci Hakkında Genel Bilgiler

- Soru. 1 ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?

Tablo 1-Gerçekleşen Görüşmelerin Kayıtlı Öğrencilere Göre Oranı

Sınıf	Evren	Yüzde	Gerçekleşen	Yüzde
Hazırlık	77	100	46	59,7
1.Sınıf	73	100	41	56,2
2.Sınıf	65	100	35	53,8
3.Sınıf	50	100	29	58,0
4.Sınıf	49	100	30	61,2
Toplam	314	100	181	57,6

Tablo 1 incelendiğinde Hazırlık sınıfında kayıtlı öğrencilerin % 59,7'si, 1. sınıfın % 56,2'si, 2. sınıfın %53,8'i, 3. sınıfın %58'i, 4. ve son sınıfların %61,2'siyle görüşüldüğü, toplamda ise öğrencilerin % 57,6'sına ulaşıldığı gözlenmektedir.

Tablo 2-Sınıflara Göre Gerçekleşen Görüşmelerin Kayıtlı Öğrenci Sayılarına Oranı

Sınıf	Evren	Yüzde	Gerçekleşen	Yüzde
Hazırlık	77	24,5	46	25,4
1.Sınıf	73	23,2	41	22,7
2.Sınıf	65	20,7	35	19,3
3.Sınıf	50	15,9	29	16
4.Sınıf	49	15,6	30	16,6
Toplam	314	100	181	100

Tablo 2'deki verileri inceleyerek, gerçekleşen görüşme oranlarının, sınıf mevcutlarının toplam öğrenci sayılarına oranlarını temsil edip etmediğini de sınavabiliriz. Buna göre, hazırlık sınıfında kayıtlı öğrenci sayısı toplam öğrenci

sayısının % 24,5'ini oluştururken, hazırlık sınıfı öğrencileri ile gerçekleşen görüşme sayılarının toplam görüşme sayılarına oranı %25,4'tür. Diğer sınıflarda ise oranlar öre şöyle oluşmuştur. 1. sınıflarda, kayıtlı öğrenci sayısının oranı %23,2, görüşülen öğrenci sayısının oranı 22,7 dir. 2. sınıfta kayıtlı öğrenci sayısının oranı %20,7, görüşülen öğrenci sayısının oranı %19,3'dür. 3. sınıfta kayıtlı öğrenci sayısının oranı %16 iken, görüşülen öğrenci sayısının oranı % 16'dır. Son olarak, 4. sınıfta kayıtlı öğrenci sayısının oranı %15,6 iken, görüşülen öğrenci sayısının oranı %16,6'dır. Oranlar arasında farklılıkların çok düşük hatta 3. sınıflarda eşit çıkması araştırmada katılımcı oranlarının evreni temsil etme gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçekleşen görüşmelerin sınıflara ve cinsiyete göre dağılımı, kayıtlı tüm öğrenci dağılımıyla karşılaştırılarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

• **Soru. 2 Cinsiyetiniz?**

Tablo 3-Araştırma Evreninin Sınıf ve Cinsiyet Dağılımı

Sınıf -Giriş Yılı	2010-2011 Kayıtlı Öğrenci Dağılımı				
	Toplam	Kız		Erkek	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hazırlık	77	66	85,7	11	14,3
1.Sınıf	73	55	75,3	18	24,7
2.Sınıf	65	56	86,2	9	13,8
3.Sınıf	50	43	86	7	14
4.Sınıf	49	42	86	7	14
TOPLAM	314	262	83,4	52	16,6

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencileri arasında hazırlık dahil tüm sınıflarda kız öğrencilerin çokluğu dikkat çekmektedir. Anketimize katılma oranında bu oran gözönünde bulundurulmuş, cinsiyetlerin temsili konusuna özen gösterilmiştir.

Tablo 4-Araştırma Evreni ile Görüşülen Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyet Dağılımı

Sınıf -Giriş Yılı	Gerçekleşen Görüşmelerin Dağılımı				
	Toplam	Kız		Erkek	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hazırlık	46	40	86,9	6	13,1
1.Sınıf	41	30	73,1	11	26,9
2.Sınıf	35	32	91,4	3	8,6
3.Sınıf	29	26	89,6	3	10,4
4.Sınıf	30	23	76,6	7	23,4
TOPLAM	181	151	83,4	30	16,6

Araştırmamızın çalışma evreninde 314 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin %83,4'ü kız, %16,6'sı erkektir. Ankrti cevaplayan 181 öğrenci içinde ise kızların oranı %83,4 ve erkek oranı, %16,6'dır. Oranlardaki eşitlik katılımcı sayısının evreni temsil etme gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Bireyin cinsiyeti yani kadın veya erkek olması bölüm ve üniversite tercihinde etkili olan önemli bir faktördür. Bölüm ve üniversite tercihi meslek ve kariyere açılan gerçekçi bir kapıdır. Krumboltz ve arkadaşları, bireyin meslek seçimi kararını vermede temel belirleyici olan cinsiyet özelliklerini genetik bir donanım olarak kabul eder (aktaran, Aytekin, s.82). Gottfredson'a göre, "meslek seçimi seçenekleri daraltma sürecidir" (s.88). Bireyin seçim sürecinde cinsiyet önemli bir süzgeç işlevi görmektedir. Bireyler önce cinsiyetleri, daha sonra toplumsal sınıfları ile ilgili öğeleri içselleştirdikçe bazı seçenekleri uygun olmayan, yanlış seçenek olarak listelerden çıkarırlar (s.88-89).

Cinsiyet rolleri, toplumda bireylerin yerine getirmeleri gereken görevlerin dağılımını belirlemektedir. Daha açık bir ifadeyle, bazı meslekler kadın işi olarak tanımlanırken bazıları ise erkek işi olarak tanımlanabilmektedir. Bu ayrışmada ilgiye bağlı farklılaşma etkilidir. Kültürler bazı faaliyetleri birinci derecede erkeklere, bazılarını ise kadınlara özgü saymaktadır. Kadınların genellikle, sanat, müzik, sosyal hizmet, el işleri, büro işleri, erkekleri ise, bilim-teknik, yönetim alanlarına ilgili olduğu kabul edilir (MESBİL). Bu ilgi anlayışına göre meslek ilgiyi de etkiler.

Örneğin erkeklerde hemşirelik, hemen hemen hiç tercih edilmezken kadınlarda da kamyon şoförlüğü pek tercih sebebi değildir. Ayrıca kadınların annelik, eşlik rolünün bir uzantısı gibi değerlendirilen öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi meslekler kadınsı meslekler olarak genel kabul görürler. Böylece erkeksi ve kadınsı meslek ayrımı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınların iş güvencesi ve sınırlı zaman

uygulaması nedeniyle de kamu kesimini tercih etmeleri uygun görülür (Adıgüzel, 2008, s.71).

Bunların haricinde bireyin cinsiyeti mesleğinde ilerlemede de sorun olmaktadır. Kadınlar işe alınmada terfi ve performans değerlendirmesinde daha fazla kısıtlamalarla karşılaşmaktadırlar. Aile yaşamı erkeklerin mesleki gelişimini etkilemezken kadınlar için çok önemlidir. Kadınlar eşlerinin kariyerlerine uyum sağlamada daha isteklidir. Annelik rolü babalık rolünden daha fazla çaba göstermeyi gerektirmektedir (s.70). Bu bilgiler ışığında araştırmamızda kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısının neredeyse 5 katı olması başka araştırmalarla desteklenmeye ve tartışmaya değer bir konu olarak değerlendirilmektedir.

• **Soru 3. Yaş Aralığı**

Tablo 5- Yaş Aralığı

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde
17-22	145	80,1
23-28	36	19,9
Toplam	181	100

Bölüm ve üniversite tercihini belirleyen demografik faktörlerin ilki bireyin içinde bulunduğu yaştır. Bireyin içinde bulunduğu yaş, bölüm ve üniversite tercihinde ve kariyer planlanmasında etkili bir unsurdur. Bölüm ve üniversite tercih sürecini mesleki gelişimin bir evresi olarak kabul ettiğimizde, özellikle ‘gelişimsel yaklaşım’ (Yeşilyaprak, 1998) açısından “yaş”ın belirleyici bir faktör olduğu netlik kazanacaktır. Gelişimsel görüş, meslek seçiminin çocukluktan ergenliğe ve erken yetişkinliğe kadar uzanan dönemi kapsayan bir gelişim süreci olduğunu ileri sürer.

Ankete cevap verenleri yaşlarına göre sınıflandırdığımızda, 17–22 yaş aralığında bulunan öğrencilerin %80,1 gibi yüksek bir oran teşkil ettiği ve geriye kalan %19,9’luk oranın ise 23–28 yaş aralığındaki öğrencilerden oluştuğu gözlenmiştir. Bu oran üniversite öğrenci düzeyinde yapılan her araştırmada beklenen orandır. Zira bu durum gelişimsel kuramın temsilcileri olan Ginzberg ve Super’in

kavramsallaştırdıkları mesleki gelişim dönemleriyle de uyumludur (aktaran Yelişyaprak, 1998, s123; 2000, ss.211-213). Araştırma evreninde bulunan bireylerin beklenen yaş aralığı çok açık değilse, yaş aralığının küçük tutulmasının sınıflamayı kolaylaştırdığı söylenebilir.

• **Soru 4. Medeni Durumunuz**

Tablo 6- Medeni Durum

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Bekâr	179	98,9
Evli	1	0,6
Nişanlı	1	0,6
Toplam	181	100

Çalışmamızda öğrenci profilini tanıma bakımından medeni durum bizim için önem taşımaktadır. Ankete katılan 181 kişinin %98,9'unun bekar, yalnızca 1 kişinin % 0,6 evli ve 1 kişinin de %0,6 nişanlı olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler 2010-2011 eğitim öğretim yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin tamamına yakın diyebileceğimiz çok büyük bir kısmının bekar olduğunu ortaya koymaktadır.

Bekar öğrencinin kendisini derse daha fazla verebilme ve daha fazla ders çalışabilme imkanına sahip olması göz önünde bulundurulduğunda, ODTÜ Sosyolojide okuyan öğrencilerin performanslarını medeni durum açısından engelleyecek bir unsur olmadığını söyleyebiliriz.

• **Soru 6. Doğum Yeriniz**

Tablo 7- Doğum Yeri

Sıra	İl	Sayı	Yüzde
1	İstanbul	51	28,2
2	Ankara	41	22,7
3	İzmir	27	14,9
4	Bursa	5	2,8
5	Kocaeli	5	2,8
6	Yurtdışı	4	2,2
7	Diğer İller	48	26,5
Toplam		181	100

Ankete katılanların %97,6'sı Türkiye'nin çeşitli şehir ve bölgelerinde doğmuştur. Doğum yeriniz sorusuna verilen 181 yanıtta belirtilen il sayısı 39'dur. Yalnızca 4 öğrenci (%2,2) yurtdışında doğduğunu söylemiştir. Doğum yeriniz

sorusuna verilen cevapların %71,4'ü belirtilen 39 ilin yalnızca 5'inde toplanmaktadır. Bu iller, İstanbul (%28,2); Ankara (%22,7); İzmir (14,9), Bursa (%2,8) ve Kocaeli (%2,8) illeridir. 2010–2011 eğitim-öğretim döneminde ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin çoğunun %28,2 ile İstanbul doğumlu öğrenciler olduğu tespit edilmiştir. İstanbul'da doğan öğrenci sayısının tabloda yer verilmeyen diğer 34 ilde doğan öğrenci sayısından fazla olması dikkat çekici bir veri olarak karşımızda durmaktadır.

• **Soru 7. ODTÜ Sosyolojiye kayıt olmadan önce hangi ilde yaşıyordunuz?**

Tablo 8- Yaşanılan İl

İller	Sayı	Yüzde
Ankara	54	30,2
İstanbul	53	29,6
İzmir	29	16,2
Diğer İller	43	24
Toplam	179	100

Gençlerin bir bölüm ve üniversite tercih etme sürecini, sunulan eğitim olanaklarının bir parçası olarak geniş çerçevede değerlendirdiğimizde, Türkiye'de bölgeler arasında, iller arasında hatta ilçeler arasında dahi önemli ölçüde farklılıklar söz konusu olacağı aşikârdır (Koçberber ve Kazancık, 2010, s.165). Toplumlar sosyo-ekonomik koşullar ve diğer insani faaliyetlerinin durumuna ve gelişmişlik düzeyine göre yaşadıkları yerleri sınıflamaktadırlar (Özçağlar, s.8). Bazı sınıflamalar merkez ve merkez çevresinde oluşan yerleşimleri ifade etmektedir (s.9).

Eğitim olanaklarından yararlanma düzeyi sözkonusu olduğunda merkezden uzaklaştıkça eğitim olanaklarının düşük olduğu, merkeze yaklaştıkça eğitim olanaklarının daha iyi olduğu kabul edilmektedir (Koçberber ve Kazancık, 2010, s.166). Bu nedenle gençlerin bir bölüm ve üniversite tercihlerinin yaşadıkları yerleşim yerinin ve bölgesinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısından etkilenmesi beklenmektedir. Zira ailenin sosyo-ekonomik statüsünün de dolaylı bir

sonucu olarak, gelişmiş bölgelerde ikamet etme, iyi akran grubu içinde yer alma ve iyi eğitim veren okullara gidebilme olanağı sağlamaktadır (Tomul, 2007, s.125).

Aileleri şehirleşmiş yerleşim yerlerinde yaşayan çocuklar aileleri kırsal kesimde yaşayan çocuklara göre okula ve üniversitelere devam etme olasılığına daha çok sahiptirler. Yaşanılan yerin özelliği çocukların okula devam etmemesinde önemli bir etkiye sahiptir. Okula devam etmeyen çocukların büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşayan ailelerin çocuklarıdır (Polat, 2008, s.21). Aileler yaşadıkları yerdeki iş şartlarından ve iyi mesleklere sahip eğitilmiş insanlardan etkilenerek çocuklarını okula göndermek için daha çok motive olmaktadır. (Polat, 2008, s.21).

Anket sorularını yanıtlayan öğrencilerden ODTÜ Sosyolojiye kayıt yaptırmadan önce hangi ilde yaşıyordunuz sorusuna toplam 25 farklı il cevabı verilmiştir. 25 farklı yerin yalnızca 2 adedi (%1,2) yurtdışı olarak belirtilmiş ve öğrencilerin geri kalan %98,2'i ise yurtiçinden ve çeşitli illerden geldiğini söylemiştir. Türkiye'nin çeşitli illerinden ODTÜ Sosyolojiye okumak için gelenlerin %30,2'si Ankara, %29,6'sı İstanbul, %16,2'si İzmir'den gelmiştir.

Verilerden ODTÜ Sosyolojiye gelmeden önce de Ankara'da yaşadığını belirten öğrenci sayısının 54 kişi ve %29,8 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu sonuç Ankara'da yaşayan ailelerin ve öğrencilerin, yine Ankara'da bulunan ODTÜ'ye öncelik vermeleri bakımından önemsenmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında veriler ODTÜ Sosyolojiyi tercih edenlerin ağırlıklı olarak Türkiye'nin üç büyük kenti İstanbul, Ankara ve İzmir ağırlıklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu üç büyük ilden gelen öğrencilerin toplam oranı %76 gibi oldukça yüksek bir oranla diğer illerden (22 il) gelenlerin oranının (%24) yaklaşık üç katıdır.

Tablo 9- 2006-2010 Arasında Oluşan Nüfus ve Sayıların Ortalamaları²⁹

İller	5 Yıllık İl Nüfusu Ortalamaları		5 Yıllık ÖSYS Başvuru Ortalama Sayıları		5 Yıllık Lisansa Yerleşen Ortalamaları		ODTÜ Sosyoloji Bölümüne Gelmeden Önce Öğrencilerinin Yaşadığı İl	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara	4.607.617	6,4	88.590	7,7	72.485	9,0	54	30,2
İstanbul	17.132.776	17,8	239.294	15,6	43.725	16,2	53	29,6
İzmir	3.836.318	5,3	74.849	4,9	14.757	5,5	29	16,2
Diğer İller	50.777.287	70,5	1.100.024	71,8	187.396	69,3	43	24,0
Toplam	72.070.804		1.532.287		270.040		179	100

ODTÜ Sosyoloji Bölümüne gelmeden önce Ankara’da yaşadığını bildiren öğrencilerin oranı, ülke nüfusuna göre Ankara nüfus oranının yaklaşık beş katı, ÖSYS’ye başvuru yapan Ankara’lı öğrenci oranının yaklaşık dört katı, Lisansa yerleşen Ankara’lı öğrenci oranının ise yaklaşık üç katıdır. İstanbul’da yaşadığını bildiren öğrencilerin oranı, ülke nüfusu içindeki İstanbul nüfus oranının, ÖSYS’ye başvuru yapanların oranının ve Lisansa yerleşen öğrenci oranlarının yaklaşık iki katıdır. ODTÜ Sosyoloji Bölümüne gelmeden önce İzmir’de yaşadığını bildiren öğrencilerin oranı ise, genel içindeki İzmir nüfus oranının, ÖSYS’ye başvuru yapanların oranının ve Lisansa yerleşen öğrenci oranlarının yaklaşık üç katıdır.

Bu üç il dışındaki diğer illerden gelen öğrenci oranlarında ise tersine bir kat ilişkisi vardır. ODTÜ Sosyoloji Bölümüne gelmeden önce Diğer İllerde yaşadığını bildiren öğrencilerin oranı, Diğer illerin nüfus oranının, ÖSYS’ye başvuru yapanların oranının ve Lisansa yerleşen öğrenci oranlarının yaklaşık 1/3’ü kadardır. Bu farklılaşma, iller ve bölgeler arası gelişmişlik³⁰ farklılaşmasından ve buna bağlı olarak bireylerin eğitim yaşantılarını belirleyen fırsat ve olanaklar arasındaki farklılaşmalardan kaynaklanıyor olsa gerek. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi gelişmemiş bölgemizden yalnızca Kahramanmaraş’tan 1 öğrencinin gelmiş olması ülkemizdeki çarpık gelişmenin bir tezahürü olarak yorumlanabilir.

29 Bu tablo oluşturulurken kullanılan nüfus verileri TÜİK Veri tabanından, ÖSYS verileri ise ÖSYM’nin Yıllara göre yayınlanan Sayısal verilerine dayanarak düzenlemiştir.

30 Türkiye’nin yaşadığı en önemli sorunların başında bölgeler arası gelişmişlik farkları gelmektedir. Yetmiş insan gücü bu farklılıklara neden olan parametrelerden biridir. (Bayram Ali Eşiyok; Faruk Sekmen, 2012, s.1)

Öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları şehir, çevre, sosyal ve ekonomik özelliklere ilişkin bilgiler, yorumları destekleyici, bölgesel çıkarımlar yapmaya elverişli kaynaklar olmaktadır. Başka çalışma örneklerinde öğrencilere, üniversitenin bulunduğu ile gelmeden önce nerede yaşadıklarının sorulduğuna rastlanmamıştır. Oysa bu soru tarafımızdan ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrenci profilinin belirlenmesinde olması gereken önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

• **Soru 8. Mezun olduğunuz okulun statüsü**

Tablo 10- Mezun Olunan Okul Statüsü

Okulun Statüsü	Sayı	Yüzde
Devlet Okulu	158	87,3
Özel Okul/ Kolej	23	12,7
Toplam	181	100

Birey öncelikle aile içinde sosyalleşmeye başlar ve okula başladığında bu süreç devam eder. Birey toplumsal çevresi tarafından yani, içinde yaşadığı toplumsal gruplar aracılığıyla sosyalleşir. Nitekim bireyler, doğduğu andan itibaren aile, arkadaş grubu, okul, toplumsal sınıf, etnik ve dini grupların değerleri kapsamında sosyalleşirler ve gelecek ve kariyer tasarımlarında, eğitime bakış açılarında farklı sosyal karakteristiklerin etkisi alındadırlar (Yeşilorman, 2006, ss.1-2). Zira farklı sosyalleşme düzeylerinde ve sosyo-ekonomik koşullar altında yetiştirilen bireyler birbirinden farklı davranışlar göstermektedirler (ss.1-2).

Ekonomik imkânların öngördüğü ölçüde, bireyin özel ve göreceli olarak başarısı yüksek bir eğitim kurumunda eğitimine başlayıp lise eğitiminde de aynı ortamı yaşaması, yaşayamayanlara göre bazı avantajlar sağlar. Eğitim kalitesi yüksek olan okul, bireyin eğitim yaşamında ve gelecek planlamasında etkili olabilmektedir.

Lise eğitim yılları, gelecek planlamasının da şekillendiği yıllar olarak görülmektedir. Öğrencinin özellikle Üniversiteye giriş sınavları sonucuna göre üniversitede eğitim alabilecek olması, lisede alacağı eğitimin önemini de arttırmaktadır. Lise son sınıfa kadar okul içerisinde ders olarak görülen öğretim

katkısının yanında, eğitim amaçlı rehberlik servislerinin destekleri de olmaktadır. “Özellikle okul ve okul yönetiminin düzenledikleri kariyer seminerleri veya konferansları, kariyer günleri, bu bağlamda yapılan sosyal faaliyetler bölüm ve üniversite tercihinine ilişkin planlamadaki pozitif faktörler olarak görülmektedir” (Adıgüzel, 2008, s.80). Bu faktörler özel okullarda daha etkili olarak sunulmaktadır.

Çalışmamızın verilerine baktığımızda katılımcıların %87,3’si Devlet Okullarından mezun olmuştur. Ancak % 12,7 gibi önemli bir oranlık katılımcı özel okullarda okuduğunu ve mezun olduğu okulun da özel okul olduğunu belirtmiştir. Diğer sosyoloji bölümlerine göre daha öncelikli olarak tercih edilen, dolayısıyla da ÖSYS puanı açısından daha başarılı öğrencilerin yerleştiği ODTÜ’de, anketimizi cevaplayan Sosyoloji Bölümü öğrencileri içindeki özel okul mezunlarının oranının (%12,7);ÖSYS’ye başvuran (ortalama %2,6) ve Lisansa yerleşen (ortalama %6,4) özel okul mezunu öğrencilerin oranlarından fazla olması, özel okulların ÖSYS başarısında devlet okullarına nispetle daha etkili bir üniversite hazırlık eğitimi verdiği savını güçlendirmektedir (Tablo 11).

Tablo 11- 2006–2010 Yılları Arasında ÖSYS’ye Başvuran ve Lisansa Yerleşen Öğrenci Sayılarının Okul Statüsüne Göre Dağılımı: (MEB, İstatistik)

Yıl		Başvuru Sayısı			Lisansa Yerleşen		
		Genel	Devlet Okulu	Özel Okul	Genel	Devlet Okulu	Özel Okul
2006	Sayı	1.678.326	1.640.064	38.262	176.218	165.727	10.491
	Yüzde	100	97,7	2,3	100	94,0	6,0
2007	Sayı	1.776.427	1.732.025	44.402	193.553	179.989	13.564
	Yüzde	100	97,5	2,5	100	93,0	7,0
2008	Sayı	1.645.416	1.602.653	42.763	265.240	249.909	15.331
	Yüzde	100	97,4	2,6	100	94,2	5,8
2009	Sayı	1.450.582	1.410.231	40.351	305.984	286.159	19.825
	Yüzde	100	97,2	2,8	100	93,5	6,5
2010	Sayı	1.587.866	1.543.867	43.999	349.579	326.686	22.893
	Yüzde	100	97,2	2,8	100	93,5	6,5
Toplam	Sayı	8.139.117	7.929.230	209.790	1.291.074	1.208.845	82.129
	Yüzde	100	97,4	2,6	100	93,6	6,8

Verilerden özel okul mezunu öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi tercih ettikleri çok net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. ODTÜ, Erciyes ve Niğde Üniversiteleri

İşletme ve İktisat öğrencilerinin profillerinin karşılaştırıldığı çalışmada da, ODTÜ İşletme ve İktisat öğrencilerinin yaklaşık %73'ünün devlet ve %17'sinin özel lise mezunu olduğu değerlendirilmiştir (Bilgili vd., 2003).

• **Soru 9. Mezun olduğunuz lise türü?**

Tablo 12- Lise Türü

Lise Türü	Sayı	Yüzde
Düz Lise	19	10,5
Süper Lise	31	17,1
Anadolu Lisesi	125	69,1
Diğer	6	3,3
Toplam	181	100

Ülkemiz ilköğretim sonunda, öğrenciler, aileler ve öğretmenler arasındaki yarışmaya sahne olmaktadır. Bu yarış öğrencilerin Fen ve Anadolu Liselerine girebilmesi için yapılmaktadır Zira aileler ve eğitimcilerin çoğunluğu, akademik başarısı yüksek öğrencilerin Anadolu Liselerine toplanması ile öğrenciler için daha “steril” bir ortam oluştuğunu düşünmektedir. Bunun da ötesinde, çocukları Anadolu Lisesine girebilen aileler “kazanan” olmanın sosyal ve psikolojik ayrıcalığını yaşamaktadır. (TED, 2010, s.4). Anadolu Liselerine giriş, üniversiteye girmenin garantisi gibi görülmektedir. Öğrencilerin ilköğretimdeki başarıya dayalı ve devlet eliyle gruplandırılması, bir ayrımcılık politikası olarak eleştirilmektedir.

İlköğretimde toplam öğrenci sayısının sadece %1.82'si özel okullarda öğrenim görmesine karşın; Ankara, İstanbul ve İzmir'deki en yüksek puanla öğrenci alan 14 Anadolu Lisesine yerleşen öğrencilerin %28'i özel ilköğretim okullarından mezun olan öğrencilerden oluşması, Anadolu Liselerinin, özel ilköğretim okullarından mezun olan ve sosyoekonomik olanakları diğer öğrencilere göre daha iyi olan öğrencilere hizmet ettiği yönündeki eleştirileri haklılaştırmaktadır. Fen Lisesi mezunlarının her yıl yaklaşık %70'i ve Anadolu Lisesi mezunlarının ise her yıl %60'ın üstünde bir oranla bir yüksek öğrenim programına yerleşiyor olması, Fen ve Anadolu Liselerinin başarısı, dolayısı ile kalitesi olarak görülebilmektedir. Ayrıca

Akademik başarısı yüksek öğrencilerin Anadolu Liselerinde toplanması ve bu başarının aynı zamanda üniversiteye girişte kullanılan yerleşme puanlarına eklenen AOBP' ye katkı yapması nedeniyle de mezunlarına bir avantaj sağlamaktadır.

Bu tezde Anadolu Lisesi mezunlarının oranı %69,1 olmakla birlikte, süper lise oranını da Anadolu Lisesi oranlarına eklediğimizde, Anadolu Lisesi mezunu oranları, %86,2'ye çıkmaktadır.³¹

• **Soru 10. Mezuniyet alanınız?**

Tablo 13- Mezuniyet Alanı

Öğrenim Alanı	Sayı	Yüzde
Eşit Ağırlık (TM)	169	93,4
Diğer	12	6,6
Toplam	181	100

Bu tezde öğrencilerin, sosyoloji bölümünü tercih nedenleri arasında, mezun oldukları alanın, dolayısıyla bu alanlara bağlı olarak ağırlıklı okutulan derslerin etkili olduğu varsayılmaktadır. Bu etki iki yönlü yorumlanabilir: Birinci olarak, seçtiği alanın derslerini gören öğrenci, bir yandan lisede devam edilen alanın derslerinde bu alana uygun mesleklere yönelik birikim ve tecrübe kazanırken, bir yandan da lisede seçtiği “alan içi” bölümlere yöneldiğinde, üniversiteye giriş puanına eklenen puanın katkısı daha yüksek olmaktadır.³² Sosyoloji bölümleri “eşit ağırlık” olarak kabul edilen TM alanından öğrenci almaktadır. Katılımcı öğrencilerinin %93,4'ünün TM alanı mezunu olması öğrencilerin seçtikleri kulvarda yarıştıklarını göstermektedir.

• **Soru 11. Bu alanı seçmenize neden olan en etkili faktör hangisidir?**

Tablo 14- Alan Seçimine Etki Eden Faktörler

Alan Seçiminde etkili olan faktörler	Sayı	Yüzde
Bu alandaki derslerde daha ilgili olmam	75	41,4
İstediğim bölümün bu alandan öğrenci alması	41	22,7
Bu alanda daha başarılı olacağıma inanmam	38	21
Bu alandaki derslerden başarımın yüksek olması	12	6,6
Ailemin beklentileri ve yönlendirmesi	5	2,8
Bu alanda meslek ve bölüm seçeneğinin fazla olması	4	2,2
Öğretmenlerimin Yönlendirmesi	2	1,1
Bu alanda üniversiteye hazırlanmanın kolay olması	2	1,1
Diğer (Belirtiniz)	2	1,1
Toplam	181	100

31 2006 yılı itibarıyla Süper Liseler Anadolu liselerine dönüştürülmüştür.

32 2012 ÖSYS ile birlikte alanlar arası katsayı farkı YÖK kararıyla kaldırılmıştır.

Alan seçimi yaparken öğrenciler; ilgi, istek ve gelecekle ilgili planlarına uygun, yetenekli ve ilgili olunan derslerin okutulduğu alanları seçmelidir. Üniversite programları ile lise programları ve ÖSYS puan türleri arasındaki ilişkiyi bilmelidir.

ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinin ilgi, yetenek ve hedeflere odaklı, oldukça bilinçli bir biçimde tercih yaptıkları yönündeki bilginiz verilerle de desteklenmektedir. Bu alandaki derslerde daha ilgili olmam (İlgi, %41,4); İstedğim bölümün bu alandan öğrenci alması (Hedef, %22,7); Bu alanda daha başarılı olacağıma inanmam (Yetenek, % 21); Bu alandaki derslerden başarımın yüksek olması (Yetenek, %6,6); Bu alanda meslek ve bölüm seçeneğinin fazla olması (Hedef, % 2,2); Bu alanda üniversiteye hazırlanmanın kolay olması (Yetenek, %1,1); ifadelerini kullananların oranları toplandığında, %95 oranında bir bilinçlilik düzeyi ortaya çıkmaktadır. Bu oran alanı TM olanların %93,3'lük oranı ile de uyumludur.

Milli Eğitime bağlı devlet okulları ve özel okullarda uzman rehber öğretmenler tarafından uygulanan test sonuçlarının etkisi ifadesini hiçbir katılımcının işaretlememiş olması, öğretmenleri tarafından yönlendirilenlerin 2 kişiyle sınırlı kalması resmi ve özel okullarda yürütülen eğitsel ve psikolojik çalışmaların gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yorumumuzdan, psikolojik testlerin tarafımızdan tek etken olarak değerlendirildiği manası çıkarılmamalıdır.

• **Soru 12. Bu alanı seçmiş olmaktan memnun musunuz?**

Tablo 15- Lisede Alan Seçimi Memnuniyeti

Memnuniyet Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	155	85,6
Hayır	2	1,1
Kısmen	24	13,3
Toplam	181	100

Öğrencilerin mezun oldukları alanı seçmiş olmaktan memnuniyet düzeylerinin sorulduğu, 12. soruya verdikleri cevaplara baktığımızda, evet memnunun diyenlerin %85,6 gibi bir orana sahip olması, üzerinde çalışma yapılan kitlenin bilinçli karar

veren bir kitle olmasının bir sonucu olarak kabul edilebilir. Kısmen memnun olanların oranıyla birlikte düşünüldüğünde, memnun olanların oranı %98,9'a çıkmaktadır ki, TM alanının dışında olup katsayı farkı dolayısıyla puan kaybına rağmen sosyoloji bölümüne yerleşen %6,6'lık kesimin de (soru 10, tablo 13) büyük ölçüde yaptıkları alan seçiminden memnun olduğunu göstermektedir. Günlük deneyimlerimiz ve eğitim yaşantısı içinde geçirdiğimiz iş tecrübemize dayanarak, bazı öğrenci ve velilerin TM alanından sınavlara hazırlanırken MF (Sayısal) alanında (Matematik-Geometri öğretiminin daha bilinçli sürdürüldüğü kanısıyla) okumayı daha avantajlı bulduklarını söyleyebiliriz. Bu genel algıya rağmen, TM alanında okuyan öğrencilerin bu düzeydeki memnuniyetlerinin, üniversiteye giriş sınavında elde edilen başarıya olumlu yönde etki ettiğini düşünmekteyiz.

1.2. Aile Bilgileri

• Soru 13. Anne ve babanızın evliliği devam ediyor mu?

Tablo 16- Anne ve babanın evlilik durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	150	82,9
Hayır	31	17,1
Toplam	181	100

Türkiye'de geleneksel ve dinsel referanslarla temellendirilen değer yargılarına dayanarak, aile bütünlüğünün çocukların gelişimleri ve kararları üzerinde etkili olduğunu düşünmekteyiz. Bununla birlikte Batı toplumlarında boşanan ailelerin çocukları üzerindeki tasarruflarda devlet eliyle alınmış önlemlerin yanı sıra, boşanan eşlerden bir taraf olan kadınların iş hayatında istihdam olanaklarının -ekonomik özgürlüklerinin- Türkiye'deki kadınların olanaklarından fazla olmasının da, tek başına çocuk yetiştirme konusunda özgüvenlerini artırdığı tahmin edilmektedir. Ancak Türk halkının aile kurumuna yüklediği maddi ve manevi değerın önemi, günlük yaşantımızdan edindiğimiz gözlemlerle tespit edilebilmektedir. Ailenin ve özellikle anne babanın gençlerin eğitim süreci üzerinde bir etkisi varsa, anne babanın

evliliğinin devam edip etmeme durumu da gençlerin eğitim sürecini etkiler diyebiliriz. Araştırmada öğrencilerin yaklaşık %83'ünün ailesinde evliliğin devam ettiğini, %17'sinde ise evliliklerin sonlandırıldığı gözlenmiştir.

• **Soru 14. Kaç kardeşiniz?**

Tablo 17- Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
Tek Çocuk	37	20,4
2 Kardeş	102	56,4
3 Kardeş	26	14,4
4 Kardeş	11	6,1
5 Kardeş	2	1,1
6 Kardeş	1	0,6
7 Kardeş	2	1,1
Toplam	181	100

Katılımcılara kendiniz dahil kaç kardeşiniz? sorusu yöneltilerek ailenin sahip olduğu çocuk sayısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de çok çocuklu ailelerin çocuk yetiştirme ve çocuğa gelecek hazırlama imkânları daralmakta ve çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları bilinmektedir (Aslan, 2002, s.8). ÖSYM'nin 1992 yılında yaptığı araştırma bu sonucu açıkça ortaya koymaktadır. Sınava giren adayların yarısından çoğunun dört ve ve daha fazla çocuklu aileden geldiği araştırmada, çocuk sayısının artmasına paralel olarak başarılarında düşme olduğu bulgulanmıştır (s.6).

Bizim çalışmamızda ise kendisiyle birlikte iki kardeş olduğunu belirtenler katılımcıların yarısından fazladır (%56,4). Tek çocuk olanların, yani kardeşi olmayanların oranı ise %20,4'tür. Kendisiyle birlikte üç kardeş olduklarını beyan edenlerin oranı ise %14,4'tür. Böylece kardeşi olmayanlar ile iki kardeş ve üç kardeş olanların oranlarının toplamı %91,2 gibi yüksek bir rakama tekabül etmektedir. Bu durumda ODTÜ sosyoloji bölümünde okuyan öğrencilerin tamamına yakınının tek, iki ve üç çocuklu çekirdek ailelerden geldiği söylenebilir. Katılımcı öğrencilerin ilk 20.000. sıraya kadar yer tutarak, ÖSYS'deki başarılı olmaları ile kardeş sayılarını bir arada düşündüğümüzde, son 30 yılda, başarı ile kardeş sayısı arasındaki ilişkinin değişmediği söylenebilir.

• Soru 15. Kardeşlerin eğitim durumu?

Tablo 18- Kardeşlerin Eğitim Durumu

Kardeşlerin Okul Düzeyi	1. Kardeş	2. Kardeş	3. Kardeş	4. Kardeş	Toplam	Yüzde
Okul öncesi	2	1	1	1	5	2,4
İlköğretime devam ediyor veya mezun	13	7	4	1	25	12
Liseye devam ediyor veya lise mezunu	32	12	3	1	48	23,1
Ön Lisansa devam ediyor veya mezun	2	0	0	0	2	1
Lisansa devam ediyor veya mezun	73	21	8	2	104	50
Lisansüstüne devam ediyor veya mezun	23	1	0	0	24	11,5
Toplam	145	42	16	5	208	100

İkiden fazla çocuklu ailelere göre, iki ve tek çocuklu ailelerin çocuklarına gelecek hazırlanmakta daha avantajlı olduğu bilgisini ayrıca katılımcıların kardeşlerinin eğitim durumunu sorarak sınamak istedik. Verilerden %61,5 oranında katılımcının kardeşinin lisans ve lisansüstü eğitim yaptığı-yapmakta olduğu gözlenmiştir. Bu durum, çocuk sayısı ile çocuklara gelecek hazırlamada avantajlı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bu noktada Mersin Üniversitesi (2010) Öğrenci profili araştırmasında ortaya konan bir kavramı hatırlamakta yarar var. İlk nesil üniversite öğrencileri (*first-generation students*) olarak adlandırılan bu kavram, ailesinde üniversite eğitimi alan başka birisi olmayan öğrencileri kapsıyor ve Mersin Üniversitesi'nde bu oran öğrencilerin %45,2'sini oluşturuyor. Çalışmamızın veri kaynağından süzerek elde ettiğimiz bilgiye göre, ailesinde anne, baba, ya da kardeşlerinden üniversite eğitimi olmayan öğrenci oranı %24,3'tür. Mersin Üniversitesi anketi sonucunda, araştırmacılar, öğrencilerin özellikle ilk nesil üniversite öğrencileri profili çerçevesinde değerlendirilmesi, bu öğrencilerin birbiriyle bağlantılı akademik, sosyal, mesleki ve kişisel sorunlarının bütüncül bir yaklaşım içinde ele alınmasını sağlayacak bir sisteme gereksinim duyulduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca anne baba etkisine bağlı olarak yetişen diğer kardeşlerin, özellikle de büyük kardeşlerin, gençlerin genel olarak eğitim yaşantısı ve özel olarak üniversite ve bölüm tercihleri üzerinde etkileri olacağı kabul edilmektedir.

• Soru 16. Annenizin Eğitim Durumu

Tablo 19- Annelerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde
Okur Yazar değil	4	2,2
Okur Yazar	2	1,1
İlkokul	23	12,7
Ortaokul	22	12,2
Lise	44	24,3
Ön lisans	9	5
Lisans	70	38,7
Lisansüstü	7	3,9
Toplam	181	100

Gençlerin eğitim yaşantılarında annenin rolünün büyük olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Böyle bir durumda annenin eğitim durumu daha da önem kazanmaktadır. İyi bir eğitim almış ve eğitim durumu yüksek bir annenin çocuğuna daha iyi bir eğitim vereceği ve daha iyi bir gelecek hazırlayacağı göz önünde bulundurulduğunda konunun önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. ODTÜ Sosyoloji bölümünde ankete katılan öğrencilerin yarısına yakın bir oranının (%47,6) annesi önlisans, lisans ve lisans üstü mezundur. Annesi ilkokul ve altındaki düzeyde olanların toplam oranı %16'dır. Bu oranlar ODTÜ öğrencilerinin üstün başarısının tesadüf olmadığını göstermektedir. Zira Lise ve sonrası oranlarını topladığımızda oran yaklaşık %72'ye çıkmaktadır.

Açıklama gücümüzü artırmak ve verilerin anlaşılır kılınmasını sağlamak adına, 2010 yılında Nevşehir Üniversitesi genelinde yapılan bir çalışmayı dikkate alabiliriz. Hasan Yavuzer ve Ali Coşkun Koç tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada 2009-2010 Eğitim Öğretim döneminde Nevşehir Üniversitesini kazanan ve bu üniversiteye kayıt yaptıran kampüs içindeki tüm fakülte ve yüksek okul öğrencileri dahil edilmiştir. Ankete katılanların annesinin eğitim durumunun lise ve sonrası oranlarının toplamı %20,6'dır. Nevşehir Üniversitesinde ankete katılan öğrencilerin yarısına yakınının (%44,9) annesi ilkokul mezundur. Annesi lisans düzeyinde eğitim durumuna sahip olanların yalnızca %3'tür. Annesi lisansüstü mezunu olan

öğrenciye rastlanmamıştır. Buna karşılık okuryazar olmayan anne oranı %7.1 ile dikkat çekici bir oran teşkil etmektedir (s.40).

• **Soru 17. Babanızın eğitim durumu**

Tablo 20- Babaların Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde
Okur Yazar değil	2	1,1
İlkokul	12	6,6
Ortaokul	14	7,7
Lise	45	24,9
Ön lisans	9	5
Lisans	84	46,4
Lisansüstü	15	8,3
Toplam	181	100

Öğrencilerin %59,7'sinin babası önlisans, lisans ve lisansüstü mezunudur. Babası ilkokul ve altındaki düzeyde olanların oranı ise %7,7 gibi düşük bir orandır. Annelerin eğitim durumu gibi babaların eğitim durumu oranlarını da önlisans ve sonrası olarak tasnif ettiğimizde %59,7 gibi büyük bir oran ortaya çıkmaktadır.

Bu verileri Nevşehir Üniversitesi (2010) verileriyle karşılaştırdığımızda dikkat çekici durum bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada elde edilen verilere göre Nevşehir Üniversitesinde ankete katılanların %10,4'ünün babası önlisans, lisans ve lisansüstü mezunudur. Babası ilkokul ve atındaki düzeyde olanların oranı ise %45,7 gibi yüksek bir orandır. Aynı yıl Nevşehir Üniversitesi öğrenci işleri dairesinin yaptığı anket sonucuna göre ise öğrencilerin %9,9'unun babası önlisans, lisans ve lisansüstü mezunudur. Babası ilkokul ve atındaki düzeyde olanların oranı ise %51 gibi yine yüksek bir orandır (Yavuzer ve Koç; 2010).

• **Soru 18. Annenizin mesleği**

Tablo 21- Anne Mesleği

Meslek	Sayı	Yüzde
Öğretim Üyesi/elemanı	8	4,4
İşçi	4	2,2
Memur	36	19,9
Serbest Meslek	12	6,6
Esnaf/Tüccar/Sanayici/	1	0,6
Emekli	45	24,9
Ev Hanımı	73	40,3
Diğer	2	1,1
Toplam	181	100

Ankete katılan öğrencilere anne ve babaların meslekleri sorularak öğrenci profilinin bu yönü ile de ilgili değerlendirme yapılmak istenmiştir. Ankete katılanların % 40,3'ünün annesinin ev hanımı olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç Türkiye genelindeki kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğuna ilişkin varsayıma uygun olmakla birlikte, oransal olarak yine de düşüktür. Zira bu oran Nevşehir Üniversitesi (2010) çalışmasındaki %82 ve ÖSYM'nin (1992) otuz yıl önceki çalışmasında ortaya çıkardığı %80 oranının yaklaşık yarısı kadardır (s.8-9). Çalışmamızdaki diğer anne meslek gruplarının oranları büyükten küçüğe şöyledir: Emekli; %24,9, memur %19,9, Serbest meslek %6,6, öğretim üyesi/elemanı %4,4, İşçi; %2,2, esnaf/tüccar/sanayici %0,6. Ev hanımı dışındaki tüm grupları gelir getiren pozisyonlar olarak birarada değerlendirdiğimizde, %58,6'lık bir öğrenci kitlesinin annesinin gelir sahibi olduğu gözlenmektedir.

Nevşehir Üniversitesinde, annesi işçi, memur veya emekli olup gelir getiren bir pozisyonda olan öğrencilerin oranı ise, %13,4'e tekabül etmektedir (Yavuzer ve Koç, 2010, s.45). Tahsil görmüş kadınlarda çalışma oranının daha yüksek olduğu gerçeğinden yola çıkılırsa, annelerin mesleği ve gelir getirici pozisyonları, onların eğitim durumlarının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte anesi gelir getirici konumda olanların çocuklarının en yüksek başarıyı yakalayanlar olduğu da söylenmektedir (ÖSYM, 1992, s.8-9).

• **Soru 19. Babanızın mesleği**

Tablo 22- Baba Mesleği

Meslek	Sayı	Yüzde
Öğretim Üyesi/elemanı	3	1,7
İşçi	17	9,6
Memur	34	19,2
Serbest Meslek	41	23,2
Esnaf/Tüccar/Sanayici/vs.	13	7,3
Emekli	65	36,7
Çiftçi	1	0,6
Diğer	3	1,7
Toplam	177	100

Ankete katılanlardan en yüksek oranı teşkil eden ve katılımcıların %36,7'si babasının mesleğini emekli olarak beyan etmiştir. Sonra sırasıyla ile serbest meslek %23,2; memur %19,2; işçi %9,6; esnaf/tüccar/sanayici %7,3; öğretim üyesi/elemanı %1,7; çiftçi %0,6; diğer meslekler %1,7'lik oranları teşkil etmektedirler. Bu verilerle ankete katılanların %98,3 gibi büyük çoğunluğunun babasının çalışarak veya emekli olarak bir gelir elde ettiğini söyleyebiliriz.

Verilerden hareketle, gelir getirici bir pozisyonda bulunan anne ve babaları karşılaştırdığımızda annesi gelir getiren öğrencilerin %59,7, babası gelir getirenlerin %96,1 olduğu gözlenmektedir. Nevşehir Üniversitesi'nde yapılan çalışmada, annesi gelir getirici bir pozisyonda bulunanların oranı %13,4; babası gelir getirici bir pozisyonda bulunanların oranı ise %87,3'e tekabül etmektedir. Her ne kadar ODTÜ Sosyoloji Bölümü ile Nevşehir Üniversitesi öğrencilerinin anne ve baba mesleklerine ilişkin oranlar arasında farklılıklar olsa da, bu durum Türkiye'de ev geçindirme ve eve para getirme konusunda günümüzde erkeklere hâlâ büyük görevler düştüğünün ve geçim işinin erkekler tarafından karşılanmaya devam edildiğinin açık göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

• **Soru 20. Aylık hane geliriniz?**

Tablo 23- Aylık Hane Geliri

Gelir Aralığı	Sayı	Yüzde
0–1000 TL arası	11	6,1
1001–1500 TL arası	17	9,4
1501–2000 TL arası	40	22,1
2001–3000 TL arası	45	24,9
3001–4000 TL arası	26	14,4
4001 TL ve üzeri	36	19,9
Cevapsız	6	3,3
Toplam	181	100

Ailelerin gelir düzeylerinin, öğrencilerin eğitime katılım biçimleri ve eğitim başarılarını etkileyen önemli bir belirleyici olduğu yargısı artık hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. İnsanlar, eğitimsel kazanımın, çok-sıkı çalışmanın ve yeteneğin yararına inanmakla birlikte zengin ya da iyi eğitim kökenli aileden

gelmenin önemini belirtmektedir (Şengönül, 2008, s.5). Toplumda kendilerine avantajlı bir konum edinmiş olan bireylerin daha iyi bir eğitim yoluyla daha kısa sürede başarıya ulaşmaları ve dolayısıyla konumlarını sürdürmeleri de oldukça doğal görünmektedir (Duman, 2005, s.61). Otuz yıl önce Yıldız Kuzgun'un (1993) yaptığı çalışma bunu açıkça ortaya koyan araştırmalardan biridir. ÖSYS'de en yüksek başarıyı sağlayanların babası "işveren" durumundadır (s.9). ÖSYM'nin (1992) otuz yıl önceki çalışmasında ortaya çıkan sonuçlar da bu yöndeydi.

Biz de çalışmamızda öğrencilerin aylık hane gelirini belirli limitler koyarak sınıflandırdığımızda oranlar şöyle oluşmuştur: Aylık hane geliri 2001–3000 arasında olanlar %24,9 ile ankete katılanların en büyük oranını oluşturmaktadır. Bunu %22,1 ile aylık toplam hane geliri 1501–2000 TL arasında olanlar takip etmekte; sonra da %19,9 ile toplam hane geliri 4001 TL ve üzeri olanlar izlemektedir. Aylık hane geliri 3001–4000 TL arasında olanların oranı %14,4'tür. Geliri 1001–1500 arasında olanlar % 9,4; 1000 TL ve daha az geliri olanlar ise %6,1 oranlarına sahiptir.

Aile bütçesi ailenin ekonomik durumunu ortaya koyan en önemli göstergedir. 2011 Mart ayı itibarıyla asgari net ücretin yaklaşık 630 TL olduğu göz önünde tutulursa, verilerden 2010–2011 eğitim-öğretim yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin aile gelirinin ülke şartlarına göre yüksek olduğu söylenebilir. Bunda annelerin yarısından fazlasının (%59,7) gelir getirici bir işte çalışması ve anne-babaların eğitim düzeyinin önemli rol oynadığı söylenebilir.

Ailesinin aylık hane geliri 3001 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin oranı %34,3 ile oldukça yüksektir. Asgari ücretin yaklaşık ikibuçuk katı olan 1500 TL ve üzeri aylık hane gelirine sahip olanların oranı ise %81,3 olarak gözlenmektedir. Bu verilerden hareketle katılımcıların başarılı öğrenci olmalarının yanı sıra, ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları oldukları da söylenebilir.

Bu oranları Nevşehir Üniversitesi'nin 2010 yılındaki durumu ile karşılaştırdığımızda üzücü bir tablo ile karşılaşırız. Nitekim asgari ücretin 630 TL olduğu 2010 yılında aylık hane geliri 1300 TL ve altında olanların oranı %80,8 gibi yüksek bir oran teşkil etmektedir. Bu oran o yıllarda ekonomik durumu iyi olan gençlerin Nevşehir Üniversitesine gelme konusunda istekli olmadıklarını göstermektedir (s.49) Mersin üniversitesi öğrencilerinin de durumuna baktığımızda (2010) öğrencilerin yaklaşık %60'ı 1000 TL ve altında aile gelirine sahiptir.

• **Soru 21. Aylık bireysel harcamanız hangi aralıktadır?**

Tablo 24- Aylık Bireysel Harcama Aralığı

Bireysel Harcama Aralığı	Sayı	Yüzde
0-250 TL arası	13	7,3
251-500 TL arası	54	30,5
501-750 TL arası	55	31,1
751-1000 TL arası	33	18,6
1001- 1250 TL arası	14	7,9
1251-1500 TL arası	4	2,3
1501-2000 TL arası	2	1,1
2001 TL ve üzeri	2	1,1
Toplam	177	100

Öğrencilere aylık bireysel harcama miktarını sorarak öğrenci profiline ilişkin ekonomik düzey göstergelerini daha açık hale getirmeye çalıştık. 181 katılımcıdan 4'ü bu soruya cevapsız bıraktığından analizi 177 öğrenci üzerinden değerlendirdik. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin %31,1'lik kesimi ayda 501-750 TL harcamaktadır. %30,5'lik bir kesim ise 251-500 TL arasında bir harcama yapmaktadır. 751-1000 TL arasında harcama yapan %18,6'lık kesim en kalabalık olan üçüncü grubu oluşturmaktadır. 1000-1500 TL arasında harcama yapan öğrencilerin oranı ise %10,2 ile hiç de azımsanmayacak düzeydedir. 1500 TL ve üzerinde harcama yapanlar da %2,2 oranındadır.

Öğrenci harcamalarında en büyük kalemin, barınma ihtiyacı oluşunu dikkate aldığımızda (Özer ve Kurtaran, 2009), ODTÜ Sosyoloji bölümü öğrencilerinden ailesiyle birlikte yaşayanların büyük bir masraf kaleminden kurtulmuş olduğunu

burada vurgulamak gerekir. Aksi durumda bireysel harcama ortalaması daha da yüksek çıkabilirdi.

• **Soru 22. Geçiminizi ve masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz?**

Tablo 25- Öğrencilerin Geçimlerini ve Masraflarını Karşılama Yolları

Masrafları Karşılama Yolu	Sayı	Yüzde
Ailem karşılıyor	156	53,4
Vakıf/dernek bursu	19	6,5
Devlet bursu/kredisi	72	24,7
Üniversite Bursu	18	6,2
Bir işte sürekli çalışıyorum	4	1,4
Part-Time çalışıyorum	23	7,9
Toplam	292	100

Öğrencilerin verdiği cevapların %53,4'ünde geçim ve masrafların öğrencinin ailesi tarafından karşılandığı belirtilmiştir. Henüz iş yaşamına düzenli bir başlangıç yapmadığı bilinen bir kitle açısından bu veri normal karşılanmaktadır.

Bununla birlikte cevapların %24,7'sinde devlet bursu ya da kredisi vurgulanmıştır. Buna %6,5 ile vakıf/dernek bursu ve %6,2 ile üniversiteden burs alma cevaplarını eklediğimizde, burs yoluyla geçim sağlama konusundaki frekans %37,4'ye ulaşmaktadır. Geçimin karşılanmasında üçüncü sırada en çok seçilen yolun ise %7,9 ile part-time (kısmi/yarı zamanlı) çalışma olması da dikkat çekici bir yol olarak görülmektedir. Bu yola, sürekli bir işte çalışanların %1,4 oranını da eklediğimizde, çalışan öğrencilerin oranı %9,3'e yükselmektedir.

• **Soru 23. Ankara'da nerede kalıyorsunuz?**

Tablo 26- Öğrencilerin Ankara'da Barınma Yolları

Barınma Yolu	Sayı	Yüzde
Ailemle	51	28,8
Devlet yurdunda	50	28,2
Arkadaşlarımla ev tutum	34	19,2
Özel Yurtta	32	18,1
Ev tuttum tek kalıyorum	7	4
Akrabalarımla	3	1,7
Toplam	177	100

Öğrenci için barınma sorunu en önemli sorunlardan bir tanesidir. Ankara'da nerede kalıyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar en yüksek orandan düşük olanlara doğru şöyle sıralanmaktadır: % 28,8 ile ailemle, % 28,2 ile devlet yurdunda, % 19,2

ile ev tutum arkadaşlarımla kalıyorum. Özel yurttaki kalanların oranı %18,1. Ev tutarak tek başına kalanların oranı %4 ve akrabalarıyla kalanların oranı ise %1,7'dir. Verileri devlet veya özel yurt ayrımı yapmadan değerlendirdiğimizde yurttaki kalanların %46,3 ile yüksek bir oran teşkil ettiği görülmektedir.

“ODTÜ Sosyolojiye kayıt yaptırmadan önce hangi ilde yaşıyordunuz?” sorusuna, Ankara’da yaşıyorum diyenlerin (Tablo. 8) %30,2 oranı ile, “Ankara’da nerede kalıyorsunuz?” sorusuna verilen ailele yaşıyorum diyenlerin %28,8’lik oranı arasındaki yakınlık Ankara’da yaşayan öğrencilerin neredeyse tamamının aileleriyle birlikte yaşadığını düşündürmektedir. Ham veriler kontrol edildiğinde 23. soruya cevap vermeyen 4 öğrencinin 2’sinin de ODTÜ Sosyolojiye kayıt yaptırmadan önce Ankara’da yaşadığı tespit edilmiştir. Bu iki kişiyi de Tablo 8’deki yerinde değerlendirdiğimizde, Ankara’da yaşıyorum diyenlerin oranı %29,1’e gerileyerek, Ankara’da ailele yaşıyorum diyenlerin oranına (28,8) biraz daha yaklaşmaktadır. Bununla birlikte ham verileri dikkatlice incelediğimizde, ODTÜ Sosyolojiyi kazanmadan önce Ankara’da yaşadığını söyleyen 54 öğrenciden 1’i akrabasıyla, 3’ü özel yurttaki kaldığını, 1’inin de arkadaşlarıyla ev tuttuğunu gözlemledik. Ayrıca ailesiyle kaldığını söyleyen 51 öğrencinin ise 3’ünün ODTÜ Sosyolojiyi kazanmadan önce Ankara dışında yaşadığını tespit ettik. Sayıca az da olsa verilerden, bazı öğrencilerin aileleri Ankara’da olmasına rağmen, aileden ayrı akraba yanında, yurttaki veya ev tutarak yaşadığını; ODTÜ’yü Ankara dışından kazanan bazı öğrencilerin ise aileleriyle birlikte Ankara’ya taşındığı gözlenmektedir.

Yeni bir üniversite olan Nevşehir Üniversitesi’ni 2009-2010 öğretim yılında tercih eden öğrencilerin yalnızca %16,4’lük kısmının ailesiyle birlikte yaşadığı ve %55,4’ünün yurttaki kaldığı belirtilmiştir. Gerçi ODTÜ Sosyoloji bölümü öğrencilerinden devlet yurdu ve özel yurttaki kalanlar birlikte düşünüldüğünde yurttaki

kalan öğrencilerin oranı %46,3'e çıkmaktadır. İki üniversite arasındaki fark daha çok aileyle birlikte yaşayanlarda ortaya çıkmaktadır. ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinin %28,8'i; Nevşehir Üniversitesi öğrencilerinin ise 16,4'ü ailesiyle kalmaktadır.

2004 yılında Eğitim-Sen'in 15 ilde bulunan üniversitelerde ve 1360 öğrenci üzerinde üzerinde yaptırdığı araştırmada, ailesinin yanında yaşayanların oranı %34 olarak belirtilmiştir. Oranlar arasındaki bu farklılığın, Eğitim-Sen Araştırması (2004) örnekleminin Büyükşehir Üniversiteleri öğrencilerini de kapsıyor olmasından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bir başka araştırmada da bu varsayımı güçlendiren verilerle karşılaşıyoruz; Bir büyükşehir olan İzmir'de mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı bölümlerinde okuyan 1667 öğrenciyle gerçekleştirilen, anketin sonucunda öğrencilerin %36'sının kendi ailelerinin yanında kaldığı; %64'ünü ise başka illerden okul kazanarak kente gelen öğrencilerin oluşturduğu görülmüştür (TMMOB, 2009).

Dumlupınar Üniversitesi (Uzgören ve Uzgören, 2004–2005), Dumlupınar Üniversitesi (Özel, 2006–2007), Balıkesir, Gönen (2008) çalışmalarında ise Nevşehir Üniversitesi (2009–2010) verilerine benzer oranlar yer almaktadır. Dumlupınar Üniversitesi (2004–2005) çalışmasında görüşleri alınan öğrencilerin yalnızca % 5,9'lük bölümü ailesiyle birlikte yaşadığını bildirmiştir. Dumlupınar Üniversitesi (2006–2007) çalışmasında görüşleri alınan öğrencilerin ise %13,1'i ailesiyle birlikte yaşadığını söylemiştir. Balıkesir, Gönen (2008) araştırmasına katılanların ise %19,13'lük bölümü ailesiyle birlikte yaşadığını belirtmiştir.

Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde yükseköğrenim gören öğrencilerden aileleriyle birlikte yaşayanların oranının, diğer barınma biçimlerinden daha yüksek olması, bu şehirlerdeki nüfus oranlarının dolayısı ile yükseköğrenim gören genç nüfus oranlarının diğer şehirlerdekilere göre yüksek olması ve bu şehirlerde yükseköğrenim kurum seçeneklerinin fazla olmasından kaynaklanıyor olması

kuvvetle muhtemel. Örneklerini verdiğimiz, Nevşehir, Kütahya ve Balıkesir gibi şehirler ise büyükşehirler nazaran hem nüfusu daha az hem de yükseköğrenim kurumu seçeneği bakımından daha kısıtlı imkanlara sahiptir. Bu durumda, üniversiteye yerleşmeden önce büyükşehirlerde yaşayan öğrencilerin, yaşadıkları büyükşehirlerdeki üniversitelere öncelikli olarak yerleşememeleri dolayısıyla büyükşehirlerin dışındaki üniversite ve yüksekokulları tercih ettikleri söylenebilir.

1.3. Öğrencilerin Tercih Aşamasındaki Durum Bilgileri

- **Soru 24. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü seçmeye eğitiminizin hangi aşamasında karar verdiniz?**

Tablo 27- ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü Seçmeye Karar Verme Aşaması

Karar Aşaması	Sayı	Yüzde
Lise öncesinde	3	1,7
Lise son sınıf ve öncesinde	116	65,2
Üniversiteye hazırlanırken	41	23
Puanı öğrenince/Tercih aşamasında	15	8,4
ÖSYS sonucu açıklanınca	3	1,7
Toplam	178	100

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih nedenlerine ışık tutmak amacıyla, bu kararı eğitim-öğretim hayatlarının hangi aşamasında belirginleştirdiklerini cevap seçenekleri sunarak sormayı denedik. Bu soruya 181 öğrencinin 178'i geçerli cevap verdi. Cevap aldığımız öğrencilerin %65,2'sinin liseye devam ederken, hatta lise son sınıftan da önce karar verdiği tespit edilmiştir. Üniversite hazırlıkta karar verenlerin oranı %23'tür. ÖSYS sonucu açıklanıp, puanlar öğrenildikten sonra ve tercih aşamasında karar verenlerin oranı ise 10,1'dir. Verilerden son anda karar verenlerin oranının oldukça düşük olduğu gözlenmiştir.

Lisenin hemen başında yapılan alan seçimi bölüm/meslek seçimine giden yolda önemli bir adımdır. Bu adımla öğrenciler üniversite sınavına girecekleri lise son sınıftan önce bazı temel kararları vermiş olurlar. Öğrencilerin %66,9'unun ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü seçmeye liseden önce, lisede veya lise son sınıfta karar vermiş olması, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin Türkiye ortaöğretim sisteminin

yöneltme amaçlarına uygun bir gelişme düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Liseden mezun olduktan sonra üniversiteye hazırlanırken ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih etmeye karar verenlerin oranı da %23 ile azımsanmayacak düzeydedir. Bu oranlar üst düzeyde bir farkındalığa işaret eder.

• **Soru 25. ODTÜ Sosyolojiyi Kazandığınız Hazırlık Döneminde Özel Dershaneye Gittiniz mi?**

Tablo 28- ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü Kazandığı Yıl Dershaneye Gitme Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	150	83,3
Hayır	30	16,7
Toplam	180	100

Ülkemizde, okullarda verilen eğitim-öğretimin üniversite kazanmak konusunda yeterli olmadığı ve bu yetersizliğin dershane ile telafi edilmeye çalışıldığı gerçeği ile karşı karşıyayız. Türk Eğitim Vakfı'nın 2010 Araştırmasında ortaya konulan bulgular konuyla ilgili çarpıcı sonuçlar içermektedir: Liselerde öğrencilerin %46'sı sınava hazırlık için okulların dershaneye dönüşmesini istemektedir. Öğrencilerin sadece %34'ü sınavda soru çıkmayan derslerin gerekli olduğunu ve yapılması gerektiğini düşünmektedir. Öğrencilerin %35'i öğretmenlerinin mutlaka bir dershaneye gitmeleri gerektiğini söylediklerini belirtmektedir (TED, 2010, s.40). İlköğretim öğrencilerine göre, öğretmenlerinin yaklaşık %50'si dershaneye gidilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorlar. Bu bulgular, sınava hazırlık için okul dışında çözüm arandığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Velilerin de yaklaşık %42'si çocuklarının dershaneye gitmeden istedikleri liseye girebilmelerinin mümkün olmadığını düşünmektedir (s.43). Diğer taraftan sekizinci sınıf öğrencilerinin %46'sı dershaneye gitmeden istedikleri liseye yerleşebilecekleri bir puan alamayacaklarını düşünmeleri, dershaneye oluşan bağımlılığın da bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Lise öğrencisi velilerinin de %49,3'ü çocuklarının dershaneye gitmeden üniversite sınavını kazanamayacağına inanmaktadır (s.44). Bu

sonuçlar göstermektedir ki Türkiye’de, olak’ın (2006) ifadesiyle “yetiştirmeci eğitim” modeli yerine “yarişmacı eğitim” modeli uygulanmaktadır (s.53).

Burada hemen belirtmek gerekir ki ÖSYM’nin 1992 yılı araştırmasında da, merkezi sınavlara yönelik kurs alma ile sınav başarısı arasında paralellik olduğu söylenmiştir (ss.37-42). Bu durumda otuz yıl zarfında okullarda yapılan eğitimin yeterliliğinin artırılması konusunda bir ilerleme kaydedilmediği söylenebilir. Hatta yle ki, ülkemizin seçkin ve daha kaliteli eğitim verdiği kabul edilen okullarında okumak bile dersane gereksinimini giderememektedir. Zira %86,2’si Süper Lise ve Anadolu Lisesi mezunu olan ODTÜ Sosyoloji ğrencilerinin %83,3’ üniversiteyi kazandığı yıl dershaneye gitmiştir. Anadolu Liselerinin seçilmiş öğrencilerle kaliteli ğretim yaptığı, dolayısı ile özel dersane gereksinimini azaltacağı beklentisi doğal olarak beklenen bir durumdur. Ancak gerçekliğin böyle işlemediğini görüyoruz. Zira dersaneleri daha kaliteli bulan öğrencilerin oranının en yüksek olduğu lise türü Anadolu Liseleridir (TED, 2010, s.44).

2009–2010 eğitim ğretim yılında Nevşehir niversitesine kayıt yaptıran öğrenciler önemli oranda ekonomik yoksunluk içinde olmasına rağmen, %78,2 oranında niversiteye hazırlanırken dershaneye gittiğini söylemiştir. Eğitim-Sen’in 2004 yılında yaptırdığı çalışmada da niversiteye hazırlanırken dershaneye gidenlerin oranı %76 çıkmıştır. Bu veriler ülkemizde pek çok ailenin zor şartlar altında ve büyük fedakrlıklar yaparak çocuklarını dershaneye gönderdiğini kanıtlamaktadır (Yavuzer ve Koç, 2010, s.35).

Yapılan araştırmalar Türkiye’de ailelerin çocuklarının eğitimi için btçelerinde önemli harcamalar yapmak zorunda olduklarını göstermektedir. Yükseköğretim Kurulu araştırmasına (1999) göre (aktaran, Tomul, 2007, s.125) niversitede öğrenim gören öğrencilerin ÖSYS’ye hazırlıkları için yaklaşık olarak en alt gelir grubundaki

ailenin aylık gelirlerinin 6 katını, üst gelir grubundaki ailenin ise bir katı kadar harcama yapmışlardır. Yine 2002 Türkiye Eğitim Harcamaları araştırmasına göre eğitimin toplam finansmanın % 64,8 merkezi devlet, %32,8'i ise hane halkı tarafından karşılanmaktadır (s.125). Tansel ve Bircan'a göre çocukları dershaneye giden aileler ortalama aylık gelirlerinin 1–15 katı kadar harcama yapmaktadırlar (aktaran, Tomul, s.125).

Anketimize katılan ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinden dershaneye gitmeyenlerin oranının %16,7 olması şaşırtıcı görünmektedir. Zira günümüzde dershaneye gitmemek büyük ölçüde ekonomik yoksunlukla da ilintili bir olgudur. Ancak anketin 29. sorusuyla tespit edilen özel ders alanların %40,2 gibi bir oran oluşturması, dershaneye gitmeyen bazı öğrencilerin, ekonomik yetersizlik nedeninden bağımsız olarak, özel ders alarak üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanmalarını düşündürmektedir. Ham veri kontrol edildiğinde dershaneye gitmeyen 30 öğrencinin 13'ünün özel ders aldığı tespit edilmiştir.

Eğitim-Sen (2004) Türkiye genelini kapsayan araştırmasında dershaneye gitmeden özel ders alarak sınava hazırlananların oranı %6 çıkmıştır. Bu oranlar ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin eğitim sürecinde hedefkar olduklarını göstermekle birlikte, üst sosyo-ekonomik düzeyde olduklarını da teşhir etmektedir.

• **Soru 26. Öğrenim hayatınız boyunca kaç yıl dershaneye gittiniz?**

Tablo 29- Dershaneye Gidilen Yıl Sayısı

Yıl Sayısı	Sayı	Yüzde
1 Yıl	21	11,7
2 Yıl	45	25
3 Yıl	57	31,7
4 Yıl	34	18,9
5 ve üzeri	23	12,8
Toplam	180	100

Günlük yaşamdaki deneyimlerimize baktığımızda, dershane desteği ile üniversiteye giriş sınavlarına hazırlık yapma yolunun, kamuoyunda “olmazsa olmazlar” statüsünde kabul edildiğini gözlemliyoruz. %16,7 oranında bir kitlenin

dershaneye gitmediği bilgisi ise bazı öğrenci ve aileler tarafından bu yolun tercih edilmediğini göstermektedir. Bunun öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyinden değil de üniversiteye hazırlıkta ve öğrenmede bireysel farklılıklara dayalı özel tercihlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Zira bazı öğrencilerin üniversiteye hazırlanırken dershaneye gitmemiş olmakla birlikte önceki yıllarda dershane desteği almıştır. Verilere baktığımızda, dershaneye sadece bir yıl gidenlerin oranı (%11,7) bile, son yıl dershaneye gitmedim diyenlerin oranının (%16,7) altında kalmaktadır.

Ülkemizde orta ve yüksek öğretime öğrenci alma sürecinde uygulanan merkezi sınavlar, ücretle öğrenci hazırlayan dershane sisteminin kurumsallaşmasını, yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Dershaneler serbest piyasa koşullarına göre belirlediği ücretleri ödeme gücü olanların daha kolay yararlanabildiği kuruluşlardır. Bunu eldeki verilerden de anlıyoruz. Nitekim hane geliri Türkiye ortalamasının çok üstünde olan ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin neredeyse tamamının (%100) en az bir yıl, %88,3'ünün en az iki yıl, %63,4'ünün en az üç yıl, %31,7'sinin en az dört yıl ve %12,8'inin ise en az beş yıl dershaneye gittiğini görüyoruz. Anadolu Lisesi mezunu oranlarının, %86,2 gibi ezici bir ağırlığa sahip olduğu bir kitle hakkındaki bu verilerin eğitim yöneticilerini ve siyasi karar vericileri konu hakkında derinlikli düşünmeye sevk etmesi beklenmektedir.

Nevşehir Üniversitesi öğrenci profilinin çıkarıldığı çalışmada (Yavuzer ve Koç, 2010), öğrencilerin 22,7'si üç yıl ve daha fazla, %44,2'si iki yıl, %33'ü sadece bir yıl dershaneye gittiğini söylemiştir (s.39). Bu verileri karşılaştıracak olursak, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %63,4'ü üç ve daha fazla yıl dershaneye gitmiştir. Eğitim-Sen'in (2004) 15 il ve 1360 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada ise üç ve daha fazla yıl dershaneye gidenlerin oranı %25 çıkmıştır.

“Üzülerek belirtmeliyiz ki ülkemizde bir yüksek öğretim programına yerleşmek ile dershaneye gitmek genelde bir arada bulunan olgular haline gelmiştir. Dershaneye gitmek üniversite sınavında başarılı olmanın olmazsa olmazları arasında yerini almıştır. Çocuğunu dershaneye gönderemeyen aileler bunun sıkıntısını yaşar hale gelmiştir. Bu durum ülkemizdeki eğitim sistemi için üzülecek ve tedbir alınacak konuların başında gelmektedir.”(Yavuzer ve Koç, 2010, s.40)

• **Soru 27. Dershaneye gitmeye kaçınıcı sınıfta başladınız.**

Tablo 30- Dershaneye Başlama Dönemi

Başlama Dönemi	Sayı	Yüzde
6. sınıf ve öncesi	3	1,7
7. ve 8. sınıf	90	50
9. sınıf	6	3,3
10. sınıf	26	14,4
11. sınıf	23	12,8
12. sınıf	30	16,7
Liseden sonra	2	1,1
Toplam	180	100

Ülkemizde merkezi sınavlar ilköğretim kazanımlarıyla ortaöğretime geçiş aşamasında başlatılmaktadır. Öğrencilerin ve velilerin dershane ihtiyacı algısı da bu dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Ancak ülkemiz koşullarında, merkezi sınavların eğitim sürecindeki önemine, ortaöğretime geçişe nazaran daha çok yükseköğretime geçişte odaklanılmaktadır. Bir meslek ve güvenceli iş bulma beklentisinin daha çok üniversite tahsiline bağlanması bu yoğunlaşmayı tetikliyor olabilir. Bununla birlikte, yükseköğretime geçişte yapılan merkezi sınavlara hazırlıkta, ortaöğretime geçiş sürecinden süzülerek seçilen Anadolu, Fen ve diğer lise mezunu olmanın stratejik öneminin farkında olan veliler ve öğrenciler, yükseköğretime geçişte de verimli bir sınav hazırlığı geçirmek isteyebilir. Bu tür öğrencilerin, daha eğitilmiş, statüsü yüksek ve yüksek gelir getiren meslek ve iş sahibi ailelerin çocukları olması beklenir.

Yaptığımız bu açıklamalarla uyumlu olarak, eğitim ve gelir seviyesi yüksek anne ve babaların çocukları olan ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yarısından fazlasının (%51,7) ilköğretim sürecinde dershaneye gitmeye başladığını görüyoruz.

Görüşülen öğrencilerin %50'si ilköğretimde daha çok 7. ve 8. sınıfta dershaneye gitmeye başlamıştır. Ortaöğretime geçiş sınavları bu devrelerde yapıldığından, öğrencilerin de bu dönemde dershane gereksinimi duydukları söylenebilir.

Araştırma verilerinde, lise sürecinde dershaneye gitmeye başlayanların oranı %47,2'dir. Lisede dershaneye başlama dönemlerinden en yüksek oran %16,7 ile 12. sınıftır. Bunu %14,4 ile 10. sınıf ve %12,8 ile 11. sınıf izlemektedir. Dershaneye gitmeye liseden sonra başlayanların oranı %1,1'dir.

• **Soru 28. Üniversiteye hazırlık aşamasında özel ders aldınız mı?**

Tablo 31- Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	76	42,2
Hayır	104	57,8
Toplam	180	100

Daha çok okuldaki akademik başarıyı desteklemek üzere başlayan “özel ders” uygulamaları, ülkemizde ortaöğretim ve yükseköğretime geçişte merkezi sınavların uygulanmaya başlamasıyla bu sınavlara hazırlıkta da ücret karşılığı yararlanılan bir yol olarak kabul görmüştür. Ancak bu yol, genelde ekonomik imkanları el veren ailelerin çocuklarını yararlandığı bir yoldur. Genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi Türkiye ortalamasının çok üzerinde olan, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %42,2'sinin üniversiteye giriş sınavlarına hazırlıkta özel ders desteği almış olması şaşırtıcı görünmemektedir. Şaşırtıcı olan durum, katılımcıların %86,2'sinin Anadolu Liseli ve %83,3'ünün özel dershane desteği almış olmasının yanı sıra, özel ders de almış olmasıdır. Bu fırsat ve olanaklarla takviye edilen öğrencilerin, kendilerini merkezi sınavlarda üst sıralara yükseltecek bilgi ve sınav tecrübesi edinme şansı ve ihtimali elbette bu olanaklardan mahrum olan öğrencilerden fazla olacaktır.

Özel ders uygulamalarının zamanla özel kuruluşlar tarafından yürütülmeye başlaması, hem okula destek hem de merkezi sınavlara ücretle öğrenci hazırlayan “dershane” sisteminin gelişmesini sağlamıştır. Bir kurs programı, belirli bir dersten

ziyade sınavlarda sorulacak dersleri kapsayan paket programlar halinde ve bir dersi aynı anda birden fazla öğrencinin alabileceği şekilde sunulduğundan hem kapsamı hem de ücretleri açısından özel ders yerine tercih edilebilmektedir. Tüm derslerden değil de yalnızca bir veya birkaç dersten eksikleri olup destek arayan öğrenciler için, ekonomik güçleri varsa özel ders almak daha cazip gelebilir. Bununla birlikte hem kapsamlı bir hazırlık hem de lokal destek almak isteyip de ekonomik gücü olanlar dersane ve özel ders olarak her iki olanağı da değerlendirebilmektedir.

• **Soru 29. Okul, dersane ve özel ders faktörlerini üniversite hazırlık sürecinize yaptığı katkı ölçüsüne göre sıralar mısınız?**

Tablo 32- Okul, Dersane ve Özel Dersin Katkısının Karşılaştırılması

Dereceleme	Okul		Dersane		Özel Ders		TOPLAM
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı
1.derece	43	23,9	107	60,5	31	40,8	181
2.derece	92	51,1	56	31,6	27	35,5	175
3.derece	45	25	14	7,9	18	23,7	77
Toplam	180	100	177	100	76	100	433

Genel olarak ortaöğretim (lise) yılları öğrenciler için mesleki kararlarının şekillenmesi açısından son derece kritik bir dönem olarak değerlendirilir. Bu dönemde üniversiteye giriş sınavlarına girme hakkı ve fırsatı bulunan öğrenciler, yükseköğretime geçiş istekleri ve olanakları ölçüsünde bu sınavları önemsemekte ve bir hazırlık süreci geçirmektedirler. Olanaklar ölçüsünde birçok öğrenci yalnızca devlet okullarında edindikleri bilgiler ve tamamen kişisel çabalarıyla üniversiteye hazırlanabilirken, bazı öğrenciler ise bunun yanında özel ders veya dersane desteği de alabilmektedir. Bunun yanında özel ders ve dersane desteğini aynı anda alan öğrenciler de bulunmaktadır. Ekonomik imkânları zayıf fakat başarılı öğrenciler dersanelerin %3'lük burslu kontenjanlarından ya da bazı özel kuruluşların veya belediyelerin ücretsiz veya düşük ücretli kurslarından yararlanarak dezavantajlı durumu bir nebze istisnai olarak aşabilmektedir.

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yükseköğretim kurumu ve programı tercihlerinde elbette elde ettikleri puanlar ve başarı sıraları etki etmiştir. Öğrencilerin

tercih sürecindeki puana bağlı konumları ise tabiidir ki, sınavlara hazırlık süreçleri ve aldıkları destek biçimlerinin etkisi altındadır. Bu etkinin düzeyine ilişkin çıkarımlar yapabilmek adına öğrencilere, sınavlara hazırlık sürecinde, okul, dersane ve özel ders olanaklarının başarılarına yaptığı katkı ölçüsünde karşılaştırmalarını istedik. Verilere göre üniversiteye hazırlık sürecinde okuldan yararlananların %23,9'u okula; dershaneye gidenlerin %60,5'i dershaneye; özel ders alanların %40,8'i özel derse 1. dereceli katkı yapan faktör olarak değer vermektedirler.

Bu veriler ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencileri için dersane desteğinin daha etkili olduğunu göstermektedir. Okulların öğrenciye kazandırmaya çalıştığı davranışlar, Milli Eğitimin genel ve özel amaçlarıyla (MEB, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu) ilişkisi ölçüsünde oldukça kapsamlıdır. Ancak dersanelerin doğrudan sınav odaklı çalışan kurumlar olması öğrenciler üzerinde bırakılan bu etkinin bir nedeni olarak tahmin edilmektedir. Dersanelerin okulların üstünde tutulmasına neden olabilecek bu işlevselliği, bu işlevden öncelikle ekonomik gücü olanların yararlandığı gerçeği dikkate alınarak düşünüldüğünde, bir ayrıcalık statüsü oluşturmakta ve böylece eğitimde fırsat ve olanak eşitliği ilkesi çerçevesinde dersanelerin meşruiyeti bir kez daha sorgulanabilmektedir.

- **Soru 30 ve 31. Lisenizin ve Dershanenizin mesleki rehberlik hizmetlerinden yeterince faydalandınız mı?**

Tablo 33- Lise ve Dershanenin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinden Faydalanma Durumu

Cevap	Okul		Dershane	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	21	11,7	66	37,3
Hayır	112	62,2	51	28,8
Kısmen	47	26,1	60	33,9
Toplam	180	100	177	100

Bir yükseköğretim programı ve kurumunu tercih süreci üç aşamalı bir süreçtir. Bu üç aşama: (1) Yönelme/eğilim geliştirme aşaması, (2) Uygun eğitim programının araştırılması aşaması, (3) Belirli bir program için uygun üniversitenin seçilmesi ve karar verme aşamasıdır. Bu bakımdan rehberlik hizmetleri ve yöneltme

kritik bir önem kazanmaktadır. Türk Eğitim Sistemi içerisinde mesleki yönlendirme okullarda ve meşruiyeti sorgulanmaya devam etmekte olan dersanelerde rehber öğretmenler kanalıyla yürütülmektedir.³³

Eğitim sistemimiz içerisinde ikili bir yapı gösteren okul (lise) ve dersanelerin, yükseköğretime hazırlıkta rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin gözündeki değerlendirme verilerini incelediğimizde, okulunun rehberlik hizmetlerinde yeterince faydalananların oranı %11,7 iken, dersane söz konusu olduğunda oran %37,3'e çıkmaktadır. Yeterince yararlananlarla, kısmen yararlananları topladığımızda rehberlik hizmetlerinden yararlanma oranları, okulda %37,8'e, dersanede ise %71,2'ye çıkmaktadır. Yeterince yararlanamayanların oranı ise okulda %62,2, dersanede ise 28,8 olarak belirmiştir. Genel olarak eğitim sisteminden ve özel olarak ise okul ve dersanelerden beklentilerin sorgulanması ve oluşan çarpıklıkların giderilmesini temenni ediyoruz.

• **Soru 32. Üniversite tercihi öncesinde meslek ve üniversite tanıtım programlarına katıldınız mı?**

Tablo 34- Meslek ve Üniversite Tanıtım Programlarına Katılma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	111	61,7
Hayır	69	38,3
Toplam	180	100

Öğrencilerin ODTÜ sosyoloji bölümünü tercih etmelerinde meslek ve üniversite tanıtım programlarına katılmalarında etkisi olabileceğini düşünerek bir sınıflama yaptık. Buna göre öğrencilerin %61,7'si bu tür programlara katıldığını söylemiştir. Bu çalışmaları daha çok okul ve dersane rehberlik birimlerinin yürütmesi beklenmektedir. Ancak son yıllarda Vakıf üniversitelerinin sayıca artmasına paralel olarak ortaya çıkan rekabetçi tutum, üniversitelerin kendilerini tanıtıcı faaliyetlerini yaygınlaştırmalarına neden olmuştur. Özellikle büyükşehirlerde

33 Dersanelerde çeşitli nedenlerle Felsefe Grubu Öğretmenleri Rehber öğretmen olarak çalışmaktadır. Bununla birlikte birçok dersanede pedagojik formasyonu olmadan, ataması Uzman Felsefe Grubu Öğretmeni olarak yapılanların da Rehberlik Birimlerinde Rehber öğretmen olarak takdim edilerek çalıştıkları bizzat deneyimlerimizle sabittir.

yer alan üniversiteler gerek okullara ve dersanelere giderek, gerekse kampüslerinde üniversiteyi ve bölümleri tanıtmaya günleri düzenleyerek, basılı ve görsel tanıtım materyalleri dağıtarak kendilerini tanıtmaktadır. Katılımcı öğrencilerden aldığımız veriler, üniversitelerin düzenlediği bu tür çalışma ve toplantılara katılmanın bölüm ve üniversite tercihi etkilemiş olabileceği hipotezini doğrulamaktadır.

• **Soru 33 Tercih yaparken zorlandınız mı?**

Tablo 35- Tercih Yaparken Zorlanma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	41	22,8
Hayır	139	77,2
Toplam	180	100

Açıktır ki, üniversite ve bölüm tercihi meslek ve kariyer seçiminin bir evresi olarak kritik bir süreçtir. Bu nedenle yükseköğretim programı ve kurumu tercihi, öğrencilerin vermek zorunda olduğu en zor kararlardan biridir. Bu zorlu karar sürecinde bazı faktörler kararsızlık ve zorlanma durumlarını doğurabilir veya kararsızlık ve zorlanma hali kendi başına bir faktör olabilir. Veriler hedef kitlenin %22,8'sinin üniversite tercihi yaparken zorlandığını göstermektedir. Zorlanmadığını beyan edenlerin oranı ise %77,2'dir. Bu durumda ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yüksek oranda kararlı bir tercih yaptıkları bir kez daha gözlenmiştir.

• **Soru 34 Tercih yaparken zorlanma nedenleri nelerdir?**

Tablo 36- Tercih yaparken zorlanma nedenleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Hangi bölüm ve üniversiteyi yazacağıma ve tercih sıralamasına karar vermekte zorlanmam	20	55,6
Üniversite ve bölümleri yeterince tanımamak	4	11,1
Puanımın beklediğimden yüksek /düşük gelmesi	6	16,7
Ailenin beklentileri ve yönlendirmeleri	3	8,3
ODTÜ'nün Ankara'da olması	3	8,3
Toplam	36	100

Hangi bölüm ve üniversiteyi yazacağına ve tercih sıralamasını nasıl oluşturacağına karar vermekte zorlanan öğrencilerin oranı %55,6'dır. Puanın beklediğimden düşük veya yüksek geldi diyenlerin oranı %16,7, üniversite ve bölümleri yeterince tanımadığını söyleyenlerin oranı %11,1'dir. Kitlenin %8,3'ü aile

beklentileri ve yönlendirmesini ve %8,3'ü ise ODTÜ'nün Ankara'da olması faktörünü zorlanma nedeni olarak vurgulamıştır.

• **Soru 35. Tercih Sürecinde ailenizle çatışma yaşadınız mı?**

Tablo 37- Tercih Sürecinde Aileyle Çatışma Yaşama Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	46	25,6
Hayır	134	74,4
Toplam	180	100

Tercih sürecinde öğrencilerin zorlanmaları ve kararsızlık yaşamalarını etkileyen faktörlerden biri olarak beliren aile beklentilerinin, öğrenci istekleriyle çatışması durumunun düzeyi %25,6 olarak teşkil etmiştir. Bu oran tercih sürecinde zorlananların oranından (%21,7) bir miktar fazla çıkmıştır. Bu durum ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinden aileleriyle çatışma yaşayanların bir bölümünün, bu çatışma durumunu zorlanma nedeni olarak görmediğini göstermektedir.

Bazı araştırmalarda proaktif ve destekleyici ebeveyn tutumlarının özellikle ergenlerde daha sağlıklı karar alma davranışlarını ortaya çıkardığı, yetişkinlikte de kariyer olgunluğuna, sağlıklı kariyer geçişlerine ve planlı kariyer gelişimine yardımcı olduğu belirlenmiştir (Adıgüzel, 2008, s.78). Araştırmalar ergenlerin mesleki hedeflerinin ebeveynlerinin çocukları için düşündükleri hedefler ile büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir (s.79). Bununla birlikte, ülkemizde anne-babalar çocuklarını “çocuğum doktor olacak” telkini ile büyütmektedir. Anne babaların çocuklarının öz yapısını ve eğilimlerini dikkate almayan bu tür yaklaşımlar ebeveyn ve çocuk arasında oluşabilecek çatışmaların nedenlerinden biri olarak görülebilir.

• **Soru 36. Ailenizle çatışma yaşamamanız hangi nedene dayanmaktadır?**

Tablo 38-Aile İle Çatışma Yaşama Nedenleri

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Ebeveynlerimin kendi isteklerini dayatması	10	21,3
Benim isteklerimin onların isteklerini karşılamaması	20	42,6
Benim farklı bir şehirde okuma isteğim	17	36,2
Toplam	47	100

Yaşanan çatışmanın nedenlerine baktığımızda, öğrencilerin %42,6'sı tercih sürecindeki kendi isteklerinin, ailelerinin isteklerini karşılamamasından dolayı

çatışma yaşadığını belirtmiştir. Farklı bir şehirde okuma isteğinin ailesi tarafından engellendiğini söyleyenlerin oranı %36,2'tür. Çatışmayı ebeveynlerin dayatmacı ve zorlayıcı tutumuyla ilişkilendirenlerin oranı ise %21,3'tür.

1.4. Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü Tercih Nedenleri

• **Soru 37. ODTÜ Sosyolojiyi hangi yıl kazandınız?**

Tablo 39- Öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi Kazandığı Yıl

Yıl	Sayı	Yüzde
2004	2	1,1
2005	4	2,2
2006	26	14,4
2007	33	18,2
2008	36	19,9
2009	38	21
2010	42	23,2
Toplam	180	100

2011 yılında, ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kayıtlı öğrencilerden anketimizi cevaplayanların en kalabalık grubu (%23,2) 2010 yılında kazanan öğrenciler oluşturmaktadır. Sonra geriye doğru, %21'i 2009, %19,9'u 2008, %18,2'si 2007, %14,4'ü 2006, %2,2'si 2005, %1,1'i ise 2004 yılında ODTÜ Sosyolojiyi kazandıklarını belirtmiştir.

Giriş yılları ile sınıf sayılarının birbirini tutmaması, bazı öğrencilerin çeşitli nedenlerle olmaları gereken sınıflardan daha alt sınıflarda oldukları tahminimizi doğrulamaktadır. Bazı öğrencilerin çift dikiş gidiyor olması, üniversite sınavları aşamasında yüksek başarı gösteren öğrencilerin, aynı başarıyı yüksek öğrenim düzeyinde sürdüremediğini göstermektedir.

Ham verileri incelediğimizde, 2004 ve 2005 yıllarında ODTÜ Sosyolojiye yerleşen ve daha alt sınıflarda okula devam eden 6 öğrencinin, 1'i düz lise, 2'si süper lise, 2'si Anadolu Lisesi ve 1'i Fen Lisesi mezunudur. Bu altı öğrenci, üniversite sınavında olduğu gibi, ilköğretim sonrasında da başarılı olmuşlardır. Ancak, başarılarını yüksek öğrenime yansıtamamışlardır. Bunun nedenleri ilgi duymadıkları bir bölümde okumaları olabilir.

• Soru 38. ODTÜ Sosyolojiyi sınavlara kaçınıcı girişinizde kazandınız?

Tablo 40- Üniversite Sınavına Giriş Sayısı

Giriş Sayısı	Sayı	Yüzde
1.	141	77,9
2.	37	20,4
3.	3	1,7
Toplam	181	100

Öğrencilerin profil bilgisi olarak başarı durumunu tespit etmede en açık göstergelerden bir tanesi üniversite sınavına kaçınıcı girişinde başarılı olduğudur. Bu çalışmada öğrencilerin %77,9'u birinci girişte %20,4'ü ikinci girişte, %1,7'si ise üçüncü girişte ODTÜ Sosyoloji Bölümünü kazandığını belirtmiştir. Bu veriler katılımcıların başarısının önemli bir göstergesi olarak önemli bulunmaktadır. Zira 1. ve 2. girişinde üniversiteye yerleşen öğrencilerin oranı %98,3'ü bulmaktadır.

2009-2010 eğitim öğretim yılında Nevşehir Üniversitesini kazananların ise %65,4'ü gibi yüksek bir orandaki katılımcının bir ve ikinci girişte üniversiteyi kazandığını görüyoruz. Ancak yine de ODTÜ bölümlerine daha yüksek puanlı öğrencilerin girdiği bilgisine ve ankete katılan öğrencilerin birinci ve ikinci girişte üniversiteye yerleşmiş olmalarına bakarak ODTÜ'lü öğrencilerin ÖSYS açısından daha başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

• Soru 39. Sınavlara iki ve daha fazla sayıda girdiyse, daha önce başka bir bölüme kayıt yaptırdınız mı?

Tablo 41- Daha Önce Başka Bir programa Kayıt yaptıırma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	4	2,2
Hayır	177	97,8
Toplam	181	100

Daha önce bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen ya da bir yükseköğretim programını bitirenlerin yeniden yerleştirilme oranı YÖK Raporunda % 15,7 olarak bulunmuştur. Bu oran, üniversiteye giriş sınav sisteminin yol açtığı kapasite zıyanının bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. (YÖK, 2007, ss.77-79). Bizim çalışmamızda ise, başka bir bölüme kayıt yaptırmış olanların oranının %2,2 olarak

gözlenmesi araştırma kitlemizin mevzu bahis olan kapasite ziyarı kavramının dışında kaldığını göstermektedir.

• **Soru 40. Tercih sıralamanızda ODTÜ Sosyoloji kaçınıcı tercihinizdi?**

Tablo 42- Tercih Listesinde ODTÜ Sosyolojinin Yazıldığı Sıra ve sıra Aralığı

Tercih Sırası ve Aralığı	Sayı	Yüzde
1	29	16,2
2	33	18,4
3	35	19,6
4	17	9,5
5	16	8,9
6-10	36	20,1
11 +	13	7,3
Toplam	179	100,0

Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin %72,6'sı ilk beş tercihinde; %92,7'si ise ilk on tercihinde ODTÜ Sosyoloji Bölümüne yer vererek yerleşmiştir. Bu veriler, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin, öncelikle tercih ettikleri bölüme yerleşme yeterliliğine sahip olduklarını göstermektedir. Bu yargıyı çarpıcı biçimde gösteren 179 katılımcı öğrencinin 97 tanesinin (%53,6) ODTÜ Sosyoloji Bölümünü ilk üç tercihinde yazmış olmasıdır..

• **Soru 41. ODTÜ Sosyolojiyi Kazandığınız Yıldaki İlk Üç Tercihinizi Yazar mısınız?**

Tablo 43- Birinci Tercihe Yazılan Üniversite ve Bölümler

Sıra	Üniversite	Sayı	%	Sıra	Bölüm	Sayı	%
1	ODTÜ	74	45	1	Psikoloji	68	41
2	Boğaziçi Üniversitesi	46	28	2	Sosyoloji	46	27,7
3	Ankara Üniversitesi	11	6,6	3	Hukuk Fakültesi	10	6
4	Hacettepe Üniversitesi	8	4,8	4	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	10	6
5	Ege Üniversitesi	4	2,4	5	Uluslararası İlişkiler	9	5,4
6	Bilkent Üniversitesi	3	1,8	6	İşletme	7	4,2
7	Galatasaray Üniversitesi	3	1,8	7	Felsefe	3	1,8
8	İstanbul Üniversitesi	3	1,8	8	İktisat	2	1,2
9	Koç Üniversitesi	3	1,8	9	Rehberlik ve Psik. Dan.	2	1,2
10	Marmara Üniversitesi	3	1,8	10	Havacılık ve Uzay Müh.	1	0,6
11	Selçuk Üniversitesi	3	1,8	11	Kamu Yönetimi	1	0,6
12	Bilgi Üniversitesi	2	1,2	12	Metaller ve Malzeme Müh.	1	0,6
13	Dokuz Eylül Üniversitesi	1	0,6	13	Mimarlık	1	0,6
14	Gazi Üniversitesi	1	0,6	14	Siyasal Bil. Fakültesi	1	0,6
15	TOBB	1	0,6	15	Siyaset Bilimi	1	0,6
	Toplam	166	100	16	Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler	1	0,6
16	cevapsız	15		17	Uluslararası Girişimcilik	1	0,6
				18	Uluslararası Ticaret	1	0,6
					Toplam	166	100
				19	Cevapsız	15	

Öğrencilerin ilk üç tercihe en çok yazdığı üniversitelere baktığımızda, 1. Tercihde en çok yazılan üniversiteler, ODTÜ (44,6), Boğaziçi (27,7), Ankara (%6,6), Hacettepe (%4,8) ve Ege Üniversitesi'dir (%2,4). İlk üç tercihe en çok yazılan bölümlere baktığımızda ise 1. tercihe en çok Psikoloji (%32,9) ve Sosyoloji (%27,7) bölümleri, ardından Hukuk Fakültesi (%6), ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (%6) ve Uluslararası İlişkiler (%5,4) Bölümlerinin yazıldığını görüyoruz.

Tablo 44- İlk Üç Tercihe Yazılan Üniversite ve Bölümlerin Toplamları

Sıra	Üniversite	Sayı	Yüzde	Sıra	Bölüm	Sayı	Yüzde
1	ODTÜ	190	42,2	1	Psikoloji	148	32,9
2	Boğaziçi Üniversitesi	74	16,4	2	Sosyoloji	138	30,7
3	Ankara Üniversitesi	45	10	3	İşletme	29	6,4
4	Hacettepe Üniversitesi	35	7,8	4	Hukuk Fakültesi	28	6,2
5	İstanbul Üniversitesi	20	4,4	5	Uluslararası İlişkiler	23	5,1
6	Ege Üniversitesi	15	3,3	6	Siy. Bil. ve Kamu Yön.	21	4,7
7	Marmara Üniversitesi	10	2,2	7	Rehberlik ve Psik. Dan.	15	3,3
8	Bilkent Üniversitesi	8	1,8	8	Felsefe	14	3,1
9	Galatasaray Üniversitesi	8	1,8	9	İktisat	11	2,4
10	Koç Üniversitesi	8	1,8	10	Kamu Yönetimi	7	1,6
11	Bilgi Üniversitesi	7	1,6	11	Mimarlık	2	0,4
12	Dokuz Eylül Üniversitesi	5	1,1	12	Siyasal Bil. Fakültesi	2	0,4
13	Selçuk Üniversitesi	5	1,1	13	Siyaset Bilimi	2	0,4
14	Gazi Üniversitesi	4	0,9	14	Sosyal Bilimler	2	0,4
15	Mimar Sinan Üniversitesi	3	0,7	15	Hav. ve Uzay Müh.	1	0,2
16	Sabancı Üniversitesi	2	0,4	16	İç Mimarlık	1	0,2
17	Akdeniz Üniversitesi	1	0,2	17	Metal. ve Malz. Müh.	1	0,2
18	Dumlupınar Üniversitesi	1	0,2	18	Reklamcılık	1	0,2
19	KATÜ	1	0,2	19	Sinema Radyo ve Tv.	1	0,2
20	Kırıkkale Üniversitesi	1	0,2	20	Siy. Bil ve U. arası İliş.	1	0,2
21	Kocaeli Üniversitesi	1	0,2	21	Turizm İşletmeciliği	1	0,2
22	Maltepe Üniversitesi	1	0,2	22	U. arası Girişimcilik	1	0,2
23	Mersin Üniversitesi	1	0,2	23	Uluslararası Ticaret	1	0,2
24	Pamukkale Üniversitesi	1	0,2	Toplam		450	100
25	Sakarya Üniversitesi	1	0,2				
26	TOBB	1	0,2				
27	Yeditepe Üniversitesi	1	0,2				
	Toplam	450	100				

En çok tercih edilen üniversiteler: ODTÜ (42,2), Boğaziçi (16,4), Ankara (%10), Hacettepe (%7,8) ve İstanbul (4,4) Üniversiteleri; en çok tercih edilen bölümlerin ise Psikoloji (%32,9) ve Sosyoloji (%30,7) bölümleri, ardından İşletme (%6,4), Hukuk Fakültesi (%6,2), Uluslar arası İlişkiler (%5,1) ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri (%4,7) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 45- ODTÜ-Sosyoloji -Psikoloji'yi Yazanların İlk Üç Tercihe Göre Dağılımı

Sıra	ODTÜ			Sosyoloji			Psikoloji		
	Sayı	İlk Üç tercih içinde %	181 kişi içinde %	Sayı	İlk Üç tercih içinde %	181 kişi içinde %	Sayı	İlk Üç tercih içinde %	181 kişi içinde %
1. Tercih	74	38,9	44,6	46	33,3	27,7	68	45,9	41
2. Tercih	71	37,4	43,8	47	34,1	29	47	31,8	29
3. Tercih	45	23,7	34,9	45	32,6	34,9	33	22,3	25,6
Toplam	190	100		138	100		148	100	

ODTÜ'ye, Sosyoloji ve Psikoloji bölümlerine tercih listesinin 1, 2 ve 3. sıralarında yer veren öğrencilerin ilk üç sıranın toplamı içindeki yüzdeleri birbirlerinden ayrı olarak incelendiğinde ODTÜ'nün öncelikle tercih edilen üniversite, Psikolojinin öncelikle tercih edilen bölüm ve sosyolojinin ise psikolojiden sonra öncelikli olarak tercih edilen bölüm olduğu bilgisi daha da pekişmektedir.

• **Soru 42. ODTÜ'yü Tercih Etmeniz İlk Üç nedenini yazar mısınız?**

Tablo 46- Üniversite Olarak ODTÜ'yü Tercih Nedenleri

Üniversite Olarak ODTÜ'yü Tercih Nedenleri	1.NEDEN		2. NEDEN		3. NEDEN		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
En iyi üniversite ya da okullardan biri olması, kendimi daha iyi geliştirmeme katkısı olacağını düşünmem, ODTÜ'nün adı, itibarı ve imajı, kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği, ODTÜ hayali, sevgisi, ilgisi, hırısı	51	29,8	36	22,8	28	21,1	115	20,8
Öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi, başarımın yüksek olması ve kaliteli öğrencilerin buraya gelmesi	51	29,8	34	21,5	20	15	105	21,9
Yabancı dilde (İngilizce) eğitim vermesi, Uluslar arası bağlantıları, başarıları ve tanınırlığı olan bir üniversite olması	27	15,8	29	18,4	18	13,5	74	16
İyi ve güzel kampusu ve kampus hayatının olanakları, sosyal ve kültürel ortam ve aktiviteler	10	5,8	25	15,8	23	17,3	58	12,6
ODTÜ'nün Ankara'da Olması, Ailenin Ankara'da Yaşamayı, Ailenin yanında olma isteği	7	4,1	5	3,2	17	12,8	29	6,3
ODTÜ sosyolojinin Türkiye'de en iyi sosyoloji bölümü olması ve sosyolojiye ilgi duyuyor oluşum	8	4,7	11	7	11	8,3	30	6,5
Puanımın buraya yetmesi ya da burayı tutması	5	2,9	2	1,3	6	4,5	13	2,8
Aile üyelerinin ODTÜ'lü olması, aile istekleri ve dayatmaları	10	5,8	7	4,4	1	0,8	18	3,9
Aileden uzak, farklı bir şehirde olmak isteği	1	0,6	4	2,5	6	4,5	11	2,4
Bir devlet üniversitesi olması	1	0,6	1	0,6	2	1,5	4	0,9
Arkadaşların burada olması ve çevre tavsiyesi	0	0	4	2,5	1	0,8	5	1,1
Toplam	171	100	158	100	133	100	462	100

Katılımcı öğrencilerin ODTÜ'yü üniversite olarak öncelikle tercih etme nedenlerine ilişkin ifadeleri ve ifade oranları şöyledir:

Birinci neden olarak; “En iyi üniversite ya da okullardan biri olması, kendimi daha iyi geliştirmeme katkısı olacağını düşünmem, ODTÜ'nün adı, itibarı ve imajı,

kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği, ODTÜ hayali, sevgisi, ilgisi, hırsı” şeklinde ifade edilen nedenlerin oranı %29,8’dir. “Öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi, başarımın yüksek olması ve kaliteli öğrencilerin buraya gelmesi gibi ifadelerin oranı da %29,8’dir. %15,8 oranında ise “Yabancı dilde (İngilizce) eğitim vermesi, uluslararası bağlantıları, başarıları ve tanınırlığı olan bir üniversite olması gibi ifadeler kullanılmıştır.

İkinci neden olarak sarfedilen ifadeler içinde, oranı en yüksek olanlar; %22,8 ile “En iyi üniversite ya da okullardan biri olması, kendimi daha iyi geliştirmeme katkısı olacağını düşünmem, ODTÜ’nün adı, itibarı ve imajı, kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği, ODTÜ hayali, sevgisi, ilgisi, hırsı”; %21,5 ile “Öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi, başarımın yüksek olması ve kaliteli öğrencilerin buraya gelmesi”; %18,4 ile “Yabancı dilde (İngilizce) eğitim vermesi, Uluslar arası bağlantıları, başarıları ve tanınırlığı olan bir üniversite olması” ifadeleridir. %15,8 oranıyla ikinci nedenler içinde dördüncü sırada yer alan ifadeler ise “İyi ve güzel kampusu ve kampus hayatının olanakları, sosyal ve kültürel ortam ve aktiviteler” şeklindeki ifadelerden oluşmaktadır.

Üçüncü neden olarak sarfedilen ifadeler içinde, oranı en yüksek olanlar şunlardır: %21,1 ile “en iyi üniversite ya da okullardan biri olması, kendimi daha iyi geliştirmeme katkısı olacağını düşünmem, ODTÜ’nün adı, itibarı ve imajı, kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği, ODTÜ hayali, sevgisi, ilgisi, hırsı” %17,3 ile “iyi ve güzel kampusu ve kampus hayatının olanakları, sosyal ve kültürel ortam ve aktiviteler” %15 ile “öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi, başarımın

yüksek olması ve kaliteli öğrencilerin buraya gelmesi” %13,5 ile “öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi” %12,8 ile “ODTÜ'nün Ankara'da Olması, Ailenin Ankara'da Yaşamayı” ifadeleri kullanılmıştır.

Bununla birlikte “ODTÜ sosyolojinin Türkiye'de en iyi sosyoloji bölümü olması ve sosyolojiye ilgi duyuyor oluşum” gibi ifadelerin %8,3 oranıyla 6. sırada olması da dikkat çekiyor. Bu ifade 1. neden olarak %4,7 ile yine altıncı sırada sayılırken, 2. neden olarak %7 ile ve genelde %6,5 ile 5. sırada yer almıştır.

Genel sıralamalar pek değişmezken, “Puanımın buraya yetmesi ya da burayı tutması” (%2,8); “Aile üyelerinin ODTÜ'lü olması, aile istekleri ve dayatmaları” (%3,9); “Aileden uzak, farklı bir şehirde olmak isteği” (%2,4); “Bir devlet üniversitesi olması” (%0,9); “Arkadaşların burada olması ve çevre tavsiyesi” (%1,1) gibi ifadeler oranlarından da anlaşılacağı gibi pek etkili görünmemektedir. Bilinçli tercih yapmayı daha çok engellediği düşünülebilecek bu tarz tali nedenlerin oranlarının düşük olması, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin sağlıklı karar verme yaklaşımına sahip olduklarını göstermektedir.

• **Soru 43. Sizce Yükseköğretimin temel amacı nedir?**

Tablo 47- Öğrencilere Göre Yükseköğretimin Temel Amaçları

Öğrencilere Göre Yükseköğretimin Amaçları	Sayı	Yüzde
Kültür/ bilgi birikimini artırmak	138	76,7
Bir alanda uzmanlaşmak	132	73,3
Bir meslek ve kariyer edinmek	96	53,3
Sosyal Statü kazanmak	87	48,3
Yabancı dil öğrenmek	47	26,1
Diploma sahibi olmak	41	22,8
İş bulmayı kolaylaştırması	41	22,8
Ailelerin isteklerini karşılamak	6	3,3
Toplam	588

Yüksek öğretimin temel amacı olarak en çok işaretlenen ifadeler, %76,7 ile kültür ve bilgi birikimini artırmak ve %73,3 ile bir alanda uzmanlaşmak ifadeleridir. Her iki ifadenin de Yükseköğretim kanununun soyut düzeyde belirttiği amaçların kapsamına girdiğini söyleyebiliriz. Bir meslek ve kariyer edinmek ifadesi %53,3,

sosyal Statü kazanmak ifadesi %48,3 oranlarında vurgulanmıştır. Yabancı dil öğrenmek, %26,1, Diploma sahibi olmak, %22,8, iş bulmayı kolaylaştırması %22,8 ve ailelerin isteklerini karşılamak %3,3 oranlarında vurgulanmıştır.

Verilerden öğrencilerin kültür ve bilgi birikimini artırıp bir alanda uzmanlaşarak meslek ve kariyer edinme ve sosyal statü kazanma eğilimlerinin yüksek olduğunu gözlemekteyiz. İş ve meslek yaşamında kariyer edinme bileşenlerinden olan yabancı dil öğrenmek, diploma sahibi olmak ve kolaylıkla iş bulmak amaçlarının en az vurgulanan amaçlar olması ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin “etiket” beklentisini aşan düzeyde bireysel gelişim özelliklerine önem verdiklerini göstermektedir. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencileri, yükseköğretimden beklentilerini yükseköğretim kanununda yer aldığı gibi (Madde 4) toplumsal faydaya bağlayarak idealize etmeden, daha bireyci ve gerçekçi bir tutum takınmaktadırlar.

Işık Üniversitesi tarafından Mart 2010 tarihinde gerçekleştirilen “Üniversite Tercih ve Algı Araştırması”nda üniversite adayı ve üniversite öğrencisi gençlerin tamamına yakını ve Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Lisansüstü Eğitim Kalitesi’nin artırılması için yapılan araştırmada da (Sözer vd., 2002) lisansüstü eğitim yapan katılımcıların %86’sının iş ve meslek yaşamına yönelik beklenti ve hedefleri öne çıkardığı görülmektedir.

• **Soru 44. Yönlendirici nedenleri, Sosyoloji Bölümünü tercih etmenizdeki önceliğine göre 1-10 arasında numaralandırarak sıralar mısınız?**

Tablo 48- Tercihleri Yönlendirici Nedenler

Yönlendirici Nedenler	Kişi Sayısı	Ortalama Sıra
Kişisel Tercihlerim	180	2,8
Üniversitelerin Tanıtım Çalışmaları	159	4,1
Ailemin İstekleri	155	5,3
Dershane rehber öğretmenleri	146	5,6
Arkadaş çevresi	152	5,7
Medya(Televizyon-İnternet-Gazete)	146	5,9
Dershanedeki diğer öğretmenlerim	143	6,2
Okuldaki diğer öğretmenlerim	146	6,2
Okul rehber öğretmenleri	146	6,6
ÖSYS yerleşme Puanım	146	6,6

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü tercih etmelerinde muhtemel yönlendirici faktörleri, önceliklerine göre sıralamaları istendiğinde, öğrencilerin tercihlerinde kendi kararlarına daha fazla itibar ettikleri gözlenmiştir. "Kişisel tercihlerim" beni öncelikle yönlendirmiştir seçeneği 2,8 ile en öncelikli sıra olarak dikkat çekmektedir. Bu veri öğrencilerdeki özgüven yüksekliğine işaret etmektedir.

İkinci öncelikli sırada ortalama 4,1. ile üniversitelerin tanıtım çalışmaları gelmektedir. Bundan öğrencilerin tercih sürecinde araştırmacı bir yaklaşım içinde üniversitelerin tanıtım çalışmalarını takip ettikleri anlaşılmaktadır.

Aile isteklerinin yönlendirmedeki etkisi 5,3 ortalama sıra ile üçüncü konumda belirtilmiştir. Öğrenciler her ne kadar bağımsız karar verebilme yeterliliği ve özgüvenine sahip olsa da, aile isteklerini dikkate almaktadır. Bu durum ülkemizde aile bağlarının ve etkisinin hala güçlü olduğu tezini doğrulamaktadır.

Aile isteklerinin yönlendiriciliğinden hemen sonra dersane rehber öğretmenlerinin yönlendiriciliği (ortalama sıra 5,6) gelmektedir. Okul rehber öğretmenlerinin etkisi ise 6,6. sıra ile sonlarda belirtilmiştir. Bu veri tercih yaparken öğrencilerin dikkatlerini daha çok üniversiteye geçiş konusunda uzmanlaşmış dersane öğretmenlerine verdikleri şekilde yorumlanmaktadır. Ancak okul rehber öğretmenlerinin uzman ve atama mevzuatına göre birinci öncelikli rehber öğretmen olmalarına rağmen, rehberlik alanında yeterlilikleri tartışma konusu olan eğitim veya edebiyat fakültesi mezunu felsefe öğretmenlerinden sonra gelmesi, felsefe öğretmenlerinin dersanelerde başarıyla iş gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Dersane rehber öğretmenlerinin etkisinden sonra sırayla, arkadaş çevresinin (5,7. sıra) medyanın (televizyon-internet-gazete) (5,9. sıra), dersanedeki diğer öğretmenler ve okuldaki diğer öğretmenler (6,2. sıra) ve son olarak, okul rehber öğretmenleri ve ÖSYS yerleşme puanının (6,6. sıra) etkisi vurgulanmıştır. ÖSYS

yerleşme puanının etkisinin verilen seçenekler içinde en sonda vurgulanması, dikkate değer bulunmaktadır. Zira ülkemizde öğrenciler büyük ölçüde gerçekten istedikleri programlara değil de puanlarının yettiği programlara yerleşmektedir.

2009 yılında öğrenci almaya başlayan Nevşehir üniversitesinde yapılan anket çalışması (Yavuzer ve Koç, 2010) örnek verilecek olursa; öğrencilerin %44,6'sı ÖSS puanım bu bölüme yettiği için cevabı vermiştir. Öğrenci almaya 1993 yılında başlayan Mersin üniversitesi'nde de durum çok farklı değildir. 13.752 öğrenci üzerinde yapılan, Mersin Üniversitesi Öğrenci Profili Araştırmasında (2010) öğrencilerin %45,3'ü ÖSS puanım tuttuğu için bu bölüme geldim cevabı vermiştir. Literatürde benzer cevaplar ve oranlar çokça bulunmaktadır. Bir üniversite ve yüksek öğrenim programının “Düşük puanlı olma nedeniyle” tercih edilmesine ilişkin verilere 2003-2004 yılında Muğla Üniveristesesi İİBF'nde yapılan çalışmada da rastlamaktayız. Burada bölümü düşük puanlı olması nedeniyle tercih ettiğini söyleyenlerin oranı %51.8'dir (Gavcar vd., 2005). Bu veriler yükseköğrenim gençliğinin büyük bir kısmının okuduğu bölüme sevgi ve ilgiyle değil zorunluluktan geldiğini göstermektedir. Ancak kendi araştırmamızda, ÖSYS sisteminin zafiyetinin ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerini olumsuz etkilemediğini gözlenmiştir.

• **Soru 45. ÖSYS yerleşme puanınızın tercih sürecinizde yaptığı etkiyi en iyi hangi ifade karşılamaktadır?**

Tablo 49- ÖSYS Puanlarının Tercih Sürecine Yaptığı Etkiye İlişkin İfadeler

İfadeler	Sayı	Yüzde
Başka üniversitelerin daha yüksek puanlı ve popüler bölümlerine puanım yetiyordu fakat benim için ODTÜ daha öncelikliydi.	84	46,4
Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu.	52	28,7
Puanımla ODTÜ'de daha yüksek puanlı bölümleri tercih edebilirdim ama Sosyolojiyi tercih ettim	22	12,2
Puanımla daha yüksek puanlı sosyoloji bölümlerini yazabilirdim ama ben ODTÜ Sosyolojiyi istedim.	22	12,2
Diğer	1	0,6
Toplam	181	100

Araştırma tasarlanırken, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin ÖSYS yerleşme puanının sınırlayıcı etkisine minimum düzeyde maruz kalabilecekleri

öngörüldüğünden, öğrencilerin tercihlerinde ÖSYS puanının öncelikli etkisini vurgulayan ifadeler beklenmiyordu. Ancak şu da bir gerçek ki, öğrencilerin yerleştirilmesinde kullanılan yegâne ölçüt, puanlarına göre oluşan başarı sıralarıdır. Bu sebeple, bu gerçek etkinin öğrenciler tarafından nasıl dile getirildiğini tespit etmeyi denedik. Neticede öğrencilerin takındıkları güvenli ve gerçekçi yaklaşımın somut dayanağının ÖSYS puanları olduğu gözlenmiştir.

Verilerden, “başka üniversitelerin daha yüksek puanlı ve popüler bölümlerine puanım yetiyordu fakat benim için ODTÜ daha öncelikliydi” ifadesinin, öğrencilerin %46,4’ünün düşüncelerini yansıttığı gözlenmektedir. Bu oran, katılımcıların %44,6’sının ODTÜ’yü ilk sırada; %42,2’sinin 1, 2 ve 3. sıralarda yazdıklarını gösteren verilerle tutarlılık göstermektedir.

“Puanımla ODTÜ’de daha yüksek puanlı bölümleri tercih edebilirdim ama Sosyolojiyi tercih ettim” (%12,2) ve “puanımla daha yüksek puanlı sosyoloji bölümlerini yazabilirdim ama ben ODTÜ Sosyolojiyi istedim” (%12,2) diyenlerin oranlarının toplamı %24,4’tür. Bu oran da sosyoloji bölümlerini 1. tercihine yazanların %27,7’lik oranıyla uyumludur.

“Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu” (%28,7) ifadesini, veri kaynağına bakarak analiz ettiğimizde, bu ifadeye katılanların %36,5’inin 1. sıraya üniversite olarak ODTÜ’yü, %23,1’inin ise bölüm olarak sosyolojiyi yazdığını gözlüyoruz. Bu oranlar, genelde ODTÜ’yü %44,6 ile ilk sırada, %27,7 ile sosyolojiyi ilk sırada yazanların oranlarından biraz farklı gözlene bile, “Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu” ifadesinin mecburiyet ifadesi olmadığı anlaşılmaktadır.

- Soru 46. Aşağıdaki ifadelere katılım derecenizi 1-10 arasında puanlandırınız (10 en yüksek puan 1 en düşük puan).

Tablo 50- Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü Seçerken Dikkate Aldığı Faktörler

Tercih Faktörlerine İlişkin İfadeler	Kişi sayısı	Ortalama puan
ODTÜ'nün eğitimdeki kalitesi	177	8,9
ODTÜ'nün itibarı ve imajı	175	8,5
ODTÜ'nün İngilizce eğitimindeki kalitesi	179	8,4
Sosyolojinin ilgi ve yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum	168	7,9
ODTÜ'nün akademik kadrosu	171	7,8
ODTÜ'nün devlet üniversite olması	170	7
Sosyolojiyi idealimdeki bölüm/meslek alanı olduğu için tercih ettim	164	6,6
ODTÜ'nün yurt ve ulaşım imkânları ile sosyal olanakları	168	6,6
Sosyoloji mezunlarının farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkânı olduğu için tercih ettim	163	6
Sosyoloji bölümünün üniversitelerde prestijli bir bölüm olduğunu düşünüyorum	163	5,9
Sosyoloji mezunlarının iş hayatındaki itibarının yüksek olduğunu düşünüyorum	158	5,4
Sosyoloji mezunlarının iş olanaklarının iyi olduğunu düşünüyorum	158	4,8
ODTÜ'nün yaşadığım şehirde /Ankara'da olması	163	4,3
ODTÜ'nün rehberlik, kariyer planlama, danışmanlık vb. hizmetler sunması	167	4,1
ODTÜ mezunlarının daha kolay iş bulabileceği	167	4,1
ODTÜ eğitim bursu olanakları	161	3,2
Sosyoloji hakkında yeterli bilgim yoktu puanın bu bölüme yettiği için tercih ettim	156	2,6
Tesadüfen bu bölümü tercih ettim	154	1,8

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümünü seçerken dikkate aldığı faktörlere karşılık gelen her bir ifadeye verilen puanların ortalamaları çıkarıldığında, ODTÜ'nün eğitimdeki kalitesine 8,9, ODTÜ'nün itibarı ve imajına 8,5, ODTÜ'nün İngilizce eğitimindeki kalitesine 8,4 puan verilmiştir. Bu üç ifadeye en yüksek puanların verilmesi ve 7 puan ve üzerinde puanlanan ilk altı ifadenin beşinde bölümden ziyade üniversite faktörü ön plana çıkması, tercih listelerinde ilk üç sıraya yazılan üniversitenin ODTÜ olması (%42,8) ve tercihlerde ODTÜ'ye öncelik verilmesi (%46,4) olgularının geçerliliğini artırmaktadır.

İlk onbir ifade ortalama 5 puanın üzerinde puanlanmıştır. Bu ifadelerin altısında üniversitenin nitelikleri ve olanakları ön plana çıkarılırken, diğer beşinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun ideal meslek arayışı, gelecek ve kariyer beklentisi vurgulanmıştır. Bu beş ifadenin puanları şöyledir; “Sosyolojinin ilgi ve yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum”, 7,9 puan; “Sosyolojiyi idealimdeki bölüm/meslek alanı olduğu için tercih ettim”, 6,6 puan; “Sosyoloji mezunlarının

farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkanı olduğu için tercih ettim”, 6 puan; “Sosyoloji bölümünün üniversitede prestijli bir bölüm olduğunu düşünüyorum”, 5,9 puan; “Sosyoloji mezunlarının iş hayatındaki itibarının yüksek olduğunu düşünüyorum”, 5,4 puan. 10 puan üzerinden 5 ve daha fazla ortalama puan verilen bu ifadeler; Sosyoloji bölümünün, üniversitedeki itibarı, mezunlarının itibarı ve iş olanaklarının öğrenciler nazarında olumlu bir konumda olduğunu göstermektedir.

Bilgisizlikten ve tesadüflerden kaynaklı tercih ettim ifadesine 2,6 ve 1,8 gibi düşük bir ortalamalarla puan verilmesi, öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi isteyerek ve bilerek tercih ettiklerinin bir başka göstergesi olarak yorumlanabilir: “Sosyoloji hakkında yeterli bilgim yoktu puanım bu bölüme yettiği için tercih ettim” ifadesi 2,6; “Tesadüfen bu bölümü tercih ettim” ifadesi ise 1,8 ortalama puana sahiptir.

“ODTÜ eğitim bursu olanakları” ifadesine verilen ortalama puanın 3,2 ve “ODTÜ’nün rehberlik, kariyer planlama, danışmanlık vb. hizmetler sunması” ifadesine verilen ortalama puanın 4,1 olduğu gözlenmiştir. Bu ifadenin Sosyoloji bölümünün üniversitedeki prestiji ve itibarı (5,9), sosyoloji bölümü mezunlarının itibarı (5,4) ve iş olanakları (4,7) konusundaki ifadelerden daha az bir ortalamaya sahip olması, öğrencilerin bir üniversite olarak ODTÜ ile bir bölüm/bilim alanı/meslek olarak Sosyoloji arasında denge kurmak istediklerini düşündürmektedir.

“ODTÜ’nün yaşadığım şehirde /Ankara’da olması” ifadesine verilen ortalama 4 puan, bu durumu önemseyen öğrenciler olduğunu ancak önceki ifadelere bakıldığında üniversite ve bölüm/mesleğin daha fazla önemsendiğini göstermektedir.

1.5.Öğrencilerin mezuniyet sonrasında İlişkin Düşünceleri

- **Soru 47. Mezun olduğunuzda sosyolog olarak mı çalışmak istersiniz?**

Tablo 51- Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Sosyolog Olarak Çalışma İsteği

	Sayı	Yüzde
Evet	82	45,3
Hayır	99	54,7
Toplam	181	100

Meslekler, gerektirdikleri nitelikler ve sağladıkları olanaklar bakımından belli zamanlarda bireylere değişik derecelerde çekici veya itici gelebilir. Bir kimsenin belli bir anda tercih ettiği meslekler, o bireye o anda en yüksek düzeyde olumlu özelliklere sahip görünen yani, çekici gelen mesleklerdir. Meslek tercihi, olumlu/istendik özellikleri olduğu düşünülen meslekleri, istenirlik derecesi bakımından sıraya koymaktır. Bir meslek ilgi ve yeteneklerine uygun oluşu nedeni ile kişiye çekici gelebildiği gibi, sağladığı toplumsal saygınlık ve kazanç gibi faktörler nedeni ile de çekici gelebilir ya da “kendisi için önemli kişilerce beğenilir olduğu için şu ya da bu mesleği tercih listesine alabilir” (Aytekin, 2005, s.68).

“Meslekler, her bireyin ancak ve ancak bir mesleği olacağı biçimde dağıtılmamışlardır. Bu tür sınırlandırılmış uzmanlaşma olanaksızdır. Bir insanı yalnız bir alanda eğitmekten daha öldürücü bir şey olamaz. Her şeyden önce her insanın bir sürü mesleği vardır; bunlardan her birisinde o, uygun olanını yapmak durumundadır”(Dewey, 1996, s.343).

Ülkü'ye göre meslek tercihi; eyleme dönüşmemiş bir meslek seçimidir. Mesela bir Fen Fakültesi Fizik Bölümü mezununun kendi tercihi sonunda fizik öğretmeni olarak göreve başlaması, bir meslek seçimidir (aktaran, Yelken, 2008, s.34). Lise son sınıf öğrencisi, bir yetişkin gibi, hemen girmek üzere çeşitli mesleklerden birini seçme durumunda değildir. Dolayısıyla, lise son sınıf öğrencisinin yaptığı aslında bir 'Tercih' gibi görünmektedir. 'Tercih' bir mesleği olumlu değerlendirmek, 'Seçme' ise, bir aksiyon için serbest karar verme süresi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlara göre; bir lise son sınıf veya lise mezunu öğrencinin meslek tercihi, ileride bir aksiyon haline gelirse 'Seçim' olmaktadır (s.34)

Meslek seçimi pek çok seçenek içerisinde karar vermeyi gerektirir. Tabi ki bu zor bir karardır. Bu bakımdan günümüz gençleri yardıma muhtaçtır. Ayrıca bu

gençlerin mesleki eğitim için yapacakları harcamaların da dikkate alınması, mesleki eğitim imkânlarının göz önünde tutulması gerekir. Anne-babanın meslek seçiminde yardımcı olması ve gençle birlikte, herhangi bir meslek için tercihte ortaklaşa karar vermeleri faydalı olabilir. Meslek seçiminde anne-babanın rolü önemlidir ancak anne-baba ne kadar iyi niyetle hareket ederse etsin, bu sorumluluğu çok sınırlı bir şekilde yerine getirme imkânına sahiptir. Mesleki eğitimciler, vatandaşın iyi bir eğitim görmüş sayılabilmesi için onu toplumun ihtiyaç duyduğu madde ve hizmetlerin üreticisi olarak hazırlama çabası içindedirler.

Gençlerin sosyalleşmesi, çalışanlar grubuna katılmaları ile amacına ulaşır. Günümüz insanı hem karşılıklı yardımlaşma ve iş birliğini isteyen, hem de rekabeti, şahsi teşebbüsü teşvik eden bir toplumda yaşamak zorunda kaldığından, toplumda para kazanacak, geçimini temin edecek bir iş bulma savaşını da vermek durumu ile karşı karşıyadır. Bu savaş, ancak mesleki bir kariyer yapılarak bir meslek öğrenilerek veya belirli bir meslekte bilgi ve beceri kazanılarak kazanılabilir.

Sosyoloji bilimi açısından kariyer (career) kavramı “bireylerin çalışma yaşamı boyunca üstlendikleri mesleki rollerin, prestij artışı ve diğer ödülleri de kapsayan, ama aşağı doğru mesleki ve toplumsal mobiliteleri de dışlamayan belli bir seyir izleyişi” (Aytekin, 2005, s.68) olarak tanımlanmaktadır.

“Kariyer; izlenen hedefler doğrultusunda iş deneyimi kazanılırken; bireyin gerekli eğitimleri alıp, mesleki ve bireysel açıdan kendisini gerçekleştirmesi sürecidir. Kariyer; mesleklerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini izlemesi sonucu oluşan genel örüntü ve gelişim çizgisinde, özellikle meslek rollerinde ilerleme, duraklama ve gerileme ifade eden bir kavramdır” (Karagülle, 2007, s.7)

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kariyer kavramından daha fazla para kazanma, daha fazla sorumluluk üstlenmek, daha fazla statü, güç ve saygınlık elde

etmek anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bu kavramda birey, iş ve pozisyon olmak üzere üç ana olgu söz konusudur. Üniversite eğitimi başlıca iki amaca yönelik olarak öğrencilerin kariyer ve gelecek beklentileri üzerinde etkili olmaktadır. Bunları eğitim verilen alan ile ilgili gerekli temel bilgileri vermek ve o alanda öğrencileri iş yaşamına hazırlamaktır (Kurnaz ve Yılmaz, 2009, s.2547).

Önceki soruda, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun ideal meslek arayışı, gelecek ve kariyer beklentileri dolayısıyla sosyoloji bölümünü tercih ettikleri yönündeki ifadelerle verdikleri görece yüksek puanlardan söz etmiştik. Bu ifadelerden birisi, “Sosyoloji mezunlarının farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkânı olduğu için tercih ettim” şeklindeydi. Bu ifadeye verilen ortalama puana baktığımızda (6 puan; 17 ifade içinde en yüksek ortalama puanlı 10. ifade), öğrencilerin bazılarının sosyoloji bölümünde okuyarak sosyoloji bilim alanı dışındaki farklı alanlarda kariyer yapmak istekleri olduğunu fark ediyoruz. “Mezun olduğunuzda sosyolog olarak mı çalışmak istersiniz?” sorusunu yönelterek öğrencilerin bu konudaki eğilimini serimlemeyi arzu ettik. Verilerden katılımcıların yarısından fazlasının (%54,7) sosyolog olarak çalışmayı düşünmediğini öğrenmiş bulunmaktayız. Öğrencilerin %45,3’ü ise sosyolog olarak çalışmak istemektedir. Öğrencilerin geneli içinde sosyolojiyi 1. 2. ve 3. tercih olarak yazanların oranları sırasıyla; %27,7, %29 ve %34,9’dur. Öğrencilerin tamamı ise bütün tercihleri içerisinde ODTÜ Sosyoloji bölümüne yer vermiştir. Neticede sosyolog olarak çalışmak isteyenlerin oranı (%45,3), sosyolojiye ilk üç tercihinde yer verenlerin oranından yüksek çıkmaktadır.

Verileri birlikte değerlendirdiğimizde, 1. tercihe sosyoloji bölümünü yazan %27,7 oranındaki yani öğrencilerin yaklaşık $\frac{1}{4}$ ’ünün en baştan sosyolog olmak istediğini, en az yaklaşık $\frac{1}{2}$ ’sinin yani %45,3’ünün ise en baştan veya sosyoloji

bölümüne girdikten sonra sosyolog olmak istediğini öğrenmiş bulunuyoruz. Öğrencilerin diğer yarısının ise, çalışmak istedikleri alanlara sosyoloji eğitimi alarak ve sosyolojik bakış açısı kazanarak adım atmak istediklerini çıkarıyoruz.

• **Soru 48. Mezun olduğunuzda sosyolog olarak çalışmak istemiyorsanız ne olarak çalışmak istersiniz?**

Tablo 52- Sosyolog olarak Çalışmak İstemeyenlerin, Ne olarak Çalışmak İsteddiği

Sosyolog olma dışında istenilen alanlar	Sayı	Yüzde
Akademisyen	53	53,5
İletişim, Medya, Gazeteci, Reklam, Pazarlama, Halkla İlişkiler Uzmanı	10	10,1
Kendi İşimi Kuracağım	10	10,1
Özel sektör/insan kaynakları yöneticisi	15	15,2
Öğretmen	1	1
Sanatçı	4	4
Grafiker/ tasarımcı	2	2
Kararsız	4	4
Toplam	99	100

Üniversite eğitimi ile öğrenciler bir alanda temel bilgileri alıp iş yaşamına hazırlanmaktadır. İş sözcüğünün yapılan çeşitli tanımlarında geçim kavramı öne çıkmaktadır. Birey kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak için çalışmak zorundadır. İş mesleki bilgi ve becerilerin pratikte kullanılması anlamına gelmektedir. Toplumsal yaşamda bazı kişilerin mesleği olsa da olmasa da işsiz olabilir. İş; ekonomik, psikolojik ve sosyolojik bir unsurdur (Karagülle, 2007, s.6). Başarılı iş yapan meslek sahipleri yetiştirmek için; karar verme yeteneğini ve birlikte çalışma ruhunu kazandırabilecek ve sürekli öğrenmeyi teşvik eden bir eğitime ihtiyaç vardır (Aytekin, 2005, s.65). Belirli bir alanda eğitim görmek ise, belirli bir mesleğe ya da işe girişizorunlu kılmaz. Elbette üniversite eğitimiyle bireyler, eğitim verilen alan ile ilgili gerekli temel bilgileri alırlar. Ancak bu bilgileri kullanarak çeşitli mesleklere ve iş yaşamına hazırlanırlar. Sosyoloji mezunu herkes sosyolog olarak çalışabileceği gibi, farklı mesleklere yönelebilirler, hatta sosyoloji bölümünde aldıkları eğitimden çok farklı bilgileri gerektiren işler yapabilirler.

ODTÜ’de Sosyoloji öğrenimi gören öğrencilerden sosyolog olarak çalışmak istemeyenlerin %53,5’i (53 kişi) “akademisyen olarak çalışmak isterim” demiştir. Bu

veriden, sosyolog olarak çalışmak istemeyenlerin %53,5'i sosyoloji lisansı üzerine farklı alanlarda akademik kariyer yapmak istediği anlaşılmaktadır. İletişim, Medya, Gazeteci, Reklam, Pazarlama, Halkla İlişkiler Uzmanı olarak çalışmak isteyenler, %10,1, kendi işimi kurmak isteyenler %10,1, özel sektörde ve/veya insan kaynakları yöneticisi olarak çalışmak isteyenler %15,2 oranındadır.

Türkiye’de Sosyoloji bölümü olan tüm üniversitelerin bölüm tanıtımlarında, Sosyoloji mezunlarının pedagojik formasyon almaları kaydıyla resmi ve özel okullarda, dershanelerde öğretmenlik yapabildikleri özellikle belirtilmektedir. Buna rağmen katılımcılardan öğretmen olmak isteyen yalnızca 1 kişidir. Bu ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin üniversite ve bölümlerinden beklentilerinin, “hasbelkader belki öğretmen olurum” gibi güvensiz tutuma dayanmadığını göstermektedir. Kanımızca sosyoloji bölümlerine yakışan tutum da böyle olmalıdır.

• **Soru 49. Sosyolog olarak çalışmak istiyorsanız, öncelikle hangi sektörleri tercih edersiniz?**

Tablo 53- Sosyolog olarak Çalışmak İsteyenlerin, Çalışmak İstedikleri Sektörler

Çalışma Alanları/Sektörler	Sayı	Yüzde
Kamu/devlet	10	12,8
Özel sektör/araştırma/arge/insan kaynakları	24	30,8
Basın yayın/iletişim/medya/halkla ilişkiler	8	10,3
Eğitim	5	6,4
Siyaset/AB/Uluslar arası proje	3	3,8
Akademi/üniversite	20	25,6
Reklam	2	2,6
STK	3	3,8
Sosyal hizmetler	1	1,3
Kararsız	2	2,6
Toplam	78	100

Öğrencilerin sosyolog olarak hangi sektörlerde çalışmak istediklerine baktığımızda; %30,8’inin en yüksek oranla “özel sektör/araştırma/arge/insan kaynakları”, %25,6’sının “akademi/üniversite”, %10,3’ünün “Basın yayın/iletişim/medya/halkla ilişkiler”, %12,8’inin “kamu/devlet”, %6,4’ünün “eğitim”, %6’sının “reklam”, %3,8’inin “siyaset/AB/Uluslar arası proje”, yine

%3,8'ünün "STK", %1,3'inin "sosyal hizmetler" alanlarını vurguladıklarını gözlüyoruz. %2,6 oranında ise kararsızlar bulunmaktadır.

• **Soru 50. ODTÜ Sosyoloji Bölümü mezunları çoğunlukla hangi sektörlerde çalışıyorlar?**

Tablo 54- ODTÜ Sosyoloji Bölümü Mezunlarının Çoğunlukla Çalıştığı Sektörler

Çalışma Alanları/Sektörler	Sayı	Yüzde
Özel sektör/araştırma/arge/insan kaynakları	49	29,7
Akademi/üniversite	31	18,8
Basın yayın/iletişim/medya/halkla ilişkiler	25	15,2
Bilmiyorum	22	13,3
Kamu/devlet	13	7,9
Reklam	8	4,8
Eğitim	6	3,6
Siyaset/AB/Uluslar arası proje	6	3,6
STK	2	1,2
Sosyoloji dışında her şey	2	1,2
Sosyal hizmetler	1	0,6
Toplam	165	100

Sosyoloji bölümü mezunlarının çoğunlukla hangi bölümde çalıştıklarına ilişkin öğrenci görüşlerine baktığımızda öğrencilerin %29,7'sinin en yüksek oranla "özel sektör/araştırma/arge/insan kaynakları", %18,8'inin "akademi/üniversite", %15,2'sinin "Basın yayın/iletişim/medya/halkla ilişkiler", %7,9'unun "kamu/devlet", %4,8'inin "reklam", %3,6'sının "eğitim", diğer %3,6'sının "siyaset/AB/Uluslar arası proje", %1,2'sinin "STK", diğer %1,2'sinin "sosyoloji dışında her şey" %0,6'sının "sosyal hizmetler" kavramlarını kullandığı gözlenmiştir. %13,3 oranıyla bilmiyorum cevabı verenler oldukça yüksektir.

• **Soru 51. Sizce Sosyoloji bölümlerinden mezun olanlar hemen iş bulabiliyor mu?**

Tablo 55- Sosyoloji Bölümlerinden Mezun Olanların İş Bulabilme Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	53	29,6
Hayır	126	70,4
Toplam	179	100

Günümüzde, eğitim ve gelir düzeyi bir mesleğin toplumsal statüsünü belirleyen unsurlardandır. Bir yükseköğretim programının tercih edilmesinde, bir mesleğe yönelik eğitim yapması ve yüksek bir kazanç sağlaması gibi unsurlar dikkate alınacaktır. Bununla birlikte, iş bulma imkânı, mesleklerin cazibesini artıran ve

toplumdaki saygınlığını belirleyen önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira iş bulma imkânı, uzun vadede işte sürekliliğini ve toplam kazanç miktarını dolayısı ile de itibarını artırmaktadır.

Verilerden, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin, sosyoloji bölümünden mezun olanların hemen iş bulamayacağı doğrultusunda baskın bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin %70,4'ü, sosyoloji bölümü mezunlarının hemen iş bulamayacağını düşünmektedir. Oysa sosyoloji bölümlerine duyulan ilgi, kontenjanların doluluk oranlarına baktığımızda, oldukça yaygındır. Ancak mezuniyet sonrasında yaşanan istihdam, meslek sınıfı, özlük ve mali sorunları dolayısıyla itibarlı bir bölüm olmadığı da söylenmektedir (Aktay, 2010, s.189).

ÖSYS'de ilk 20.000 içerisine girdiği halde, iş bulma konusunda sıkıntıları olan bir bölümün, daha avantajlı bölümler olmasına rağmen neden tercih edilmiş olabileceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu soru, mesleklerin itibarının bir geçim aracı olması yönüyle ilişkilendirildiğinde belirlemektedir. Anketin 40, 44 ve 45. sorularıyla toplanan veriler bu soruya cevap verebilmektedir. Bu sorulara verilen cevaplarda sosyoloji bölümünden ziyade üniversite olarak ODTÜ ön plana çıkarılması, ODTÜ'nün meslek ve işte sağlayacağı avantajlardan kaynaklanmaktadır

İş bulma kolaylığı ve kazanılan para, tek başına derecelemede ölçü olamaz. Mesleklerin sosyal-psikolojik tatmin sağladığı da bir gerçektir. Zira anketin 40,44 ve 45. sorularına verilen yanıtlarda, iş bulma kolaylığını artıracak bir faktör olarak, üniversite eğitim kalitesinin yanı sıra sosyoloji bölümüne duyulan ilginin de hatırı sayılır bir düzeyde olduğu gözlenmişti. Bununla birlikte, örneğin insanlığa hizmet gibi hizmetler de tek başına mesleğin itibar ölçüsü sayılmayabilir. Mesleklerin derecelendirilebileceği bir başka faktör de yapılan işin sonucuna, toplumun verdiği önemdir. Örneğin son yıllarda sosyoloji eğitimi kökenli kişilerin kamu kurumları,

parlamento ve hükümet nezdinde genel müdür, müsteşar, milletvekili ve bakan düzeyinde görülmeye başlamasının, sosyoloji bölümünün itibarını artırdığı tahmin edilmektedir.

• **Soru 52. Cevabınız hayırsa, neden hemen iş bulunamamaktadır?**

Tablo 56- Sosyoloji Bölümlerinden Mezun Olanların Hemen İş Bulamama Nedenleri

İş Bulamama Nedenleri	Sayı	Yüzde
Sosyolojiye ve sosyologlara verilen önem ve itibarla ilgili ifadeler	30	23,8
Ülke ve piyasa koşulları, istihdam politikalarıyla ilgili ifadeler	37	29,4
Sosyolojinin tanınırlığı ve bilinirliği ve iş tanımıyla ilgili ifadeler	20	15,9
Sosyoloji eğitimi, sosyologların çalışma alanına göre eğitilmemesi ve mezun niteliğiyle ilgili ifadeler	26	20,6
Bilmiyorum	13	10,3
Toplam	126	100

Sosyoloji bölümlerinden mezun olanların hemen iş bulamadığını düşünen öğrencilere, bu düşüncelerinin nedenini sorduk. Aldığımız cevap ifadelerini sadeleştirerek beş ana başlık altında sınıfladık. Buna göre öğrencilerin %29,4'ü düşüncesini, “ülke ve piyasa koşulları, istihdam politikalarıyla ilgili ifadeler”le; %23,8'i “sosyolojiye ve sosyologlara verilen önem ve itibarla ilgili ifadeler”le; %20,6'sı “sosyoloji eğitimi, sosyologların çalışma alanına göre eğitilmemesi ve mezun niteliğiyle ilgili ifadeler”le, %15,9'u “sosyolojinin tanınırlığı, bilinirliği ve iş tanımıyla ilgili ifadeler”le temellendirmektedir. Öğrencilerin %10,3'ü ise bilmiyorum ve muadili cevaplar vermiştir.

• **Soru 53. Siz mezun olunca hemen iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?**

Tablo 57- ODTÜ Sosyoloji Mezunlarının Hemen İş Bulabilme Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	98	54,4
Hayır	82	45,6
Toplam	180	100

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %70,4'ü, sosyoloji bölümünden mezun olanların hemen iş bulamayacağını düşünmektedir. Katılımcılara “mezun olunca hemen iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? diye sordüğümüzda ise hemen iş bulamayacağını düşünenlerin oranı %45,6'ya gerilemektedir. Bu

farklılaşmanın nedeninin öğrencilerin eğitim gördükleri ODTÜ'ye ve ODTÜ Sosyoloji Bölümüne duydukları güvenden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

• **Soru 54. Neden hemen iş bulamayacağınızı düşünüyorsunuz?**

Tablo 58- ODTÜ Sosyoloji Mezunlarının Hemen İş Bulamama Nedenleri

İş Bulamama Nedenleri	Sayı	Yüzde
Sosyolojiye ve sosyologlara verilen önem ve itibarla ilgili ifadeler	8	9,8
Ülke ve piyasa koşulları, istihdam politikalarıyla ilgili ifadeler	29	35,4
Sosyolojinin tanınırlığı, bilinirliği ve iş tanımıyla ilgili ifadeler	5	6,1
Sosyoloji eğitimi, sosyologların çalışma alanına göre eğitilmemesi ve mezun niteliğiyle ilgili ifadeler	23	28
Bilmiyorum	16	19,5
İşim var	1	1,2
Toplam	82	100

Mezun olunca hemen iş bulamayacağını düşünen ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinin %35,4'ü hemen iş bulamama nedenini “ülke ve piyasa koşulları, istihdam politikaları”na bağlamışlardır. Öğrencilerin %28'ine göre, hemen iş bulamayacak olmasının nedeni “Sosyoloji eğitimi, sosyologların çalışma alanına göre eğitilmemesi ve mezun niteliğiyle” ilgilidir. Hemen iş bulamama nedeninin “Sosyolojiye ve sosyologlara yeterince önem verilmemesi” olduğunu söyleyenlerin oranı %9,8'dir. Sosyolojinin tanınırlığı ve bilinirliğinin istenilen düzeyde olmaması ve iş tanımıyla ilgili belirsizliklerden kaynaklı olarak, sosyoloji mezunlarının hemen iş bulamayacağını düşünenlerin oranı ise %6,1'dir. Bilmiyorum ve muadili cevap verenlerin oranı %19,5'tir.

1.6. Öğrencilerin Sorunla Karşılaşma ve Memnuniyet Durumları

• **Soru 55. ODTÜ'de herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?**

Tablo 59- ODTÜ'de Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	46	25,4
Hayır	135	74,6
Toplam	181	100

Öğrencilerin bir üniversitede yaşadıkları sorunların, özel olarak üniversiteden genel olarak ise yükseköğretimden beklentilerinin doyumuyla ilgili olması beklenir. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yaklaşık %75'inin yükseköğretimin temel amacı konusundaki fikirlerinin iş ve meslek yaşamına yönelik beklenti ve hedefleri

öne çıkardığı gözlenmişti. Anket uygulanan öğrencilerin %74,6'sı ODTÜ'de bir sorunla karşılaşmadığını, %25,4'ü ise sorunla karşılaştığını belirtmiştir. Öğrencilerin ODTÜ hakkındaki bu algıları, Türkiye'deki üniversiteler içinde ODTÜ'nün öncelikli olarak tercih edilen üniversitelerden biri olmasının nedeni olarak kabul edilebilir.

Aynı soruya Nevşehir Üniversitesi'nde yapılan çalışmada (2010) verilen yanıtlar ise her iki öğrenciden birinin Üniversitede sorunla karşılaştığını göstermektedir. Öğrencilerin aynı kurum (YÖK) tarafından yönetilen üniversitelere yönelik bu algı farklılıklarının somut nedenleri belirlenmeli ve sorunların çözümü için gerekli önlemler alınmalıdır.

• **Soru 56. Cevabınız evet ise karşılaştığınız en önemli sorunu yazınız.**

Tablo 60- ODTÜ'de Karşılaşılan En Önemli Sorun

Sorunlar	Sayı	Yüzde
1. Yurt ve barınma sorunları	8	17,8
2. Üniversite yerleşke alanı, alış-veriş, ulaşım, temizlik ve güvenlik sorunları	9	20
3. Öğretim sürecine ve kalitesine İlişkin sorunlar	10	22,2
4. Yönetime ve idari işlere ilişkin sorunlar	12	26,7
5. Öğrenciler arası iletişim ve uyum sorunları	4	8,9
Genel Toplam	45	100

Açık uçlu olarak alınan 45 kişinin ifadesi başlıklar altında sınıflandırıldığında: Yurt ve barınma sorunları (8 kişi, %17,8); Üniversite yerleşke alanı, alış-veriş, ulaşım, temizlik ve güvenlik sorunları (9 kişi, %20); Öğretim sürecine ve kalitesine ilişkin sorunlar (10 kişi, %22,2); Yönetime ve idari işlere ilişkin sorunlar (12 kişi, %26,7); Öğrenciler arası iletişim ve uyum sorunları (4 kişi %8,9)³⁴öne çıkmıştır.

• **Soru 57. Sosyoloji Bölümü'nde sorunlarla karşılaştınız mı?**

Tablo 61- Sosyoloji Bölümünde Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu

Cevap	Sayı	Yüzde
Evet	34	19,5
Hayır	140	80,5
Toplam	174	100

Bir bölümde sorun yaşanması öğrencilerin bölümden beklentilerinin karşılanmamasıyla ilgilidir. Yükseköğretimin temel amacına yönelik ifadeler öğrencilerin bir bölüm/meslek/bilim alanı olarak sosyolojiden beklentilerini

³⁴ Burada analiz edilen 45 ifade eklerde verilmiştir.

anlamamıza imkan vermektedir. Verilerden katılımcıların yaklaşık %80'inin sosyoloji bölümünde bir sorunla karşılaşmadığını gözlemiş bulunmaktayız. Öğrenciler büyük ölçüde iş ve meslek yaşamına yönelik beklenti içindedir. Verilerden ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde öğrencilerin büyük ölçüde doyuma ulaştıklarını söyleyebiliriz. Öğrenciler, üniversite olarak ODTÜ'nün eğitim kalitesini ön plana çıkarmakla birlikte, sosyoloji bölümüne de sahiplenici bir tutumla sahip çıkmışlar ve ideal meslek arayışı, gelecek ve kariyer beklentilerine sosyoloji eğitimi içinde karşılık bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yaklaşık %20'sinin sosyoloji bölümünde yaşadığı sorunlar ise tespit edilmeye değer bulunmaktadır.

• **Soru 58. Cevabınız evet ise karşılaştığınız en önemli sorunu yazınız.**

Tablo 62- Sosyoloji Bölümünde Karşılaşılan En Önemli Sorun

Sosyoloji Bölümünde yaşanan sorunlar	Sayı	Yüzde
1. Öğretim Dili	7	20,6
2.Öğretim Süreci, Ders Çeşitliliği ve Öğretim İçeriği	11	32,4
3.Öğretim Üyesi/Görevlisi-Öğrenci İlişkileri	12	35,3
4. Diğer Sorunlar	3	8,8
Genel Toplam	34	100

Veriler başlıklar altında sınıflandırıldığında sayı ve oranlar şöyledir: Öğretim diline (İngilizce) ilişkin sorunlar (7 kişi, %20,6); Öğretim Süreci, Ders Çeşitliliği ve Öğretim İçeriğine ilişkin sorunlar (11 kişi, %32,4); Öğretim Üyesi/Görevlisi-Öğrenci ilişkilerine ilişkin sorunlar (12 kişi, %35,3); Diğer sorunlar (3 kişi %8,8).³⁵ Verilerden sosyoloji bölümünde yaşanan sorunların, iş ve meslek yaşamına yönelik beklenti ve hedeflerle keşiştiği bulgulanmıştır.

• **Soru 59. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü okumaktan memnun musunuz?**

Tablo 63- Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümünden Memnuniyeti

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Memnunum	89	50,3
Memnunum	70	39,5
Ne Memnunum Ne de Değilim	14	7,9
Memnun değilim	3	1,7
Kesinlikle Memnun değilim	1	0,6
Toplam	177	100

³⁵ Burada söz konusu 34 ifade eklerde verilmiştir.

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde okumaktan kesinlikle memnunum diyenler %50,3, memnunum diyenler %39,5'lik bir orana sahiptir. Kesinlikle memnun değilim %0,6; Memnun değilim %1,7'lik bir oran olarak belirmiştir. Genel olarak kesinlikle memnunum ve memnunum diyenlerin oranı yaklaşık %89,8'dir. Memnun değilim ve kesinlikle memnun değilim diyenlerin oranı ise %2,3'tür. Ne memnunum ne de memnun değilim yanıtını verenlerin oranı ise %7,9'dur.

Bu verileri Nevşehir Üniversitesi (2010) öğrencilerin memnuniyet durumlarıyla karşılaştığımızda oldukça dikkat çekici farklılıklar meydana çıkmaktadır. Nevşehir Üniversitesi çalışmasında ankete katılan öğrencilerden Nevşehir Üniversitesi'nde okumaktan kesinlikle memnunum diyenler %3, memnunum diyenler %33.8 olarak belirlenmiştir. Memnun değilim %8.4, hiç memnun değilim diyenler % 11.1 oranlarını teşkil etmiştir. Genel olarak çok memnun ve memnun olanların oranı % 40.2, memnun değilim ve hiç memnun değilim diyenlerin oranı ise %19.5'tir. Mersin Üniversitesi öğrencilerinin ise (2010) %43.7'si öğrenim gördüğü bölümden memnun. Veriler karşılaştırıldığında ODTÜ ve ODTÜ Sosyolojinin farkının yalnızca beklenen hizmet kalitesiyle sınırlı olmadığı, algılanan hizmet kalitesinde de fark oluşturduğunu göstermektedir.

1.7. Öğrencilerin Beklentilerinin Karşılanmasına İlişkin Sorular

Gençlerin üniversite ve bölüm tercihlerini etkileyen önemli faktörlerden biri de üniversite ve bölümden beklentilerinin karşılanmasına yönelik algılarıdır. Öğrencilerin bu konudaki algıları genellikle bölüm ve üniversitenin hizmet kalitesiyle ilişkilendirilir. Yükseköğretimde hizmet kalitesi konusundaki çalışmalar incelendiğinde genelde birbirine benzer temele dayanan modellerin yer aldığı ifade edilebilir. Temel olarak bu modellerde, hizmet kalitesi, "beklenen hizmet kalitesi" ve "algılanan hizmet kalitesi" arasındaki fark olarak ifade edilmiştir.

Algılanan hizmet kalitesi müşterilerin hizmeti almadan önceki beklentileri (beklenen hizmet) ile yararlandığı gerçek hizmet deneyimini (algılanan hizmeti ya da algılanan performansı) kıyaslamasının bir sonucu olup, müşterilerin beklentileri ile algılanan performans arasındaki farklılığın yönü ve derecesi olarak değerlendirilmektedir. “Beklentiler” ise müşterilerin hizmete ilişkin istek ya da arzularını ifade etmektedir (Sakarya, 2006, s.17).

Bu açıklamalar beklenti ve algı kavramlarının tanımlanmasını gerektiriyor. Beklenti, bireyin içinde yetiştiği belirli sosyo-ekonomik, kültürel ve psikolojik şartlarda orta çıkan ihtiyaçlardır. Gençlerin üniversite ve bölümlerden beklentilerini belirleme işleminin gerçekleştirileceği aşamalar şunlardır: Akademik altyapı, eğitim-öğretim planı, sınav ve değerlendirme sistemi, akademik/idari çalışan temin ve geliştirme sistemi, araştırma ve yayınların yapılması, kurumsal gelişim planları, üniversite-sanayi-toplum ilişkilerinin geliştirilmesi (Bayrak, 2007, s.105).

1999 yılında Vedat Pazaroglu, Hamdi Emeç ve Sibel Erdoğan’ın yaptığı başka bir çalışmada, bu beklentiler üniversite, fakülte, binalar, kantin, kütüphane, laboratuvar, bilgisayar imkânları, öğretim üyeleri, araştırma görevlileri, öğrencileri, temizlik, ısınma, bahçe düzenlemesi, kampus imkanları, spor alanları, sosyal etkinlikler, mediko imkanları ve yemekhane değişkenleri olarak ifade edilmiştir (aktaran, Bayrak, 2007, ss.105-106). Mayıs 2003’de Ege Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir çalışmada eğitimde kalite kavramının; bilimsel başarı, nitelikli/donanımlı mezun, fiziksel koşulların yeterliliği, öğretim elemanlarının niteliği, memurların ve hizmetli çalışanın niteliği, eğitim hedeflerine ulaşmak, kuramsal bilginin uygulamada kullanılabilirliği, çağdaş/modern eğitim, çalışanların ise bağlılığı, eğitimin toplumsal ihtiyaçları karşılama ve disiplinli eğitim anlamına geldiği görülmüştür. Öğrenciler, eğitimde kaliteyi etkileyen faktörlerin, fiziksel koşulların yeterliliği, öğretim

elemanlarının sorumluluk sahibi olması, takım çalışması, öğrencinin performansı, eğitimin süresi ve eğitimde fırsat eşitliği olduğunu söylemişlerdir (s.106).

Hizmet kalitesi ölçümünde kullanılan bir diğer kavram olan “algı” algılamının ürünüdür. “Algılama” ise, uyarıcıların beyin tarafından örgütlenip yorumlanarak bir anlam verilmesi sürecidir. Bu süreç insanın öğrenmesi, geçmiş yaşantıları, deneyimleri, beklentileri, ruhsal durumu, toplumsal ve kültürel etkenlerle yakından ilişkilidir (Bayrak, 2007, 107).

Öğrencilerin hizmet kalitesi algıları, hizmeti almadan önceki beklentileri ile gerçek hizmeti algıladıktan sonraki deneyimini karşılaştırması sonucu meydana gelir. Algılanan kalite nesnel kaliteden farklı olarak nesnelere karşı subjektif değerlendirmeleri kapsar. (ss.107-108). Algılanan hizmet kalitesi, müşteri beklentileri ile gerçekleşen deneyimlerinin karşılaştırılması sonucu oluşmaktadır (s.108). Bu yaklaşıma göre, beklenen hizmet, algılanan hizmetten büyük olursa algılanan kalite tatmin edici olmaktan daha düşük olacaktır. Beklenen hizmetin, algılanan hizmete eşit olması durumunda ise algılanan kalite tatmin edici olacaktır. Algılanan kalitenin ideal kalite olarak kabul edilmesi için ise, beklenen hizmetin algılanan hizmetten düşük olması gerekmektedir (s.108).

Yükseköğretimde birden fazla müşteri kavramı vardır; Öğrenciler, aileler, iş çevresi ve genel olarak toplum. Yükseköğretimin kuşkusuz en önemli müşterisi, hayatları boyunca bu ürünle yaşamak zorunda kalacak öğrencilerdir. “Yükseköğretimde kalite, öğrenci faktörü göz ardı edildiğinde hiç bir zaman gerektiği şekilde anlaşılabilir. Çünkü yükseköğretimin yaptığı iş, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor beceri seviyelerini arttırmak, ‘öğrenme’ üretmek ve nitelikli mezunlar yetiştirmektir” (Hacıfazlıoğlu, 2006, s.23). Bu nedenle, eğitim sistemlerinin tasarımında ve ilerleyen yıllarda iyileştirilmesinde öğrenci istek ve

ihtiyaçlarının yeri kritik öneme sahiptir. Öğrencilerin yükseköğretimden beklentilerini tespit etmek, aldıkları hizmetin öğrenci gözüyle kalitesini ölçmek, yükseköğretim kurumlarının kalite yönetim sistemlerini geliştirmelerinde dikkat edecekleri en önemli unsurlardan birisi olacaktır. İyi bir kalite ölçüm sistemine sahip yükseköğretim kurumlarının, buradan elde ettikleri verilerle kalitelerini sürekli olarak iyileştirmeleri öğrenci memnuniyetinin sağlanması ve öncelikli tercih edilen kurum olunması açısından son derece önemlidir (Sakarya, 2006, ss.30-31).

Üniversite eğitiminde kalite değerlendirmesi için; üniversite eğitim hizmetinin içsel müşterisi olarak öğrencilerin ve öğretmenlerin, dışsal müşteri olarak ise ailelerin ve iş çevresinin görevi, mevcut eğitim sistemi ve bu sistemin işleyişine yönelik eleştirilerini ve varsa önerilerini ortaya koymak; eğitimin toplum için önemini ve eğitim alma nedenlerini, eğitim sektöründe çalışma amaçlarını ve çalışma sistemine yönelik kalite algılamalarını ortaya koyarak eğitim sisteminin sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirme gerekir (Yenen ve Gözlü, 2003, s.33).

• **Soru 60. ODTÜ Sosyoloji Bölümü, Bölüm olarak beklentinizi karşıladı mı?**

Tablo 64- ODTÜ Sosyoloji Bölümünün Bölüm Olarak Beklentileri Karşılama Durumu

Cevaplar	Sayı	Yüzde
Evet	117	65,4
Kısmen	49	27,4
Hayır	13	7,3
Toplam	179	100

Anketin 45. sorusunda, ODTÜ Sosyoloji Bölümünü seçerken öğrencilerin dikkate aldığı faktörlerden, ikinci planda kalmakla birlikte ODTÜ Sosyoloji bölümünün bölüm olarak da bilinçli bir tercihe muhatap olduğu görülmektedir; “Sosyolojinin ilgi ve yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum”, 7,9 puan; “Sosyolojiyi idealimdeki bölüm/meslek alanı olduğu için tercih ettim”, 6,6puan; “Sosyoloji mezunlarının farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkânı olduğu için tercih ettim”, 6 puan. “Sosyoloji bölümünün üniversitede prestijli bir bölüm olduğunu düşünüyorum” 5,9 puan; “Sosyoloji mezunlarının iş hayatındaki itibarının

yüksek olduğunu düşünüyorum,” 5,4 puan; ve “Sosyoloji mezunlarının iş olanaklarının iyi olduğunu düşünüyorum,” 4,7 puan.

Bir üniversite ve programın tercih nedenleri aynı zamanda öğrencilerin beklentilerine de işaret etmektedir. Beklentilerin karşılanma düzeyleri ise öğrencilerin tercihlerinin ne derece isabetli olduğu konusunda bize bir fikir verebilir. Bu konuda fikir edinebilmek için öğrencilere “ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nün bölüm olarak beklentilerinizi karşıladı mı” sorusunu yönelttik. Öğrencilerin %65,4’ü tereddütsüz olarak beklentilerinin karşılandığını, %27,4’ü kısmen karşılandığını, %7,3’ü ise karşılanmadığını belirtmiştir. Soruya evet ve kısmen cevabı verenlerin toplamı % 92,8’dir. Bu oranlar öğrencilerin neredeyse tamamının bölüm olarak sosyolojiden beklentilerinin ODTÜ’de karşılandığı, dolayısı ile öğrencilerin beklediği kalite ile algıladıkları kalite arasında uyum olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bir önceki soruda öğrencilerin %89,8’inin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde okumaktan memnun olduklarını gözlemiştik. Genel olarak, bireyin bir konudaki memnuniyet düzeyinin de, aynı bireyin aynı konudaki beklentilerinin karşılanıp karşılanmamasıyla doğru orantılı olması beklenir. Bu bağlamda anketin 57. sorusuyla tespit edilen, ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nden memnuniyet duyan öğrencilerin oranıyla (%89,8), ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nün bölüm olarak beklentisini karşılayanların oranının (%96,7) doğru orantılı olduğu söylenebilir.

• **Soru 61. ODTÜ Üniversite olarak beklentilerinizi karşıladı mı?**

Tablo 65- ODTÜ’nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	143	79,4
Kısmen	32	17,8
Hayır	5	2,8
Toplam	180	100

Bir üniversite ve programın tercih nedenleri aynı zamanda öğrencilerin beklentilerine de işaret ettiğinden, “ODTÜ Üniversite olarak beklentilerinizi karşıladı mı?” sorusuyla, öğrencilerin tercihlerinin isabetliliğine yönelik çıkarım yapmayı

amaçladık. Genel olarak bir şeyin tercih edilme nedenlerinin, o şeye ilişkin beklentilerin belirlenmesini sağlayacağını kabul ettiğimizde, ODTÜ Sosyoloji Bölümü söz konusu olduğunda, öğrencilerin önceliği üniversite olarak ODTÜ'ye verdiği gözlenmektedir.

Zira anketin 45. sorusunda elde edilen veriler bunu kanıtlamaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü seçerken öğrencilerin dikkate aldığı faktörleri düşünerek, hazır verilen ifadelere katılım derecelerini 1–10 arasında puanlamaları istenmiştir. (10 en yüksek puan 1 en düşük puan). İlk on ifade ortalama 5 puan ve üzerinde puanlanmıştır. Bu ifadelerin beşinde üniversitenin nitelikleri ve olanakları ön plana çıkarılırken, diğer beşinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun ideal meslek arayışı, gelecek ve kariyer beklentisi vurgulanmıştır.

İfadelerin ortalamaları çıkarıldığında, ODTÜ'nün eğitimdeki kalitesine 8,9, ODTÜ'nün itibarı ve imajına 8,5, ODTÜ'nün İngilizce eğitimindeki kalitesine 8,4 puan verilmiştir. En yüksek puanların verildiği bu üç ifade, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin tercih listelerinde ilk üç sıraya yazılan üniversitenin ODTÜ olması (%42,8) ve tercihlerde ODTÜ'ye öncelik verilmesi (%46,4) verileriyle uyumludur. Ayrıca 10 puan üzerinden 7 puan ve üzerinde puanlanan ilk altı ifadenin beşinde bölümden ziyade üniversite faktörü ön plana çıkmaktadır.

ODTÜ Üniversite olarak beklentilerinizi karşıladı mı? sorusuna öğrencilerin %79,4'ü evet, %17,8'si kısmen, %2,8'i ise hayır cevabı vermiştir. ODTÜ'nün üniversite olarak beklentisini tereddütsüz ve kısmen karşıladığını söyleyenlerin oranlarını topladığımızda, %97,2'lik bir öğrenci kesiminin beklentilerinin karşılandığını görmekteyiz. Anketin 57. sorusunda, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nden memnuniyet duyanların oranı %96,7, 58. sorusunda ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nün bölüm olarak beklentisini karşıladığı öğrencilerin oranı %89,8, 59. sorusunda

ODTÜ'nün üniversite olarak beklentisini karşıladığı öğrencilerin oranı %97,2 olarak teşkil etmiştir. Oranlar arasında açık farklılık olmasa da öğrencilerin büyük bir oranının okullarından memnun olmasında üniversite olarak ODTÜ'nün daha öncelikli bir etken olduğunu söyleyebiliriz.

• **Soru 62. ODTÜ'yü başkasına önerir misiniz?**

Tablo 66- ODTÜ'nün Başkalarına Önerilmesi

	Sayı	Yüzde
Evet	167	92,8
Hayır	13	7,2
Toplam	180	100

Yapılan tartışmalarda pek çok alanda değişimin yaşandığı günümüz koşullarında kurumların varlığını sürdürebilmeleri ve çeşitli açılardan rekabet avantajı sağlamalarında iyi bir itibara sahip olmalarının önemli olduğu ifade edilmektedir. Kurumsal itibar, kurum kültürü, kimliği, imajı ve marka değeri ile yakından ilişkilidir. Kurum kültürü kavramı, bir kurumun, kendisinin nasıl tanındığına ve insanların kurumu nasıl tanımlamasına, hatırlamasına ve anlatmasına izin verdiği anlamlar topluluğu olarak tanımlanabilir (Hepkon, 2003, s.176).

Kurum içerisinde gerçekleşen iletişimin doğası, motivasyon, liderlerin tutumları, yönetim süreci, örgüt yapısı, özellikleri ve yönetim tarzı kurumun kültürünü etkileyen başlıca faktörler olarak sıralamıştır (Çillioğlu, 2010, s.4). Tüm bu faktörler aynı zamanda kurum kimliği tarafından etkilenmektedir. Bununla birlikte, bir geribildirim çemberi içerisinde, bu faktörler de kurum kimliğini etkiler, kurum kimliğini oluşturmaya yönelik çabaların son hedefi ise bir imaj oluşturmaktır. Kurum kimliği, kurumsal imajı şekillendirmektedir (s.5).

Üniversiteyi değerlendirme değişkenlerinin yeterliliği hakkında olumlu beyanda bulunan öğrencilerde, kurumun yararına bir durumu ifade eden "örgütsel vatandaşlık davranışı" (s.36) gelişecek ve üniversiteye aidiyet duygusuna sahip

olacaktır. Böylece olumlu referans verme olasılığı artacak ve öğrenci “kurumun içinde veya dışında edindiği kültürün temsilcisi olacaktır” (Okur, 2007, s.20).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin, üniversite olarak ODTÜ’ye olumlu referans olup olmadıklarını gözlemek amacıyla anketin 60. sorusunu yönelttiğimizde, öğrencilerin %92,8’inin evet öneririm, %7,2’sinin hayır önermem dediğine şahit oluyoruz. Verilerden ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin örgütsel vatandaşlık davranışının güçlü olduğu ve kuruma aidiyet duygusu içinde kurum kültürünün temsilcisi oldukları ve kuruma olumlu referans verdikleri gözlenmektedir.

Katılımcıların bir üniversite olarak ODTÜ’ye olumlu referans vererek, kararlı biçimde kurum kültürünün temsilcisi olmaya soyunmalarında elbette, kurumun geçmişinden gelen değerler ve tutumların da etkisi olmuştur. Zira, kurumsal kültürü güçlü olan yapıların geçmişinden gelen değerler ve tutumların çoğunluk tarafından paylaşıldığı kabul edilmektedir (Köksal, 2007, s.84). Bu durumda döngüsel olarak “kamuoyuna mal olma” biçiminde ifade ettiğimiz deyim açıklık kazanmaktadır. Katılımcı öğrenciler, ODTÜ’nün yüksek öğrenim faaliyetleri hakkında, geçmişteki öğrencileri de içeren tüm paydaşların olumlu referans vererek oluşturdukları kamuoyu algısından etkilenerek üniversite olarak ODTÜ’yü tercih etmiş olmalıdır.

• **Soru 63 ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü başkalarına önerir misiniz?**

Tablo 67- ODTÜ Sosyoloji Bölümünün Başkalarına Önerilmesi

	Sayı	Yüzde
Evet	151	83,4
Hayır	30	16,6
Toplam	181	100

Öğrencilere ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü başkalarına önerir misiniz diye sordüğümüzde ise, öğrencilerin %83,4’ünün evet öneririm, %16,6’sının hayır önermem dediğine şahit oluyoruz. Öğrencilerin% ezici çoğunluğunun ODTÜ Sosyoloji Bölümü hakkında olumlu referans olduğunu söyleyebiliriz. Verilerden ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin örgütsel vatandaşlık davranışının güçlü

olduğu ve bölüme aidiyet duygusu içinde oldukları ve ODTÜ Sosyoloji bölümüne olumlu referans verdikleri gözlenmektedir.

• **Soru 64. ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önerir misiniz?**

Tablo 68- ODTÜ’den Bağımsız, Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	126	70
Hayır	54	30
Toplam	180	100

ODTÜ’den bağımsız ve genel olarak Sosyoloji bölümlerini başkalarına önerir misiniz? Sorusuna tereddütsüz öneririm diyenlerin oranı, önceki sorulara verilen evet cevaplarının oranından daha düşük çıkarken (%70), hayır önermem diyenlerin oranı önceki sorulara verilen hayır cevaplarının oranından daha yüksek çıkmıştır (%30).

Son üç soruda öğrencilerin %92,8’i üniversite olarak ODTÜ’yü başkalarına önerirken, %83,4’ü ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü önermekte ve %70’i ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önermektedir. Verilerden öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümünün geleceği hakkında ciddi şüpheler taşımazken, ODTÜ’den bağımsız olarak sosyoloji bölümlerinin geleceği konusunda tereddütleri olduğu anlaşılmaktadır.

2. ÇAPRAZ KARŞILAŞTIRMALAR

2.1.Öğrencilerin Sınıflara Dağılımı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:

Tablo 69- Lisede Alan Seçiminden Duyulan Memnuniyet ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:

Crosstab			ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?					Toplam
			Hazırlık	1	2	3	4	
Bu alanı seçmiş olmaktan memnun musunuz?	Evet	Sayı	39	35	31	24	26	155
		%	25,2%	22,6%	20,0%	15,5%	16,8%	100,0%
	Hayır	Sayı	0	0	0	0	2	2
		%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	Kısmen	Sayı	7	6	4	5	2	24
		%	29,2%	25,0%	16,7%	20,8%	8,3%	100,0%
Toplam	Sayı	46	41	35	29	30	181	
	%	25,4%	22,7%	19,3%	16,0%	16,6%	100,0%	

Öğrencilerin lisede seçmiş oldukları alandan, memnuniyet düzeylerini sınıflara göre incelediğimizde, memnuniyetin bölüme önce başlayan son sınıftan, hazırlık sınıfına doğru yükseldiği gözlenmektedir. Verilerden öğrencilerin alanlarını büyük

bir istekle seçtikleri ama zamanla isteklerinde düşüş olduğu anlaşılmaktadır. Zira bu tabloda verilen evet ve kısmen yanıtlarını birleştirerek değerlendirdiğimizde hazırlıktan son sınıfa doğru memnuniyet düzeyinde gerçekleşen azalma açık olarak gözlenebilmektedir: %25,7; %22,9; %19,6 %16,2; %15,6.

Tablo 70- ODTÜ’de Sorunla Karşılaşma Durumu ile Sınıf Dağılımı arasındaki İlişki:

			ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?					Toplam
			Hazırlık	1	2	3	4	
ODTÜ’de herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?	Evet	Sayı	11	9	14	4	8	46
		%	23,90%	19,60%	30,40%	8,70%	17,40%	100,00%
	Hayır	Sayı	35	32	21	25	22	135
		%	25,90%	23,70%	15,60%	18,50%	16,30%	100,00%
Toplam		Sayı	46	41	35	29	30	181
		%	25,40%	22,70%	19,30%	16,00%	16,60%	100,00%

Farklı sınıflara kayıtlı öğrenciler arasında ODTÜ’de sorun yaşama açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Bununla birlikte sorunla karşılaşanlar içinde en yüksek oran %30,4 ile 2. sınıflar, en düşük oran ise %8,7 ile 3. sınıflarda çıkmıştır. Sorunla karşılaşmadığını söyleyenlerin ise en yüksek oranı %25,9 ile hazırlık sınıfı, en düşük oranı %15,3 ile 4. sınıf öğrencilerine aittir.

Tablo 71- Sosyoloji Bölümü’nde Sorunla Karşılaşma Durumu ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:

			ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?					Toplam
			Hazırlık	1	2	3	4	
Sosyoloji Bölümü’nde sorunlarla karşılaştınız mı?	Evet	Sayı	1	10	5	8	10	34
		%	2,90%	29,40%	14,70%	23,50%	29,40%	100,00%
	Hayır	Sayı	41	29	29	21	20	140
		%	29,30%	20,70%	20,70%	15,00%	14,30%	100,00%
Toplam		Sayı	42	39	34	29	30	174
		%	24,10%	22,40%	19,50%	16,70%	17,20%	100,00%

Öğrencilerin yaklaşık, %20’si sosyoloji bölümünde sorun yaşarken, %80’i sorun yaşamadığını söylemiştir. Bu ifadelerin sınıflara göre dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir değişme söz konusudur. Zira “Sosyoloji Bölümü’nde sorunlarla karşılaştınız mı?” Sorusuna “evet” diyenlerin, en yüksek oranı %29,4 ile son sınıflarda, en düşük oran ise %2,9 ile hazırlık sınıfına aittir. Bu soruya “hayır” cevabı verenlerin en yüksek oranı %29,3 ile hazırlık sınıfında, en düşük oranı ise %14,3 ile 4. sınıfta gerçekleşmektedir.

Tablo 72- ODTÜ’den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümü’nün Önerilmesi ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:

		ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?					Toplam	
		Hazırlık	1	2	3	4		
ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önerir misiniz?	Evet	Sayı	29	36	26	15	20	126
		%	23,00%	28,60%	20,60%	11,90%	15,90%	100,00%
	Hayır	Sayı	16	5	9	14	10	54
		%	29,60%	9,30%	16,70%	25,90%	18,50%	100,00%
Toplam		Sayı	45	41	35	29	30	180
		%	25,00%	22,80%	19,40%	16,10%	16,70%	100,00%

Öğrencilerin ODTÜ’den bağımsız olarak sosyoloji bölümlerinin geleceği konusundaki tereddütlü yaklaşımlarını sınıflara göre analiz ettiğimizde 3. ve 4. sınıflardan sosyoloji bölümlerini başkalarına önermem diyenlerin oranları (%25,9; %18,5) 3. ve 4. sınıfların genel oranlarından (%16,1; %16,7) yüksek çıkmaktadır. Bu durumda sosyoloji bölümünde deneyim kazandıkça sosyoloji bölümüne yönelik mesleki beklenti ve ümitlerin giderek sönümlendiği sonucuna varılabilir.

Tablo 73- Yükseköğretimin Amacı Olarak Öğrenci İfadeleri ile Sınıf Dağılımı İlişkisi:

		ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?					Toplam	
		Hazırlık	1	2	3	4		
Diploma sahibi olmak	Sayı	8	6	10	7	10	41	
	%	17,40%	14,60%	28,60%	24,10%	34,50%	22,80%	
Yabancı dil öğrenmek	Sayı	14	10	7	6	10	47	
	%	30,40%	24,40%	20,00%	20,70%	34,50%	%26,1	
Bir alanda uzmanlaşmak	Sayı	34	31	25	23	19	132	
	%	73,90%	75,60%	71,40%	79,30%	65,50%	%73,3	
İş bulmayı kolaylaştırması	Sayı	12	6	7	9	7	41	
	%	26,10%	14,60%	20,00%	31,00%	24,10%	%22,8	
Bir meslek ve kariyer edinmek	Sayı	24	22	22	14	14	96	
	%	52,20%	53,70%	62,90%	48,30%	48,30%	%53,3	
Ailelerin isteklerini karşılamak	Sayı	0	1	3	2	0	6	
	%	0,00%	2,40%	8,60%	6,90%	0,00%	%3,3	
Kültür/ bilgi birikimini artırmak	Sayı	39	28	29	18	24	138	
	%	84,80%	68,30%	82,90%	62,10%	82,80%	%76,7	
Sosyal Statü kazanmak	Sayı	20	18	22	12	15	87	
	%	43,50%	43,90%	62,90%	41,40%	51,70%	%48,3	
Toplam		Sayı	46	41	35	29	29	180

Katılımcıların yükseköğretimin amacı olarak vurguladıkları ifadelerin, işaretlenme oranlarını, sınıflar bazında değerlendirdiğimizde %76,7 ile en yüksek frekansa sahip olan “kültür ve bilgi birikimini artırmak” ifadesinin en çok hazırlık sınıfı öğrencileri tarafından işaretlendiğini görüyoruz (%84,8). İkinci sıradaki “bir alanda uzmanlaşmak” ifadesi ise en çok 3. sınıflar tarafından işaretlenmiştir (%79,3).

En yüksek frekanslı üçüncü sıradaki “bir meslek ve kariyer edinmek” ifadesi %62,9 oranı ile 2. sınıflar tarafından işaretlenmiştir. Dördüncü sıradaki “sosyal statü kazanmak” ifadesi %62,9 ile 2. sınıflarca daha fazla işaretlenmiştir. “Yabancı dil öğrenmek” ifadesine katılan öğrenci sayısı genelde her ne kadar az olsa da bu ifadeye en çok katılanların 4. sınıfta oldukları (%34,5) gözlenmektedir. Son sınıf öğrencilerinin iş, meslek ve kariyer hesapları yaptıkları günlerde umutsuz bir tutumla bakiyeyi ODTÜ’de iyi düzeyde aldıkları yabancı dil eğitimine indiriyor olabilirler. Genelde çok az öğrenci tarafından işaretlenen “ailenin isteklerini karşılamak” ifadesine 2. sınıftan 3, 3. sınıftan 2, 1. sınıftan ise 1 kişi işaretlemiştir.

2.2. Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü tercih etmelerinde rol oynayan yönlendirici faktörler; öncelikli nedenler ve yükseköğretimin amaçlarına ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı olan farklılaşmalara rastlanılmamış olmakla birlikte üzerinde durulabilecek bazı diğer değişkenler ile cinsiyet karşılaştırmalarını gösteren tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 74- Öğrencilerin Geldiği İller ile Cinsiyet Dağılımı Arasındaki İlişki:

		Cinsiyet		Toplam		
		Kadın	Erkek			
İllerin dağılımı	Ankara	Sayı	45	9	54	
		%	83,30%	16,70%	100,00%	
	İstanbul	Sayı	44	9	53	
		%	83,00%	17,00%	100,00%	
	İzmir	Sayı	25	4	29	
		%	86,20%	13,80%	100,00%	
	Diğer İller	Sayı	35	8	43	
		%	81,40%	18,60%	100,00%	
	Toplam		Sayı	149	30	179
			%	83,20%	16,80%	100,00%

Ailenin çocuklar hakkındaki tasarrufları ve tercih sürecindeki tutumları cinsiyet dolayımı üzerinden, çocukların bazı yeteneklerini geliştirirken bazı yeteneklerini bastırmaktadır. Cinsiyet faktörü bazı mesleklere karşı olumlu ya da olumsuz tavır almayı beraberinde getirirken, aileden uzaklaşma, ayrı yerde eğitim sürdürme konusunda da etkili olabilmektedir. %83,2’si kız olan görüştüğümüz öğrencilerin,

ODTÜ Sosyoloji'ye gelmeden önce hangi ilde yaşadıklarına ilişkin verileri, cinsiyet dağılımıyla karşılaştırdığımızda istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan bir dağılım verisiyle karşılaşmıştır. Bu sonuç üzerinde, ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinin ailelerinin eğitim ve gelir düzeyinin yüksek olmasının etkili olduğunu söylenebilir. Öğrencilerin %76'sının Ankara, İstanbul ve İzmir gibi gelişmişlik seviyesi en yüksek illerden geliyor olması da, cinsiyet faktörünün etkisini azaltmış olabilir.

Tablo 75- Tercih Yaparken Zorlanma Durumu ile Cinsiyet Dağılımı arasındaki İlişki:

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Tercih yaparken zorlandınız mı?	Evet	Sayı	37	4	41
		%	90,20%	9,80%	100,00%
	Hayır	Sayı	113	26	139
		%	81,30%	18,70%	100,00%
Toplam		Sayı	150	30	180
		%	83,30%	16,70%	100,00%

Zorlanan öğrenciler içinde kız ve erkeklerin oranları, istatistiksel olarak önemli görünmese de kızların erkeklerden bir miktar daha fazla zorlandığı gözlenmektedir.

2.3. Öğrencilerin Geldikleri İllerin Dağılımı İle Tercih Yapmadan Önce Meslek ve Üniversite Tanımlarına Katılma Durumları arasındaki İlişki:

Tablo 76- Meslek ve Üniversite Tanımlarına Katılma ile Gelinen İl Dağılımı İlişkisi:

			İllerin dağılımı				Toplam
			Ankara	İstanbul	İzmir	Diğer İller	
Üniversite tercihi öncesinde meslek ve üniversite tanıtım programlarına katıldınız mı?	Evet	Sayı	30	27	20	33	110
		%	27,30%	24,50%	18,20%	30,00%	100,00%
	Hayır	Sayı	23	26	9	10	68
		%	33,80%	38,20%	13,20%	14,70%	100,00%
Toplam		Sayı	53	53	29	43	178
		%	29,80%	29,80%	16,30%	24,20%	100,00%

Çapraz karşılaştırma analizi sonucunda elde edilen verilere bakıldığında, üniversitelerin tanıtım programlarına katılmayanların içinde İstanbul (%33,8) ve Ankara'dan (%38,2) gelenlerin oranı normal dağılımdan daha yüksek ve İzmir (%13,2) ve diğer illerden (%14,7) gelenlerin oranı ise normal dağılımdan daha düşüktür. Üniversitelerin tanıtım programlarına katılanların içinde ise İzmir (18,2) ve diğer illerden (%30) gelenlerin oranı normal dağılımdan daha yüksek ve İstanbul

(%33,8) ve Ankara'dan (38,2) gelenlerin oranı ise normal dağılımdan daha düşüktür.

Bu oranlar istatistiksel olarak da anlamlı bulunmaktadır.

2.4. Mezun Olunan Lise Türü İle Bazı Değişkenler arasındaki İlişki:

Tablo 77- Aylık Hane Geliri ile Mezun Oldukları Lise Türü arasındaki İlişki:

			Mezun Olduğunuz Lise Türü				Toplam	
			Düz Lise	Süper Lise	Anadolu Lisesi	Diğer		
Aylık hane geliriniz	0-1000 TL arası	Sayı	1	4	5	1	11	
		%	9,10%	36,40%	45,50%	9,10%	100,00%	
	1001-1500 TL arası	Sayı	5	3	9	0	17	
		%	29,40%	17,60%	52,90%	0,00%	100,00%	
	1501-2000 TL arası	Sayı	4	8	26	2	40	
		%	10,00%	20,00%	65,00%	5,00%	100,00%	
	2001-3000 TL arası	Sayı	3	12	28	2	45	
		%	6,70%	26,70%	62,20%	4,40%	100,00%	
	3001-4000 TL arası	Sayı	1	1	23	1	26	
		%	3,80%	3,80%	88,50%	3,80%	100,00%	
	4001 TL ve üzeri	Sayı	5	3	28	0	36	
		%	13,90%	8,30%	77,80%	0,00%	100,00%	
	Toplam		Sayı	19	31	119	6	175
			%	10,90%	17,70%	68,00%	3,40%	100,00%

Ülkemizde ortaöğretime geçişte SBS gibi akademik başarısı yüksek olan öğrencileri seçen bir sınav uygulanması, beraberinde başarılı öğrencilerin bir arada öğrenim görmelerini sağlayan “elit” okulların oluşmasını getirmiştir. Bu okullardan yararlanabilmek için aileler çocuklarını ekonomik ve maddi olanaklarının elverdiği ölçüde özel okullara göndermekte ve “özel ders” aldırılmakta merkezi sınavlara ücretle öğrenci hazırlayan “dershane”lere göndermektedir.

Gelir düzeyi yüksek aile çocuklarının bu süreçte daha avantajlı olmaları aşikar. Elde ettiğimiz bulgulara göre tüm gelir aralıklarında en yüksek öğrenci oranının Anadolu Lisesi mezunlarında olduğunu görüyoruz. Ancak gelir düzeyi yükseldikçe Anadolu Lisesi öğrenci oranının da arttığı bulgulanmıştır. Veriler gelir düzeyi yüksek aile çocuklarının sınavlara hazırlıkta avantajlı konumda bulduklarını kanıtlamaktadır.

Anadolu Lisesi mezunu öğrencilerin gelir aralıkları içindeki oranları şöyledir; 1000TL ve daha az hane gelirine sahip olanlar içinde %45,5, 1001-1500TL arasında geliri olanlar içinde %52,9, 1501-2000TL arasında geliri olanlar içinde %65, 2001-

3000TL arasında geliri olanlar içinde %62,2, 3001-4000TL arasında geliri olanlar içinde %88,5, 4001TL ve daha yüksek geliri olanlar içinde %77,8.

Tablo 78- Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma Durumu İle Lise Türü İlişkisi:

			Mezun Olduğunuz Lise Türü				Toplam
			Düz Lise	Süper Lise	Anadolu Lisesi	Diğer	
Üniversiteye hazırlık aşamasında özel ders aldınız mı?	Evet	Sayı	6	6	64	0	76
		%	7,90%	7,90%	84,20%	0,00%	100,00%
	Hayır	Sayı	13	25	60	6	104
		%	12,50%	24,00%	57,70%	5,80%	100,00%
Toplam		Sayı	19	31	124	6	180
		%	10,60%	17,20%	68,90%	3,30%	100,00%

Araştırmamıza katılan ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin süper lise ile birlikte %86,2'si Anadolu Liseli ve %83,3'ü özel dersane desteği almıştır. Bu öğrencilerin %42,2'si ayrıca özel ders almıştır. Özel ders alan öğrencilerin ise %92,1'i Anadolu ve Süper liseli, %7,9'u düz liselidir. Veriler ODTÜ Sosyoloji bölümü öğrencilerinin ÖSYS'deki üstün başarılarının sürpriz olmadığını göstermektedir. Zira bu fırsat ve olanaklarla takviye edilen öğrencilerin, kendilerini merkezi sınavlarda üst sıralara yükseltecek bilgi ve sınav tecrübesi kazanma şansı ve ihtimali bu olanaklardan mahrum olan öğrencilerden fazladır.

Tablo 79- Dershaneye Gitmeye Başlanan Eğitim Dönemi ile Lise Türü arasındaki İlişki:

			Mezun Olduğunuz Lise Türü				Toplam
			Düz Lise	Süper Lise	Anadolu Lisesi	Diğer	
Dershaneye gitmeye eğitiminizin hangi döneminde başladınız.	6. sınıf ve öncesi	Sayı	0	1	2	0	3
		%	0,00%	33,30%	66,70%	0,00%	100,00%
	7. ve 8. sınıf	Sayı	6	11	72	1	90
		%	6,70%	12,20%	80,00%	1,10%	100,00%
	9. sınıf	Sayı	0	1	5	0	6
		%	0,00%	16,70%	83,30%	0,00%	100,00%
	10. sınıf	Sayı	2	6	15	3	26
		%	7,70%	23,10%	57,70%	11,50%	100,00%
	11. sınıf	Sayı	6	0	16	1	23
		%	26,10%	0,00%	69,60%	4,30%	100,00%
	12. sınıf	Sayı	5	11	14	0	30
		%	16,70%	36,70%	46,70%	0,00%	100,00%
	Liseden sonra	Sayı	0	1	0	1	2
		%	0,00%	50,00%	0,00%	50,00%	100,00%
Toplam		Sayı	19	31	124	6	180
		%	10,60%	17,20%	68,90%	3,30%	100,00%

Fen ve Anadolu Liselerine giriş, üniversiteye girmenin garantisi gibi görüldüğünden öğrenciler ilköğretim döneminden itibaren dershanelere gönderilmektedir. Nitekim Fen Lisesi mezunlarının her yıl yaklaşık %70'i ve

Anadolu Lisesi mezunlarının ise her yıl %60'ının üstünde bir oranla öğrenciler bir yüksek öğrenim programına yerleşmektedir. Oysa 2006-2010 yılları arasında lisans bölümlerine yerleşen öğrencilerin oranı başvuru yapanların yalnızca %16'sıdır.

Dershaneye gitmeye başlama dönemi ile lise türü arasındaki ilişkiye baktığımızda analiz sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz: 6. sınıf ve öncesinde dershaneye başlayan öğrencilerin %33,3'ü süper lise, %66,7'si ise Anadolu Liselidir. 7. ve 8. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde %6,7'si düz lise, 12,2'si süper lise, %80'i Anadolu Lisesi ve %1,1'i diğer liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır. 9. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde %16,7'si süper lise, %83,3'ü Anadolu Liselerinden mezun olanlardan oluşmaktadır. 10. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde %7,7'si düz lise, %23,1'i süper lise, %57,7'si Anadolu Lisesi ve %11,5'i diğer liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır. 11. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde %26,1'i %69,6'sı Anadolu Lisesi ve %4,3'ü diğer liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır. 12. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde %16,7'si düz lise, %36,7'si süper lise, %46,7'si Anadolu Liselerinden mezun olanlardan oluşmaktadır.

Tablo 80-Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı İle Lise Türü Arasındaki İlişki:

			Mezun Olduğunuz Lise Türü				Toplam
			Düz Lise	Süper Lise	Anadolu Lisesi	Diğer	
ODTÜ Sosyolojiyi sınavlara kaçınıcı girişinizde kazandınız?	1	Sayı	15	14	108	4	141
		%	10,60%	9,90%	76,60%	2,80%	100,00%
	2	Sayı	3	15	17	2	37
		%	8,10%	40,50%	45,90%	5,40%	100,00%
	3	Sayı	1	2	0	0	3
		%	33,30%	66,70%	0,00%	0,00%	100,00%
Toplam	Sayı	19	31	125	6	181	
	%	10,50%	17,10%	69,10%	3,30%	100,00%	

Öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi kaçınıcı girişte kazandıklarına göre dağılımı şöyle gerçekleşmektedir: 1. girişte kazananların %10,6'sı düz lise, %9,9'u süper lise, %76,6'sı Anadolu Lisesi ve %2,8'i diğer liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır. 2. girişte kazananların %8,1'i düz lise, %40,5'i süper lise, %45,9'u Anadolu Lisesi ve %5,4'ü diğer liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır. 3. girişte kazananların %33,3'ü düz lise, %66,7'si süper liselerden mezun olanlardan oluşmaktadır.

Tablo 81- ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nün Tercih Edilmesinde Öncelikli Nedenler ile Lise Türü İlişkisi

Oneway		Descriptives							
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Arkadaş çevresi	Düz Lise	16	6,44	2,449	0,612	5,13	7,74	1	9
	Süper Lise	30	5,6	2,836	0,518	4,54	6,66	1	10
	Anadolu Lisesi	103	5,48	2,649	0,261	4,96	5,99	1	10
	Diğer	3	9,67	0,577	0,333	8,23	11,1	9	10
	Toplam	152	5,68	2,7	0,219	5,25	6,12	1	10

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Arkadaş çevresi	Between Groups	61,349	3	20,45	2,912	0,036
	Within Groups	1039,493	148	7,024		
	Toplam	1100,842	151			

Öğrencilerin ODTÜ sosyolojiyi tercih etmelerindeki öncelikli nedenlerle, mezun oldukları lise türü arasında yaptığımız karşılaştırmada, istatistiksel olarak yalnızca arkadaş çevresi etkisi ile lise türü arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Arkadaş çevresine verilen ortalama sıra, düz liselilerde, 6,44; süper liselilerde, 5,60; Anadolu liselilerde ise 5,48 olarak gerçekleşmiştir.

2.5. Aylık Hane Geliri ile Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki İlişki:

Tablo 82- Aylık Hane Geliri ile Babalarının Eğitim Durumu arasındaki İlişki:

			Babanızın eğitim durumu						Toplam	
			Okur Yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans		Lisans üstü
Aylık hane geliriniz	0-1000 TL arası	Sayı	1	3	1	3	1	2	0	11
		%	9,10%	27,30%	9,10%	27,30%	9,10%	18,20%	0,00%	100,00%
	1001-1500 TL arası	Sayı	0	1	0	11	0	5	0	17
		%	0,00%	5,90%	0,00%	64,70%	0,00%	29,40%	0,00%	100,00%
	1501-2000 TL arası	Sayı	0	5	5	15	1	13	1	40
		%	0,00%	12,50%	12,50%	37,50%	2,50%	32,50%	2,50%	100,00%
	2001-3000 TL arası	Sayı	1	2	2	10	3	26	1	45
		%	2,20%	4,40%	4,40%	22,20%	6,70%	57,80%	2,20%	100,00%
	3001-4000 TL arası	Sayı	0	1	5	4	2	13	1	26
		%	0,00%	3,80%	19,20%	15,40%	7,70%	50,00%	3,80%	100,00%
	4001 TL ve üzeri	Sayı	0	0	0	2	2	23	9	36
		%	0,00%	0,00%	0,00%	5,60%	5,60%	63,90%	25,00%	100,00%
	Toplam	Sayı	2	12	13	45	9	82	12	175
		%	1,10%	6,90%	7,40%	25,70%	5,10%	46,90%	6,90%	100,00%

Günümüzün modern toplumlarında arzu edilen mesleklere ve üst gelir grubuna eğitim yoluyla girmeye az veya çok hepimiz ikna olmuş sayılırız. Araştırmamızın verilerinde de, eğitim düzeyi ile gelir düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerden babası ortaokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların

oranı %15,4, lise ve ön lisans düzeyinde olanların oranı %30,9, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %53,7'dir. Bu oranların gelir aralıkları içindeki dağılımına baktığımızda babaların eğitim durumunun gelir düzeyi üzerindeki etkisi açıkça gözlenmektedir. Verilere göre, 0-1000TL arasında aylık hane gelirine sahip olanlar içinde babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %36,4; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %36,4; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %27,3'tür. 1500TL ve daha alt gelir düzeyinde olanların oranları ise şöyledir; babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %17,8; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %53,6; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %28,6'dır. 1501 TL ve daha fazla aylık hane gelirine sahip olanlar içinde babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %6,1; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %29,3; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %64,6'dır. 3001–4000 TL arasında aylık hane gelirine sahip olanlar içinde babası ortaokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %23,1, lise ve ön lisans düzeyinde olanların oranı %23,1, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %53,8'dir. 3001 TL ve daha fazla aylık hane gelirine sahip olanların sonuçları ise daha çarpıcıdır; babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %1,6; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %17,7; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %80,7'dir.

2.6. Öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Yer Verdikleri

Sıra Aralığı İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki

Tablo 83- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Yer Verilen Sıra Aralığı ile Annelerinin Eğitim Durumu İlişkisi:

			Annelerin Eğitim Durumu							Toplam	
			Okur Yazar değil	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans		Lisans üstü
Tercih aralığı	1-5	Sayı	2	0	16	14	30	5	56	7	130
		%	1,50%	0,00%	12,30%	10,80%	23,10%	3,80%	43,10%	5,40%	100,00%
	6-10	Sayı	1	2	5	4	10	3	11	0	36
		%	2,80%	5,60%	13,90%	11,10%	27,80%	8,30%	30,60%	0,00%	100,00%
	11	Sayı	0	0	2	3	4	1	3	0	13

	+	%	0,00%	0,00%	15,30%	23,10%	30,80%	7,70%	23,10%	0,00%	100,00%
Toplam		Sayı	3	2	23	21	44	9	70	7	179
		%	1,70%	1,10%	12,80%	11,70%	24,60%	5,00%	39,10%	3,90%	100,00%

Öğrencilerin profil bilgisi olarak başarı durumunu tespit etmede en açık göstergelerden bir tanesi de yerleştikleri bölümlerin tercih listelerindeki sırasıdır. Öğrenciler öncelikli tercihlerine yerleştiklerinde başarılı kabul edilirler.

Gençlerin eğitim yaşantılarında annenin rolünün büyük olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Böyle bir durumda annenin eğitim durumu daha da önem kazanmaktadır. İyi bir eğitim almış ve eğitim durumu yüksek bir annenin çocuğuna daha iyi bir eğitim vereceği ve daha iyi bir gelecek hazırlayacağı göz önünde bulundurulduğunda konunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Çapraz tabloya göre, öğrencilerden annesi ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %15,6; ortaokul ve lise ve düzeyinde olanların oranı %36,3; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %48,1'dir.³⁶ Bu oranların tercih aralığı içindeki dağılımına baktığımızda istatistiksel olarak anlamlı bulunmamakla birlikte, annelerin eğitim durumunun öğrenci başarısına olumlu etki yaptığı da söylenebilir. Verilere göre, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'ne 1-5 tercih arasında yer veren öğrencileri içinde annesi ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %13,8, ortaokul ve lise ve düzeyinde olanların oranı %33,9; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %52,3'tür. 6-10 tercih arasında yer veren öğrencileri içinde annesi ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %22,3; ortaokul ve lise ve düzeyinde olanların oranı %38,9; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %38,9'dur. 11. ve daha geri tercih sırasında yer veren öğrenciler içinde annesi ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı

³⁶ Tablo 31'de babası okur-yazar olmayan ve lisans mezunu olan 1'er öğrenci, tercih aralıklarını belirtmemiştir. Bu iki öğrenci kayıp gözlem olarak değerlendirilmiştir.

%15,3; ortaokul ve lise ve düzeyinde olanların oranı %53,9; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %30,8'dir.

Tablo 84- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı ile Babalarının Eğitim Durumu İlişkisi:

			Babanızın eğitim durumu						Toplam	
			Okur Yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans		Lisansüstü
Tercih aralığı	1-5	Sayı	0	5	8	30	8	66	13	130
		%	0,00%	3,80%	6,20%	23,10%	6,20%	50,70%	10,00%	100,00%
	6-10	Sayı	1	4	5	9	1	14	2	36
		%	2,80%	11,10%	13,90%	25,00%	2,80%	38,90%	5,60%	100,00%
	11 +	Sayı	0	3	1	6	0	3	0	13
		%	0,00%	23,10%	7,70%	46,20%	0,00%	23,10%	0,00%	100,00%
Toplam		Sayı	1	12	14	45	9	83	15	179
		%	0,60%	6,70%	7,80%	25,10%	5,00%	46,40%	8,40%	100,00%

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'ne 1-5 tercih arasında yer veren öğrenciler içinde babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %3,8; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %29,3; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %66,9'dur. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'ne 6-10 tercih arasında yer veren öğrenciler içinde babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %13,9; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %38,9; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %47,2'dir. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'ne 11. ve daha geri tercih sırasında yer veren öğrenciler içinde babası ilkokul ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %7,3; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %32,9; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %59,8'dir. Veriler istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermektedir.

Tablo 85- ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı ile Öğrenim Hayatı Boyunca Dershaneye Gidilen Yıl Sayısı İlişkisi:

			Öğrenim hayatınız boyunca kaç yıl dershaneye gittiniz?					Toplam
			1	2	3	4	5 yıl ve üzeri	
Tercih aralığı	1-5	Sayı	16	29	41	28	16	130
		%	12,30%	22,30%	31,50%	21,50%	12,30%	100,00%
	6-10	Sayı	5	11	11	4	4	35
		%	14,30%	31,40%	31,40%	11,40%	11,40%	100,00%
	11 +	Sayı	0	5	5	1	2	13
		%	0,00%	38,50%	38,50%	7,70%	15,40%	100,00%
Toplam		Sayı	21	45	57	33	22	178
		%	11,80%	25,30%	32,00%	18,50%	12,40%	100,00%

Türkiye’de merkezi sınavlarda başarılı olma ile dershaneye gitme olguları bir arada düşünülür olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin bir yıldan fazla süreyle dershaneye gitmesi artık ülkemizde normal karşılanmaktadır. Ancak araştırmamızın verilerinden “dershaneye gidilen yıl sayısı uzadıkça” başarı artmaktadır varsayımı doğrulanamadığı gözlenmektedir.

Tablo 86- ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Okumaktan Duyulan Memnuniyet ile Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı İlişkisi:

		Tercih aralığı			Toplam	
		1-5	6-10	11 +		
ODTÜ Sosyoloji Bölümünü okumaktan memnun musunuz?	Kesinlikle Memnunum	Sayı	67	14	6	87
		%	77,00%	16,10%	6,90%	100,00%
	Memnunum	Sayı	50	16	4	70
		%	71,40%	22,90%	5,70%	100,00%
	Ne Memnunum Ne de Değilim	Sayı	11	1	2	14
		%	78,60%	7,10%	14,30%	100,00%
	Memnun değilim	Sayı	1	2	0	3
		%	33,30%	66,70%	0,00%	100,00%
	Kesinlikle Memnun değilim	Sayı	0	0	1	1
		%	0,00%	0,00%	100,00%	100,00%
Toplam		Sayı	129	33	13	175
		%	73,70%	18,90%	7,40%	100,00%

Öğrenciler tercih listelerine eğitimini almak istedikleri bölüm ve üniversiteleri yazarlar. Sıralamayı ise en çok istenilenden daha az istenilene doğru yaparlar. Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’yle ilgili memnuniyet ve memnuniyetsizlik ifadelerini üçlü düzeyde incelediğimizde, memnuniyet duyan öğrencilerin %74,5’i, 1–5 tercihinde ODTÜ Sosyolojiyi göstermiştir. ODTÜ Sosyolojiyi 1–5 tercih arasında yazanların genel oranı ise %73,7’dir. Memnun olan öğrenciler içinde ODTÜ Sosyolojiyi 6–10 tercih arasında gösterenlerin oranı %19,1; 11. ve daha geri sırada yazanların oranı ise %6,4’tür. 6–10. tercih aralığında ve 11. tercih sonrasında genel oranlar ise %18,9 ve %7,4’tür. Tablo verileri istatistiksel olarak da anlamlıdır.

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’yle ilgili memnuniyet ve memnuniyetsizlik ifadelerini üçlü düzeyde incelediğimizde “ne memnunum ne de memnun değilim” diyenlerin sayılarını dengeli bir şekilde dağıttığımızda, memnuniyet duyan öğrenciler içinde ODTÜ Sosyolojiyi ilk beş tercih arasına yazan

öğrencilerin oranı %78'e, 6-10 tercih arasında yazanların oranı %19,4'e, 11. tercih ve sonrasında yazanların oranı ise %7'ye çıkmaktadır.

Tablo 87- ODTÜ'den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ Sosyolojiye Tercih Listesinde Verilen Sıra Aralığı İlişkisi:

			Tercih aralığı			Toplam
			1-5	6-10	11 +	
ODTÜ'den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önerir misiniz?	Evet	Sayı	96	20	8	124
		%	77,40%	16,10%	6,50%	100,00%
	Hayır	Sayı	33	16	5	54
		%	61,10%	29,60%	9,30%	100,00%
Toplam		Sayı	129	36	13	178
		%	72,50%	20,20%	7,30%	100,00%

Verilere baktığımızda tercih listesindeki önceliği arttıkça sosyoloji bölümünü ODTÜ'den bağımsız olarak önerenlerin de arttığını gözlemliyoruz.

2.7. Öğrencilerin Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı İle Bazı Değişkenler

Arasındaki İlişki:

Tablo 88- Üniversite Sınavlarına Giriş Sayısı ile Dershaneye Gitmeye Başlama Dönemi İlişkisi:

			Dershaneye gitmeye eğitiminizin hangi döneminde başladınız?				
			8. sınıf ve öncesi	Lise 11. Sınıf ve öncesi	Lise 12. Sınıf	Liseden Sonra	Toplam
ODTÜ Sosyolojiyi sınavlara kaçınıcı girişinizde kazandınız?	1	Sayı	78	43	17	2	140
		%	55,70%	30,70%	12,10%	1,40%	100,00%
	2	Sayı	15	11	11	0	37
		%	40,50%	29,70%	29,70%	0,00%	100,00%
	3	Sayı	0	1	2	0	3
		%	0,00%	33,30%	66,70%	0,00%	100,00%
Toplam		Sayı	93	55	30	2	180
		%	51,70%	30,60%	16,70%	1,10%	100,00%

Çalışmamızda öğrencilerin dershaneye başlama dönemi oranlarını ODTÜ Sosyolojiyi kaçınıcı girişte kazandıkları bilgisiyle analiz ettik. Verilerden derhaneye erken yıllarda başlama ile üniversiteyi zaman kaybetmeden kazanma arasında olumlu yönde bir ilişki gözlenmiştir. Bu bugu istatistiksel olarak da anlamlıdır.

Tablo 89- Üniversite Sınavına Giriş Sayısı İle Üniversiteye Hazırlıkta Özel Ders Alma İlişkisi:

			Üniversiteye hazırlık aşamasında özel ders aldınız mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
ODTÜ Sosyolojiyi sınavlara kaçınıcı girişinizde kazandınız?	1	Sayı	61	79	140
		%	43,60%	56,40%	100,00%
	2	Sayı	15	22	37
		%	40,50%	59,50%	100,00%
	3	Sayı	0	3	3
		%	0,00%	100,00%	100,00%

		%	0,00%	100,00%	100,00%
Toplam		Sayı	76	104	180
		%	42,20%	57,80%	100,00%

Özel ders almanın ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin üniversite giriş sınavlarındaki başarılarına ne derece etki yaptığını gözlemek üzere, üniversiteye hazırlık aşamasında özel ders alma ile sınavlara kaçınıcı girişte üniversitenin kazanıldığı bilgileri arasındaki ilişkiyi mercek altına aldık. Verilerde özel ders almanın sınav başarısına olumlu etki yaptığı çıkarılabılırse de, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Ancak bu sonucun oluşmasında, öğrencilerin sınava giriş sayısı açısından homojen bir grup olmasının da etkisi vardır.

2.8.Öğrencilerin Sosyoloji Bölümü'nde Sorunlarla Karşılaşma Durumu İle

ODTÜ''de Herhangi bir Sorunla Karşılaşma Durumu Arasındaki İlişki:

Tablo 90- Sosyoloji Bölümü'nde Sorunlarla Karşılaşma Durumu ile ODTÜ''de Herhangi Bir Sorunla Karşılaşma Durumu Arasındaki İlişki:

			ODTÜ''de herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Sosyoloji Bölümü'nde sorunlarla karşılaştınız mı?	Evet	Sayı	17	17	34
		%	50,00%	50,00%	100,00%
	Hayır	Sayı	29	111	140
		%	20,70%	79,30%	100,00%
Toplam		Sayı	46	128	174
		%	26,40%	73,60%	100,00%

Anket uygulanan öğrencilerin %74,6'sı ODTÜ'de bir sorunla karşılaşmadığını, %25,4'ü ise sorunla karşılaştığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin sosyoloji bölümünde sorunla karşılaşanlar içindeki dağılımı ise şöyle şekillenmiştir: Sosyoloji bölümünde sorunla karşılaşanlar içinde ODTÜ'de sorunla karşılaşanlar ile karşılaşmayanların oranı %50'serdir. Sosyoloji bölümünde sorunla karşılaşmadığını ifade edenler içinde ise ODTÜ'de sorunla karşılaşanların oranı %20,7, karşılaşmayanların oranı %79,3'tür. Verilerden anlaşılan o ki, sosyoloji bölümünde sorunla karşılaştığını söyleyenlerin yarısı üniversite olarak ODTÜ'de de sorunla karşılaşmışken, sosyoloji bölümünde sorunla karşılaşmayanların yaklaşık %80'i ODTÜ'de de sorunla karşılaşmamıştır. Bu karşılaştırmadaki veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Çapraz analizdeki istatistiksel olarak da anlamlı bulunan farklılaşma,

bir alanda sorunla karşılaşan öğrencilerin, oluşan hassasiyetle, başka alanlardaki sorunları algılama duyarlılığının artmış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

2.9. Öğrencilerin Sosyoloji Bölümünden Mezun Olanların Hemen İş Bulmasına İlişkin Düşünceleri İle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişki:

Tablo 91- Öğrencilerin Kendilerinin Hemen İş Bulabilme Konusundaki Düşünceleriyle İle Sosyoloji Bölümünden Mezun Olanların Hemen İş Bulmasına İlişkin Düşünceleri Arasındaki İlişki :

			Sizce bölümünüzden mezun olanlar hemen iş bulabiliyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Siz mezun olunca hemen iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?	Evet	Sayı	46	52	98
		%	46,90%	53,10%	100,00%
	Hayır	Sayı	7	74	81
		%	8,60%	91,40%	100,00%
Toplam		Sayı	53	126	179
		%	29,60%	70,40%	100,00%

Kendisi mezun olunca hemen iş bulamayacağını düşünenler içinde %8,6'lık bir kesim, diğer sosyoloji bölümlerinden mezun olanların da hemen iş bulabileceğini düşünürken, %91,4'lük bir kesim diğer sosyoloji bölümlerinden mezun olanların da hemen iş bulamayacağını düşünmektedir. İki ayrı sorudaki açıkça farklı olan değişkenin üniversite faktörü olduğunu göz önüne alırsak, öğrencilerin üniversitelerinden dolayı kendilerini ayrıcalıklı bir konumda gördüklerini söyleyebiliriz. Bu sonuçlar istatistiksel olarak da anlamlı bulunmaktadır.

2.10. ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu İle ODTÜ'nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu arasındaki İlişkisi:

Tablo 92- ODTÜ Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ'nün Üniversite Olarak Beklentileri Karşılama Durumu arasındaki İlişki:

			ODTÜ Üniversite olarak beklentilerinizi karşıladı mı?			Toplam
			Evet	Kısmen	Hayır	
ODTÜ Sosyoloji Bölümünü başkalarına önerir misiniz?	Evet	Sayı	126	22	2	150
		%	84,00%	14,70%	1,30%	100,00%
	Hayır	Sayı	17	10	3	30
		%	56,70%	33,30%	10,00%	100,00%
Toplam		Sayı	143	32	5	180
		%	79,40%	17,80%	2,80%	100,00%

Katılımcı öğrencilerin genelinde Üniversite olarak ODTÜ’de beklentisi karşılananların oranı %79,4 iken, ODTÜ Sosyolojiyi başkalarına önerenler içinde üniversite olarak ODTÜ’de beklentileri karşılananlar %84’tür. Veriler tablo arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

2.11. ODTÜ’den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu İle ODTÜ’yü Başkalarına Önerme Durumu Arasındaki İlişki:

Tablo 93- Öğrencilerin ODTÜ’den Bağımsız Olarak Sosyoloji Bölümünü Başkalarına Önerme Durumu ile ODTÜ’yü Başkalarına Önerme Durumu arasındaki İlişki:

			ODTÜ’yü başkasına önerir misiniz?		Toplam
			Evet	Hayır	
ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önerir misiniz?	Evet	Sayı	114	12	126
		%	90,50%	9,50%	100,00%
	Hayır	Sayı	52	1	53
		%	98,10%	1,90%	100,00%
Toplam		Sayı	166	13	179
		%	92,70%	7,30%	100,00%

ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji Bölümünü başkalarına önerenlerin içinde ODTÜ’yü başkalarına önerenlerin oranı %90,5, önermeyenlerin oranı ise %9,5 çıkmaktadır. ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji Bölümünü başkalarına önermeyenler içinde ise ODTÜ’yü başkalarına önerenlerin oranı %98,1’e çıkmakta, önermeyenlerin oranı ise %1,9’a düşmektedir. Verilerden ODTÜ lehine bir değerlendirme yapılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin, bu okulu tercih nedenlerini bütüncü altına alıp sosyolojik bir analiz gerçekleştirmeyi hedefledik. Araştırmanın “genel evren”i Türkiye’de sosyoloji bölümlerini tercih eden öğrencilerden oluşmaktadır. Ancak bu evren, tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç bir bütün olduğundan, üzerinde araştırmanın yürütüleceği “çalışma evreni” olarak, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde 2010–2011 eğitim öğretim yılında kayıtlı olan tüm öğrenciler seçilmiştir. Araştırmada belirli bir örnekleme yöntemine gidilmemiş ve çalışma evrenin tamamına ulaşılabilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın yapıldığı 2010–2011 öğretim yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde hazırlık sınıfı, 1., 2., 3., ve 4. sınıflarda kayıtlı toplam öğrenci sayısı 314'tür (Tablo 1). Bu öğrencilerin %57,6'sıyla (181 kişi) görüşme gerçekleştirilmiştir (Tablo 1). Görüşülen öğrencilerin de %83,4'ü kız, %16,6'sı erkektir (Tablo 3). Katılımda kız öğrenci oranının yüksek olmasında bölümdeki kız öğrenci sayısının çok olmasının etkisi olmuştur. Cinsiyet bazının mesleklere karşı olumlu ya da olumsuz tavır almayı beraberinde getirebildiği göz önüne alındığında bu farklılaşma oldukça anlamlı bulunmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet verilerini

öğrencilerin verdiği diğer bilgilerle çaprazlayarak analiz ettiğimizde dikkate değer farklılaşma tespit edilmemiştir.

Anketi cevaplayan öğrencilerin sınıflara dağılım oranları şöyledir. Hazırlık sınıfı %25,4'tür; 1. sınıf, %22,7; 2. sınıf %19,3'dür; 3. sınıf %16; 4. sınıf %16,6'dır (Tablo 2). Sınıf dağılımı verilerini öğrencilerin verdiği diğer bilgilerle çaprazlayarak analiz ettiğimizde istatistiksel olarak bir istisna dışında anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir: Sosyoloji Bölümü'nde sorunlarla karşılaşanların en yüksek oranı %29,4 ile son sınıflara, en düşük oranı ise %2,9 ile hazırlık sınıfına aittir. Sorun yaşamayanların en yüksek oranı %29,3 ile hazırlık sınıfında, en düşük oranı ise %14,3 ile 4. sınıfta gerçekleşmiştir. (Tablo 71)

Ankete cevap verenleri yaşlarına göre sınıflandırdığımızda, 17–22 yaş aralığında bulunan öğrencilerin %80,1 gibi yüksek bir oran teşkil ettiği ve geriye kalan %19,9'luk oranın ise 23–28 yaş aralığındaki öğrencilerden oluştuğu gözlenmiştir (Tablo 5). Bu oran üniversite öğrencisi düzeyinde yapılan her araştırmada beklenen orandır.

Ankete katılan 181 kişinin %98,9'unun bekar, yalnızca 1 kişinin % 0,6 evli ve 1 kişinin de %0,6 nişanlı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6). ODTÜ Sosyolojide okuyan öğrencilerin performanslarını medeni durum açısından engelleyecek bir unsur olmadığını vurgulayabiliriz. Zira bu öğrenciler aile sorumluluğu taşımamakta ve ev geçindirme gibi bir yükümlülük altında bulunmamaktadırlar.

Türkiye'nin çeşitli illerinden ODTÜ Sosyolojiye okumak için gelenlerin %30,2'si Ankara, %29,6'sı İstanbul, %16,2'si İzmir'den gelmiştir. Öğrencilerin %1,2'si ise yurtdışından geldiğini belirtmiştir (Tablo 8). Genel bir değerlendirme yapıldığında veriler, ODTÜ Sosyolojiyi tercih edenlerin ağırlıklı olarak Türkiye'nin üç büyük kenti İstanbul, Ankara ve İzmir'den geldiğini ortaya koymaktadır. Bu üç

büyük ilden gelen öğrencilerin toplam oranı %76 gibi oldukça yüksek bir oranla diğer illerden (22 il) gelenlerin oranının (%24) yaklaşık üç katıdır.

Öğrencilerin geldikleri illere ilişkin bilgileri diğer bilgilerle çaprazlayarak analiz ettiğimizde yalnızca bir konuda anlamlı farklılaşma gözlenmiştir. **Üniversitelerin tanıtım programlarına katılmayanların içinde İstanbul ve Ankara'dan gelenlerin oranı** daha düşük çıkmıştır. Üniversitelerin tanıtım programlarına katılanlarda durum bunun tersine doğrudur (Tablo76). Veriler İzmir ve diğer illerden gelen öğrencilerin Ankara ve İstanbul'dan gelen öğrencilere göre üniversite ve bölüm tanıtım programlarına daha yüksek oranda katıldıklarını göstermektedir. Bu durumda üniversite ve bölüm tanıtım çalışmalarının ülke çapında yaygınlaştırıldığı söylenebilir. Ancak yine de bu çalışmalardan yararlanmada öğrencilerin sosyo ekonomik ve akademik profillerinin etkisi olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Anket uygulamamıza katılanların %87,3'ü devlet okullarından mezun olmuştur. Ancak % 12,7 gibi önemli bir oranda katılımcı mezun olduğu okulun özel okul olduğunu belirtmiştir (Tablo 10). ODTÜ Sosyolojide okuyan öğrenciler arasındaki özel okul mezunlarının oranı, Türkiye genelinde özel okuldan mezun olanların oranından yüksektir.

Araştırmamızda, öğrencilere mezun olduğunuz lisenin türü nedir? Sorusunu yönelttiğimizde alınan cevaplarda, Anadolu lisesi mezunlarının %69,1 ile en yüksek oranı teşkil ettikleri gözlenmektedir. 2006 yılı itibariyle Süper Liselerin Anadolu liselerine dönüştürülmesini de göz önüne alarak süper lise oranını da Anadolu Lisesi oranlarına eklediğimizde, Anadolu Lisesi mezunu oranlarının, %86,2 gibi ezici bir ağırlığa sahip olduğu görülecektir (Tablo 12).

Öğrencilerin mezun oldukları lisenin türü bilgilerini diğer bilgilerle çaprazlayarak analiz ettiğimizde bazı konularda dikkat çeken verilerle karşılaşmışır. Bu verileri sırasıyla verecek olursak;

1) Öğrencilerin mezun oldukları lise türü ile ailelerinin gelir düzeyi arasındaki ilişki analizi bulgularına göre, tüm gelir aralıklarında en yüksek öğrenci oranının Anadolu Lisesi mezunlarında olduğunu görüyoruz. Ayrıca gelir düzeyi yükseldikçe Anadolu Lisesi öğrenci oranının da arttığı gözlenmektedir. (Tablo 77).

2) Katılımcıların süper lise ile birlikte %86,2'si Anadolu Lisesi mezunudur. Tüm katılımcıların tamamı en az bir yıl özel dersane desteği almıştır. Katılımcıların %42,2'si üniversite hazırlık sürecinde özel ders de almıştır. Bu veriler, ODTÜ Sosyoloji Bölümüne yerleşen öğrencilerin üstün başarılarının bir tesadüf ya da sosyo ekonomik üstünlüğün kendiliğinden bir sonucu olmadığını göstermektedir. Ayrıca özel ders alan %42,2 oranındaki öğrencilerin %92,1'i Anadolu ve Süper liseli, %7,9'u düz liselidir. Veriler sosyal ve ekonomik olanak ve fırsatların akademik bilgi ve sınav tecrübesi edinecek şekilde kullanılmasının sınav kazanma şansı ve ihtimalini artırdığını göstermektedir (Tablo 78).

3) Öğrencilerden Anadolu Lisesi mezunlarının oranı %68,9'dur. Ancak 7. ve 8. sınıfta dershaneye başlayanlar içinde Anadolu lisesi mezunlarının oranı %80; 9. sınıfta başlayanlar içinde ise ise %83,3'tür. Düz lise ve süper liselerden derhaneye erken dönemlerde başlayanların oranı ise daha düşük çıkmaktadır (Tablo 79). Verilerden "yarışmacı eğitim modeli" içerisinde özellikle ilköğretim sürecinde dershaneye gitmenin avantajlı olduğu bulgulanmıştır.

4) Öğrencilerin mezun olduğu lise türü ile üniversiteyi sınavlara kaçınıcı girişte kazandığı bilgisi arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. 1. girişte kazananların %10,6'sı düz lise, %9,9'u süper lise, %76,6'sı Anadolu Lisesi ve %2,8'i diğer

liselerden mezun olmuşlardır. (Tablo 80). Verilerden Anadolu Lisesi mezunlarının sınavlara ilk girişte daha başarılı olduğu sonucu çıkmaktadır.

5) Öğrencilerin mezun olduğu lise türü ile tercihlerinde etkili olan öncelikli nedenlerden, yalnızca arkadaş çevresinin etkisi konusunda anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. ODTÜ Sosyolojiyi tercih ederken Anadolu Liseliler diğer liselilere göre arkadaş çevresinin etkisine daha öncelikli bir sıra vermişlerdir (Tablo 81).

Sosyoloji bölümleri TM alanından öğrenci almaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %93,4'ü TM alanı mezunudur (Tablo 13). Alanlar arasında geçişte kullanılan katsayı farkının azaltılmasıyla önümüzdeki yıllarda bu oranın düşmesi beklenmektedir.

ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinin ilgi, yetenek ve hedeflere odaklı, oldukça bilinçli bir “lise alanı” seçimi yaptıkları gözlenmiştir. “Bu alandaki derslerde daha ilgili olmam” (İlgi, %41,4); “İstediğim bölümün bu alandan öğrenci alması” (Hedef, %22,7); “Bu alanda daha başarılı olacağıma inanmam” (Yetenek, % 21); “Bu alandaki derslerden başarımın yüksek olması”(Yetenek,%6,6); “Bu alanda meslek ve bölüm seçeneğinin fazla olması” (Hedef, %2,2); “Bu alanda üniversiteye hazırlanmanın kolay olması” (Yetenek, %1,1); ifadelerini kullananların oranları toplandığında, %95 oranında bir bilinçlilik göstergesi ortaya çıkmaktadır (Tablo 14). Öğrencilerin mezun oldukları alanı seçmiş olmaktan kısmen ya da tereddütsüz memnun olanların oranı da %98,9'dur. Bu oran çalışma yapılan kitlenin kararlarındaki isabetlilik olarak da kabul edilebilir (Tablo 15).

Türkiye’de geleneksel ve dinsel referanslarla temellendirilen değer yargılarına dayanarak, aile bütünlüğünün çocukların gelişimleri ve kararları üzerinde etkili olduğunu düşünmekteyiz. Türkiye’de aile ilişkilerinin kötü yönde gittiği algısının yüksek olduğu bilinmektedir (TÜİK, Aile Yapısı, 2006). Araştırmada öğrencilerin

yaklaşık %83'ünün ailesinde evliliğin devam ettiğini, %17'sinde ise evliliklerin sonlandırıldığı gözlenmiştir (Tablo 16).

Katılımcı öğrencilerin %76,8'i ailesinin tek çocuğu veya kendisiyle birlikte iki kardeşdir (Tablo 17). Türkiye'de çok çocuklu ailelerin çocuk yetiştirme ve çocuğa gelecek hazırlama imkânları daralmakta ve çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları bilinmektedir. Katılımcılar, hemen hemen her yıl yaklaşık ilk 20.000. sıraya girenlerin kayıt yaptırdığı ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencileridir. Veriler ikiden fazla çocuklu ailelere göre, iki ve tek çocuklu ailelerin çocuklarına gelecek hazırlanmakta daha avantajlı olduğu varsayımını kuvvetlendirmektedir.

Katılımcı öğrencilerin %61,5'inin kardeşlerinin lisans ve lisansüstü tahsili yaptığı ve yapmakta olduğu gözlenmiştir (Tablo 18). Öğrencilerin genel olarak yüksek öğretim tahsili yapması, özel olarak ise ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü başarılı derecelere kazanmalarında, az çocuklu aile üyesi ve eğitilmiş kardeşlere sahip olmalarının etkisi olduğu varsayılmaktadır.

Gençlerin eğitim yaşantılarında anne ve babanın rolünün büyük olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Çapraz tablolara göre, ilkököl ve daha geri eğitim düzeyinde olan annelerin oranı %15,6; babaların oranı %7,3'tür. Ortaokul ve lise ve düzeyindeki annelerin oranı %36,3; babaların oranı %32,9'dur. Ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olan annelerin oranı %48,1; babaların oranı %59,8'dir (Tablo 83-84). Bu oranların tercih aralığı içindeki dağılımına baktığımızda istatistiksel olarak önemli farklılaşmalarla karşılaşmaktayız. Zira, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'ne 1-5 tercih arasında yer veren öğrencileri içinde ilkököl ve daha geri eğitim düzeyinde olan annelerin oranı %13,8; babaların oranı %3,8'dir; ortaokul ve lise ve düzeyindeki annelerin oranı %33,9; babaların oranı 29,3; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olan annelerin oranı %52,3; babaların oranı %66,9'dur.

Ankete katılan öğrencilere aile bireyi olan anne ve babaların meslekleri sorularak öğrenci profilinin bu yönü ile de ilgili değerlendirme yapılmak istenmiştir. Ankete katılanların %40,3'ünün annesi ev hanımıdır. Bu sonuç Türkiye genelinde “kadınların büyük çoğunluğu ev hanımıdır” önermesine uygundur. Ancak yine de Türkiye geneli meslek sınıflaması sonuçlarından çok daha aşağıda olduğu da bir gerçektir. Zira ülkemizde işgücüne dahil olmayanlar içindeki ev hanımlarının oranı bile yaklaşık %50'dir (TÜİK, Veritabanı, 2013). Ev hanımı dışındaki tüm grupları gelir getiren pozisyonlar olarak birarada değerlendirdiğimizde, %59,7'lik bir öğrenci kitlesinin annesinin gelir sahibi olduğu gözlenmektedir (Tablo 21).

Ankete katılanların %36,7'si babasının mesleğini emekli olarak beyan etmiştir. En yüksek oranı oluşturan emekli grubunu %23,2 ile serbest meslek sahibi olanlar izlemektedir. Ankete katılanların hemen hemen tamamının (en az %98,3) babasının çalışarak veya emekli olarak bir gelir elde ettiğini söyleyebiliriz (Tablo 22).

Aile bütçesi ailenin ekonomik durumunu ortaya koyma bakımından en önemli göstergedir. Verilere göre öğrencilerin %34,3'ünün geliri 3001 TL ve üzerindedir 2012 Mart ayı itibarıyla asgari net ücretin 650 TL olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, verilerden öğrencilerin aile gelirinin ülke şartlarına göre yüksek olduğu söylenebilir. Zira asgari ücretin yaklaşık ikibuçuk katı olan 1500 TL ve üzeri aylık hane gelinine sahip olanların oranı ise %81,3 olarak gözlenmektedir (Tablo 23). Bu verilerden hareketle ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin başarılı öğrenci olmalarının yanı sıra, ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları oldukları söylenebilir.

Modern toplumda arzu edilen mesleklere ve üst gelir grubuna girmenin yolunun eğitimden geçtiğini hemen herkes kabul etmektedir. Bu bilgiyi sınamak üzere anne ve babaların eğitim durumu ve meslekleriyle aylık hane geliri arasındaki

ilişkilere bakılabilir. Biz bu sınamayı yapmak üzere babaların eğitim durumu ile aylık hane gelirini çapraz karşılaştırmaya tabi tuttuk. Verilere göre, eğitim durumu ile hane geliri arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Genel olarak eğitim düzeyi düştükçe gelir azalmaktadır. Veriler bu sonucu çarpıcı bir biçimde ortaya sermektedir. 3001 TL ve daha fazla aylık hane gelinine sahip olanların eğitim düzeyine baktığımızda; babası ilköğretim ve daha geri eğitim düzeyinde olanların oranı %1,6; ortaokul ve lise düzeyinde olanların oranı %17,7; ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde olanların oranı %80,7'dir (Tablo 82).

Öğrencilere aylık bireysel harcama miktarını sorarak öğrenci profiline ilişkin ekonomik düzey göstergelerini genişletmeye çalıştık. Veriler öğrencilerin yüksek hane gelinine sahip aile üyeleri oldukları bulgusuyla uyumludur. Zira öğrencilerin yaklaşık %60'ı 2010 yılı net asgari ücret tutarına yakın olan 500 TL'den bunun üç katı olan 1500 TL'na kadar bireysel harcama yapabilmektedir (Tablo 24).

Öğrencilerin geçimlerini ve masraflarını karşılama yollarına ilişkin verilere baktığımızda:181 öğrencinin verdiği 292 cevabın %53,4'ünde geçim ve masrafların aile tarafından karşılandığı belirtilmiştir. Henüz iş yaşamına düzenli bir başlangıç yapmadığı bilinen bir kitle açısından bu veri normal karşılanmaktadır. Bununla birlikte cevapların %24,7'sinde devlet bursu ya da kredisi vurgulanmıştır. Bu oran devletin öğrencilere önemsenmesi gereken bir desteği olarak görülmektedir. Buna %6,5 ile vakıf/dernek bursu ve %6,2 ile üniversiteden burs alma cevaplarını eklediğimizde, burs yoluyla geçim sağlama konusundaki frekans %37,4'e ulaşmaktadır. Geçimin karşılanmasında üçüncü sırada en çok seçilen yolun ise %7,9 ile part-time (kısmi-yarı zamanlı) çalışma olması da dikkat çekici bir yol olarak görülmektedir. Bu yola, sürekli bir işte çalışanların %1,4 oranını da eklediğimizde, çalışan öğrencilerin oranı %9,3'e yükselmektedir (Tablo 25). Öğrenciyken iş

yaşamına girmek, kişisel ve mesleki gelişim ve deneyim kazanma açısından önemsenmekle birlikte, öğrencilerin, zorlu bir yol olan yükseköğrenim sürecinden geçerken, geçimini ve masraflarını karşılamak için çalışmak zorunda kaması, öğrencilerin akademik performansını olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyeli görerek gerekli önlemler alınmalı ve düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğrenci için barınma sorunu en önemli sorunlardan ve harcama kalemlerinden bir tanesidir. Bu nedenle anket çalışmamızda bu konu sorgulandı. Ankara’da nerede kalıyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar en yüksek orandan düşük olanlara doğru şöyle sıralanabilir. Devlet yurdu veya özel yurttaki kalanlar %46,3 oranındadır. Öğrencilerin % 28,8’i ailesiyle, %23,2’si ev tutarak arkadaşlarıyla veya tek başına kalmaktadır. Akrabalarıyla kalanların oranı ise %1,7’dir (Tablo 26).

Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü tercih nedenlerine ışık tutmak amacıyla, bu kararı eğitim-öğretim hayatlarının hangi aşamasında belirginleştirdiklerini sorduk. Verilerden son anda karar verenlerin oranının oldukça düşük olduğu (%10,1) gözlenmiştir. Öğrencilerin %66,9’unun ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü seçmeye lise son sınıf öncesinde hatta bir kısmı liseden de önce karar verdiği gözlenmiştir. Lise son sınıfta veya liseden mezun olduktan sonra, üniversiteye hazırlanırken karar verenlerin oranı %23’tür (Tablo 27). Bu veriler ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin Türkiye ortaöğretim sisteminin yöneltme amaçlarına uygun bir mesleki gelişim düzeyinde olduklarını göstermektedir.

Ülkemizde, okullarda verilen eğitim-öğretimin üniversite kazanmak konusunda yeterli olmadığı ve bu yetersizliğin dersane ile telafi edilmeye çalışıldığı gerçeği ile karşı karşıyayız. Araştırmamızda öğrencilerin %83,3’ünün sosyoloji bölümünü kazandığı yıl dershaneye gittiği gözlenmiştir. Dershaneye gitmeyen ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin oranının %16,7 olması, kitlenin ekonomik düzeyinin yüksek

olması sebebiyle şaşırtıcı görünebilir (Tablo 28). Ancak öğrencilerin bazıları son sınıfta dershaneye gitmemiş olmakla birlikte, önceki yıllarda dershaneye gitmiştir. Zira öğrenim hayatı boyunca dershaneye en az bir yıl gidenlerin oranı %100'dür; sadece bir yıl gidenlerin oranı (%11,7) bile, son yıl dershaneye gitmedim diyenlerin oranının (%16,7) altında kalmaktadır (Tablo 29). Bu durumda, ODTÜ Sosyoloji bölümünün kazanıldığı yıl dershaneye gitmeme durumu, üniversiteye hazırlıkta ve öğrenmede bireysel farklılıklar ve özel tercihlere dayandırılabilir. Anadolu Lisesi mezunu oranlarının, %86,2 gibi ezici bir ağırlığa sahip olduğu bir kitle hakkındaki bu verilerin eğitim yöneticilerini ve siyasi karar vericileri konu hakkında derinlikli düşünmeye sevk etmesi beklenmektedir.

Ülkemizde merkezi sınavların ilköğretim sonunda ortaöğretime geçiş aşamasında başlatılması öğrencilerin ve velilerin dershane desteğine yönelik ihtiyaç algısının da bu dönemlerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yarısından fazlasının (%51,7) ilköğretim sürecinde dershaneye gitmeye başladığını görüyoruz (Tablo 30).

Günümüzde baskın bir algı olan “dershanesiz sınav kazanılamaz” görüşünü test etmek için, öğrencilerin dershaneye başlama dönemleriyle, ODTÜ Sosyolojiyi kaçınıcı girişte kazandıkları bilgisinin çapraz karşılaştırmasına baktığımızda istatistiksel olarak da anlamlı olan bir sonuçla karşılaştık. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü üniversite sınavına 1. girişte kazananlar içinde, dershaneye 8. sınıf ve öncesinde başlayanların oranı %55,7; Lisede 11. sınıf ve öncesinde başlayanların oranı 30,7; Lisede 12. sınıfta başlayanların oranı %12,1; liseden sonra başlayanların oranı ise %1,4'tür (Tablo 88).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %42,2'sinin sınava hazırlıkta özel ders almış olması katılımcıların ekonomik düzeyine bakılınca şaşırtıcı

görünmemektedir. Bu noktada şaşırtıcı olan durum, katılımcıların %86,2'sinin Anadolu Liseli ve %83'ünün özel dersane desteği almış olmasının yanı sıra, özel ders de almış olmasıdır (Tablo 31). Bu fırsat ve olanaklarla takviye edilen öğrencilerin, kendilerini merkezi sınavlarda üst sıralara yükseltecek akademik bilgi ve sınav tecrübesi kazanma şansı ve ihtimali elbette bu olanaklardan mahrum olan öğrencilerden fazla olacaktır. Bununla birlikte özel ders almanın ankete katılan öğrencilere çok özel bir katkı yaptığı da görülmemiştir (Tablo 89).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yükseköğretim kurumu ve programı tercihlerinde elbette elde ettikleri puanlar ve başarı sıraları etki etmiştir. Öğrencilerin tercih sürecindeki puana bağlı konumları ise tabiidir ki, sınavlara hazırlık süreçleri ve aldıkları destek biçimlerinin etkisi altındadır. Bu etkinin düzeyine ilişkin çıkarımlar yapabilmek adına öğrencilere, sınavlara hazırlık sürecinde, okul, dersane ve özel ders olanaklarının başarılarına yaptığı katkı ölçüsünde karşılaştırmalarını istedik. Okulu değerlendiren öğrencilerin %23,9'u okula birinci derecede değer atfetmiştir. Dershaneye giden öğrencilerin dersane katkısına birinci sırada değer atfedenerin oranı %60,5'tir. Özel ders alan 76 öğrencinin ise %40,8'i özel derse birinci derecede değer atfetmiştir (Tablo 32). Dershaneler lehine bu sonuçların oluşmasında rehberlik hizmetlerinin etkili olduğu da araştırmamızda gözlenmiştir. Zira dersane ve okullarda verilen mesleki rehberlik hizmetlerinden yeterince yararlananlarla, kısmen yararlananları topladığımızda rehberlik hizmetlerinden yararlanma oranları, okulda %37,8; dershanede ise %71,2 olmaktadır (Tablo 33). Devletin ve toplumun genel olarak eğitim sisteminden ve özel olarak ise okul ve dershanelerden beklentilerini ve dershanelerin meşruiyetine yönelik sorgulamalar gözetilerek bu durumun nedenleri tespit edilmeli ve oluşan çarpıklıkları gidermek üzere ivedi çalışmalar yapılmalıdır.

Öğrencilerin sosyoloji bölümünü tercih etmelerinde meslek ve üniversite tanıtım programlarına katılmanın bir etkisi olup olmadığına yönelik merakımıza yönelik anketin 32. sorusuna verilen yanıtlar, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %61,7'sinin bu tür programlara katıldığını göstermektedir (Tablo 34). Ayrıca öğrencilerin tercihlerinde muhtemel yönlendirici faktörlerden ikinci öncelikli olarak zikredilen faktör üniversitelerin düzenlediği tanıtım çalışmaları ve toplantılara katılmaktadır (Tablo 48). Bu veriler üniversite ve bölüm tanıtım çalışmalarının bölüm ve üniversite tercihinde olumlu etki yaptığı hipotezini güçlendirmektedir.

Öğrencilerin tercih sürecine etki eden faktörler, kararsızlık ve zorlanma durumlarını doğurabilir veya kararsızlık ve zorlanma hali kendi başına bir faktör olabilir. Katılımcı öğrencilerin %22,8'si üniversite tercihi yaparken zorlandığını ifade etmiştir (Tablo 35). Zorlanmadığını beyan edenlerin oranı ise %77,2'dir. Veriler, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yüksek oranda kararlı bir tercih yaptıklarını ortaya koymaktadır.

Zorlanan öğrencilerden, “hangi bölüm ve üniversiteyi yazacağına ve tercih sıralamasını nasıl oluşturacağına karar vermekte zorlananlar”ın oranı %55,6'dır. “Puanın beklediğimden düşük veya yüksek geldi” diyenlerin oranı %16,7, “üniversite ve bölümleri yeterince tanımadığını” söyleyenlerin oranı %11,1'dir. Öğrencilerin %8,3'ü “aile beklentileri ve yönlendirmesini” ve diğer %8,3'ü “ODTÜ'nün Ankara'da olması” nı zorlanma nedeni olarak vurgulamıştır (Tablo 36).

Tercih sürecinde zorlanma ve kararsızlık yaşamasının nedeni olarak, aileyle çatışma yaşadığını söyleyenlerin oranı %25,6 olarak teşkil etmiştir (Tablo 37). Bu oran tercih sürecinde zorlananların oranından (%21,7) bir miktar fazla çıkmıştır. Bu durum ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinden aileleriyle çatışma yaşayanların bir

bölümünün, bu çatışma durumunu zorlanma nedeni olarak algılamayacak düzeyde geçirdiğini göstermektedir.

Araştırmamızda aile ile yaşanan çatışmanın nedenleri de belirlenmiştir. Öğrencilerin %42,6'sı tercih sürecindeki isteklerinin, ailelerinin isteklerini karşılamamasından dolayı çatışma yaşadığını belirtmiştir. Çatışmanın farklı bir şehirde okuma isteğinden kaynaklandığını söyleyenlerin oranı %36,2'dir. Ebeveynlerin isteklerini bir dayatma ve zorlama olarak görerek çatışma yaşayanların oranı ise %21,3'tür (Tablo 38).

Profil bilgisi olarak başarı durumunu tespit etmede en açık göstergelerden biri üniversite sınavına öğrencinin kaçınıcı girişinde başarılı olduğudur. Öğrencilerin %77,9'u birinci girişte %20,4'ü ikinci girişte, %1,7'si ise üçüncü girişte ODTÜ Sosyoloji Bölümünü kazandığını belirtmiştir. Bu veriler katılımcıların başarılı öğrenciler olduğunu göstermektedir. Zira 1. ve 2. girişinde üniversiteye yerleşen öğrencilerin oranı %98,3'ü bulmaktadır (Tablo 40).

ODTÜ Sosyoloji öğrencilerinden aldığımız verilere baktığımızda, mezun olsun ya da olmasın daha önce başka bir bölüme kayıt yaptırmış olanların oranı %2,2 gibi küçük bir orandır (Tablo 41). Bu oranlar araştırma kitlemizde dakkate değer bir kapasite ziyarı bulunmadığını göstermektedir.

Verilerden, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin, öncelik verdikleri programa yerleştikleri gözlenmiştir. Anketimize katılan öğrencilerden ilk üç tercihine yerleşen öğrencilerin oranı 53,6'dır. İlk beş tercihine yerleşen öğrencilerin oranı %72,6 ve ilk on tercihine yerleşen öğrencilerin oranı %92,7'dir (Tablo 42).

Araştırmamızda öğrencilerin ilk üç tercihlerinde hangi üniversite ve bölümlere yer verdikleri bulgusuna da ulaşılmıştır. 1, 2 ve 3. tercihlere yazıldığı belirtilen tüm üniversite ve bölümler bir araya getirilip sınıflandırıldığında en çok

tercih edilen üniversitelerin: ODTÜ (42,2), Boğaziçi (16,4), Ankara (%10), Hacettepe (%7,8) ve İstanbul (4,4) üniversiteleri; en çok tercih edilen bölümlerin ise Psikoloji (%32,9) ve Sosyoloji (%30,7), ardından İşletme (%6,4), Hukuk Fakültesi (%6,2), Uluslar arası İlişkiler (%5,1) ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (%4,7) bölümleri olduğu tespit edilmiştir (Tablo 44).

ODTÜ sosyoloji bölümü öğrencileri için ODTÜ'nün öncelikle tercih edilen üniversite olduğunu gözlemiştik. Bununla birlikte öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi tercih etmelerinde üniversite faktörü bölüm faktöründen daha belirleyicidir. Zira öğrencilerin %27,7'si sosyoloji (Tablo 45), %41'i ise psikoloji bölümlerini ilk sırada yazmış olmakla birlikte, bu oranlar üniversite olarak ODTÜ'ye 1. Sırada yer veren %44,6 oranının altında kalmıştır.

ODTÜ'yü üniversite olarak, tercih edilir kılan ilk üç nedeni katılımcılardan belirtmesini istediğimizde, birinci nedene yazılanlar tasniflendiğinde, en yüksek oranlı üç ifadeyi şöyle özetleyebiliriz: “%29,8; En iyi üniversite ya da okullardan biri olması, kendimi daha iyi geliştirmeme katkısı olacağını düşünmem, ODTÜ'nün adı, itibarı ve imajı, kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği, ODTÜ hayali, sevgisi, ilgisi, hırsı”. “%29,8; Öğrenciye sunulan akademik imkân ve ders olanaklarının üstünlüğü, yüksek kalitesi, hocaların yeterliliği ve kalitesi, başarımın yüksek olması ve kaliteli öğrencilerin buraya gelmesi”. “%15,8; Yabancı dilde (İngilizce) eğitim vermesi, uluslar arası bağlantıları, başarıları ve tanınırlığı olan bir üniversite olması” (Tablo 46).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yüksek öğretimin temel amacını belirtmek üzere ortaya koydukları ifadeler, yüksek öğretimden temelde ne beklediklerini de ortaya koymaktadır. “Kültür ve bilgi birikimini artırmak” %76,7; “bir alanda uzmanlaşmak” %73,3'le en yüksek oranlarda ifade edilen amaçlardır.

Yükseköğretimin amacı konusundaki verileri birlikte değerlendirdiğimizde; Öğrencilerin kültür ve bilgi birikimini artırıp bir alanda uzmanlaşarak meslek ve kariyer edinme ve sosyal statü kazanma amaçları olduğunu söyleyebiliriz. İş ve meslek yaşamında kariyer edinme bileşenlerinden olan yabancı dil öğrenmek, diploma sahibi olmak ve kolaylıkla iş bulmak gibi amaçlar en az vurgulananlardır. Bu durum, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin bireysel gelişim özelliklerine verdikleri önemin, “etiket” beklentisini aşan bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Verilerde öğrencilerin yükseköğretim kanununda yer aldığı gibi, amaçları-toplumsal faydaya bağlayarak-idealize etmeden, daha bireyci ve gerçekçi bir tutum takındıkları gözlenmektedir (Tablo 47). Burada, “yabancı dil öğrenme” yükseköğretimin temel amacı olarak %26,1 ile 5. sırada belirtilirken, ODTÜ Sosyoloji bölümü tercih edilirken dikkate alınan faktörler arasında 3. öncelik sırasında “ODTÜ’nün İngilizce eğitimindeki kalitesi”nin yer aldığını da belirtmeliyiz (Tablo 50).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü tercih etmelerinde muhtemel yönlendirici faktörleri, önceliklerine göre sıralamaları istendiğinde, öğrencilerin tercihlerinde kendi kararlarına daha fazla itibar ettikleri gözlenmiştir. “Kişisel tercihlerim” beni öncelikle yönlendirmiştir seçeneğine “2,8.” ortalama öncelik sırası verilmiştir. Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nü tercih etmelerindeki ikinci öncelikli sıranın ortalama “4,1.” ile üniversitelerin tanıtım çalışmalarına verilmiş olması, öğrencilerin tercih sürecinde araştırmacı bir yaklaşım içinde üniversitelerin tanıtım çalışmalarını takip ettiklerini düşündürmektedir. Aile isteklerinin yönlendirmedeki etkisi ortalama öncelik sırası olarak “5,3” ile üçüncü konumda belirtilmiştir (Tablo 48). Öğrenciler her ne kadar bağımsız karar verebilme yeterliliği ve özgüvenine sahip olsa da, aile isteklerini dikkate almaktadır. Veriler ülkemizde aile bağlarının ve etkisinin hala güçlü olduğu tezini de doğrulamaktadır.

ÖSYS yerleşme puanının (6,6. sıra) etkisi son sırada vurgulanmıştır. ÖSYS yerleşme puanının birçok etken yanında son sırada verilmesi, öğrencilerin aldıkları puanın mecburiyetlerinden bağımsız düşünebildiklerini göstermektedir. Bu durum elbette öğrencilerin yüksek puanlarla üst başarı sıralalarında yer alma avantajından kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle öğrencilerin özgüvenleri de yükselmekte ve kişisel tercihlerini, ideallerini tercih listelerine yansıtma imkânı bulabilmektedirler.

Araştırma tasarlanırken, öğrencilerin tercihlerinde ÖSYS puanının öncelikli etkisini ön sıralarda vurgulaması, öğrencilere yüksek puanlara sahip olmalarından dolayı zaten beklenmiyordu. Ancak şu da bir gerçek ki, öğrencilerin yerleştirilmesinde kullanılan başlıca olgusal ölçüt, puanlarına göre oluşan başarı sıralarıdır. Bu sebeple, bu gerçek etkinin öğrenciler tarafından nasıl dile getirildiğini tespit etmeyi denedik (Tablo 49). Sonuçta her ne kadar öğrenciler ÖSYS puanından bağımsız düşünüyor gibi gözlene de, ÖSYS puanlarına dayanarak, gerçekçi bir yaklaşım içinde karar verdikleri tespit edilmiştir.

Verilerden, “başka üniversitelerin daha yüksek puanlı ve popüler bölümlerine puanım yetiyordu fakat benim için ODTÜ daha öncelikliydi” ifadesinin, öğrencilerin %46,4’ünün düşüncelerini yansıttığı gözlenmektedir. Bu oran, katılımcıların %44,6’sının ODTÜ’yü ilk sırada; %42,2’sinin 1, 2 ve 3. sıralarda yazdıklarını gösteren verilerle tutarlılık göstermektedir (Tablo 44-45).

“Puanımla ODTÜ’de daha yüksek puanlı bölümleri tercih edebilirdim ama Sosyolojiyi tercih ettim” (%12,2) ve “puanımla daha yüksek puanlı sosyoloji bölümlerini yazabilirdim ama ben ODTÜ Sosyolojiyi istedim” (%12,2) diyenlerin oranlarının toplamı %24,4’tür. Bu oran da sosyoloji bölümünü 1. tercihin yazanların %27,7’lik oranına yakındır (Tablo 45).

“Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu” (%28,7) ifadesini, veri kaynağına bakarak analiz ettiğimizde, bu ifadeye katılanların %36,5’inin 1. sıraya üniversite olarak ODTÜ’yü, %23,1’inin ise bölüm olarak sosyolojiyi yazdığını gözlüyoruz. Bu oranlar, genelde ODTÜ’yü %44,6 ile ilk sırada, %27,7 ile sosyolojiyi ilk sırada yazanların (Tablo 45) oranlarından çok az farklıdır. Bu durumda “Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu” ifadesi her ne kadar zorunluluk bildirirse de, öğrencilerin en mecburi halde bile ilk sıralara yazdıkları programa yerleştiklerini göstermektedir. Yani bu ifade ile bir çaresizlik hali değil, isteklerin gerçekçi bir biçimde tatmin edilmesi vurgulanmış gibidir.

Anketin 45. sorusunda ODTÜ Sosyoloji Bölümünü seçerken öğrencilerin dikkate aldığı faktörleri düşünerek, hazır verilen ifadelere katılım derecelerini 1–10 arasında puanlamaları istenmiştir. (10 en yüksek puan 1 en düşük puan). Her bir ifadeye verilen puanların ortalamaları çıkarıldığında, “ODTÜ’nün eğitimdeki kalitesine” 8,9, “ODTÜ’nün itibarı ve imajına” 8,5, “ODTÜ’nün İngilizce eğitimindeki kalitesine” 8,4 puan verilmiştir. Eğitimde kalite, kurumsal itibar ve imaj vurgusu yapan en yüksek puanlı bu üç ifade, öğrencilerin %42,8’inin ilk üç tercihinde üniversite olarak ODTÜ’ye yer vermesi (Tablo 44) ve %46,4’ünün üniversite olarak ODTÜ’ye öncelik vermesinin gerekçesi olarak karşımızda durmaktadır (Tablo 49). Ayrıca 7 puan ve üzerinde puanlanan ilk altı ifadenin beşinde bölümden ziyade üniversite faktörü ön plana çıkmaktadır (Tablo 50).

İlk onbir ifade ortalama 5 puanın üzerinde puanlanmıştır. Bu ifadelerin altısında üniversitenin nitelikleri ve olanakları ön plana çıkarılırken, diğer beşinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun ideal meslek arayışı, gelecek ve kariyer beklentisi vurgulanmıştır. Bu beş ifadenin puanları şöyledir; “Sosyolojinin ilgi ve yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum”, 7,9 puan; “Sosyolojiyi idealimdeki

bölüm/meslek alanı olduğu için tercih ettim”, 6,6 puan; “Sosyoloji mezunlarının farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkanı olduğu için tercih ettim”, 6 puan; “Sosyoloji bölümünün üniversitede prestijli bir bölüm olduğunu düşünüyorum”, 5,9 puan; “Sosyoloji mezunlarının iş hayatındaki itibarının yüksek olduğunu düşünüyorum”, 5,4 puan. 10 puan üzerinden 5 ve daha fazla ortalama puan verilen bu ifadeler; Sosyoloji bölümü/disiplininin, üniversitedeki itibarı, mezunlarının itibarı ve iş olanakları konusunda ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin olumlu bir algıya sahip olduklarını göstermektedir (Tablo 50).

Bilgisizlikten ve tesadüflerden kaynaklı tercih ettim ifadesine 2,6 ve 1,8 gibi düşük bir ortalamalarla puan verilmesi, öğrencilerin ODTÜ Sosyolojiyi isteyerek ve bilerek tercih ettiklerinin bir başka göstergesi olarak yorumlanabilir.

“ODTÜ eğitim bursu olanakları” ifadesine verilen ortalama puanın 3,2 ve “ODTÜ’nün rehberlik, kariyer planlama, danışmanlık vb. hizmetler sunması” ifadesine verilen ortalama puanın 4,1 olduğu gözlenmiştir. ODTÜ diğer bazı özelliklerine ilişkin bu ifadeler verilen ortalama puanların, Sosyoloji bölümünün üniversitedeki prestiji ve itibarı (5,9), sosyoloji bölümü mezunlarının itibarı (5,4) ve iş olanakları (4,7) konusundaki ifadelerden daha az bir ortalamaya sahip olması, öğrencilerin bir üniversite olarak ODTÜ ile bir bölüm/bilim alanı/meslek olarak Sosyoloji arasında dengeli bir tercih algısına sahip olduklarını düşündürmektedir.

“ODTÜ’nün yaşadığım şehirde /Ankara’da olması” ifadesine verilen ortalama 4 puan, bu durumu önemseyen öğrenciler olduğunu ancak önceki ifadelerle bakıldığında üniversite ve bölüm/mesleğin daha fazla önemsendiğini göstermektedir.

Sosyoloji mezunu herkes sosyolog olarak çalışmak zorunda olmadığı gibi, farklı mesleklere yönelebilirler, hatta sosyoloji bölümünde aldıkları eğitimden çok farklı bilgileri gerektiren işler yapabilirler. Bu nedenle öğrencilere, “mezun

olduğunuzda sosyolog olarak mı çalışmak istersiniz” diye sorma gereği duyduk. Verilerden katılımcıların yarısından fazlasının (%54,7) sosyolog olarak çalışmayı düşünmediğini öğrenmiş bulunmaktayız. Öğrencilerin %45,3’ü ise sosyolog olarak çalışmak istemektedir (Tablo 51).

Sosyolog olarak çalışmak istemeyenlerin %53,5’i “akademisyen olmak isterim” demiştir. Bu veri bazı öğrencilerin sosyoloji lisansı üzerine, farklı alanlarda akademik kariyer yapmak istediği şeklinde yorumlanabilir. “İletişim, Medya, Gazeteci, Reklam, Pazarlama, Halkla İlişkiler Uzmanı olarak çalışmak isteyenler”, %10,1, “kendi işini kurmak isteyenler” %10,1, “özel sektörde ve/veya insan kaynakları yöneticisi olarak” çalışmak isteyenler %15,2 oranındadır (Tablo 52).

Bununla birlikte Türkiye’de Sosyoloji bölümü olan tüm üniversitelerin bölüm tanıtımlarında, Sosyoloji mezunlarının pedagojik formasyon almaları kaydıyla resmi ve özel okullarda, dersanelerde öğretmenlik yapabildikleri özellikle belirtilmektedir. Katılımcılardan öğretmen olmak isteyenlerin yalnızca 1 kişiden ibaret olması, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin üniversite ve bölümlerinden beklentilerinin, “hasbelkader belki öğretmen olurum” gibi güvensiz tutum içinde olmadıklarını göstermektedir. Kanımızca sosyoloji bölümlerine yakışan tutum da böyle olmalıdır.

Sosyolog olarak çalışmak isteyen öğrencilerin hangi sektörleri tercih ettikleri çalışmamızda ortaya çıkarılmak istenmiştir (Tablo 53). Açık uçlu olarak elde edilen veriler sınıflandırıldığında, sosyolog olarak çalışmak isteyen öğrencilerin %30,8’i en yüksek oranla “özel sektör/araştırma/arge/insan kaynakları”, %25,6’sı “akademi/üniversite”, %10,3’ünün “Basın yayın/iletişim/medya/halkla ilişkiler”, %12,8’i “kamu/devlet”, %6,4’ü “eğitim”, %6’sı “reklam”, %3,8’i “siyaset/AB/Uluslar arası proje”, yine %3,8’i “STK”, %1,3’ü “sosyal hizmetler” kavramlarını kullanmışlardır. %2,6 oranında ise kararsızlar bulunmaktadır. Veriler

öğrencilerin sosyoloji bölümünün konu çeşitliliğinin farklı iş alanı ve sektörlerde pratik bir karşılığı olduğundan haberdar olduklarını göstermektedir.

Sosyolog olarak çalışmak istemeyenlerden 53 kişi akademisyen, 1 kişi öğretmen olmak istediğini, sosyolog olarak çalışmak isteyenlerden ise 20 kişi akademi/üniversite, 10 kişi devlet sektörü, 5 kişi eğitim ve 1 kişi sosyal hizmetler alanı ve sektörlerinde çalışmak istediğini belirtmiştir. Bu sayıları topladığımızda, 90 kişinin yani görüşülen öğrencilerin (181) yaklaşık yarısının devlet memuriyetine ve üniversite kadrolarına açıkça ya da zımnen vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Kamuoyunda özellikle sosyalbilimler alanında tahsil görenlerin “devlete kapak atma” beklentisi içinde olduğu kanısı hakimdir. Sosyoloji bilimi ve bölümleri sözkonusu olduğunda bu kanının, siyasal dengeler içinde, resmi ideolojiyi desteklediği ölçüde sosyolojinin varlık ve önem kazanan bir disiplin olduğu iddiasına dayandığını söyleyebiliriz. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin en az yarısının böyle bir beklenti içinde olmaması, bu genel kanıyı zayıflatarak, sosyolojinin bağımsız bilim olma iddiasına ve mesleki itibarına katkı sunmaktadır. Ayrıca çalışmamızda, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin kendi beklentilerinden bağımsız olarak Sosyoloji bölümü mezunlarının çoğunlukla hangi sektörlerde çalıştıklarına ilişkin görüşlerine de başvurulmuştur. Burada elde edilen verilerde özel, özerk ve bağımsız çalışma alanlarına yapılan vurgunun daha baskılı olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 54). Bulguların sosyoloji bölümü öğretim programlarının hazırlanmasında görev alanlarca kullanılması temennisindeyiz.

Araştırma sonuçlarından, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin %70,4 gibi baskın bir oranının, sosyoloji bölümünden mezun olanların hemen iş bulamayacağı doğrultusunda bir algıya sahip oldukları anlaşılmaktadır (Tablo 55). ÖSYS’de ilk 20.000 içerisine girdiği halde, iş bulma konusunda sıkıntılı olan bir bölümün, daha

avantajlı alternatif bölümler olmasına rağmen neden tercih edilmiş olabileceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu soru, mesleklerin itibarının bir geçim aracı olması yönüyle ilişkilendirildiğinde belirlemektedir. Esasında, anketin 40, 44 ve 45. sorularıyla toplanan veriler bu soruya cevap verebilmektedir. Bu sorulara verilen cevaplarda sosyoloji bölümünden ziyade üniversite olarak ODTÜ ön plana çıkarılmaktadır. Zira ODTÜ mezunu olmanın, yapılacak meslek ve işte avantaj sağlayacağı düşünülmektedir.

Ancak mesleklerin sosyal-psikolojik tatmin sağladığı da bir gerçektir. Zira anketin 40,44 ve 45. sorularına verilen yanıtlarda, iş bulma kolaylığını artıracak bir faktör olarak, üniversite eğitim kalitesinin yani ODTÜ'nün tercihlerdeki belirleyiciliğinin yanı sıra sosyoloji bölümüne duyulan ilginin de hatırı sayılır bir düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Sosyoloji bölümlerinden mezun olanların hemen iş bulamadığını düşünen öğrencilere, bu düşüncelerinin nedenini de sorduk. Aldığımız cevap ifadelerini sadeleştirerek beş ana başlık altında sınıfladık (Tablo 56). Oransal sonuçları maddeleştirerek yorumlayacak olursak; öğrencileri şöyle konuşturabiliriz:

- ✓ %29,4; Sosyoloji bölümü mezunları iş bulmakta çok zorlanırlar. Çünkü ülkemiz koşullarında işsizlik genel olarak herkesin sorunudur. Sosyoloji mezunlarına da yeterince talep yoktur. Bu konuyu çözümlenecek istihdam politikaları da geliştirilmemekte / geliştirilememektedir.
- ✓ %23,8; Ülkemizde sosyoloji bilimine, sosyoloji bölümlerine ve sosyologlara yeterince önem verilmemekte, sosyoloji mezunları kamuda ve özel sektörde itibar sorunu yaşamaktadır.
- ✓ %20,6; Sosyoloji bölümlerinde yapılan eğitimler çeşitli sektörlerin sosyolog talebini artıracak biçimde yapılmamaktadır. Sosyoloji mezunlarına, sosyolog

olarak farklı alanlarda çalışabilecek teorik ve pratik donanımın kazandırılmaması, sosyoloji mezunlarının nitelikli uzman personel olarak istihdam edilmeleri önündeki bir engeldir.

- ✓ %15,9; Sosyolojinin bir bilim ve meslek olarak toplumsal yaşamın her alanında sunabileceği katkılar yeterince bilinmemektedir. Sosyolojinin inter-disipliner yönü teorik olarak herkes tarafından ifade edilse de pratikte bunun nasıl olacağı konusunda yeterince tanıtımı yapılamamaktadır. Eğitim, sağlık, güvenlik, adalet, tarım, siyaset, uluslar arası ilişkiler, çevre, şehircilik, göç, küreselleşme, kentleşme vs. ile sosyoloji arasındaki ilişkiler akademik olarak kurulmakta, ancak sosyologların bu alanlarda hangi işi nasıl yapacağı, hangi yol ve yöntemleri kullanacağı açıkça tanımlanmamaktadır. Ya da yapılan tanımların toplumsal / kamusal kabulü sağlanarak resmi güvence altına alınmamıştır. Sosyoloji bilim insanları, diğer akademik çevreler ve sosyologlar bu konularda her ne kadar olumlu bir tutum ve yaklaşım geliştirebilmiş olsalar da, devlet ve toplum nezdinde bu anlayış yeterince anlaşılmamaktadır.

- ✓ %10,3; Bu konuda bir fikrim yok, bilmiyorum.

Katılımcılara “siz mezun olunca hemen iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? diye sorduğumuzda ise, hayır cevabı verenlerin oranı %45,6’ya gerilemektedir (Tablo 57). Bu öğrencilere mezun olunca hemen iş bulamayacak olmalarının nedenini de sorduk (Tablo 58). Bu verileri de şöyle konuşabiliriz:

- ✓ %35,4; Ülkemiz koşullarında “işsizlik” bir ODTÜ’lü olsam da beni de yutabilecek büyüklükte büyük bir sorundur. Sosyoloji mezunlarına kamunun ve piyasanın talebi bir miktar var. Bu talep de daha çok ODTÜ gibi nispeten kaliteli eğitim veren üniversitelerin sosyoloji mezunlarından karşılanmaktadır. Ancak yine de bu bile yetmeyebilir. Eğer hemen iş

bulamazsam bunun en önde gelen nedeni ülkemizin ve piyasanın koşullarıdır.

Bu konuyu çözümlenecek istihdam politikaları da geliştirilememektedir.

- ✓ %28; ODTÜ’de Sosyoloji öğrencilerine sosyolog olarak farklı alanlarda çalışabilecek teorik ve pratik donanımın kazandırılması hedeflenmektedir. Buna rağmen ben mezun olunca hemen iş bulabileceğini düşünmüyorum. Çünkü ülke koşullarından kaynaklı kısıtlı olan iş imkanları ve özel olarak birkaç sektör dışında sosyoloji mezunu talebinin çok az olması yanında, benimle aynı düzeyde eğitim alan diğerlerinden daha öncelikli tercih edilmem için gerekli eğitimi almaktan uzayım.
- ✓ %9,8; ODTÜ Sosyoloji bölümünde diğer üniversitelerin sosyoloji bölümlerine göre daha kaliteli eğitim yapılıyor olsa da, ülkemizde sosyoloji bilimine, sosyoloji bölümlerine ve sosyologlara yeterince önem verilmediği ve sosyoloji mezunları itibar sorunu yaşadığından mezun olunca hemen iş bulamayabilirim.
- ✓ %6,1; Sosyolojinin bir bilim ve meslek olarak toplumsal yaşamın her alanında sunabileceği katkılar yeterince bilinmemekte, sosyoloji yaygın olarak tanınmamaktadır. Sosyolojinin inter-disipliner yönü teorik olarak herkes tarafından ifade edilse de sosyologların farklı alanlarda hangi işi nasıl yapacağı, hangi yol ve yöntemleri kullanacağı açıkça tanımlanmamaktadır. Sosyoloji bilim insanları, diğer akademik çevreler ve sosyologlar bu konularda her ne kadar olumlu bir bilgiye sahip olarak tutum ve yaklaşım geliştirebilmiş olsalar da, devlet ve toplum nezdinde bu anlayış yeterince oturmamıştır.
- ✓ %19,5; Son olarak, üstteki dört ifade başlığını bir arada değerlendirip, %19,5’lik “Bilmiyorum” ve muadili cevapları yorumlayacak olursak,

Ülkemizde genel bir işsizlik sorunu var, sosyoloji mezunlarına olan piyasa talebi çok az, ancak yine de okulumda aldığım eğitim nitelikli bir sosyoloji mezunu olarak, bir çok sektörde iş bulmamı kolaylaştırabilir. Ülkemizde Sosyoloji bir bilim ve meslek olarak tanınırlık ve bilinirlik sorunu yaşadığından sosyologların iş tanımını yeterli düzeyde yapılmamış olsa da, ODTÜ’de alacağım eğitimle bu sorunlardan münezzehe olmayı bekliyorum. Bu yüzden ODTÜ’y tercih ettim. Ama yine de hemen iş bulamayabilirim. Neden mi? Bu konuda tam olarak bir fikrim yok, bilmiyorum.

Sosyoloji bölümlerinden çıkınca hemen iş bulunamayacağını düşünen %70,4 oranı ile kendisi ODTÜ Sosyolojiden mezun olunca hemen iş bulamayacağını düşünen %45,4 oranı arasındaki farklılığın detaylarını açmak yorumlarımıza genişlik getirecektir. Kendisi mezun olunca hemen iş bulamayacağını düşünenler içinde, %8,6’lık bir kesim, diğer sosyoloji bölümlerinden mezun olanların hemen iş bulabileceğini düşünmektedir. %91,4’lk bir kesim diğer sosyoloji bölümlerinden mezun olanların da hemen iş bulamayacağını düşünmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan bu farklılaşma öğrencinin öğrenim gördüğü ODTÜ ve ODTÜ Sosyoloji Bölümüne yaptığı olumlu atıfdan kaynaklanmaktadır (Tablo 91).

ODTÜ Sosyoloji Bölümü ğrencileri tarafından, yükseköğretimin amacı olarak en çok ifade edilen amaçlar sadeleştirildiğinde, öğrencilerin yaklaşık %75’inin yükseköğretimin temel amacı konusundaki beklentilerinin iş ve meslek yaşamına yönelik olduğunu görüyoruz. Öğrencilerin ODTÜ’de sorunla karşılaşma hakkındaki algıları, Türkiye’deki niversiteler içinde ODTÜ’nn öncelikli olarak tercih edilen üniversitelerden biri olması olgusunu desteklemektedir. Anket uygulanan öğrencilerin %74,6’sı ODTÜ’de bir sorunla karşılaşmadığını, %25,4’ ise sorunla karşılaştığını belirtmiştir (Tablo 59). Öğrencilerin yaklaşık ¼’ niversite olarak

ODTÜ’de sorun yaşadığını belirtmiş olmakla birlikte, sorun yaşayanlar içinde iş ve meslek beklentisine ilişkin pek bir sorun yaşanmadığı gözlenmemiştir (Tablo 60).

Sorun yaşama meselesini üniversite olarak ODTÜ’den, bölüm olarak ODTÜ Sosyoloji Bölümüne kaydırduğumuzda ise öğrencilerin yaklaşık %80’inin bir sorunla karşılaşmadığı, yaklaşık %20’sinin sorunla karşılaştığını gözlenmiştir (Tablo 61). Belirtilen sorunların yarısından fazlası (%53) yükseköğretimin temel amacı olarak iş ve meslek yaşamına yönelik gelişim ile ilgili öğretim dili, süreci, ders çeşitliliği ve öğretim içeriğine ilişkin sorunlardır (Tablo 62). Bu sorunların bölümle ilişkilendirilmesi doğaldır. Zira iş ve meslek yaşamını etkileyen unsur elbette üniversiteden ziyade bölüm/branş/meslek olmalıdır.

ODTÜ’de sorun yaşayan öğrenci sayısı, ODTÜ Sosyolojide sorun yaşayanlardan daha azdır (Tablo 59-61). Genel olarak bölümde sorun yaşayanların oranı yaklaşık %20, üniversitede sorun yaşayanların oranı ise yaklaşık %25’tir. Çapraz analiz sonucuna göre bölümde sorun yaşayanların %50’si Üniversitede sorun yaşamazken, diğer %50’si sorun yaşamaktadır. Üniversitede sorun yaşayanların %63’ü bölümde sorun yaşamazken, %37’si sorun yaşamaktadır. (Tablo 90). İstatistiksel olarak da anlamlı bulunan farklılaşma, bir alanda sorunla karşılaşan öğrencilerin, böylece oluşan hassasiyetleriyle, başka alanlardaki sorunları da algılama duyarlılıklarının artmış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmamızda öğrencilerin ODTÜ’de ve sosyoloji bölümünde herhangi bir sorunla karşılaşma durumlarının bölümden memnuniyet algılarını olumlu etkilediği anlaşılmıştır. Ankete katılan öğrencilerden ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde okumaktan kesinlikle memnunum ve memnunum diyenlerin oranı yaklaşık %89,8’dir. (Tablo 63). Bu oran ODTÜ’de (%75) ve sosyoloji bölümünde (%80) sorunla

karşılaşmayanların oranından yüksektir. Anlaşılan, yaşanan bazı sorunlar öğrencilerin memnuniyetini olumsuz etkileyecek düzeyde algılanmamaktadır.

Öğrencilerin bir üniversite ve bölümden memnuniyetleri beklentilerin karşılanmasıyla da ilişkilidir. ODTÜ Sosyoloji Bölümünün beklentileri üniversite olarak tamamen ve kısmen karşıladığını söyleyenlerin oranlarını topladığımızda, %97,2 (Tablo 64); bölüm olarak tamamen ve kısmen karşıladığını söyleyenlerin oranlarını topladığımızda ise, %92,8 (Tablo 65) oranlarıyla karşılaşıyoruz. Bu bölümü ön sıralarda tercih edenler içinde memnun olanların oranının tercih sırası daha geride olanlardan daha yüksek çıkması beklenti ve memnuniyet ilişkisi açısından önemli bulunan bir sonuçtur (Tablo 86).

Öğrencilerin okullarında herhangi bir sorunla karşılaşmaları, bu sorunları beklentilerinin karşılanması düzeyinde değerlendirmesi ve bir memnuniyet algısı oluşturmaları, okullarıyla aralarında kuracakları aidiyet ilişkisinin yönünü belirleyen süreçlerdir. Verilerden ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin, gerek üniversite gerekse sosyoloji bölümü nezdinde, örgütsel vatandaşlık davranışının güçlü olduğu ve kuruma ve bölüme aidiyet duygusu içinde kurum ve bölüm/meslek kültürünün temsilcisi oldukları ve kuruma ve bölüme olumlu referans verdikleri gözlenmektedir (Tablo 66-67). Bu sonuç üzerinde beklentilerin karşılamasının etkisi bulgulanmıştır. Zira beklentileri karşılananların artması durumunda, üniversite ve bölümü önerenlerin de bir miktar arttığını görmekteyiz. Beklentileri karşılanmadığında ise bunun tersine bir sonuç ortaya çıkmaktadır (Tablo 92). Ancak şu da var ki, ODTÜ'den bağımsız ve genel olarak Sosyoloji bölümlerini başkalarına önermek sözkonusu olduğunda öğrenciler, ODTÜ'ye ve ODTÜ Sosyoloji Bölümüne nispetle tereddüt etmektedirler (Tablo 68).

66-67-68. tablolarda öğrencilerin %92,8'i üniversite olarak ODTÜ'yü başkalarına önerirken, %83,4'ü ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü önermekte ve %70'i ODTÜ'den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önermektedir. Bu veriler anketin 45. sorusunda, öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji bölümünün tercih etmesinde etkili faktörlerden bölüm olarak sosyolojiyle ilgili ifadelerin ikinci planda kalmasıyla da uyumludur. Araştırmamızın sonuçlarından, bir üniversite olarak ODTÜ ve ve bir bölüm olarak ODTÜ Sosyoloji Bölümünün mesleki ve bilimsel geleceği hakkında öğrencilerin ciddi şüpheler taşımadığı, ODTÜ'den bağımsız olarak sosyoloji bölümlerinin geleceği konusunda ise öğrencilerin tereddütlü bir yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar:

Bu çalışmada, ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin, Sosyoloji bölümünü tercih nedenleri büyüteç altına alınıp sosyolojik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarını maddeler halinde şöyle özetleyebiliriz:

1. 2006 yılında 36 üniversitede sosyoloji programı yer alırken 2011 yılında 57 üniversite, 2012 yılında ise 64 üniversite sosyoloji programına lisans düzeyinde öğrenci almıştır.
2. ODTÜ Sosyoloji Bölümü her yıl ilk beşte tercih edilen sosyoloji programları içinde yer almıştır. Sadece bu veri bile ODTÜ Sosyolojinin akademik başarısı yüksek öğrenciler tarafından tercih edildiğini göstermektedir.
3. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde kayıtlı öğrencilerin %83,4'ü kızdır. Bu veri cinsiyet ve meslek seçimi arasındaki eğilimler dikkate alınarak üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.
4. ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin yaklaşık %75'inin yükseköğretime devam etmesinin temel motivasyonunun, iş ve meslek yaşamına yönelik beklentileri olduğu gözlenmiştir. Bu amaçlar günümüz dünyasında geçerli olan kapitalist-küresel piyasa ekonomisine mündemiç bir yükseköğretim anlayışını yansıtmaktadır. Öğrencilerin sosyoloji algılarının da bu beklentilerden etkilenebileceği öngörülebilir.
5. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yükseköğrenime hazırlık ve giriş öncesinde genel olarak sosyal bilimlere özellikle de psikoloji ve sosyolojiye ilgi duymuş ve lise

eğitimi boyunca bu bölümlere girmek üzere hazırlanmış ve oldukça bilinçli kararlar vermişlerdir.

6. Öğrencilerin %69,1'i Anadolu Lisesi, %17,1'i Süper Lise mezunu olmasına rağmen gerek akademik başarılarında gerekse yöneltme hizmetlerinde, öğrenciler bu okulların etkisine ciddi bir atıfta bulunmamışlardır. Dershanelerin katkısı daha fazla önemsenmiştir. Bu durumda diğer liselerde okuyan ve dershaneye gidemeyecek olan "ğrenci halleri" zerine özellikle dşnlmelidir. Türkiye'de ortaöğretim ve yükseköğretime giriş sistemi sorgulanmayı hak etmektedir.
7. Öğrenciler sosyoloji bölümlerinin ve mezunlarının çeşitli nedenlerle itibar ve istihdam sorunları yaşadığını biliyor olmalarına rağmen bu bölümü tercih etmişlerdir. Ancak itibarı ve imajı, kurumsal kimliği ve iş hayatındaki prestiji ve önceliği açılarından kalitesi tartışılmayan bir üniversitede bu bölümü okuyarak, bu sorunları aşabileceklerine inanmaktadırlar.
8. Öğrencilerin %70,4', sosyoloji bölümü mezunlarının hemen iş bulamayacağını düşünmektedir. Kendisinin hemen iş bulamayacağını düşünenlerin oranı ise %45,6'dır. ODTÜ Sosyolojide kayıtlıyken öğrencilerden aldığımız bu bilgilerin, öğrencilerde tercih aşamasında da en azından sezgisel düzeyde de bulunduğunu tahmin etmekteyiz. Zira, istihdam ve itibar sorunu olmayan psikoloji bölümünün ODTÜ sosyoloji bölümünden daha öncelikli tercih edilmesi ve tercih nedenleri olarak, ODTÜ'ye, bölüm olarak sosyolojiden daha fazla öncelik atfedilmesi bu yaklaşımın ifadeleri olabilir.
9. Öğrenciler sosyoloji biliminin sahip olduğu konu çeşitliliğinden ve bu konuların farklı iş alanı ve sektörlerde pratik bir karşılığı olduğundan haberdardırlar. Zira yarıdan fazla bir oran (%54,7) sosyolog olarak çalışmak istemezken, %45,3'lk oran ise sosyolog olarak çalışmak istemektedir.

10. Ülkemizde kaliteli üniversitelerde okumanın yolu akademik yeteneğe dayalı olarak yapılan ÖSYS’lerde yüksek puanlar alarak, ön sıralarda yer almaya bağlıdır. Böylece öğrenciler öncelikli tercihlerine yerleşebilmektedir. Öğrencilerin yaklaşık %90’ı kaliteli lise eğitimi verdiği kabul edilen Anadolu Lisesi ve Süper Lise mezunudur. Tamamı en az bir yıl dershaneye devam etmiştir ve yarıdan fazlası ilköğretim döneminde dershaneye tanışmıştır. %42,2 oranında öğrenci özel ders almıştır. Öğrencilerin %12,7’si özel okul mezunudur. Neticede de, tamamı ilk 20.000. sıralarda yer alan, yaklaşık %80’i ilk girişte kazanan ve %72,6’sı ilk beş tercihine yerleşen bir öğrenci kitlesiyle karşılaşmıştır.
11. Öğrencilerin eğitim yaşantısı ve tercihlerinde ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin etkisi her zaman vurgulanmaktadır. Öğrencilerin %76’sı üniversiteye gelmeden önce, Ankara, İstanbul ve İzmir’de ikamet etmektedir. Annelerin %47,6’sı, babaların %59,7’si üniversite düzeyinde eğitimlidir. Eğitim ile istihdam ve gelir ilişkisi burada da ortaya çıkmıştır. Annesi gelir getiren öğrencilerin oranı %58,6 babası gelir getirenlerin oranı %96,1’dir. Annesi gelir getirici konumda olanların tamamının babası da aynı anda gelir getirici bir konumda bulunmaktadır. Asgari ücretin yaklaşık ikibuçuk katı olan 1500 TL ve üzeri aylık hane gelirine sahip olanların oranı ise %81,3 olarak gözlenmektedir. Öğrencilerin %76,8’i ailesinin tek çocuğu veya iki kardeşidir. Bu özelliklerin tamamı eğitim sürecini olumlu etkileyen faktörler olarak karşımızda durmaktadır.
12. Sosyal ve ekonomik olanakların ve fırsatların, ailelerce akademik bilgi ve sınav tecrübesi edinecek şekilde yönetilmesi, öğrencilerin yüksek puanlar alarak ön sıralarda yer almalarını ve öncelikle tercih edilen üniversiteleri kazanma şanslarını artırmıştır.

13. Öğrencilerin %74,6'sı ODTÜ'de; %80'i ODTÜ sosyoloji Bölümünde bir sorunla karşılaşmamıştır. ODTÜ üniversite olarak öğrencilerin %79,4'ünün beklentisini kesinlikle karşılamıştır. %17,8'sinin beklentisi ise kısmen karşılanmıştır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü ise öğrencilerin %65,4'ünün beklentisini tereddütsüz karşılarken %27,4'ünün beklentisini kısmen karşılamaktadır.
14. Öğrencilerin beklentilerinin karşılanması üniversite ve bölümden memnuniyet oranlarını da belirlemektedir. Zira ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde okumaktan kesinlikle memnunum ve memnunum diyenlerin oranı yaklaşık %89,8'dir.
15. Bir ürün ya da hizmetten duyulan memnuniyet bu ürün ya da hizmetin başkalarına önerilmesinde tereddütsüz davranmayı beraberinde getirecektir. Öğrencilerin %92,8'i üniversite olarak ODTÜ'yü başkalarına önerirken, %83,4'ü ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü önermekte ve %70'i de ODTÜ'den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önermektedir.
16. Öğrencilerin ODTÜ Sosyoloji bölümünü tercih etmesinde etkili faktörlerden bölüm olarak Sosyolojiye yapılan atıf bir üniversite olarak ODTÜ'ye yapılan atıfa göre ikinci planda kalmaktadır. Bununla birlikte bir bölüm olarak ODTÜ Sosyoloji Bölümünün mesleki ve bilimsel geleceği hakkında öğrencilerin ciddi şüpheler taşımadığı söylenebilir.
17. ODTÜ'den bağımsız olarak Sosyoloji bölümlerinin geleceği konusunda ise öğrencilerin tereddütlü bir yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki tereddütleri sosyoloji bilimine ilişkin bir güvensizlikten ziyade genel olarak ülkemizde sosyoloji bölümlerine ve sosyologlara yeterince önem verilmemesi; sosyoloji biliminin ve sosyoloji mezunlarının kamuda ve özel

sektörde itibar sorunu yaşamasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunları ve kaynaklarını şöyle açımlayabiliriz:

a) Sosyolojinin bir bilim ve meslek olarak toplumsal yaşamın her alanında sunabileceği katkılar yeterince bilinmemektedir. Sosyolojinin inter-disipliner yönü teorik olarak herkes tarafından ifade edilse de pratikte bunun nasıl olacağı konusunda yeterince tanıtımı yapılamamaktadır.

b) Sosyologların hangi alanda, hangi işi nasıl yapacağı, hangi yol ve yöntemleri kullanacağı açıkça tanımlanmamaktadır. Ya da yapılan tanımların toplumsal / kamusal kabulü sağlanarak resmi güvence altına alınmamıştır.

c) Ülkemiz koşullarında işsizlik genel olarak herkesin sorunudur. Bununla birlikte sosyoloji mezunlarına da yeterince talep yoktur. Bu konuyu çözümlenecek istihdam politikaları geliştirilmesinde gecikilmektedir.

d) Sosyoloji bölümlerinde yapılan eğitimler çeşitli sektörlerin sosyolog talebini artıracak biçimde yapılmamaktadır. Sosyoloji mezunlarına sosyolog olarak farklı alanlarda çalışabilecek teorik ve pratik donanımın kazandırılmaması, sosyoloji mezunlarının nitelikli uzman personel olarak istihdam edilmeleri önündeki bir engeldir.

Öneriler:

1. Yükseköğretime girişte baz alınan kriterler akademik yeteneği gösteren ölçülerle sınırlandırılmamalı, kişisel özellikler, mesleki ilgi ve beklentiler de dikkate alınmalıdır. Rehberlik servislerinin yetenek, ilgi ve tutumlar açısından öğrenci gelişimini sık ve belirli periyotlarla takip edeceği bir sistem kurulabilmelidir.
2. Mesleki yönelim ve kariyer planlaması ortaöğretimin başından itibaren ciddiyetle ele alınmalıdır. Sosyoloji bölümleri TM alanından öğrenci aldığı için, ortaöğretimde TM alanı öğrencilerine Sosyoloji dersi “zorunlu alan dersi” yapılmalıdır.
3. Yükseköğretime giriş sistemi, baz alınan kriterlere ulaşmada, öğrenciler arasında varolan sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisini en aza indirgeyecek biçimde revize edilmeli. Başka bir deyişle, ilk ve ortaöğretimde ekonomik ve bölgesel eşitsizliklerin yükseköğrenime devam etmede belirleyici olmasının önüne geçilmelidir.
4. Sosyolojinin bir bilim ve meslek olarak katkılarını yeterince anlatabilecek çalışmalar yapılmalı ve sosyoloji mezunlarının lehine oluşan çalışma sonuçları toplumsal / kamusal kabulü sağlanarak resmi güvence altına alınmalıdır. Bu yöndeki çalışmalara temel teşkil etmesi bakımından, ortaöğretimde sosyoloji ders sayısı artırılarak uygulamalı çalışmalarla birlikte yürütülmesi sağlanabilir.
5. Sosyolojinin teorik yönü olan bir bilim olmasının yanı sıra, gerek teori geliştirme gerekse teoriyi hayatta sınama süreçleriyle çeşitli yöntem, teknik ve uygulama biçimlerine sahip uygulamalı bir bilim ve teknik hizmetler sınıfında tanımlanmış profesyonel bir meslek olduğuna yönelik

kabuller kağıt üstünde kalmamalı, mali sorunları da çözüme kavuşturulmalıdır.

6. Sosyoloji bölümlerinde yapılan eğitimler, konu çeşitliliği ve yaklaşım farklılıkları korunmakla birlikte, belirli standartlara bağlanmalıdır. Yapılan eğitimler çeşitli sektörlerin sosyolog talebini artıracak biçimde yapılmalı, sosyoloji mezunlarına sosyolog olarak farklı alanlarda çalışabilecek teorik ve pratik donanım kazandırılmalı, böylece sosyoloji mezunlarının nitelikli uzman personel olarak istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.
7. Sosyoloji bölümlerinde hocaların mesaisi eğitim-öğretimden ya da ders vermekten ibaret kalmamalıdır. Bir meslek olarak sosyoloji, öğretimden çok araştırmalara yönelmiş bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Öğrencilere staj zorunluluğu getirilmeli ve üniversitelerde araştırma projeleri oluşturulmalı, hoca ve öğrenciler öğretimi araştırmayla birleştirmelidir.
8. Sosyologlar bir mesleki grubun çıkarlarını koruma motivasyonu ile hareket etmelidir. Bu motivasyonla yapılacak çalışmalar sayesinde sosyoloji bölümleri daha fazla itibar kazanabilir; Sosyoloji, hasbelkader, okunmak istenen bir üniversitede bulunduğu veya ancak puan tuttuğu için okunan bir bölüm olma imajından kurtulabilir.
9. Sosyologların sürekli iletişim, etkileşim ve alış veriş halinde olmasını sağlayan resmi olarak tanınan bir üst kurum oluşturulmalı, bu kurum aracılığı ile sosyoloji bölümleri izlenmelidir. Sosyoloji bölümü mezunları iş ve kariyer açısından desteklenmeli ve takip edilmelidir. Mezunlardan ve çalıştıkları kurumlardan alınan bilgilerle toplumun ve sektörlerin beklenti ve istekleri değişmelerle birlikte takip edilebilip elde edilen bilgiler sosyoloji bölümü programlarına yansıtılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (1998). *İmparatorluktan Tanrı Devletine*. Ankara: İmge Kitabevi
- Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (1997). *Tanrı Devletinden Kral-Devlete*. Ankara: İmge Kitabevi
- Aktay, Y. (2010). *Türkiye Sosyoloji Tarihine Eleştirel Bir Katkı*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Aron, R. (1994). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri* (A. Korkmaz, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslan, M. (2001). *İş ve Meslek Ahlakı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Artz, F. B. (1996). *Orta Çağların Tini* (A. Yardımlı Çev.). İstanbul: İdea Yayınları.
- Ataünal, A. (1998). *Türkiye’de Yükseköğretim*. Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1998.
- Bahar, H.İ. (2005). *Sosyoloji*. Ankara: Usak Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitime Giriş*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2006). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Sosyolojik Düşünmek*. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baykul, Y. (1990). *İlkokul Beşinci Sınıftan Lise ve Dengi Okulların Son Sınıflarına Kadar Matematik ve Fen Drslerine Karşı Tutumda Görülen Değişmeler ve*

Öğrenci Seçme Sıvındaki Başarı İle İlişkili Olduğu Düşünülen Bazı Fakörler.

Ankara: ÖSYM

Bıçak, A. (2004). *Kültür Bilimlerinde Yöntem Sorunu* (Sosyoloji Yıllığı, Kitap 11,

Baykan Sezer'e Armağan). İstanbul: Kızılelma Yayınları.

Bottomore, T.B. (1998). *Toplumbilim*. İstanbul: Der Yayınları.

Bottomore, T. ve Nisbet, R. (1997). *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* (M. Tunçay

Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Bozkurt, N. (2003). *Bilimler Tarihi ve Felsefesi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Bozkurt, Ö., Ergün, T. ve Sezen, S. (2008). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. Ankara:

TODAİE Yayını. No: 283.

Cangızbay, K. (1999). *Gurvitch: Sosyoloji ve Felsefe*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Cangızbay, K. (1996). *Sosyolojiler Değil Sosyoloji*. Ankara: Öteki Yayınevi.

Capra, F. (1992). *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası* (M. Armağan, Çev.). İstanbul:

İnsan Yayınları

Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Charle, C. ve Werger, J. (2005). *Üniversitelerin Tarihi* (İ. Yerguz, Çev.). Ankara:

Dost Kitabevi.

Arslanoğlu, İ. (2001). Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi. *Türkiye Sosyal*

Araştırmalar Dergisi. (Cilt: 2), ss. 63-89. Ankara

Cihan, A.; Doğan İ. (2007). *Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum*. İstanbul: 3 F

Yayınevi.

Cirginlioğlu, Z. (1996). *Meslekler ve Sosyoloji*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Çelebi, N. (2007). *Sosyoloji Notları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çüçen, A.K. (2000). *Felsefeye Giriş*. Bursa: Asa Yayınları.

- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim; Eğitim Felsefesine Giriş* (T. Yılmaz, Çev.). İzmir: Ege Ü. Edebiyat Fak. Yay.
- Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*. İstanbul:Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2002). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ergun, D. (1982). *Sosyoloji ve Tarih*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ergun, D. (2004). *Türk Birey Kuramına Giriş*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Erkal, M. E. (1982). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. Trabzon: K.Ü. İ.İ.B.F. Yayınları.
- Ertürk, S. (1986). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Freire, P. (2006). *Ezilenlerin Pedagojisi* (D. Hatatoğlu ve E. Özbek, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gasset, J.O. Y. (1998). *Üniversitenin Misyonu*. (N. G. Işık, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş* (Ü. Y. Battal, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Gökberk, M. (1999). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göle, N. (2008). *Mühendisler ve İdeoloji*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Gürüz, K., Erdoğan, Ş., Şengör, C., Türker, K. Yurtsever, E. (1994). *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*. İstanbul: TUSİAD Yayını.Yayın No. 94.
- İnsel, A. (1993). *İktisat İdeolojisinin Eleştirisi*. İstanbul: Birikim Yayınları.

- Jeuneau, E. (1998). *Ortaçağ Felsefesi* (B. Çotuksöken, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaçmazoğlu, H. B. (1999). *Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2001). *Türk Sosyoloji Tarihine Giriş 1*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kasapoğlu, A. (1999). *60 Yıllık Gelenek: DTCF'de Uygulamalı Sosyoloji*. Ankara: Ümit Ofset.
- Kayalı, K. (2001). *Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kıray, M. B. (1998). *Değişen Toplum Yapısı*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kıray, M. B. (1999). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kısakürek, M. A. (1976). *Üniversitelerde Yenileşme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. No: 54.
- Kızılcılık, Sezgin (2004). *Sosyal Bilimleri Yeniden Yapılandırmak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kongar, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kongar, E. (2003). *Türk Toplum Bilimcileri I*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köksoy, M. (1998). *Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kösemihal, N. Ş. (2002). *Sosyoloji Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1989). *Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı*. Ankara: ÖSYM.

- Kuzgun, Y. (Haziran, 2000). *Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi (Geliştirilmiş Baskı)* Ankara: ÖSYM.
- Mendras, H. (2008). *Sosyolojinin İlkeleri* (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Menteş, A. (2000). *Yeniversite*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Meriç, C. (1999). *Saint-Simon: İlk Sosyolog, İlk Sosyalist*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İ. *Batılılaşma Sorunu, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. (1. Cilt.)
- Ozankaya, Ö. (1999). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ökten, K. H. (2002). *Heidegger ve Üniversite*. İstanbul: Everest Yayınları.
- ÖSYM. (1992). *1991- ÖSYS'de Adayların Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Sınavdaki Başarıları*. Ankara: ÖSYM
- Özaslan, İ. Korkmaz, E. Batırel, Ö. F. ve Erkal, M. E. (1998). *Yükseköğretim Kurumlarının Bölgesel Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri*, İstanbul: İTO Yayınları.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özlem, D. (1999). *Siyaset, Bilim ve Tarih Bilinci*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Russel, B. (2001). *Eğitim Üzerine* (N. Bezel, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Sanemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim-Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Sezer, B. (2006). *Sosyolojinin Ana Başlıkları*. İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.
- Sivas, T. (Ed.) (2011). *Uygarlık Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Yay. No:2265.

- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (O. Akınhay Çev.)
Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (Şubat, 1992). *Ders Geçme ve Kredi Uygulamasına İlişkin Program Kılavuzu*. Ankara: MEB
- Tan, H. (1985). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Tanilli, S. (1991). *Uygarlık Tarihi*. İstanbul: Say Yayıncılık
- Tekeli, İ. (2003). *Eğitim Üzerine Düşünmek*. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Tezcan, M. (1991). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Tezcan, M. (1993). *Eğitim Sosyolojisinde Çağdaş Kuramlar ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Türkdoğan, O. (2006). *Türkiye'de Köy Sosyolojisi*. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Ülken, H. Z. (2010). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1967). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Vergin, N. (2008). *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar Yaklaşımlar*. İstanbul: Doğan Egmont Yay.
- Weber, M. (2004). *Bir Meslek Olarak İlim* (M. Beyaztaş, Çev.). İstanbul: Efkâr Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2007). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Makaleler- Kitap Bölümleri

- Açıklın, Neriman (2008). Yoksulluk ve Genç Kuşakların Toplumsal Hareketlilik Şansları: İstanbul ve Gaziantep Örnekleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (Cilt: 1). Sayı 3. ss.34-54.

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi3/sayi3_pdf/acikalin_neriman.pdf
f (09.04.2011)

Akdağ, Bülent (güz, 1999). Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Üzerine. *Eğitim ve Yaşam Dergisi*. Ankara. [egitimsen.org.tr](http://www.egitimsen.org.tr) sitesinden alınmıştır.
http://www.egitimsen.org.tr/ekler/2e39ef3664ab6ae_ek.pdf (01.03.2011)

Akdoğan, A. ve HASANOV, N. (Eylül, 2003). Vakıf Üniversitelerinin Yönetimi: Türkiye ve Azerbaycan Örneği. *Amme İdaresi Dergisi*. (Cilt: 36). Sayı:3. ss.89-115.

Akın, F. (Yaz, 2003). 1933'ten Bu Yana Türkiye'de Üniversite. *Mülkiye Dergisi*. (Cilt:27). Sayı: 240. ss.207-245

Aksoy, H. H. (1999). İşsizlik-Eğitim İlişkisine Genel Bir Bakış ve Gelecekte İzlenecek Politikalara İlişkin Görüşler. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*. (Cilt: 32). Sayı 1. ss.129-138
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/127/869.pdf> (19.02.2012).

Aksoy, M. Türkiyede'ki Bilim Anlayışı Hakkında Bir Eleştiri.
<http://www.mustafaaksoy.com/tr/makale-116-Turkiye-deki-Bilim-Anlayisi-Hakkinda-Genel-Bir-Elestiri> (11.04.2013)

Akşit, B. (25-26 Mart 2002). Bilgi Toplumuna Geçiş ve Üniversiteler: Şu Andaki Durum ve Yeniden Yapılanma Konusunda Bazı Söylemler ve Tartışmalar. Ankara: TÜBA tarafından düzenlenen *Bilgi Toplumuna Geçiş Toplantısı*. Oturum 6. ss.343-369

Akşit, B. (1997). Sosyoloji. *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim: Sosyal Bilimler*. Ankara: TÜBA Yayınları. ss.7-18.

Akşit, B. (1986). Türkiye'de Sosyoloji Araştırmaları: Bölmelenmişlikten Farklılaşma ve Çeşitlenmeye. Sevil Atauz (Der.). *Türkiye'de Sosyal Bilim*

- Araştırmalarının Gelişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği adına Olgaç Matbaası. ss.195-233
- Aktay, Y. (2003). Üniversiteden Multiversiteye Taşra-Merkez Diyalektiği. *Toplum ve Bilim Dergisi*. Sayı:97. ss. 93-122.
- Alkan, A. T. (1999). Medreseden Üniversiteye Akademik Hayatımızın Karabahtı. *Düşünen Siyaset Dergisi*, Yıl:1, Sayı:3, ss. 33-37.
- Arda, B. (1997). Bilim Etiği. Akalın, E.,Aydoğdu, H. ve Saraoğlu.R. (Yay. Haz.). *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*. İstanbul: Bağlam Yayınları. ss:95-98.
- Arı, O. (1986). Türkiye’de Sosyoloji Tarihi Türkiye’deki. Sevil Atauz (ed.). *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği adına Olgaç Matbaası. s.175-187.
- Aslan, K. (Temmuz, 2002). Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. (Cilt: 3) Sayı 2. ss. 1-11
- Ayas, M. R. (1953). Sosyoloji Üzerine. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 26). Sayı 1. Ankara, ss. 203-206.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/731/9298.pdf>
- Balcı, A. ve Yıldırım A. (1998). Liselerde Sosyoloji Dersinin Öğretimi Üzerine Bir Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Cilt: 2). Sayı 17. ss. 80-95.
- Başkan, G. A. (2001). Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (Cilt:21). Sayı:1. ss.21-32.Ankara. Erişim: (20.08.2012)
<http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2001/1/2001-1-21-32-3-3.pdf>
- Bilgili E., Uçan, O. ve Çetin, F. (2003). ODTÜ İktisat, Erciyes Üniversitesi ve Niğde Üniversitesi İktisat ve İşletme Bölümü Öğrencilerinin Profillerinin

- Karşılaştırılması. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. Sayı 21. s. 1-18.
<http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi21/>
- Buğra, A. (25-26 Mart 2002). Uluslar arası Bilgi Toplumunda Bilginin Ekonomi
Politigi. *Bilgi Toplumuna Geçiş Toplantısı Açılış Konuşmaları*. Ankara:
TÜBA. ss.85-98.
- Celkan, H. Y. (1991). Ziya Gökalp'ın Milli Sosyoloji Anlayışı. İ. Coşkun (Der.). 75.
Yılında Türkiye'de Sosyoloji. Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss.183-194
- Coşkun, İ. (1991). Sosyoloji Bölümünün Tarihine Dair. İ. Coşkun (Der.). 75. *Yılında
Türkiye'de Sosyoloji*. Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss.13-23.
- Crozier M. (Haziran, 1977). Sosyoloji Öğretiminin ve Sosyolojik Araştırmanın
Sorunları: Bir Deney. (Ö. Bozkurt, Çev.). *Amme İdaresi Dergisi* (Cilt: 10)
Sayı 2. ss.49-55.
<http://yayin.todaie.gov.tr/dergi.php?Dergi=1&Cilt=10&Sayi=2>. (04.02.2013)
- Çağan, K. (Aralık, 2007). Türk Sosyolojisi ve Baykan Sezer. *Afyon K. Ü. Sosyal
Bilimler Dergisi*. (Cilt: 9). Sayı 2. ss.69-86.
[http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/IX2/03KCagan.
pdf](http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/IX2/03KCagan.pdf) (01.01.2012).
- Çelebi N. (25-26 Mart 2002). Bilgi Ahlakı Üzerine Düşünceler Konulu Bildiri
(Ahmet İnam) Üzerine Yorum. *Bilgi Toplumuna Geçiş Toplantısı Açılış
Konuşmaları*. Ankara: TÜBA. S.420.
- Çelebi N. (2003). Ankara Üniversitesi Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesindeki Mülteci
Profesörler. *Ankara Üniversitesi DTCTF Sosyoloji Dergisi*. (Cilt: 43) Sayı 1
s.259-272. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1009/12247.pdf> (4.2.2013)
- Çetin, M. (2007). Bölgesel Kalkınma ve Girişimci Üniversiteler. *Ege Akademik
Bakış*. 7(1) 217-238.

<http://eab.ege.edu.tr/pdf/7/C7-S1-M11.pdf> (14.03.2011)

Çetin, Ş. (Kış, 2004). Değişen Değerler ve Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 161.

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/161/cetin.htm

(04.02.2013).

Çoban, A. E. (Güz, 2005). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk

Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *İnönü*

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (Cilt: 6). Sayı 10. ss. 39-54. Malatya

<http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/dergi/Coban.pdf> (05.04.2011)

Demirer, Y., Duran, M. Orhangazi, Ö. (Haziran, 2000). Ateş Altındaki Üniversite.

Özgür Üniversite Defterleri 5, Ankara.

Duman, Z. (Ekim-Aralık, 2005). Enformasyon Toplumu ve Eğitimde Fırsat Eşitliği.

Sivil Toplum Dergisi. Yıl 3. Sayı:12. ss.60-69

Durakbaşa, A. (2008). Türkiye’de Sosyolojinin Kuruluşu ve Comte-Durkheim

Geleneği. Defter ve Toplum ve Bilim Ortak Çalışma Grubu (Yay. Haz.).

Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek. Ankara: Metis Yayınları. ss 98-115.

Dünya Üniversiteler Servisi (WUS) Lima Bildirgesi (2003). Akademik Özgürlük ve

Yüksek Öğretim Kurumlarının Özerkliği. *Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi*.

(Cilt 1). Sayı 4. ss.88-92.

<http://www.onurumuzusavunuyoruz.org/dokumanlar/lima.pdf>

Eğribel, E. (2002). Türkiye’de Üniversitenin Serüveni ve Sosyoloji İlişkilerine Giriş.

E. Eğribel ve U. Özcan (Haz.) *XX. Yüzyıl Türkiye Sosyolojisi 3*. Sosyoloji

Yıllığı. Kitap 9. İstanbul: Öncü Basım Yayıncılık.

Eke, B. (1987). Bir Sosyal Sınıf Belirleyicisi Olarak Meslek Faktörü. *İ.Ü. İktisat*

Fakültesi Mecmuası. (Cilt: 43). İstanbul. ss.377-401.

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/iktisatmecmua/article/view/8304/7681> (05.03.2012)

Ercan, F. (1999). Neoliberal Eğitim Ekonomisi; Eleştirel Bir Çerçeve Değerlendirmesi. F. Alpkaya ve T. Demirer (Yay. Haz). *Eğitim: Ne İçin? Üniversite: Nasıl? Yök: Nereye?* Ankara: Ütopya Yayınları.

Erdem, A. R. (Haziran, 2004). Türkiye’de Yükseköğretim ve Değişimi. *Üniversite ve Toplum*. (Cilt: 4). Sayı 2.

<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=190>.

Erdem, A. R. (Haziran, 2004). Üniversitelerimizin Bilim Tarihimizdeki Yeri. *Üniversite ve Toplum*. (Cilt: 5). Sayı 1.

<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=235> (09.02.2013)

Erdoğan, E. (Haz.) (2009). Tarih 4 Ders Notları. Ankara: *MEB Eğitim Yayınları*.

http://egitek.meb.gov.tr/aok/aok_kitaplar/AolKitaplar/Tarih_4/Tarih_4.htm

(18.03.2011)

Erkan, R., Bağlı, M. ve Sümer, F. (2001). “Evrenselci kavramlarla Farklı Toplumsal Yapıları Yorumlama Güçlüğü: Yerelci Bir Yaklaşım Denemesi”, 3. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Ortak Tebliğ Çalışması*. ss.1-9

Erol, B. (Ağustos, Eylül, Ekim, 2005). Ortaçağ Avrupası ve Üniversiteler. *Doğu Batı Dergisi*. Yıl 8 Sayı:33. ss. 81-95.

Ersoy, A. F. ve Acartürk, C. (9-11 Şubat 2006). Uluslararası Çevrimiçi Yükseköğretim ve Türkiye’nin Durumu: Üniversite Bilgi İşlemlerine Öneriler. *Akademik Bilim Konferansı*. ss.1-7. Pamukkale Üniversitesi Denizli.

<http://ab.org.tr/ab06/bildiri/166.pdf> (4.2.2013)

- Ferrarotti, F. (1999). Endüstri Devrimi ve Bilim, Teknoloji ve İktidarın Yeni nitelikleri. F. Mayor ve A. Forti (Eds.). *Bilim ve İktidar*. M. Küçük (Çev.) İstanbul: TÜBİTAK adına Promat Basım Yayın.
- Field, S., Kuczera M. ve PONT, B. Başarısızlığa Son Eğitimde Eşitlik İçin On Adım. (2007) Çev. Kamil YILDIRIM ve Fatih TAŞTAN, http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/OECD/4_No_More_Failures.doc (16.04.2011)
- Gavcar, E., Bulut, Z.A.; Karabulut, A.N. (Bahar, 2005). Öğrencilerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini Tercih Nedenleri ve Beklentileri (Muğla Üniversitesi Örneği). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (Yıl 4). Sayı 7. ss.21-39.
- Gökçe, B. (Güz, 2000). Türkiye’de Sosyolojinin Gelişimi ve Örgütlenme Süreci. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (Cilt: 1). Sayı 2.
- Gökçe, B. (2002); Türkiye’de Sosyolojinin Gelişimi ve Dernekleşme Süreci. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. (Cilt: 5). sayı 1, 2002.
- Güçlü N. (Aralık, 2003). Küreselleşme ve Eğitim. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Cilt:4), Sayı:2, ss. 1-12. http://kefad.ahievran.edu.tr/archieve/pdfler/Cilt4Sayi2/JKEF_4_2_2003_1_1_2.pdf
- Güler, A. (1997). Üniversiteli Olmanın Sorumluluğu... Ama 1995’de; Ama Türkiye’de... E. Akalın, H. Aydoğdu, R. Saraoğlu (Haz.) *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*. İstanbul: Bağlam Yayınları. ss: 231-238.
- Gültekin, M. (1968). “Eğitim ve Gelecek Zaman”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 23) Sayı: 2. ss.776-782 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/508/6234.pdf> (20.05.2011)

- Günay, D. ve Aydemir, A. (16-17 Ekim 1997). Üniversite'nin Anlamı ve Türkiye Üniversitelerinin Durumu. *III. Makina Mühendisliği Eğitimi Sepozyumu Raporlar ve Bildiriler Kitabı*. Yayın No: 201. ss. 105-118.
<http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10317.pdf> (26.03.2011).
- Halsey, H. (1968). Üniversitelerin Değişen Fonksiyonları. (M. Tezcan Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Fak. Yay.* (Cilt: 1) Sayı: 1. Ss. 51-60. Ankara.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/481/5621.pdf> (20.03.2011)
- Hepkon, Z. (Aralık, 2003). Kurumsal Kimlik İnşasını Belirleyen Faktörler: Bir Literatür Taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, Yıl 2, Sayı 4. ss. 175-211.
<http://www.iticu.edu.tr/yayin/dergi/d4/M00059.pdf> (12.02.2012)
- Işıklı, A. (Haziran, 2002). Paralı Yüksek Öğrenim. *Üniversite ve Toplum*. (Cilt: 2) Sayı 2.
<http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=59> (20.03.2011)
- İlhan, S. (Ağustos, 2008). Yeni Kapitalizm ve Meslek Olgusunun Değişen Anlamları Üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 21. ss.313-328.
<http://sbe.dumlupinar.edu.tr/21/17.pdf> (21.03.2012).
- İlyasoğlu, A. (2008). Türkiye'de Sosyolojinin Tarihini Yazmak: Bir Sorunlaştırma ve Bir Yaklaşım Önerisi. Defter ve Toplum ve Bilim Ortak Çalışma Grubu (Yay. Haz.). *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek*. Ankara: Metis Yayınları. ss.81-97
- İnal, K. (1968) Durkheim'ın Eğitim Anlayışı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 24) Sayı: 2. ss.511-518.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/505/6073.pdf> (04.02.2013)

- İnsel, A. (1993). Fransız Devrimi'nde Bireysel Hak ve Toplu Çıkar: Le Chapelier Kanunu. *İktisat İdeolojisi*. ss.263–278. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Kaçmazoğlu, H. B. (1991). Türk Sosyolojisinin Bugünkü Durumu Üzerine, İ. Coşkun (Der.). *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*. Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss.145-150.
- Kasapoğlu, A. (1992). Sosyoloji'de Birlik Sağlama. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*. (Cilt: 14) ss. 201-218, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/971/11957.pdf> (20.01.2012)
- Kasapoğlu, A. (1991). Türk Üniversitelerinde Sosyoloji Eğitiminin Bazı Sorunları. İ. Coşkun (Der.). *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*. Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss. 201-218.
- Kaşlı, M. ve Serel, A. (2008). Üniversite Öğrenci Harcamalarının Analizi ve Bölge Ekonomilerine Katkılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. Manisa. Ss.99-113. (09.06.2011) http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C15S22008/99_113.pdf
- Kılıçbay, M. A. (1999). Universitas=Ecclesia (Editöryal), *Düşünen Siyaset Dergisi*, Yıl:1, Sayı:3
- Kıray, M. B. (1986). Toplum, Bilgi ve Türkiye, Sevil Atatuz (Der.). *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği adına Olgaç Matbaası. ss.
- Koçberber, G. ve Bilen Kazancık L. (2010). İlköğretim Olanaklarındaki Farklılıkların İncelenmesinde Yeni Bir Yaklaşım. *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı 38. s.165-176. www.efdergi.hacettepe.edu.tr/201038GÜLER%20KOÇBERBER.pdf. (16.04.2011).

- Kurnaz, N. ve Yılmaz, H. (29-29 Mayıs, 2009). Muhasebe Programlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Profillerinin Kariyer Anlayışı ve Beklentilerine Etkileri: Hisarcık Meslek Yüksekokulu Örneği. *1.Uluslararası 5.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu Tam Metin*. Selçuk Ü. Konya. ss.2547
http://www.umyos2009.com/UMYOS2009_Bildiri_Tam_Metin_Web_3.pdf
(09.04.2011)
- Kuzgun, Y. (1994). Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı Meslek Seçimi. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Sayı: 325.
- Kuzgun, Y. (1986). Meslek Seçiminde Kararsızlık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 19) Sayı: 1. ss.217-223.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/520/6529.pdf> (27.01.2012)
- Mersin Üniversitesi Öğrenci Profili Araştırması* (2010).Mersin Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehnerlik Merkezi. Mersin
<http://sem.mersin.edu.tr/icerik.php?hid=4224> (06.02.2013)
- Meriç, Ü. (1994). Nilüfer Göle: Genç Sosyologlarla Sosyologca Bir Söyleşi. *Sosyoloji Konuşmaları (1993-1994)* İstanbul: Omaş Ofset AŞ.
- Mills, C. (1970) Sosyoloji ve Politika. (Ö. Ozankaya Çev.). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Dergisi*. (Cilt: 25) Sayı: 2.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/432/8757.pdf> (19.02.2012).
- MEB (Mayıs, 2004). *2547 Sayılı Yüksek Öğretim KanunuTasarısı ve Bilinmesi Gereken Gerçekler* (Bilgi Notu). Ankara.
http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/yogm/yuksekogrenimkanuntasari_si.pdf
- Oktay, Oktay; “Üniversite Toplum Sorunlarına Çözüm Üretmeli”, Cumhuriyet Gazetesi Strateji Dergisi, 2005.

- Oktik; N. (Şubat, Mart, Nisan 2002). Globalleşme ve Yüksek Öğrenim. *Doğu Batı Düşünce Dergisi* Yıl:5. Sayı:18,
- Öncü, A. (1986). Sosyoloji Araştırmaları Oturumu Üzerine Yorum, Sevil Atatuz (Der.). *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği adına Olgaç Matbaası. ss..233–238.
- Özçağlar A. (2003). Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. (Cilt: 1). Sayı 1. ss.3-18.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/822/10444.pdf> (16.04.2011)
- Özer, B. S. ve Kurtaran, Y. (Ocak-Mart 2009). Gençler ve Barınma. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi*
http://www.genclikcalismalari.org/Genclik_Calsmalar_Birimi/Makaleler_file_s/barinma_ozer_kurtaran.pdf (18.01.2013)
- Özmen F., Aküzün ve C.Aküzüm (27-29 Mays 2011). Hesap Verebilme Yükümlülüğüne Dayalı Özerk Üniversite Yönetimi. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar*. İstanbul. (2. Cilt) Bölüm XI. Sayfa 1619-1628.
http://www.uyk2011.org/kitap/pages/uyk2011_s_1619_1628.pdf
(05.02.2013)
- Öztürk, M. (Haz.) (2004). Sosyoloji 1 Ders Notları: Ünite: Toplumsal Yapı. Ankara: *MEB Eğitek Yayınları*.
http://egitek.meb.gov.tr/aok/aok_kitaplar/AolKitaplar/Sosyoloji_1/Sosyoloji_1.htm (4.2.2013).
- Rozan N. *Meslek Seçimi*. Çocuk, Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi.
<http://www.ekipnormarazon.com/makaleler/8-meslek-secimi/36-meslek-secimi> (09.04.2011).

- Sağ V. (Mayıs 2003). Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (Cilt:27) No:1. ss.11-25.
<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/79.pdf>
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (Bahar, 2009). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. (Cilt: 7). Sayı 2. ss393-423.
http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2009_cilt7/sayi_2/393-423.pdf
- Sertlek, T. (1997). “Bilim ve Emek Süreci”, Akalın, E.,Aydoğdu, H. ve Saraoğlu.R. (Yay. Haz.). *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*. İstanbul: Bağlam Yayınları. ss:239-252.
- Sevgi, L. (Kasım, 2004). Ne İçin, Kim İçin Bilim. *Cumhuriyet Bilim ve Teknik. Sayı 923*. http://www3.dogus.edu.tr/lsevgi/LSevgi/Bilim/LSevgi_BilimDestek.pdf
- Sezer B. (1991). Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar, İ. Coşkun (Der.). 75. *Yılında Türkiye’de Sosyoloji* . Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss.7-12
- Sözer, A. N. vd. Oniki Kişi. (Nisan-Haziran 2002). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Lisansüstü Eğitim Kalitesi’nin Artırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (Cilt: 4). Sayı:2. ss.41-65.
<http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt4.sayı2/4.2%20sozer.pdf>
- Suğur, N. (2008). Eğitim Sosyolojisi ve Felsefesi. A. Boyacı (Ed.). *Eğitim ve Toplumsal Hareketlilik*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını. No: 973.
- Şahin, A. E. (2007). Meslek ve Öğretmenlik. Veysel Sönmez (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayınları. ss.261-306.
- Şencan, H. Ordun, G. (Nisan, 200). İstanbul Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğrencilerinin Üniversiteye Giriş Sınav Tercihleri ile Derslerden Duydukları Memnuniyet

ve Mesleki Yönelimlerine İlişkin Göstergeler. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*,
(Cilt: 29). Sayı 1 s.139

Şengönül, T. (2 Haziran, 2008). Sosyal Sınıf Kökeni, Eğitimsel Kazanım ve Dikey Sosyal Hareketlilik İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*. ss.1-26.

<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/tsengonul.pdf> (12.02.2012)

Tan, M. (1987). Ortaöğretim Kurumlarında Sosyoloji Öğretimi. O.N. Poyrazoğlu (Ed.). *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları*. Türk Ankara: Eğitim Derneği.

Tekeli, İ. (25-26 Mart 2002). Bilgi Toplumuna Geçerken Farklılaşan Bilgiye İlişkin Kavram Alanı Üstünde Bazı Saptamalar, *Bilgi Toplumuna Geçiş Toplantısı Açılış Konuşmaları*. Ankara: TÜBA. ss., ss. 15-46.

Tezcan, M. (2007). Eğitim Toplumsal Temelleri. V. Sönmez (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayınları. ss.95-118.

Tezcan, M. (1968). Memleketimizde ‘Genel Sosyoloji’nin Kapsamı ve Öğretimi Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*. (Cilt: 1) Sayı: 1. ss.159-174.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/481/5642.pdf>(22.02.2011)

Toku, N. (Ekim-Aralık 2005). Eğitime Felsefi Açından Bakmak. *Sivil Toplum Dergisi*. (Yıl:3). Sayı:12.

Tomul, E. (2007). Türkiye’de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 2) Sayı: 22. .s.122-131.

http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/1579726597_Ekber%20Tomul1.pdf(16.04.2011).

- Toprak, Z. (2001). Türkiye’de Toplumbilimin Doğuşu. Emre Kongar (Ed.). *Türk Toplum Bilimcileri* (2. Cilt). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuna K. (1991). Türk Sosyolojisinin Batı Sosyolojisi ile İlişkisi ve Sonuçları İ. Coşkun (Der.). *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji* . Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Tüfekçioğlu, H. (1991). Liselerde Tarih ve Sosyoloji Eğitimi. Tarih ve Sosyoloji Semineri 28-29 Mayıs 1990 Bildirileri. *İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi*. ss. 67-76.
- Tüfekçioğlu, H. (1991).Türkiye’de Sosyolojinin İşlevi. İ. Coşkun (Der.). *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji* . Ankara: Bağlam Yayıncılık. ss.139-143.
- Unat N. A. Sarıbay, A. Y. “Siyaset Sosyolojisi: Geçmişi, Kapsamı, Türkiye’deki Gelişim Çizgisi ve İlgi Alanlarına Bir Bakış. Sevil Atauz (Der.). *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği adına Olgaç Matbaası.
- Uzgören, N. ve Uzgören E. (Nisan, 2007). Dumlupınar Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Memnuniyetini Etkileyen Bireysel Özelliklerin İstatistiksel Analizi (Hipotez Testi, Ki-Kare Testi ve Doğrusal Olasılık Modeli). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Kütahya.
<http://sbe.dpu.edu.tr/17/173-192.pdf>
- Ünan F. (2004). Medreseler ve Osmanlı Merkezi Yönetimi. *Koomduk İlimler Jurnalı /Sosyal Bi-limler Dergisi* (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek), Sayı 9. s.
<http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd9/sbd-9-01.pdf>
(18.03.2011)
- Yalçınkaya, M. (2004). Okul Merkezli Yönetim. *Ege Eğitim Dergisi*. (Cilt: 5). Sayı 2. ss.21-34.

<http://egitim.ege.edu.tr/efdergi/issues/2004-5-2/2004-5-2-3.pdf>

Yenen, V. ve Z. Gözlü, S. (Nisan, 2003). Yükseköğretimden Müşteri Beklentileri: Türkiye'den Örnekler. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi/d* (Cilt: 2). Sayı 2. ss.28-38.

http://www.denizegitimdanismanlik.com/FileUpload/ks212629/File/musteri_beklentileri.pdf

Yenişehirlioğlu, Ş. (1999). Kendimle Bir Sesli Konuşma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (Cilt: 40). Sayı: 1. ss.27-34.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9476.pdf>

Yeşilorman, M. (2006). Siyasal Sosyalizasyon Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi*, Sayı 36, ss.1-46.

<http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/4.pdf> (19.04.2011)

Yıldırım, A. (Nisan, 1997). “Lise Düzeyindeki Sosyal Bilimler Ders Programlarının Öğretim Sürecine Katkısı ve Çeşitli Amaçlara Verdiği Önem Yönünden Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (Cilt: 21). Sayı 194. ss. 48-64,.

Yıldırım, E. (2002). Türk Milli Kimliğinin Sosyoloji Aracılığıyla İnşası: 1908-1940. *Sosyoloji Derneği Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (Cilt: 5). Sayı 1, 2002.

Yıldız, N. (2008). Neo-Liberal Küreselleşme ve Eğitim. *Dicle Üniv. Ziya Gökalp Eğit. Fak. Dergisi*. Diyarbakır. Sayı 11, ss.13-32.

http://www.zgefdergi.com/Makaleler/1203906393_11_02_Yildiz.pdf

Tez ve Araştırma Raporları

ADIGÜZEL, O. (2008). Türkiye'de Gençleri'in Kariyer Planlamasını Etkileyen Faktörler ve Üniversiteye Hazırlık Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

- Akın, F., Şimşek, O. ve Erdem, T. (Ocak, 2007). Türkiye’de eğitim Sorunu: Toplumsal Aktörlerine Göre Eğitim Sorunlarına Bakış. Ankara: Türk Eğitim Sen.
- http://www.turkegitimsen.org.tr/lib_basili/82.pdf (4.2.2012)
- Aslan, M. S. (2008). *Dünya Üniversitelerinin Derecelendirilmesi ve Türkiye’nin Durumu*.
- Aydoğanolu, E. (2003). Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi Gerçeği, Ankara: Eğitimsen Yayınları. Mesleki Eğitim Dizisi 3.
- Aytekin, A. (2005). Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler: Isparta Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, <http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS00426.pdf> (09.04.2011)
- Balyer, A. (2008). Sanayileşmiş bazı ülkelerle karşılaştırmalı olarak Türkiye’de üniversite açma politikaları: Teori ve uygulama (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bayrak, B. (2007). Yükseköğretim Kurumlarından Beklenen Hizmet Kalitesi ve Hizmet Kalitesinin Algılanmasına Yönelik Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Beydoğan H. Ö. (1988). Lise Sosyoloji Müfredat Programlarının Değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çevik, İ. (2001). 21. *Yüzyılda Türk Milli Eğitimi*. Ankara: Türk Eğitim-Sen Yayınları, Eğitim Bilim Kültür Serisi:6.
- Çillioğlu, A. (2010). İç ve Dış Paydaşların Değerlendirmelerine Göre Anadolu Üniversitesi’nin Kurumsal İtibarı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Eğitim-Sen (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Ekonomik ve Sosyal Durumu Araştırması*.

Eşiyok, B.A.; Sekmen, F. (Nisan, 2012). *Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Gelişmişlik Farkları, Doğu Anadolu'nun Bölgesel Gelişmedeki Yeri ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü.

http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2012GA/Dogu_Anadolunun_Bolgesel_Gelismedeki_Yeri_B.pdf (23.01.2013)

Gürüz, K., Erdoğan Ş. Şengör, C., Türker K., Yurtsever E. (1994). *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*. İstanbul: TÜSİAD.

Hacıhafızuğlu, Ö. (2006). Avrupa Birliği Yükseköğretim Kalite göstergeleri ve Türkiye Örneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

http://www.egitimsen.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=16958 (04.02.2012)

Karagülle, B. (2007). Türkiye'de İşsizliğe Bir Çözüm Önerisi Olarak Türkiye İş Kurumu'nun İş Danışmanlığı Hizmetleri (Uzmanlık Tezi). Türkiye İş Kurumu. Ankara

[http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri/BA%C5%9EAK%20KARAG%C3%9CCLLE%20\(T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20%C4%B0%C5%9ES%C4%B0ZL%C4%B0%C4%9EE%20B%C4%B0R%20%C3%87%C3%96Z%C3%9CM%20%C3%96NER%C4%B0S%C4%B0%20OLAR.pdf](http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri/BA%C5%9EAK%20KARAG%C3%9CCLLE%20(T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20%C4%B0%C5%9ES%C4%B0ZL%C4%B0%C4%9EE%20B%C4%B0R%20%C3%87%C3%96Z%C3%9CM%20%C3%96NER%C4%B0S%C4%B0%20OLAR.pdf) (5.4.2011)

Kepçeoğlu, M. (1978). Okul Rehberlik Uzmanlarının Görevleri: Algılar ve Beklentiler (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Köksal, K. (2007). Yükseköğretimde Örgüt Kültürü ve Alan Araştırması (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Mutlu, N. S. (2008). Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim: Kurum Tipleri ve Genel Amaçları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi Malatya.
- Okur, M. H. (2007). Yükseköğretim Hizmetlerinin Pazarlanmasında Marka Değeri Oluşturma ve Geliştirme Stratejileri: Ankara İlinde Örnek Bir Çalışma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Öğütler, V. S. (2005). Bir Fenomen Olarak “Amerikan Sosyolojisi: Sosyolojinin Sosyolojisi’ne C.Wright Mills’in Yaptığı Katkı Bağlamında Eleştirel Bir İnceleme. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.
- ÖSYM (2009). Faaliyet Raporu.
<http://www.osym.gov.tr/belge/1-11944/osym-2009-yili-faaliyet-raporu.html>
(31.03.2011)
- Polat, G. (2008). Sosyoekonomik Değişkenlerin Yükseköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Rehber, E. (2002). Yükseköğretimde Kalite Sorunu, Bursa: Uludağ Üniversitesi
<http://www.yok.gov.tr/content/view/557/238/>. (21.03.2011)
- Sakarya, M. C. (2006). Yükseköğretimde Öğrenciye Yönelik Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi: Akdeniz Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Akdeniz Üniversitesi, SBE, Antalya.

- TED. (2010). *Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi*. Ankara: Dumat Ofset
[Matbaa.portal.ted.org.tr/.../ortaogretimeveyuksekogretimegecissistemi_ozet_rapor.pdf](http://matbaa.portal.ted.org.tr/.../ortaogretimeveyuksekogretimegecissistemi_ozet_rapor.pdf). (17.04.2011)
- TMMOB, Öğrenci Anketi. (2008-2009 Öğretim yılında 1667 öğrenciyle)
http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=5338&tipi=17
(23.04.2010)
- TÖDER (2010). Yüksek Öğretime Giriş Sınav Sistemi Üzerine Çalıştay Raporu.
- UNESCO (9 Ocak 1998). World Declaration on Higher Education For the Twenty-First Century: Vision and Action. Paris: UNESCO.
http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm
(13.02.2011).
- Yalar, Taha (2001). Lise Sosyoloji Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yavuzer, H. ve KOÇ, A. C. (2010). Kuruluşunun İkinci Yılında Nevşehir Üniversitesi ve 2009-2010 Eğitim-Öğretim Yılında Nevşehir Üniversitesi'ne Kayıt Yaptıran Öğrenciler Hakkında Bir İnceleme (Yayımlanmamış Çalışma Raporu). Nevşehir.
- Yelken, K. Y. (2008). Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler: Sakarya İl Merkezi Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- YÖK (2004). *Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğreniminin Bugünkü Durumu*, Ankara.
http://www.yok.gov.tr/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,179/
(21.03.2011)
- YÖK (Kasım, 2005). *Türk yükseköğretiminin Bugün ki Durumu*. Ankara.

YÖK (2007). Vakıf Üniversiteleri Raporu.

YÖK (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. Ankara: Meteksan, 2007.

Zabun, B. (2002). Türkiye'de Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Diğer Kaynaklar

17 Üniversite Bir Üniversite Etmiyor (Haber)

<http://www.eduankara.com/habergoster.asp?id=1160>. (26.03.2011)

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu,

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (05.04.2011),

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, T. C. Adalet Bakanlığı.

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/565.html> (03.03.2011); T.C. YÖK.

<http://www.yok.gov.tr/content/view/435/> (01.04.2011).

A. Ü. DTCF Tarihçe:

http://sosyoloji.humanity.ankara.edu.tr/index.php?bil=bil_icerik&icerik_id=106

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (Kasım 2001). AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü.

<http://sodes.gov.tr/DocObjects/Download/2962/temelhak.pdf> (01.03.2011)

Avrupa Sosyal Şartı. (Gözden Geçirilmiş).

[http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce/4.1.3/\(G%C3%96ZDEN](http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce/4.1.3/(G%C3%96ZDEN)

[%20GE%C3%87%C4%B0R%C4%B0LM%C4%B0%C5%9E\)%20AVRUP](http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce/4.1.3/(G%C3%96ZDEN)

[A%20SOSYAL%20%C5%9EARTI.doc](http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/turkce/4.1.3/(G%C3%96ZDEN). (01.03.2011)

Bilkent Üniversitesi . Kısa Tarihçesi,

<http://www.bilkent.edu.tr/bilkent-tr/general/history.html>. (24.03.2011)

Bologna Süreci. Sosyoloji Programı Tanıtımı.

<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=1&i=3> (11.11.2012)

Bilim ve Teknolojinin Gelişim Öyküsü.

<http://merichrd.wordpress.com/2006/12/30/bilim-ve-teknolojinin-tarihsel-gelisim-oykusu/> (15.02.2011)

Darülfünun Maddesi. wikipedia.org sitesi.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Dar%C3%BCl%C3%BCnun> (18.03.2011).

http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_02.html. (01.03.2011)

Işık Üniversitesi, *Üniversiteler Tercih ve Algı Araştırması*, GFK Türkiye, İstanbul 2010,

www.gelecekbenim.com/tercih/.../universite_tercih_ve_algi_arastirmasi.pdf

İnsan Hakları Evrensel Beyannaamesi.

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>

(01.03.2011)

MESBİL, Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler.

http://mesbil.meb.gov.tr/mesleki_rehberlik/ogretmenler/Meslek_Secimini_Etkileyen_Faktorler.pdf

Meslek Tanıtımı Web Hattı.

http://www.meslektanitimi.com/meslek_secimi.asp (09.04.2011)

ODTÜ, Teknokent, (23.03.2011)

<http://www.metutech.metu.edu.tr/cms/index.php?Lang=TR&Bid=1&Bbid=1>.

ODTÜ, http://www.tanitim.metu.edu.tr/neden_odtu.php (28.01.2011)

ÖSYM (2009-2010-2011-2012). ÖSYS Kılavuzu, ÖSYS Arşivi Ankara,

<http://www.ösym.gov.tr/belge/1-4128/ogrenci-secme-ve-yerlestirme-sistemi-osys.html>

ÖSYM. ÖSYS Arşivi. 2006-2007-2008-2009-2010-2011 yıllarına ait yükseköğretim programlarının en küçük ve en büyük puanları.

<http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60981/h/tablo4ekminpuanlar.pdf>

ÖSYM. Kuruluş Bilgileri.

<http://www.osym.gov.tr/belge/1-2705/osym---kurulus.html>

ÖSYM. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi.

<http://www.osym.gov.tr/belge/1-4128/ogrenci-secme-ve-yerlestirme-sistemi-osys.html>. 25.01.2011

Sosyoloji Derneği Web Sayfası. <http://www.sosyolojidernegi.org.tr/dernek-hakkinda/>

(30.05.2012).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Sosyoloji Öğretim Programı.

<http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (10.02.2013)

TBMM, http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2010.doc. (01.03.2011)

TBMM, Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu, Yükseköğretim Kanunu, Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu, Telsiz Kanunu İle 78 Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5467 Sayılı Kanun.

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5467.html>. (26.03.2011)

T.C. Resmi Gazete. 5662 Sayılı Kanun İlanı, 29.05.2007 Tarihli Resmi Gazete,

<http://www.resmi-gazete.org/tarih/20070529-1.htm>. (26.03.2011)

T.C. Resmi Gazete. 6005 Sayılı Kanun İlanı, 21.07.2010 Tarihli Resmi Gazete,

<http://www.resmi-gazete.org/tarih/20100721-32.htm>. (26.03.2011)

TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/> .(09.04.2011)

TDK, <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=terim&hng=md&kelime=yukse%20ogretim>,

TÜİK, Veri Tabanı,

http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=9&ust_id=5 (23.01.2013)

Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumu, Sosyoloji Meslek Tanıtımı.

<http://www.iskur.gov.tr/Meslek/ViewMeslekDetayPopUp.aspx?uiID=2442.0>

4 (25.01.2011)

Türkiye İş Kurumu. Meslekler Sözlüğü.

<http://esube.iskur.gov.tr/Meslek/ViewMeslekDetayPopUp.aspx?uiID=2632.0>

4 (10.02.2013).

YÖK, 2003: 21-25

http://www.yok.gov.tr/content/view/343/219/lang_tr_TR/ (30.08.2010)

YÖK, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi; Lisans Yerleştirme Sınavları Puan

Türleri ve Testlerin Ağırlıkları; Lisans Yerleştirme Sınavları; Yerleştirme

Puanının Hesaplanması; YGS Puan Türleri; YGS puanlarının Hesaplanması;

YGS Puanları Hangi Hakları Sağlar;

http://www.yok.gov.tr/content/view/795/194/lang_tr/ (27.03.2011-

20.04.2011)

YÖK; Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılmasına Dair 10.03.2011 Tarihli

Açıklama,

<http://basin.yok.gov.tr/?page=duyurular&v=read&i=248>. (26.03.2011)

YÖK. Tarihçesi. <http://www.yok.gov.tr/content/view/343/219/>. (21.03.2011)

YÖK. Bologna Süreci Raporu.

<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=1&i=3> (11.11.2012)

YÖK (Kasım, 2005). Türk yükseköğretiminin Bugün ki Durumu.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, SOYADI: Ali Coşkun KOÇ

Doğum Tarihi ve Yeri: 1978, Kars

Eğitim Durumu

<u>Derece</u>	<u>Kurum</u>	<u>Mezuniyet Yılı</u>
[Tezli Yüksek Lisans]	Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir	2013
[Tezsiz Yüksek Lisans]	Ankara Üniversitesi, Ankara	2009
[Lisans]	Ege Üniversitesi, İzmir	2002
[Önlisans]	Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir	1996
[Lise]	Suphi Koyuncuoğlu Lisesi, İzmir	1994

Ünvanı: Felsefe Grubu Öğretmeni

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi ;

Stajlar:

1. Rönesans Dershanesi, Ankara, Felsefe Uzman Öğretici Adayı, 2004
2. Fenbilimleri Dershanesi, Ankara, Felsefe Öğretmen Adayı, 2009
3. Abidinpaşa Endüstri Meslek.Lisesi., Ankara, Felsefe Öğretmeni, 2008

Projeler:

- 1- “2003-2006 Etki Değerlendirme Araştırması” Organizasyon Sorumlusu, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans), Ankara, 2007.

- 2- “Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Web Sayfası Usabilty Kalitatif Araştırması”, Organizasyon Sorumlusu, Meteksan A.Ş., Ankara, 2007
- 3- “Sosyal Yardımların Etki Değerlendirmesi” Araştırma Projesi, Saha Koordinatörü, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007
- 4- “Yaşamın Sonunda Alınan Etik Kararlar” Araştırma Projesi Saha Sorumlusu, Hacettepe Üniversitesi Deontoloji A.D. Ankara 2008
- 5- “Su Kalitesi Memnuniyeti Araştırması”, Saha Sorumlusu, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İZSU, İzmir, 2008
- 6- “Ankara İli Çankaya İlçesi Dâhilinde Ortaöğretime devam eden 12. Sınıf Öğrencilerin Felsefe ve Psikoloji derslerine yönelik tutumlarının Ölçülmesi” Proje Koordinatörü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2008
- 7- “Denizli Belediyesi, Belediye Hizmetlerinden Vatandaş Memnuniyeti ve Beklentilerinin Araştırılması” Projesi Saha Sorumlusu, Denizli Belediyesi, Denizli, Mart, 2009
- 8- ‘Çankaya Belediyesi Bünyesinde, Çankaya İlçesi sınırları İçerisinde Yaşayan Ekonomik Yoksunluk Nedeniyle Özel Dershanelere Gidemeyen Öğrenciler için SBS ve YGS-LYS Hazırlık Kursları Açılması Projesi’ için Taslak Rapor Hazırlanması, Eğitim Danışmanı, Çankaya Belediyesi, Ankara, Mayıs 2009,
- 9- “Nevşehir Üniversitesi’ne 2009-2010 Öğretim Yılında Kayıt Yaptıran Öğrencilerin, Üniversiteyi Tercih Nedenleri, Üniversiteden ve Nevşehir İli’nden Beklentileri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri ile Memnuniyet düzeylerinin Belirlenmesi”, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir, 2010
- 10- “Denizli Belediyesi, Belediye Hizmetlerinden Vatandaş Memnuniyeti ve Beklentileri Araştırması” Projesi Saha Sorumlusu, Denizli Belediyesi, Denizli, Mayıs, 2011

11- “İşgücü Piyasasının Özürlüler Açısından Analizi” Saha Koordinatörü, Başbakanlık Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, 2011.

Çalıştığı Kurumlar:

Şereflikoçhisar, Çalören Lisesi, Ankara, 2013 -

Kalkandere İmam Hatip Lisesi, Rize, 2011-2013

Nesibe Aydın Dershanesi, Ankara. Rehber Öğretmen. 2010-2011

Fen Bilimleri Dershanesi, Ankara. Felsefe Grubu Öğretmeni. 2009-2010

Birey Dergisi Dershanesi, Ankara. Felsefe Grubu Öğretmeni. 2005-2009

Olgu Araştırma ve Danışmanlık, Ankara. Saha ve Eğitim Sorumlusu. 2006-2011

Rönesans Dershanesi, Ankara. Felsefe Uzman Öğretici. 2003-2005

Özgür Taşımacılık, İzmir. Müşteri Temsilcisi 1997-2002

Bent Otel, Balıkesir. Satınalma Sorumlusu 1995-1996

Katıldığı Seminer ve Kurslar

Rehberlikte Yol Haritası, Atılım Üniversitesi, 2005

Rehberlik Çalıştayı, ÖZDEBİR, 2005

Rehberlik Kursu, MEB, Hizmet İçi Daire Başkanlığı, 2010

Çevreye Uyum Semineri, MEB, 2011

Temel Eğitim Kursu, MEB, 2011

Hazırlayıcı Eğitim Kursu, MEB, 2012

Bilgisayarlı Eğitim Kursu (Fatih Projesi Kapsamında), MEB, 2012

İletişim

Yazışma Adresi: Çalören Lisesi, Şereflikoçhisar, Ankara

E-Posta Adresi: acoskunkoc@hotmail.com

EKLER

EK. 1: Anket Formu

‘ODTÜ Sosyoloji Bölümünün Tercih Nedenleri’ Araştırması Anket Formu

Bu anket ODTÜ Sosyoloji Bölüm’ünde kayıtlı olan öğrencilerin sosyoloji bölümü’nü tercih nedenleri üzerine çalışılan bir yüksek lisans tezi için veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. İşaretlemelerinizi şıkların önündeki rakamları yuvarlak içine alarak yapabilirsiniz. Yardımınız için teşekkür ederim.

1. Bölüm: Genel Bilgiler

1) ODTÜ Sosyoloji Bölümünde kaçınıcı sınıftasınız?	0. Hazırlık 3. Üçüncü Sınıf	1. Birinci Sınıf 4. Dördüncü Sınıf	2. İkinci Sınıf
2) Cinsiyet	1. Kadın	2. Erkek	
3) Yaş Aralığı	1. 17-22	2. 23-28	3. 29- 34 4. 35 ve üzeri
4) Medeni Durumunuz	1. Bekar	2. Evli	3. Nişanlı 4. Boşanmış 5. Eşi Vefat Etmiş
5) Çocuk Sayısı Çocuk		
6) Doğum Yeri	İli : Plaka No:.....		
7) ODTÜ Sosyolojiye kayıt olmadan önce hangi ilde yaşıyordunuz?	İli : Plaka No:.....		
8) Mezun olduğunuz okul	1. Devlet Okulu	2. Özel Okul/ Kolej	
9) Mezun Olduğunuz Lise Türü	1. Düz Lise	2. Süper Lise	3. Anadolu Lisesi 4. Fen Lisesi 5. Meslek Lisesi 6. Sosyal Bilimler Lisesi 7. Diğer.....
10) Mezuniyet Alanınız	1. Sözel (TS)	2. Eşit Ağırlık (TM)	3. Sayısal (MF) 4. Y. Dil 5. Diğer
11) Bu alanı seçmenize neden olan etkili faktör hangisidir? (Tek Cevap)	1. Bu alanda daha başarılı olacağıma inanmam 2. Bu alandaki derslerde daha ilgili olmam 3. Ailemin beklentileri ve yönlendirmesi 4. Öğretmenlerimin Yönlendirmesi 5. İstedğim bölümün bu alandan öğrenci alması 6. Bu alandaki derslerden başarımın yüksek olması 7. Yapılan testlerin yönlendirici olması 8. Bu alanda üniversiteye hazırlanmanın kolay olması 9. Bu alanda meslek ve bölüm seçeneğinin fazla olması 10. Diğer (Belirtiniz).....		
12) Bu alanı seçmiş olmaktan memnun musunuz?	1. Evet	2. Hayır	3. Kısmen

Bölüm: Aile Bilgileri

13) Anne ve babanızın evliliği devam ediyor mu?	1. Evet	2. Hayır
14) Kaç kardeşiniz?	
15) Kardeşlerinizin eğitim durumu?	<u>Eğitim Durumu</u> 1. Kardeş 2. Kardeş 3. Kardeş 4. Kardeş	
16) Annenizin Eğitim Durumu (En son bitirdiği okul)	1. Okur Yazar değil 2. Okur-yazar 3. İlkokul 4. Ortaokul	5. Lise 6. Ön lisans 7. Lisans 8. Lisansüstü
17) Babanızın eğitim durumu (En son bitirdiği okul)	1. Okur Yazar değil 2. Okur-yazar 3. İlkokul 4. Ortaokul	5. Lise 6. Ön lisans 7. Lisans 8. Lisansüstü
18) Annenizin mesleği	1.Öğretim Üyesi/elemanı Esnaf/Tüccar/Sanayici/ 2.İşçi 3.Memur 4.Serbest Meslek).....	5. 6. Emekli 7. Ev Hanımı 8. Diğer (Belirtiniz)
19) Babanızın mesleği	1.Öğretim Üyesi/elemanı Esnaf/Tüccar/Sanayici/ 2.İşçi 3.Memur 4.Serbest Meslek (Belirtiniz).....	5. 6. Emekli 7. Çiftçi 8. Diğer
20) Aylık hane gelirinüz Tüm aile gelirleri.	1. 0-1000 TL arası 2.1001-1500 TL arası 3.1501-2000 TL arası	4. 2001-3000 TL arası 5. 3001-4000 TL arası 6. 4001 TL ve üzeri
21) Aylık bireysel harcamanız hangi aralıktadır?	1.0-250 TL arası 2.251-500 TL arası 3.501-750 TL arası 4.751-1000 TL arası	5. 1001- 1250 TL arası 6. 1251-1500 TL arası 7. 1501-2000 TL arası 8. 2001 TL ve üzeri
22) Geçiminizi ve masraflarınızı nasıl karşılıyorsunuz? (Birden fazla cevap)	1.Ailem karşılıyor 2.Vakıf/dernek bursu 3.Devlet bursu/kredisi 4.Üniversite Bursu	5.Bir işte sürekli çalışıyorum 6.Part-Time çalışıyorum 7.Diğer (Belirtiniz) 8. Diğer
23) Ankara'da nerede kalıyorsunuz?	1.Ailemle 2.Akrabalarım 3.Ev tutum tek kalıyorum	4.Arkadaşlarımla ev tutum 5. Özel Yurtta 6. Devlet yurdunda

2. Bölüm: Tercih Aşaması

24) ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü seçmeye eğitiminizin hangi aşamasında karar verdiniz?	1. Lise öncesinde 2. Lise son sınıf öncesinde 3. Üniversiteye hazırlanırken 4. Puanı öğrenince/Tercih aşamasında 5. İlk Üniversitede okurken	
25) ODTÜ Sosyolojiyi kazandığınız hazırlık döneminde özel dershaneye gittiniz mi?	1. Evet	2. Hayır

26) Öğrenim hayatınız boyunca kaç yıl dershaneye gittiniz?	1. Bir yıl 2. İki yıl 3. Üç yıl 4. Dört yıl 5. Beş Yıl ve üzeri
27) Dershaneye gitmeye eğitiminizin hangi döneminde/sınıfında başladınız? başladım.
28) Üniversiteye hazırlık aşamasında özel ders aldınız mı?	1. Evet 2. Hayır
29) Faktörleri sizin üniversite hazırlık sürecinize yaptığı katkı ölçüsüne göre sıralar mısınız?	1. Okul () 2. Dershane () 3. Özel Ders ()
30) Lisenizin mesleki rehberlik hizmetlerinden yeterince faydalandınız mı?	1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen
31) Dershanenizin mesleki rehberlik hizmetlerinden yeterince faydalandınız mı?	1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen
32) Üniversite tercihi öncesinde meslek ve üniversite tanıtım programlarına katıldınız mı?	1. Evet 2. Hayır
33) Tercih yaparken zorlandınız mı?	1.Evet 2.Hayır
34) Cevap Evet ise nedeni?
35) Tercih Sürecinde ailenizle çatışma yaşadınız mı?	1. Evet 2. Hayır
36) Eğer yaşadıysanız, ailenizle çatışma yaşamınız hangi nedene dayanmaktadır? (Tek Cevap)	1.Ebeveynlerimin kendi isteklerini dayatması 2.Benim isteklerimin onların isteklerini karşılamaması 3.Benim farklı bir şehirde okuma isteğim 4. Diğer (Belirtiniz).....
37) ODTÜ Sosyolojiyi hangi yıl kazandınız?
38) ODTÜ Sosyolojiyi sınavlara kaçınıcı girişinizde kazandınız? Girişimde
39) Sınavlara iki ve daha fazla sayıda girdiyseniz, daha önce başka bir bölüme kayıt yaptırdınız mı?	1. Evet 2. Hayır
	Evet ise: Okul Adı:..... Bölüm Adı:.....
40) Tercih sıralamanızda ODTÜ Sosyoloji kaçınıcı tercihinizdi? tercih
41) ODTÜ Sosyolojiyi kazandığınız yıldaki ilk üç tercihinizi yazar mısınız?	1.Tercih..... 2.Tercih..... 3.Tercih.....
42) Üniversite olarak ODTÜ'yü tercih etmenizin en önemli üç nedenini söyler misiniz?	Birinci Neden..... İkinci Neden..... Üçüncü Neden.....
43) Sizce yükseköğretimin temel amacı nedir? (Birden fazla cevap)	1.Diploma sahibi olmak 6.Ailelerin isteklerini karşılamak 2.Yabancı dil öğrenmek 7.Kültür/ bilgi birikimini artırmak 3.Bir alanda uzmanlaşmak 8. Sosyal Statü kazanmak 4. İş bulmayı kolaylaştırması 9. Diğer..... 5.Bir meslek ve kariyer edinmek

3. Bölüm: Tercihleri Yönlendiren Nedenler

44) Yandaki yönlendirici nedenleri, sizin ODTÜ, Sosyoloji Bölümünü tercih etmenizdeki önceliğine göre 1-10 arasında numaralandırarak sıralar mısınız?	1. () Kişisel Tercihlerim 2. () Ailemin İstekleri 3. () Arkadaş çevresi 4. () ÖSYS yerleşme puanım 5. () Okul rehber öğretmenleri 6. () Okuldaki diğer öğretmenlerim 7. () Dershane rehber öğretmenleri 8. () Dershanedeki diğer öğretmenlerim 9. () Üniversitelerin Tanıtım Çalışmaları 10. () Medya (Televizyon-İnternet-Gazete) 11. () Diğer (Belirtiniz).....
45) ÖSYS yerleşme puanınızın tercih sürecinizde yaptığı etkiyi en iyi hangi ifade karşılamaktadır?	1. Puanım tam ODTÜ Sosyolojiye yetiyordu. 2. Puanımla ODTÜ’de daha yüksek puanlı bölümleri tercih edebilirdim ama Sosyolojiyi tercih ettim 3. Puanımla daha yüksek puanlı sosyoloji bölümlerini yazabilirdim ama ben ODTÜ Sosyolojiyi istedim 4. Başka üniversitelerin daha yüksek puanlı ve popüler bölümlerine puanım yetiyordu fakat benim için ODTÜ daha öncelikliydi. 5. Diğer (Belirtiniz).
46) ODTÜ Sosyoloji Bölümünü seçerken dikkate aldığımız faktörleri düşündüğünüzde; Aşağıdaki ifadelere katılım derecenizi 1-10 arasında puanlandırınız. (10 en yüksek puan 1 en düşük puan)	
FAKTÖRLER	Puan
ODTÜ’nün itibarı ve imajı	
ODTÜ’nün devlet üniversite olması	
ODTÜ’nün eğitimdeki kalitesi	
ODTÜ’nün İngilizce eğitimindeki kalitesi	
ODTÜ’nün akademik kadrosu	
ODTÜ’nün yaşadığım şehirde /Ankara’da olması	
ODTÜ’nün rehberlik, kariyer planlama, danışmanlık vb. hizmetler sunması	
ODTÜ eğitim bursu olanakları	
ODTÜ mezunlarının daha kolay iş bulabileceği	
ODTÜ’nün yurt ve ulaşım imkânları ile sosyal olanakları	
Sosyolojiyi idealimdeki bölüm/meslek alanı olduğu için tercih ettim	
Sosyoloji bölümünün üniversitede prestijli bir bölüm olduğunu düşünüyorum	
Sosyolojinin ilgi ve yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum	
Sosyoloji mezunlarının iş hayatındaki itibarının yüksek olduğunu düşünüyorum	
Sosyoloji mezunlarının iş olanaklarının iyi olduğunu düşünüyorum	
Sosyoloji mezunlarının farklı alanlarda da kariyer yapabilme imkanı olduğu için tercih ettim	
Sosyoloji hakkında yeterli bilgim yoktu puanın bu bölüme yettiği için tercih ettim	
Tesadüfen bu bölümü tercih ettim	

4. Bölüm: Mezuniyet Sonrası Çalışma Hayatı

47) Mezun olduğunuzda sosyolog olarak mı çalışmak istersiniz?	1. Evet 2. Hayır
48) Cevabınız hayır ise ne olarak çalışmak istersiniz?
49) Sosyolog olarak çalışmak istiyorsanız, öncelikle hangi sektörleri tercih edersiniz?
50) ODTÜ Sosyoloji Bölümü mezunları çoğunlukla hangi sektörlerde çalışıyorlar?
51) Sizce Sosyoloji Bölümünden mezun olanlar hemen iş bulabiliyor mu?	1. Evet 2. Hayır

52) Cevabınız hayırsa, neden hemen iş bulunamamaktadır?
53) Sız mezun olunca hemen iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?	1. Evet 2. Hayır
54) Cevabınız hayırsa, neden hemen iş bulamayacağınızı düşünüyorsunuz?

6. Bölüm: Değerlendirme, Memnuniyet ve Öneriler

55) ODTÜ’de herhangi bir sorunla karşılaştınız mı? 1. Evet / 2. Hayır

56) Cevabınız evet ise karşılaştığınız en önemli sorunu yazınız.
.....

57) Sosyoloji Bölümü’nde sorunlarla karşılaştınız mı? 1. Evet / 2. Hayır

58) Cevabınız evet ise karşılaştığınız en önemli sorunu yazınız.
.....

59) ODTÜ Sosyoloji Bölümünü okumaktan memnun musunuz?	1. Kesinlikle Memnunum 2. Memnunum 3. Ne Memnunum Ne de Değilim 4. Memnun değilim 5. Kesinlikle Memnun Değilim
60) ODTÜ Sosyoloji Bölümü, Bölüm olarak beklentilerinizi karşıladı mı?	1. Evet 2. Kısmen 3. Hayır
61) ODTÜ Üniversite olarak beklentilerinizi karşıladı mı?	1. Evet 2. Kısmen 3. Hayır
62) ODTÜ’yü başkasına önerir misiniz?	1. Evet 2. Hayır
63) ODTÜ Sosyoloji Bölümünü başkalarına önerir misiniz?	1. Evet 2. Hayır
64) ODTÜ’den bağımsız olarak Sosyoloji bölümünü başkalarına önerir misiniz?	1. Evet 2. Hayır

Katkılarınız İçin Teşekkür Ederiz.

EK. 2: ODTÜ’de Yaşanan Sorunlar

Tablo-1: ODTÜ’de Yaşanan Sorunlar

Odtü’de yaşanan Sorunlar	Sayı	Yüzde
1. Yurt ve barınma sorunları	8	17,8
Yurt	3	6,7
yurt problemi	1	2,2
yurt ve konaklama	1	2,2
yurtlar hiç güzel değil	1	2,2
yurtlar üzerinde öğrencilerin özgürlük imkanları sınırlanıyor	1	2,2
yurttaki yaşam şartları	1	2,2
2. Üniversite yerleşke alanı, alış-veriş, ulaşım, temizlik ve güvenlik sorunları	9	20,0
Zenofobi	1	2,2
kampüsteti başıboş köpekler	1	2,2
ring sorunu geç geliyor	1	2,2
Ulaşım	1	2,2
köpekler ve ulaşım	1	2,2
çevre kirliliği	1	2,2
tuvaletlerin kirliliği	1	2,2
kampüste temel ihtiyaçların pahalı olması	1	2,2
kampüsteki yaşam ucuz değil	1	2,2
bir üniversiteye yakışmayan bina içleri ve tuvaletler	1	2,2
3. Öğretim sürecine ve kalitesine ilişkin sorunlar	10	22,2
ingilizceyi öğrenme aşamasında	1	2,2
ingilizcenin yoğunluğu ama bu tamamen benim çabamla aşabileceğim bir şey	1	2,2
ingilizcem yeterli gelmediği için bölüme başlayamadım ve hazırlıkta öğrencilerin iyi hazırlanmasının gerektiğini düşünüyorum	1	2,2
derslerin zorluğu ve öğrencileri çok zorlamaları	1	2,2
bazen çok zor	1	2,2
hazırlığın bölüme hazırlanmak dışında amaçlar gütmesi	1	2,2
ek yerleştirmeye geldim kaçırduğım dersler telafi edilmedi	1	2,2
hazırlık geçme, yeterlik sınavı	1	2,2
ingilizce çok büyük sorun oldu	1	2,2
sosyoloji bölümü yandal ve ç.a .d başvurularından bazı bölümlerde geri plana atılıyor.	1	2,2
hazırlığın yetersizliği ve genel hava	1	2,2
4. Yönetime ve idari işlere ilişkin sorunlar	12	26,7
bürokratik işlemlerin yavaşlığı ve eksik yapılması	1	2,2
ğrenciye çok değer verildiğini düşünmüyorum	1	2,2
kayıt sürecinde sistemi çok sorunlu	1	2,2
kayıt sistemi	1	2,2
politik görüşlerim ve eylemlerim okul yönetimiyle çatışmalar doğurdu	1	2,2
öğrenci düşmanı yönetim	1	2,2
rektörlük öğrencinin taleplerini umursamıyor	1	2,2
öğrencilerin tümünün maruz kaldığı bürokratik sistem	1	2,2
yönetimle, bölümle, yurtla, topluluklarla	1	2,2
hocalar ve idare çok ilgisiz	1	2,2
Bir ders asistanlarının sorunumla ilgilenmemesi üzerine kendisi hakkında şikâyet dilekçesi verdim	1	2,2
başörtülü olmam	1	2,2
5. Öğrenciler arası iletişim ve uyum sorunları	4	8,9
öğrenciler sol alanda tutucu, farklılıklara saygı göstermiyorlar	1	2,2
alışamadım, memleketimi özledim	1	2,2
bireysel farklılıklara tahammül veya hoşgörü yok	1	2,2
sosyal ortamların istediğim kriterlerde olmayışı	1	2,2
GENEL TOPLAM	45	100,0

EK. 3: Sosyoloji Bölümünde yaşanan sorunlar

Tablo-2: ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde Yaşanan Sorunlar

Sosyoloji Bölümünde yaşanan sorunlar	Sayı	Yüzde
1. Öğretim Dili	7	20,6
dil problemi	1	2,9
eğitim dilinin İngilizce olması	1	2,9
İngilizce açısından zorlandım	1	2,9
İngilizce eğitimi yeterli değil hazırlıktan gelen okumada yaşanan zorluklar	1	2,9
İngilizcemin düşük olmasından kaynaklanan sorunlar	1	2,9
İngilizcemin yetersizliğinden kaynaklı bilgileri kolay içselleştiremiyorum	1	2,9
yetersiz İngilizce	1	2,9
2. Öğretim Süreci, Ders Çeşitliliği ve Öğretim İçeriği	11	32,4
hocaların tartışma için vakitlerinin olmaması	1	2,9
ilk geldiğimde sınavlarda sorun yaşadım	1	2,9
bazı derslerden geçemiyorum ve sosyolojinin interaktif olması gerekirken 100 kişilik sınıflarda ders yapılıyor olması	1	2,9
çok çeşitli dersler olabilirdi	1	2,9
ders azlığı	1	2,9
dersler pratikten çok teori üzerine	1	2,9
seçmeli ders	1	2,9
seçmeli ders kalmadı	1	2,9
yeterli ders açılmadığından almam gereken seçmeli dersi alamadım	1	2,9
meslek olarak ne olacağımı bilmiyorum, hocalar da bilmiyor	1	2,9
beklentilerimi karşılamaması	1	2,9
3. Öğretim Üyesi/Görevlisi-Öğrenci İlişkileri	12	35,3
bazen hocalarımızla birbirimizi anlayamadığımızı düşünüyorum	1	2,9
bazı hocalar yetersiz	1	2,9
bazı hocaların kişilikleri nedeniyle ciddi sorunlar yaşıyoruz	1	2,9
bazı öğretim üyelerinin tavırları	1	2,9
birkaç hocamla iyi anlaşamadık bu nedenle düşük notlar aldım	1	2,9
bölümde bazı hocaların yetersiz olduğunu düşünüyorum	1	2,9
hoca öğrenci ilişkileri	1	2,9
hocalar ile daha çok birebir ilişki kurmak isterdim	1	2,9
hocaların davranış ve tutumlarının bazen negatif olması	1	2,9
hocalarla iletişim	1	2,9
özgürlüğü savunan hocalar olarak görünseler de not ile korkutmakta, birilerinin özgürlüğünü kısıtlamakta daha mahirler	1	2,9
sağı solu belli olmayan hocalar	1	2,9
4. Diğer Sorunlar	3	8,8
bölüme henüz gelmedik	1	2,9
nefret ettim	1	2,9
öğrenciler sol alanda tutucu farklılıklara saygı göstermiyorlar	1	2,9
GENEL TOPLAM	34	100

EK. 4: 2009-2010 ve 2012 Yıllarına Ait Sosyoji Programı Kontenjan ve Puan

Bilgileri

Tablo 94- 2012 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları³⁷

2012											
Sıra	Üniversite Adı	Özellik	Kont	En Küçük	En Büyük	Sıra	Üniversite Adı	Özellik	Kont.	En Küçük	En Büyük
1	Koç Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	4	485,63902	493,80659	64	Cumhuriyet Üniv.	Normal	82	308,74971	349,31699
2	Boğaziçi Üniv.	Normal	52	469,4513	519,92545	65	Abant İzzet Baysal	(İÖ)	62	308,29616	336,65448
3	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	5	460,21077	467,8479	66	Karabük Üniv.	Normal	47	307,84241	345,02356
4	Galatasaray Üniv.	Normal	21	446,13819	463,48401	67	Pamukkale Üniv.	(İÖ)	72	306,6936	380,39502
5	İstanbul Bilgi Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	6	437,4212	456,06659	68	Niğde Üniv.	Normal	67	306,58073	341,67469
6	Bahçeşehir Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	5	421,59293	446,72921	69	İnönü Üniv.	(İÖ)	72	305,59039	372,84535
7	ODTÜ	Normal	77	413,00285	445,60963	70	Fatih Üniv.	(%50 Burs)	13	304,99095	351,56798
8	Süleyman Şah Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	5	407,83775	432,06894	71	Çankırı Karatekin	Normal	62	303,84924	341,25356
9	Yeditepe Üniv.	(Tam Burs)	5	407,49344	426,39165	72	Erciyes Üniv.	(İÖ)	47	303,63497	324,11027
10	Koç Üniv.	(İng.) (%50 Burs)	8	405,57158	431,39512	73	Kar. Mehmetbey	Normal	57	303,00307	335,76494
11	Fatih Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	5	402,0436	426,02186	74	Nevşehir Üniv.	Normal	41	302,76778	333,04825
12	Fatih Üniv.	(Tam Burs)	8	390,0775	402,5337	75	Atatürk Üniv.	(İÖ)	52	301,97556	372,66318
13	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.) (%75 Burs)	5	389,38035	415,8281	76	Bingöl Üniv.	Normal	57	301,09171	368,15668
14	Marmara Üniv.	(İng.)	52	388,73716	417,27437	77	Dumlupınar Üniv.	(İÖ)	82	300,46972	313,71829
15	İzmir Ekonomi Ü.	(Tam Burs)	5	380,15414	419,96994	78	Bartın Üniv.	Normal	47	300,3568	331,75902
16	İstanbul Üniv.	Normal	77	380,13937	419,03021	79	Süleyman Demirel	(İÖ)	82	299,87532	314,13287
17	Maltepe Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	3	379,14488	397,85029	80	Kırklareli Üniv.	Normal	57	298,80328	344,15337
18	Hacettepe Üniv.	Normal	82	371,19267	412,59831	81	Adıyaman Üniv.	(İÖ)	52	297,1337	334,56981
19	Mimar Sinan Üniv.	Normal	77	367,30838	399,24693	82	Muş Alparslan Üniv.	Normal	52	296,94659	328,46311
20	Ankara Üniv.	Normal	57	364,23814	404,54478	83	Kırıkkale Üniv.	(İÖ)	62	296,72272	310,77415
21	Gazi Üniv.	Normal	47	359,87323	382,54888	84	Ardahan Üniv.	Normal	57	296,1367	313,35301
22	Ege Üniv.	Normal	72	359,85908	401,90874	85	Afyon Kocatepe	(İÖ)	82	295,98704	309,16448
23	Beykent Üniv.	(Tam Burs)	6	356,36038	377,46667	86	İzmir Ekonomi Ü.	(%50 Burs)	10	295,81417	327,24
24	Kemerburgaz Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	5	355,27135	371,51652	87	Tunceli Üniv.	Normal	57	294,59264	332,1301
25	Maltepe Üniv.	(Tam Burs)	4	354,4259	373,05743	88	Karabük Üniv.	(İÖ)	47	293,38979	326,21673
26	Uludağ Üniv.	Normal	67	353,29743	406,82717	89	Cumhuriyet Üniv.	(İÖ)	82	293,12386	372,72743
27	Okan Üniv.	(Tam Burs)	3	352,93759	363,80129	90	Kar. Mehmetbey	(İÖ)	57	291,09083	303,35073
28	Anadolu Üniv.	Normal	82	352,31852	381,22334	91	Çankırı Karatekin	(İÖ)	62	290,99175	301,43782
29	İstanbul Arel Üniv.	(Tam Burs)	6	348,6652	361,58971	92	Fatih Üniv.	(İng.) (%50 Burs)	15	289,5004	316,13643
30	Selçuk Üniv.	Normal	82	343,26532	368,15927	93	Kırklareli Üniv.	(İÖ)	57	288,98937	313,08585
31	Dicle Üniv.	Normal	62	342,84868	409,99723	94	Bingöl Üniv.	(İÖ)	57	287,47624	300,81376
32	Yıldırım Bey. Üniv.	Normal	47	342,51863	385,72956	95	Kemerburgaz Üniv.	(İng.) (%75 Burs)	10	286,60045	332,49618
33	Akdeniz Üniv.	Normal	62	341,85887	365,41942	96	Tunceli Üniv.	(İÖ)	57	281,99056	315,41081
34	Mersin Üniv.	Normal	62	338,39217	401,79959	97	Muş Alparslan Üniv.	(İÖ)	52	280,30194	311,19385
35	Ondokuz Mayıs Üniv.	Normal	52	337,31756	362,32588	98	Maltepe Üniv.	(%50 Burs)	8	270,88433	333,25782
36	Onsekiz Mart Üniv.	Normal	57	334,34972	358,22317	99	Yeditepe Üniv.	(%50 Burs)	20	267,11598	392,53725
37	Sakarya Üniv.	Normal	82	333,02615	374,4817	100	Bahçeşehir Üniv.	(İng.) (%50 Burs)	36	262,57294	349,20028
38	Abant İzzet Baysal	Normal	62	328,71979	357,08417	101	Süleyman Şah Üniv.	(İng.) (%25 Burs)	15	261,90092	360,45743
39	İnönü Üniv.	Normal	72	328,597	365,46	102	Maltepe Üniv.	(İng.) (%50 Burs)	6	260,39952	282,53157
40	Koç Üniv.	(İng.) (%25 Burs)	14	327,98371	398,63841	103	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.) (%25 Burs)	9	250,22322	321,55396
41	Yıldırım Bey. Üniv.	(İÖ)	47	325,2951	394,17658	104	İstanbul Bilgi Üniv.	(İng.) (%50 Burs)	43	248,61498	426,07318
42	Erciyes Üniv.	Normal	47	324,95515	381,58043	105	Beykent Üniv.	(%50 Burs)	27	248,36127	319,13293
43	Balıkesir Üniv.	Normal	62	324,86915	355,78549	106	Okan Üniv.	Normal	27	237,76433	246,29273
44	Gaziantep Üniv.	Normal	62	324,67561	367,36552	107	Bahçeşehir Üniv.	(İng.)	4	233,4132	271,73843
45	Pamukkale Üniv.	Normal	72	324,66556	357,52551	108	İstanbul Arel Üniv.	(%50 Burs)	29	232,95231	278,68245

37 <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60986/h/2012osystablo4.pdf>

46	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.)(%50 Burs)	11	324,59994	386,50939	109	Karabük Üniv.	(Uzaktan Eğitim)	62	230,82351	291,28789
47	Karadeniz Tek. Ü.	Normal	47	323,46913	389,19258	110	İzmir Ekonomi Ü.	Normal	15	225,24995	277,06638
48	Sıtkı Koçman Üniv.	Normal	72	321,60619	364,01756	111	İstanbul Arel Üniv.	Normal	15	221,93303	232,53486
49	Nec. Erbakan Üniv.	Normal	47	320,88351	359,14926	112	İstanbul Bilgi Üniv.	(İng.)	6	220,69474	246,84791
50	Atatürk Üniv.	Normal	52	320,03971	395,49906	113	Maltepe Üniv.	(İng.)	14	218,14345	218,14345
51	Adnan Menderes	Normal	82	319,61231	409,84414	114	Bartın Üniv.	(Uzaktan Eğitim)	52	214,60895	294,30851
52	Dicle Üniv.	(İÖ)	62	317,66104	362,7312	115	Maltepe Üniv.	(İng.)(%25 Burs)	9	214,17733	232,46797
53	Yüzüncü Yıl Üniv.	Normal	72	317,24432	362,47871	116	Kemerburgaz Üniv.	(İng.)(%50 Burs)	30	211,43029	274,4017
54	Dumlupınar Üniv.	Normal	82	315,7195	347,35989	117	İstanbul Arel Üniv.	(%25 Burs)	10	210,25222	229,17133
55	Adıyaman Üniv.	Normal	52	314,51912	357,67012	118	Maltepe Üniv.	(%25 Burs)	12	209,10937	245,95491
56	Süleyman Demirel	Normal	82	314,29256	345,70688	119	Fatih Üniv.	Normal	54	205,66159	292,15398
57	Süleyman Şah Üniv.	(İng.)(%50 Burs)	30	313,79562	376,43451	120	Beykent Üniv.	Normal	27	202,74685	297,9914
58	Fırat Üniv.	Normal	82	313,30006	358,84581	121	Maltepe Üniv.	Normal	20	201,52661	216,69003
59	Selçuk Üniv.	(İÖ)	82	312,89453	340,12033	122	Fatih Üniv.	(İng.)	30	198,53311	252,99706
60	Kırıkkale Üniv.	Normal	62	312,2834	338,52867	123	Atatürk Üniv.	(Açıköğretim)	5125	169,46919	398,04861
61	Mardin Artuklu	Normal	47	311,93036	345,32901	124	İstanbul Üniv.	(Açıköğretim)	5125	163,23861	516,80409
62	Sakarya Üniv.	(İÖ)	82	311,19682	399,98976	125	Anadolu Üniv.	(Açıköğretim)	15375	154,34247	491,60866
63	Afyon Kocatepe	Normal	82	309,75664	333,23854	Toplam			30995		

Tablo 95- 2010 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları³⁸

2010											
Sıra	Üniversite Adı	Özellik	Kont.	Taban	Tavan	Sıra	Üniversite Adı	Özellik	Kont.	Taban	Tavan
1	Koç Üniv.	(İng.)(Tam Burs)	4	498,541	511,584	45	Kırıkkale Üniv.	Normal	57	367,781	401,729
2	Boğaziçi Üniv.	Normal	47	498,443	547,849	46	Süleyman Demirel Üniv.	Normal	77	367,685	407,217
3	Galatasaray Üniv.	Normal	21	478,378	497,043	47	Afyon Kocatepe Üniv.	Normal	77	366,223	391,042
4	İstanbul Bilgi Üniv.	(Tam Burs)	6	459,773	483,381	48	Cumhuriyet Üniv.	Normal	77	364,278	403,988
5	Koç Üniv.	(İng.)(%50 Burs)	4	454,175	481,98	49	Dicle Üniv.	(İÖ)	57	362,586	401,924
6	Bahçeşehir Üniv.	(Tam Burs)	5	452,515	455,28	50	Çankırı Karatekin Üniv.	Normal	57	361,248	401,777
7	ODTÜ	Normal	72	451,5	492,826	51	Sakarya Üniv.	(İÖ)	77	360,717	383,863
8	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.) (Tam Burs)	15	449,728	492,67	52	Selçuk Üniv.	(İÖ)	77	360,558	392,137
9	Yeditepe Üniv.	(Tam Burs)	5	444,09	468,147	53	Niğde Üniv.	Normal	57	358,15	388,899
10	Marmara Üniv.	(İng.)	47	435,492	467,075	54	Pamukkale Üniv.	(İÖ)	67	356,936	441,818
11	Fatih Üniv.	(Tam Burs)	10	429,324	471,087	55	İnönü Üniv.	(İÖ)	67	356,474	379,346
12	İstanbul Üniv.	Normal	72	421,629	459,268	56	Karabük Üniv.	Normal	31	355,679	402,838
13	Hacettepe Üniv.	Normal	77	419,3	449,828	57	Dumlupınar Üniv.	(İÖ)	77	351,097	369,185
14	Okan Üniv.	(Tam Burs)	3	416,069	434,497	58	Karamanoğlu Mehmetbey Üniv.	Normal	47	350,032	381,355
15	Fatih Üniv.	(Tür) (Tam Burs)	10	412,606	439,99	59	Süleyman Demirel Üniv.	(İÖ)	77	348,449	374,853
16	Mimar Sinan Üniv.	Normal	72	409,972	446,054	60	Atatürk Üniv.	(İÖ)	47	347,143	380,096
17	Ankara Üniv.	Normal	52	407,653	433,321	61	Bingöl Üniv.	Normal	52	346,591	391,849
18	Ege Üniv.	Normal	67	407,344	471,808	62	Kırıkkale Üniv.	(İÖ)	57	346,228	357,364
19	İzmir Ekonomi Üniv.	(TamBurs)	10	402,527	448,734	63	Fatih Üniv.	(Tür) (%50 Burs)	10	345,584	420,372
20	Koç Üniv.	(İng.)	4	402,367	453,531	64	Afyon Kocatepe Üniv.	(İÖ)	77	345,318	364,748
21	Uludağ Üniv.	Normal	62	402,167	431,089	65	Tunceli Üniv.	Normal	52	341,358	389,237
22	Maltepe Üniv.	(Tam Burs)	2	402,155	405,382	66	Cumhuriyet Üniv.	(İÖ)	77	341,217	364,072
23	İstanbul Bilgi Üniv.	(%50 Burs)	7	401,538	415,077	67	Çankırı Karatekin Üniv.	(İÖ)	57	339,616	360,488
24	Anadolu Üniv.	Normal	77	399,302	428,504	68	Adıyaman Üniv.	(İÖ)	47	338,286	366,453
25	İstanbul Şehir Üniv.	(İng.)(%50 Burs)	5	396,074	444,942	69	Karabük Üniv.	(İÖ)	31	337,035	358,034
26	Selçuk Üniv.	Normal	77	392,586	411,305	70	Karamanoğlu Mehmetbey Üniv.	(İÖ)	47	332,269	347,063
27	Akdeniz Üniv.	Normal	57	390,903	405,083	71	Bingöl Üniv.	(İÖ)	52	328,248	362,216
28	Dicle Üniv.	Normal	57	389,969	434,218	72	Tunceli Üniv.	(İÖ)	52	322,135	354,282
29	Mersin Üniv.	Normal	57	385,903	439,352	73	Koç Üniv.	(İng.)	12	321,208	406,315
30	Ç. Onsekiz Mart Üniv.	Normal	52	384,891	437,296	74	Bahçeşehir Üniv.	(%50 Burs)	35	305,772	416,311
31	Sakarya Üniv.	Normal	77	383,936	418,337	75	Maltepe Üniv.	(%50 Burs)	20	297,125	357,095
32	Abant İzzet Baysal Üniv.	Normal	57	382,533	411,591	76	İstanbul Bilgi Üniv.	(%25Burs)	12	284,171	372,518
33	Balıkesir Üniv.	Normal	57	381,254	409,036	77	Bahçeşehir Üniv.	Normal	10	279,283	337,331
34	Pamukkale Üniv.	Normal	67	380,176	407,79	78	Okan Üniv.	(%50 Burs)	3	276,596	291,928
35	İnönü Üniv.	Normal	67	379,545	419,251	79	Yeditepe Üniv.	Normal	15	242,243	323,04
36	Muğla Üniv.	Normal	67	376,053	412,63	80	İzmir Ekonomi Üniv.	Normal	15	240,275	352,797
37	Fatih Üniv.	(%50 Burs)	10	375,761	410,101	81	Yeditepe Üniv.	(%50 Burs)	20	238,32	368,434
38	Gaziantep Üniv.	Normal	57	375,742	406,33	82	Maltepe Üniv.	Normal	10	229,44	310,653

38 <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/arsiv/2010/2010OSYSMINMAX/TABLO4.pdf>

39	Dumlupınar Üniv.	Normal	77	374,015	411,517	83	Fatih Üniv.	Normal	40	
40	Atatürk Üniv.	Normal	47	373,1	407,678	84	Fatih Üniv.	(Tür)	45	
41	Adnan Menderes	Normal	77	372,206	412,359	85	İstanbul Bilgi Üniv.	(%25 Burs)	30	
42	Yüzüncüyıl Üniv.	Normal	67	371,657	412,872	86	Okan Üniv.	Normal	14	
43	Adıyaman Üniv.	Normal	47	368,561	394,588	87	Okan Üniv.	(%25 Burs)	10	
44	Fırat Üniv.	Normal	77	368,164	413,695	88	Ara Toplam		3835	
							Anadolu Üniv.	Açık Öğretim	18889	
							TOPLAM		22724	

Tablo 96- 2009 Yılı Sosyoloji Bölümü Kontenjanları ve Taban Puanları³⁹

2009											
Sıra	Üniversite Adı	Program Özelliği	Kon	Taban	Tavan	Sıra	Üniversite Adı	Program Özelliği	Kon	Taban	Tavan
1	Boğaziçi Üniv.	Normal	47	344,736	354,69	34	Adıyaman Üniv.	Normal	31	284,829	299,166
2	Koç Üniv.	(İng.) (B. Burs)	5	338,5	346,43	35	Çankırı Karatekin Üniv.	Normal	52	284,235	295,293
3	Galatasaray Üniv.	Normal	21	338,156	344,273	36	Fırat Üniv.	Normal	72	283,778	307,533
4	İstanbul Bilgi Üniv.	(Burs)	6	330,86	336,835	37	Adnan Menderes Üniv.	Normal	72	283,62	298,986
5	Koç Üniv.	(İng.) (D. Burs)	4	323,142	333,92	38	Dumlupınar Üniv.	Normal	72	283,387	312,274
6	ODTÜ	Normal	67	322,165	348,723	39	Bahçeşehir Üniv.	(%50 Burs)	20	282,388	315,626
7	Bahçeşehir Üniv.	(Burs)	10	322,159	349,27	40	Kırıkkale Üniv.	Normal	52	282,204	296,294
8	Yeditepe Üniv.	(Başarı Burs)	5	315,109	329,221	41	Süleyman Demirel Üniv.	Normal	72	280,96	304,036
9	Marmara Üniv.	(İng.)	41	310,741	329,805	42	Cumhuriyet Üniv.	Normal	72	280,281	302,025
10	Fatih Üniv.	(Burs)	10	308,964	325,423	43	Afyon Kocatepe Üniv.	Normal	72	278,95	295,745
11	Hacettepe Üniv.	Normal	72	307,002	319,123	44	Çankırı Karatekin Üniv.	(İÖ)	52	278,005	287,703
12	İstanbul Üniv.	Normal	72	305,51	321,982	45	Fatih Üniv.	(%50 Burs)	10	277,315	298,804
13	Fatih Üniv.	(Tür) (Burs)	7	304,648	310,931	46	Yeditepe Üniv.	(Destek Burs)	10	276,377	285,17
14	Mimarsinan Üniv.	Normal	72	302,422	326,794	47	Atatürk Üniv.	(İÖ)	41	275,936	286,853
15	Ankara Üniv.	Normal	52	302,147	319,241	48	Sakarya Üniv.	(İÖ)	72	274,083	292,916
16	Ege Üniv.	Normal	62	300,923	315,37	49	Cumhuriyet Üniv.	(İÖ)	72	272,692	288,759
17	Uludağ Üniv.	Normal	62	299,839	308,531	50	İnönü Üniv.	(İÖ)	62	272,515	292,189
18	Anadolu Üniv.	Normal	72	297,2	322,974	51	Selçuk Üniv.	(İÖ)	72	272,293	296,646
19	Dicle Üniv.	Normal	52	296,057	306,927	52	Dumlupınar Üniv.	(İÖ)	72	270,724	291,81
20	Selçuk Üniv.	Normal	72	294,658	303,582	53	Süleyman Demirel Üniv.	(İÖ)	72	270,093	288,803
21	Akdeniz Üniv.	Normal	52	293,79	306,108	54	Pamukkale Üniv.	(İÖ)	62	270,073	319,62
22	Mersin Üniv.	Normal	52	293,06	319,605	55	Afyon Kocatepe Üniv.	(İÖ)	72	270,027	288,593
23	İstanbul Bilgi Üniv.	(%50 Burs)	10	291,831	323,932	56	Kırıkkale Üniv.	(İÖ)	52	269,639	288,659
24	Sakarya Üniv.	Normal	72	291,286	304,304	57	Bahçeşehir Üniv.	Normal	5	252,086	268,946
25	Abant İzzet Baysal Üniv.	Normal	52	290,79	303,513	58	Maltepe Üniv.	(%50 Burs)	30	245,353	274,877
26	İnönü Üniv.	Normal	62	290,156	302,806	59	Koç Üniv.	(İng.)	16	241,232	277,62
27	Onsekizmart Üniv.	Normal	47	289,412	309,718	60	Yeditepe Üniv.	Normal	15	228,801	267,571
28	Balikesir Üniv.	Normal	41	289,289	300,717	61	Fatih Üniv.	Normal	40		
29	Pamukkale Üniv.	Normal	62	288,511	306,942	62	Fatih Üniv.	(Tür)	55		
30	Yüzüncü Yıl Üniv.	Normal	62	287,905	305,287	63	İstanbul Bilgi Üniv.	Normal	40		
31	Atatürk Üniv.	Normal	41	287,548	302,078	64	Maltepe Üniv.	Normal	20		
32	Gaziantep Üniv.	Normal	52	287,139	303,338	65	Anadolu Üniv.	(Açıköğretim)			
33	Muğla Üniv.	Normal	62	286,541	301,21		Toplam		3007		

³⁹ <http://osym.gov.tr/belge/1-11525/2009-osys-universiteler-ile-ilgili-istatistiksel-bilgi-.html>

EK. 5: Türkiye’de Yükseköğretime Geçiş Sistemine İlişkin Tablolar

Tablo 97- YGS Testleri ve Soru Sayıları

TESTLER	DERSLER	SORU SAYISI
TÜRKÇE		40
TEMEL MATEMATİK		40
SOSYAL BİL.	TARİH	40
	COĞRAFYA	
	FELSEFE	
FEN BİLİMLERİ	FİZİK	40
	KİMYA	
	BIYOLOJİ	
TOPLAM		160

Tablo 98- Yüksek öğretime Geçiş Sınavı (YGS) Puan Türleri (a.g.y.)

Puan Türü	Testlerin Ağırlıkları (% olarak)			
	Türkçe	Tem. Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil.
YGS-1	20	40	10	30
YGS-2	20	30	10	40
YGS-3	40	20	30	10
YGS-4	30	20	40	10
YGS-5	37	33	20	10
YGS-6	33	37	10	20

Tablo 99- Lisans Yerleştirme Sınavları Puan Türleri ve Testlerin Ağırlıkları (a.g.y.)

Puan Türü		Testlerin Ağırlıkları (%)								
		YGS				LYS				
		Türkçe	Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil.	Matematik	Geometri	Fizik	Kimya	Biyoloji
Matematik- Fen (MF) Puanı	MF-1	11	16	5	8	26	13	10	6	5
	MF-2	11	11	5	13	16	7	13	12	12
	MF-3	11	11	7	11	13	5	13	14	15
	MF-4	11	14	6	9	22	11	13	9	5
Türkçe- Matematik (TM) Puanı	Puan Türü	Türkçe	Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil.	Matematik	Geometri	TD ve Edeb.		Coğr.-1
	TM-1	14	16	5	5	25	10	18		7
	TM-2	14	14	7	5	22	8	22		8
	TM-3	14	10	10	5	18	7	25		10
Türkçe- Sosyal (TS) Puanı	Puan Türü	Türkçe	Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil.	TD ve Edeb.	Coğr.-1	Tarih	Coğr.-2	Fels. Gr.
	TS-1	13	10	12	5	15	8	15	7	15
	TS-2	18	6	11	5	25	5	15	5	10
Yabancı Dil (YD) Puanı	Puan Türü	Türkçe	Mat.	Sos. Bil.	Fen Bil.	Yabancı Dil				
	DİL-1	15	6	9	5	65				
	DİL-2	25	7	13	5	50				
	DİL-3	40	7	28	5	20				

EK. 6: 2012 Yılı İtibariyle Sosyoloji Lisans Programı Açan Programlar

Tablo 100- 2012 Yılı İtibariyle Sosyoloji Lisans Programı Açan Programlar⁴⁰ (ÖSYM)

Sıra	Üniversite	Şehir	Sıra	Üniversite	Şehir
1	Adıyaman Üniversitesi +	Adıyaman	33	İstanbul Üniversitesi *	İstanbul
2	Afyon Kocatepe +	Afyon	34	Kemerburgaz Üniversitesi	İstanbul
3	Ankara Üniversitesi	Ankara	35	Koç Üniversitesi	İstanbul
4	Gazi Üniversitesi	Ankara	36	Maltepe Üniversitesi	İstanbul
5	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	37	Marmara Üniversitesi	İstanbul
6	ODTÜ	Ankara	38	Mimar Sinan Üniversitesi	İstanbul
7	Yıldırım Bey. Üniversitesi +	Ankara	39	Okan Üniversitesi	İstanbul
8	Akdeniz Üniversitesi	Antalya	40	Süleyman Şah Üniversitesi	İstanbul
9	Ardahan Üniversitesi	Ardahan	41	Yeditepe Üniversitesi	İstanbul
10	Adnan Menderes	Aydın	42	Ege Üniversitesi	İzmir
11	Balıkesir Üniversitesi	Balıkesir	43	İzmir Ekonomi Ü.	İzmir
12	Bartın Üniversitesi +	Bartın	44	Karabük Üniversitesi + -	Karabük
13	Bingöl Üniversitesi +	Bingöl	45	Kar. Mehmetbey +	Karaman
14	Abant İzzet Baysal +	Bolu	46	Erciyes Üniversitesi +	Kayseri
15	Uludağ Üniversitesi	Bursa	47	Kırkkale Üniversitesi +	Kırkkale
16	Onsekiz Mart Üniversitesi	Çanakkale	48	Kırklareli Üniversitesi +	Kırklareli
17	Çankırı Karatekin +	Çankırı	49	Nec. Erbakan Üniversitesi	Konya
18	Pamukkale Üniversitesi +	Denizli	50	Selçuk Üniversitesi +	Konya
19	Dicle Üniversitesi +	Diyarbakır	51	Dumlupınar Üniversitesi +	Kütahya
20	Fırat Üniversitesi	Elazığ	52	İnönü Üniversitesi +	Malatya
21	Atatürk Üniversitesi + *	Erzurum	53	Mardin Artuklu	Mardin
22	Anadolu Üniversitesi *	Eskişehir	54	Mersin Üniversitesi	Mersin
23	Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep	55	Sıtkı Koçman Üniversitesi	Muğla
24	Süleyman Demirel +	Isparta	56	Muş Alparslan Üniv. +	Muş
25	Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	57	Nevşehir Üniversitesi	Nevşehir
26	Beykent Üniversitesi	İstanbul	58	Niğde Üniversitesi	Niğde
27	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	59	Sakarya Üniversitesi +	Sakarya
28	Fatih Üniversitesi	İstanbul	60	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun
29	Galatasaray Üniversitesi	İstanbul	61	Cumhuriyet Üniversitesi +	Sivas
30	İstanbul Arel Üniversitesi	İstanbul	62	Karadeniz Tek. Üniv.	Trabzon
31	İstanbul Bilgi Üniversitesi	İstanbul	63	Tunceli Üniversitesi +	Tunceli
32	İstanbul Şehir Üniversitesi	İstanbul	64	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Van

40 <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60981/h/tablo4ekminpuanlar.pdf> (11.11.2012), Tabloda Yanında + işareti olan üniversitelerde örgün öğretim yanında İkinci Öğretim programı, * işareti olanlarda Açıköğretim programı ve – işareti olanlarda uzaktan öğretim programı bulunmaktadır. Ayrıca renklendirilmiş üniversiteler vakıf üniversiteleridir.

EK. 7: Daha Önce Kayıt Olunan Üniversite ve Bölümler

- Soru 39-b. Daha önce hangi okula ve bölüme kayıt yaptırmıştınız?

Tablo 101- Daha Önce Kayıt Olunan Üniversite ve Bölümler

Okul Adı	Bölüm Adı	Sayı	Yüzde
Yıldız Teknik	siyaset bilimi ve uluslar arası ilişkiler	1	25
ODTÜ	makine mühendisliği	1	25
ODTÜ	İnşaat mühendisliği	1	25
Gazi Üniversitesi	uluslar arası ilişkiler	1	25
Toplam		4	100